

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gaule Brindringer

af

Seneca Otto v. Falkenskjold,

danſk General.

Indeholdende

en tro og upartisk Fremstilling af Aarsagerne til og Omstændighederne ved Dronning Caroline Mathildes Detronisering, Struensees og Brandts Henrettelse, samt af den Tids øvrige Begivenheder, hvori Forfatteren har været indviklet; hans femaarige Fangenskab paa Fæstningen Munkholm og hans Forviisning,

tilligemed

en Relation af sammes Felttog i den russiske Armee
imod Tyrkerne i Karene 1769—70,

samt

Betragtninger over Danmarks Militair-Stat ic.

Oversat efter den franske Original

af

J. H. Hansen.

Kjøbenhavn, 1847.

Paa Boghandler J. Nielsens Forlag.

Trykt i C. E. Møllers Bogtrykkeri.

Indhold.

	Pag.
Indledning	3.
Skizze af General Falkenskjolds Liv	9.
Underhandlinger imellem Danmark og Rus= land angaaende Holsteen, indtil Stru= ensees Fald	17.
Kort Fremstilling af Grev Struensees For= varskrift	72.
Udtog af Fiskalen Wivets Anklage=Akt mod Grev Struensee	87.
Advokat Ubbels Forsvarsskrift for Grev Stru= ensee	92.
Betragtninger over dette Forsvarsskrift	96.
Dødsdom affaagt over Grev Struensee, Kon= gens Kabinets=Minister	99.

	Pag.
Kongens Approbation	105.
Noter til foranførte Dødsdom	105.
Udtog af Fiskal Bimets Anklage-Akt imod Grev Brandt	106.
Noter til dette Udtog	108.
Advokat Bangs Forsvarsskrift for Grev Brandt.	110.
Dødsdom affagt over Greven af Brandt, Stor- mester over Kongen af Danmarks Garde- robe	112.
Noter til denne Dødsdom	113.
Anklage-Akten imod Dronning Caroline Ma- thilde	115.
Advokat Uldals Forsvarsskrift for Dron- ningen	116.
Noter til dette Forsvarsskrift	121.
Udtog af den imod Falkenskjold i Aaret 1772 indledebe Retsprocedure, og Fremstilling af de af den til Aaret 1788 foranledigede Følger	126.
Dom, Transport til Munkholm og Dphold der.	157.
Betragtninger over Russernes Felttog imod Tyrkerne i Aarene 1769 og 1770	191.

	Pag.
De russiske Indvaaneres Tilstand	192.
Om den russiske Armee	202.
Noogle mærkbare Personer	215.
Plan til Felttoget imod Tyrkerne	221.
Felttoget i Aaret 1769	227.
Felttoget 1770	253.
Krigen 1788 imellem Sverrig og Rusland	275.
Grindbringelskrift om Kongen af Danmarks	
Militair=Etat	286.
Indledning til Betragtninger over Militair=Etaten.	287.
Om Krigs=Udgifterne	288.
Om Danmarks Landmagt i Almindelighed	295.
Er Danmark truet af Krigsfarer?	298.
Om Nødvendigheden af, at give den danske Armee en	
National=Karakter	300.
Om Nødvendigheden af, at udelukke Udlændinge af Armeen,	
for at gjøre denne mere national	301.
Om den danske Armees Holdning og Disciplin	305.
Om Militisen eller Landtropperne	310.
Om den Art af Krig, hvortil de danske Tropper skulle	
forberedes og om de Manøvre, hvori de skulle øves.	312.
Om Armeens Officerer i Almindelighed	318.

	Pag.
Om Embedsmændene ved Militair-Forvaltningen . . .	322.
Om Officererne af Geni-Korpset, Generalstaben og Artilleriet	324.
Om de faste Pladse	326.
Kjøbenhavn	331.
Om den danske Marine	335.
Slutning	337.
Supplementer til adskillige Aar.	
Til Aaret 1794	339.
Til Aaret 1795	341.
Til Aaret 1797	345.
Til Aaret 1801	349.

Indledning.

General Falkenstjold levede længe i den fortroligste Omgang med Hr. Secretan, Overdommer i Ranton Waadt. Døende betroede han denne sine Memoirer med den udtryffelige Bøn, at ordne dem og bringe dem til offentlig Kundskab. Mindet om hans, i en 40aarig Landflygtighed afdøde Ven, som var fortjent af sit Fædreland og gjorde det den største Ære i udenlandst Tjeneste, fremstyndede dette Arbejde ikke mindre end Generalens sidste Ord; thi hans Forsølgere havde i levende Live gjort ham Tausshed til Lov. Uden at tænke paa sin høie Alder, sin svage legemlige Constitution og sine vigtige Embeds-Functioner begav Hr. Secretan sig til Paris, for, ved at foranstalte Udgivelsen af dette Værk, at betale en Gjæld til Venstab, til Ære, og man kan sige, ogsaa til den høie Nemesis; thi man vil erfare, at General Falkenstjold hverken var besjælet af Egenkjærlighed eller Hevnfølelse. Han opfyldte blot en religiøs Pligt imod ophøiede Ulykkelige, hvem han sølte sig for-

enet med, ikke ved Uergjerrighed og Egennytte, men ved Forfølgelse, Fangenskab og Forviisning.

For 50 Aar siden indviklet i en hemmelighedsfuld Retsfølgelse, som detroniserede en Dronning og affatte en Premierminister, var han istand til at levere samtlige denne Følgelses Actstykker. Det bydige Maadehold, som man finder i denne Skildring, vidner om de ædleste Motiver.

Hans egen Ufkyld og hans Indvielse i de fattigste Forhold sætte ham istand til at optræde som sin Dronnings og sine Medanklagedes Retsfærdiggjører, og da han ved sine Memoirer vilde opfylde denne hellige Pligt, saa kunde disse ikke finde en værdigere Udgiver end Hr. Secretan. Nedstammende fra en af Lausannes meest ansete Familier og tidligt hengivende sig til de classiske og moraliske Studier, fulbendte han sin videnskabelige Dannelse ved Keiser og uafslidelige Arbejder i Historien og den politiske Deconomi. Intet, hvad enten det angik Justiz- eller Regjeringsforvaltningen, undgik hans Forstninger. Hans æltsværdige Sæder, hans Sands for det rolige Liv, forenet med ubegrændset Kjærlighed til Arbejde, bestemte hans Løbebane som Dommer. Naar man veed, at han allerede tidlig opnaaede det høieste Trin paa denne Vej, saa har man tillige en Maalestof for Regjeringens Wiisdom, som oplysede ham dertil, ligesom om de Forbeale, der i en lang Række af Aar fremgik deraf for Waadtlandet. Skjænt hans Tid var

deelt imellem hans Bøger og hans Pligters Opfyldelse, som Mand i offentlig Embede, som Ægtefælle og Fader for en talrig Familie, hvis Lykke han udgjorde og i hvilken han selv følte sig lykkelig, saa blev han alligevel ikke fremmed for selvstændige Glæder, men forhøiede dem meget mere ved sin Karakters Blihed og Behagelighed, der altid blev sig selv liig, ligesom ved en dannelses altid bestedne Skatte.

Den imellem ham og General Falkenskjold hurtigt opstaaede, og dog varige og standhaftige Forbindelse, danner en temmelig besynderlig Contrast; thi at Hr. Secretan i den efterfølgende Skildring ikke tæller sig selv med iblandt de udmærkede Personligheder, af hvilke Generalens Selskab bestod, beviser kun hans bestandige Tilbageholdenhed, fornemmelig da denne Fremmede har udnævnt ham til Arving af sine Efterladenskaber og til at fuldbyrde hans testamentariske Dispositioner. Men begge disse, af Karakter, Interesser og Stilling saa vidt forskellige Mænd holdt sammen ved Vrens og Trohjertighedens Baand, ligesom ved samme Kjærlighed til Humanitet, Retfærdighed og offentlig Frihed. Deres efter bedømte de Begge Begivenhederne i det uventede, blodige Drama ved Hoffet i Danmark.

Man seer her, hvorledes den første Minister, Greven af Struensee, bevirkede nyttige Reformers og indledede endnu andre. Falkenskjold, kaldt tilbage fra den russiske Armee, ved hvilken han udmærkede sig, blev ta-

get paa Raad og brugt af Struensee til nogle Grene i den militaire Administration. Denne Minister bevirkede det Gode, men gik for eensidig tilbærks. Som om han havde udkastet sine Planer i det rolige og affondrede Privatliv, traf han ikke de ringeste Forsigtighedsforholdsregler, men forløb sig blot paa sine gode Hensigter; hvilke han troede tilstrækkeligt bestyrkede ved den absolute Monark og ved en ung Dronnings Gunst, Datter og Søster til Kongerne af England.

Men den uindskrænkede Magt vandrer igjennem Katastropher, og den Katastrophe med alle dens forudgange Begivenheder, som Dhr. Falkenskjold og Secretan her fremstille ved lutter Kjendsgjerninger og Actstykker, er skildret med Rolighed og upartist Retfærdighed.

Paa dette historiske Stykke følger en Oversigt over Felttogne af 1769 og 70 imellem Russerne og Tyrkerne i Provindserne ved Pruth og Donau. Under disse udmærkede General Falkenskjold sig ligesaameget ved Tapperhed som ved Talenter. Ham vare Planerne til den russiske Armees store Strategie overdragne, hvilket satte ham istand til at tale om dette Lands militaire Topographie, bedømme de stridsførende Armeers Operationer og Manøvrer, og som aandrige Kritiker skizzere de af begge Parter begaaede store Feil.

Ruslands nærværende Forhold ville være af stor Interesse for den detaillerede Beskrivelse, som han giver over dette Riges Indre, dets Hjælpemidler, Stridskræf-

ter og deres Sammensætning, over Selskabet og dets Sæder, Personernes og Classernes Tilstand, deres indbyrdes Forhold ligesaa Hoffet, de Store og Geistligheden af, og ned til Kjøbmændene og de frie og livegne Bønder. Ved Gjennemlæsningen af dette Arbejde skulde man paastaae, at begge Forfattere forud havde indseet den Vigtighed, som man senere vilde tillægge deres Værk. Det slutter med en Afhandling over Danmarks militaire Tilstand, i hvilken man foruden talrige Kjendsgjerninger finder udmærkede Reflexioner og Bemærkninger. Man vil deraf erfare den rigtige Maalestok for Rædet, Generalens bestemte Localkundskaber og hans ligesaa funde Indsigter som patriotiske Bestræbelser. Hr. Secretan har deri viist Frugterne af sin Videnskab som Deconomist og Statsmand. Agerbrug, Industri, Handel, Skattevæsen, Opdragelse, Almeenaand o. s. v. er i denne Skildring sammenstillet paa en didaktisk Maade og vil fængsle den almindelige Opmærksomhed. Man seer deri klart den fælles selskabelige Interesses Forbindelse med Staten og den bevæbnede Magt, og et tilsyneladende militairt og blot Danmark angaaende Spørgsmaal bliver til en Afhandling i den politiske Deconomi, anvendelig for andre Lande.

Sin rige Lærdom opnaaede Hr. Secretan ved vedholdende Studium og Jagttagelse, hvis Resultater han hver Dag bestemte og nedskrev. Hans overordentlige Besættelse forbad ham selv at gjøre dem Meddelelser der-

af, som levede i den fortroligste Dmgang med ham, og maaskee see Laharpe, Stael, Stapfer, ligesom Dhr. Struwe, Perdonnet, Lardy, og andre hans fortrolige Venner her hans første litterære Forsøg. Hans Papi-
rer ville uden tvivl blive omhyggeligt ordnede, og det er
at haabe, at nærværende Bærl ikke vil være det sidste
for hans Minde oprettede Monument.

Dydens og Videnskabernes Venner ville vide os
Tak for, at vi foreløbigen have udtalt nogle Sandheder
over en retsskaffen Mands, en oplyst Dommers, en ulaste-
lig Dyrighedspersons Grav, der med et i offentlige Æm-
beder som Retslærd og i Kirke-, Militair- og det høiere
Handelsfag allerede udmærket Navn, forenede sine Dy-
ders og sine Indsigters Fortrin.

Hans Død var blid som hans Liv; han sporede
intet Tegn paa Svaghed og neppe nogle Symptomer
paa en Sygdom. Efter faa Dages Afkræftelse hensov
han i sin Families Kreds, rig paa Venstab og Verdens
Høiagtelse.

Skizze af General Falkenskiolds Liv.

Disse Memoirers Forfatter, Seneca Otto von Falkenskiold, var født 15 April 1738 i Slagelse og nedstammede fra en adelig Familie i Danmark. Bestemt til Militairstanden af sin Fader, der beklædte en høi Post i den danske Armee, traadte han fra sit 13de Aar ind i et Regiment. Ved denne saa tidlige Ansættelse maatte den unge Falkenskiolds videnskabelige Uddannelse lide, og omendstjondt han tildeels erstattede denne Mangel ved vedholdende Flid, saa hørte man ham endnu i hans fremrykkende Alder at beklage, at han var bleven berøvet den Underviisning, der skulde have gjort ham fortrolig med de lærde Sprog og den gamle Literatur, om hvilke han derfor kun kunde erhverve ufuldkomne Kundskaber.

Hans Studier angik desaaarsag blot Historie, levende Sprog og Krigsvidenskaber og da han ikke valgte disse Gjenstande ifølge Andres Tilskyndelse, men af egen Drift, saa ophørte han heller ikke at dyrke dem sit hele Liv igjennem.

I Begyndelsen af Syvaarskrigen tog han Tjeneste ved det franske Regiment Elsas, og blev i Slaget ved Bergen let saaret, men i det ved Klosterfeld saa haardt, at han var udgytig til Tjensten.

Under denne Krig lagde han sig efter at studere Armeernes Bevægelser og Stillinger og paa denne Maade at berigtige ved Praxis de hidtil af Bøger skabte Theorier.

Efter Fredsslutningen af 1762 traadte han igjen i dansk Tjeneste og erholdt et Compagni ved det dengang i Norge staaende Infanteri-Regiment Delmenhorst. Kort Tid efter erholdt han den ansøgte Drøvel, bereiste Sverrig, Tydskland, Frankrig, England, lærte disse Landes Sprog og gjorde sig bekendt med deres Sæder og selskabelige Indretninger. Ved sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn blev han udnævnt til Kongen af Danmarks Generaladjutant og erholdt Kammerherrensøgen.

Da Krigen imellem Rusland og den ottomanniske Port i Aaret 1768 var udbrudt, saa overtog han i den russiske Armee en Oberstlieutenants Post ved Ingenieurerne og erholdt det Hverv at udfaste Rorter over Krigsfuepladsen, han tjente i den under Fyrst Gallizins Befaling staaende store Armee og var med ved Beleiringen og Indtagelsen af Chogin.

Brugt i det følgende Aar ved den samme Armee, hvis Overbefaling Grev Romanzoff havde overtaget,

udmærkede han sig ved Farge, erholdt, fordi han først trængte ind i Tyrkernes forstaaelse Veir, St. Georgs Kors og var endog en af de 12 Riddere af denne fort isorveien stiftede Orden. Ogsaa udmærkede han sig i de mærkværdige Dage ved Rahul, og blev udnævnt til effectiv Oberst med en Brigadeers Rang.

Imidlertid havde Hofintriguer bragt den danske Regjerings høieste Magt i Struensees Hænder, og da denne Minister lagde vidtubseende Planer til Forbedringer i den, hans Omsorg anbetroede Stat, saa kaldte han Falkenskjold til Kjøbenhavn for ved ham at sætte den danske Hær paa en nye, hensigtsmæssig Fod. Ugerne forlod Falkenskjold den russiske Tjeneste, hvor han havde Haab om hurtigt at blive befordret. Vel stillede man ham det frit for, snart igjen at begive sig dertil; dog var det isærdeleshed Hensyn til Underhandlingerne om Hertugdømmet Holsteen, hvortil han fornemmelig blev brugt, der foranledigede ham til at reise til Kjøbenhavn.

Her blev han nogle Maanedes; fik derpaa en diplomatisk Sendelse til Hoffet i Petersborg angaaende disse Underhandlinger og begav sig atter derhen.

Med sin Tilbagekomst oinede han det Uveir, som traf sig sammen over Struensee og hans Parti, og gjorde denne Minister opmærksom paa Nødvendigheden af at træffe Forsigtigheds-Forholdsregler, for at afvende det. Dog hans Bink bleve upaaagtede, Stor-

men brød ud i Aaret 1772, og omendstjændt Falkenstjold næsten blev fremmed for alle Struensees Operationer, blev han desuagtet draget med ind i hans Fald, arresteret paa samme Tid, kastet i Fængsel og dømt uden retlig Form til at miste Gods, Embeder, Værdigheder og forblive som Fange for Livstid i den ved det fjerne Trondhjem under den 64de Grad nordlig Brede beliggende Klippesæstning Munkholm.

Efter Forløbet af fem Aar erholdt han af det danske Hof Tilladelse til at begive sig til Fanguedoc, og der at leve af den ham bevilgede Pension, dog under den Betingelse, ikke at forlade dette Forviisningssted uden Kongen af Danmarks Authorisation og fornemmelig ikke at tage Tjeneste hos nogen fremmed Magt. I Aaret 1780 opnaaede han Tilladelse til at torde trække sig tilbage til Waadtlandet, hvorhen hans Ven Reverdil kaldte ham, og han tog sit Ophold i Lausanne.

Allerede tidlig havde han brugt den Forsigtighed aarlig at spare en Deel af sine Indkomster, for derved at berede sig en uafhængig Stilling. Denne Skik vedligeholdte han under sin Forviisning. Desuden frelst han fra sin Formues Skibbrud Mere, som navnlig var anbragt i udenlandske Banker, hvilket bidrog til at fæste hans Velstand.

Hoffet i Petersborg gjorde ham i Aaret 1787 Tilbud om at træde i dets Tjeneste og ved dets imod Tyr-

terne bestemte Hær at fungere som Chef for Generalstaben. Men bunden ved de ham tidligere paalagte Betingelser, svarede han, at han uden formeligt Samtykke fra Hoffet i Kjøbenhavn ikke kunde modtage dette Tilbud, og dette nægtede det ogsaa under det Paaskud, at det selv behøvede Falkenstjolds Tjeneste.

Paa denne Tid erholdt han ogsaa Tilladelse til at komme tilbage til Kjøbenhavn og det daværende Hof syntes at ville tage det imod ham udstædte Forviisningsdecret tilbage.

Desaarfag begav han sig i Foraaret 1788 til Kjøbenhavn; men den Modtagelse, som han der fandt, var af den Bestaffenhed, at han snart længtes efter sit rolige Ophold i Lausanne; man tilstædede ham ogsaa at vende tilbage, og efterat han igjen var kommen til en Deel af sin Formue, som Staten havde bemægtiget sig, anlagde han den som Livrente i franske Fonds.

Da det endnu samme Aar kom til Krig imellem Danmark og Sverrig, saa kaldte den danske Regjering atter Falkenstjold til sin Tjeneste, bestemmende ham en General-Majors Grad og Gage. Da han gjorde sig rejsesærdig til dette Hverv, erfarede han, at Freden var sluttet og hans Reise overflødig.

Den Gage, som var forbunden med hans Rang og hans egne Indkomster, satte ham istand til at leve paa en anstændig Fod. I Lausanne havde han kjøbt sig et Huus med en Have, som frembød Udsigt til

Genferføen og tildeels til dens Naboeegn. Her henlevede han sin Tid imellem Kort, Planer og Bøger, studerede de Begivenheder, som her foregik omkring ham, sammenlignede dem med de forgangne Tiders og nedskrev i sine Memoirer de Betragtninger, til hvilke disse Sammenligninger gave Anledning.

For den franske Revolution og for dens Armees Seire følte han den meest levende Deeltagelse, skjøndt han i franske Fonds tabte den største Deel af sin fra Skibbrudet reddede og sammensparede Formue. Ved Rusland hang han af Taknemmelighed, men Frankrig var han, som det Land, hvor han havde udøvet sin første Vaabenbaad og henlevet sine Ungdomsaar, med særdeles Forkjærlighed hengiven.

Paa Munkholm havde han truffet en Inddeling til Anvendelsen af sin Tid, og siden var han kun lidet afveget fra denne Plan.

Den største Deel af Dagen anvendtes til Studier og eensomme Spadseretoure; nogle Timer helligede han til Underholdning og selskabelige Pligter.

Hans Stilling, fjern fra Hoffet og Forretninger, havde for ham den største Tillokkelse, og han yttrede glad til sine fortroligste Venner, at han, uden de lidte Forfølgelser, aldrig vilde være naaet til den Grad af Velbehag, som nu var bleven ham til Deel.

De Personer, med hvilke han underholdt særdeles Forbindelser, vare Dhr. Reverdil, Lissot, Gibbon,

Gorani. Hans Forbindelser udstrakte sig desuden til Alt, hvad der udmærkede sig blandt Beboerne og de Fremmede, der paa deres Reiser berørte Lausanne. Fornemmelig søgte han i deres Underholdning at tilfredsstille sin Interesse for at lære Tidsbegivenhederne at kjende.

Da Alderdommens Skrøbeligheder indfandt sig og fængslede ham til Huset, traf man i hans Aftenselskaber ofte Personer af modsatte Partier og Meninger. Han forstod imidlertid at vedligeholde Gendrægtighed iblandt dem, idet han, bestandig opmærksom, fjernede vidtspændende Ideer og førte Samtalen tilbage paa Kjendsgjerninger og positive Gjenstande.

Det Forraad af Anekdoter og Jagttagelser, som han besad, gjorde hans Underholdning aandrig og afvejlende; men sjelden, selv naar den var fortroligst, førte han Samtalen hen paa sit Livs Begivenheder eller paa Gjenstande, der havde Hensyn til Religionen eller den Regjering, der havde forfulgt ham. Ogsaa afholdt han sig omhyggelig fra enhver Dom over den Regjering, under hvilken han levede.

Ofte indbød han sine Venner og saadanne Fremmede til Middag, med hvilke han haabede at kunne underholde sig over Tidshistorien. Omendstjondt han isøvrigt kun nød Viin med Maadehold og Diæt, saa yndede han dog den muntre Stemning og Underholdning, som man pleier at finde ved et velbesat Taffel.

Han var af kraftig Legemsbygning; hans Anstand forraadte Krigeren; hans Vægt af henved sex Fod var vel proportioneret; hans mandige Skikkelse aandede Frihed, og endnu i sin Alderdom havde han vedligeholdt denne Friskhed, som man bemærker hos Nordens Beboere.

Han var af Naturen et fordomsfrit Hoved og af en fyrig Karakter. Studier og Forretninger vænnede ham allerede tidlig til Eftertanke. Ulykken gjorde ham vel betænksom og tilbageholden, men kunde ikke forandre hans Hjertensgodhed.

Indtil hans sidste Diebliske forløb hans tro Husfornælse og hans Aandsfrihed ham ikke. Men i de sidste Aar af hans Liv vakte en gigtartet Rheumatisme, hvortil Grunden var lagt i hans Fængsel paa Munkholm, hos ham mere levende Erindringer om de lidte Førfølgelser. Hans Gemytsstemning blev derved undertiden opfarende og utilfreds, omendstjændt han gjorde sig Umage for at beherske den. Vi forbigaae med Tauschhed hans Aandsgaver; af hans Memoirer vil man kunne bedømme disse. Hans Hjertes Egenstaber gjorde ham dyrebare for hans Venner.

Han døde den 30te Septbr. 1820 i en Alder af 82 Aar og nogle Maanedes.

Underhandlinger mellem Danmark og Rus- land angaaende Holsteen, indtil Struensees Fald.

Jeg ledsagede, som man senere vil see, den russiske Armee til Donau, da jeg i October 1770 fik Breve fra Kongen af Danmark, hvori jeg blev kaldet til ham. Disse Breve smigrede i en vis Henseende min Egenfjærlighed, da de indeholdt Forsikringer om, at min Fraværelse fra den russiske Armee kun vilde være af kort Varighed. Jeg reiste imidlertid ugerne til mit Fædreland, omtrent som Een, der uden at vide, hvorfor han gaaer, har forladt sin engang valgte Carriere. Men jeg haabede at kunne udvirke min Tilbagekaldelse i St. Petersborg, hvor jeg skulde opholde mig i nogen Tid. Dog mine Forventninger bleve skuffede. Underhandlingerne Holsteen angaaende bestemte min Afreise til Kiøbenhavn. Nogle Details ville give Læseren de nødvendige Forklaringer om disse Underhandlinger og de Bevæggrunde, som bestemte mig til at deeltage deri.

Carl Frederik, Hertug til Holsteen-Gottorp blev, da han sluttede sig til sin Slægtnings, Kong Carl den 12tes, Skjæbne, indviklet i denne eventyrlige Monarks Ulykker. Frederik den 4de, Konge af Danmark, fra- og ham en Deel af hans Lande, og lod sig ved den 1720 med Sverrig sluttede Tractat, tilkjende den retmæssige Besiddelse deraf; men Hertugen af Holsteen protesterede mod denne Deel af Tractaten, der berøvede ham hans Fædreearv; og endskiøndt dengang svag og uden Støtte, blev ham dog af Kongen af Danmark forgjæves budt en Mill. Rdl., naar han vilde give Slip paa sin Ret. Huset Holsteen-Gottorp erhvervede sig i den følgende Tid en høist betydelig Magt i Norden. En yngre Green af samme besteg den svenske Trone, og Hovedet for den ældre Linie blev i Aaret 1762 under Navn af Peter den 3die Keiser i Rusland.

Denne Keiser havde en særdeles Forkjærlighed for sin Families gamle Arvelod, og i hans Dine var Kongen af Danmark en uretmæssig Arving til samme. Derfor var hans første Handling, da han tiltraadte Regjeringen, af det Kjøbenhavnske Hof at fordre sine holstenske Stater tilbage, samt en Stadeserstatning af 30 Mill. Rdl. for de 50 Aar, hans Forfædre havde været berøvet Indtægterne af samme. Hans Fordring blev gjort gjældende med alle Ruslands Kræfter og understøttet af det dengang med det Petersborgske Hof nøie forbundne Berliner Kabinet. Efter Büsching vilde

det have været en let Sag at forebygge en saa truende Fordring, førend Souverainen af Holsten havde bestegget Czarernes Trone og da han endnu var Storfyrste af Rusland. Lynar, en indfødt Sachser og dengang dansk Minister ved det petersborgske Hof, havde allerede med Held indledet Underhandlingerne desangaaende og overtalt denne Prinds til at indgaae et Bytte med Kongen af Danmark om Holsten imod Grevstaberne Oldenborg og Delmenhorst og mod en Sum af 800,000 Rdl. at give Slip paa sine Rettigheder til Hertugdømmet Slesvig, en Løffemad som uidentviøt vilde have bestemt Storfyrsten i hans daværende Pengesforlegenhed. For denne vigtige Tjeneste forlangte Lynar af det Kjøbenhavnske Hof Ministerposten for de udenlandske Anliggender. Men Grev Moltke, dengang Kongen af Danmarks Yndling, vogtede sig vel for at lade denne duelige og listige Sachser nærme sig Kongen for meget, og tog heller Bernstorff i hans Sted, i det han tillige udsandt Banskeligheder, der traf Underhandlingerne i Langdrag og holdt Lynar tilbage i Petersborg. Der ved ophævedes Underhandlingerne; det gunstige Dieblit forsvandt, og da Hertugen af Holsten een gang sad paa Ruslands Trone vilde han ikke opgive sine Fordringer. Dette Anliggende var nær bleven afgjort med Baaben. Danmark gjorde, for at kunne bestaae i en saa farlig Krig, et Laan af næsten 20 Mill. Rdl., fordi en Hof-

mand frygtede for at synke i Kongens Gunst, naar istedet for en fremmed Hannoveraner en ligesaa fremmed Sachser var bleven kaldet til Regjeringen. Allerede førte den ligeledes fremmede Grev St. Germain den danske Armee til Mecklenborg og traf Anstalter til at bestaae denne forholdsmæssig ulige Kamp, da en pludselig udbrudt Revolution styrtede Peter den 3die i Graven, standsede Fjendtlighederne og gav Haab om igjen at knytte Underhandlingerne.

Rusland kunde dengang finde kostbare Fordele i Holsten; tænkte det paa at begrunde en mægtig Marine, saa maatte det være det magtpaaliggende at have sikke og beqvemme Havne, thi i Havnen ved Kronstadt vare dets Flaader altid et halvt Aar blokerede af Isen. Paa hele Kysten af Viefland og Russisk Finland havde det ingen videre Kilder af dette Slags. Derimod frembød de holstenske Søhavne det en sikker Beskyttelse for dets Skibe, Etablissementer for Marinen, en Stapelplads for dets Producter, en Udvei for dets Handel; Holsten var for Rusland et Brohoved, over hvilket det kunde trænge ind i Tydskland, og saalænge det var i Besiddelse af samme, vilde det uidentvivel have udøvet en mægtig Indflydelse paa Danmark. Man skulde ikke troe, at disse Betragtninger havde kunnet undgaae den russiske Regjerings Skarpsindighed. Hr. v. Lynar repræsenterede ikke mere det danske Hof i Petersborg, da Grev Bernstorff i hans Sted havde ansat Hr. v. Als-

senburg, som allerede, ifølge sin Fødsel og især for- medelst sine Besiddelser i Preussen, var denne Stat hengiven.

Hr. v. Alsenburg syntes, paa Grund af sine nære Forbindelser med Grev Panin, russisk Minister for de udenlandske Anliggender, ganske egnet til at virke med Fordeel for det danske Hof; han var imidlertid Kongen af Preussens Interesser mere hengiven end sit Hofs. Han gjorde ikke engang den ringeste Hemmelighed der- af, men sagde ligefrem at alt, hvad der angik denne Fyrste, i hans Hinde maatte gaa frem for alt andet. Istedenfor altsaa, ifølge sit Kald, at virke for Dan- mark, bestræbte han sig for at forvirre Polens Anlig- gender i Haab om at gjøre en god Fangst for Kongen af Preussen. De holstenske Anliggender vilde altsaa kun være bleven lidet befordrede i saadanne Hænder, uden Salberns*) Mellemkomst. Paa en behændig Maade

*) Casper von Salbern til Schirenssee, Ridder af Elephan- ten, den hvide Orn, St. Stanislaus og St. Anna Ordenen, Keiserl. russisk Geheimeraad og Minister ved det danske Hof, nedstammede fra en brunsvigsk Slægt, som havde udbredt sine Grene til Holsten og Danmark, og var en Søn af en Forst- embedsmand i det russiske Holsten. Han blev selv ansat som Amtsforvalter, men bekyldt for Underslæb og Raasemangel og maatte gaa til St. Petersborg for at føre sin Sag, hvilket lykkedes ham saa godt, at Regjeringen i Kiel, som havde an- lagt Proces imod ham, fik en Trettesættelse, og den Advocat, der optraadte som Actor imod ham, kom i Tugthuset. Herr von Salbern glødede af Had og Hævn imod det holstenske Rid-

vidste han hos det petersborgske Hof at udvirke, at han kom til at lede denne Sag. Dette sluttede derfor 1768 med de, det danske Hof repræsenterende Herrer

dereskab, som under russisk Herredømme var meget uafhængigt, og som imod ham havde viist Haan og Forsølgelse, hvilket han besluttede at gjengjælde. Han sluttede sig til eet af de mangfoldige Hofpartier, hvori dengang St. Petersborg var deelt, og hans Valg gjorde hans Skarpsindighed Åre, thi det traf paa Grev Panin, en Mand, der i en lang Karrække holdt sig i Ministeriet. Som man vil mene var det især for at fremme sin Havn at han søgte at overbevise Grev Panin om at en nære Forbindelse med Danmark vilde være til stor Fordeel for Rusland, og at det vilde være rigtigst at overlade Danmark den russiske Andeel i Holsteen imod Oldenborg og Delmenhorst, som da skulde overdrages til en yngre Green af det holsteenske Huus. Det russiske Hof har vel neppe nogensinde fattet en Plan, der var saa upolitisk, ja næsten afsindig, som at opoffre den bedste Havn i Østersøens vestlige Deel, en Station for Flaaden, der var aaben for Is over to Maanedes før Havnen ved Kronstadt, en fast Fod i Lybskland og Ret til som endst Rigsstyrke at blande sig i alle dette Riges Anliggender, samt endelig en Indflydelse i Danmark, som næsten maatte gøre dette ~~en~~ russisk Provinds, — at opoffre alt dette uden noget Bederlag, thi Oldenborg og Delmenhorst var for den russiske Regjering aldeles intet værd, og man maa derfor uden Tvivl sætte Eid til den Paastand, at kun Salberns Havnelyst har kunnet udvirke saadant, men han fik Havn over den holsteenske Adels, som nu kom i et ganske andet Afhængighedsforhold til sin Regjering, og ovenikjøbet Penge og Åresbeviisninger i Mængde haabe af den danske og oldenborgske Regjering. I Aaret 1768 blev han sendt til Danmark som russisk Minister for at fremme Underhandlingerne og blev den 3die Juli s. A. tilligemed sin eneste Søn optaget i den danske Grevestand under Navn af Salbern

Grev Bernstorff*) og v. Alsenburg en Tractat, ifølge hvilken hele Holsten, saavelsom Fordringerne paa Hertugdømmet Schlesvig bleve aftraadte til Kongen af Danmark mod Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst, der vare bestemte til Appanage for den yngre Green af Huset Holsten. Det petersborgske Hof maatte vel have haft overveiende Grunde for at tilstaae Danmark saa betydelige Fordele. Uden Tvivl har Saldern gjort det begribeligt, at dettes Fyrste, som Green af den regjerende russiske Herferstamme, maatte behandles med Høimodighed for at han, under den keiserlige Families velgjørende Indflydelse, som han ifølge Blodet hørte til, ganske kunde hengive sig til den. Det synes, at Bernstorff gik ind paa disse Ansøelser og vidste at indgyde det russiske Hof Tillid.

De Tildragelser, som fandt Sted kort efter, havde igjen forvirret Alt, og det danske Hof stod i Begreb med at tilintetgjøre en saa ønskelig, for det selv saa vigtig Tractat, der var saa skiftet til at forhindre Tilbagevendelsen af de Ulykkestilfælde, af hvilke Staten

Gunderoth. Siden blev han Gesandt i Warschau, men faldt her i Unaade, som man mener fordi han deltog i en Sammenfængelse til Fordeel for Storfyrsten. Han trak sig da tilbage til Holsteen, hvor han havde kjøbt Schirenssee, og henlevede her sine øvrige Dage; Familien uddøde den 10de Octbr. 1788 med hans eneste Søn.

*) Johan Hartvig Ernst Greve af Bernstorff, mindre bekendt og fortjent som Statsmand end som Bondeven.

selv nogle Aar i Forveien truedes. Dette hængte saaledes sammen: man havde i Aaret 1768 den urimelige Idee, at lade den unge Konge af Danmark, Christian den 7de, reise udenlands. Var det maaskee hensigtsmæssigt og godt at vise denne unge Fyrste for fremmede Hoffer, og bleve de dertil bestemte Summer viseligen anvendte? Kunde Hovedet for Statsraadet, Grev Bernstorff, som jeg kalder den 1ste — thi 3 af dette Navn have efterhaanden taget Deel i Danmarks Regjering — skulde og kunde han ikke forhindre denne Reise? Del vil jeg ikke undersøge her. Kongen reiste bort med sin Yndling Holdt og et talrigt Følge. Han behøvede en Læge, man valgte dertil Struensee, en Altonaer Læge, Søn af en Biskop og holsteenst Superintendent. Struensee tog ingen Deel i dette unge Hof's Fornøielser og letfærdige Leeg; men han forstod at underholde Kongen med behagelig Lecture og afverlende Samtaler, idet han undertiden indbragte frivole Talemaader i alvorlige Betragtninger; snart blev han derfor Fyrsten uundværlig. Hoffet vendte i Begyndelsen af Aaret 1769 tilbage fra sin Reise, og da Struensee til samme Tid blev udnævnt til virkelig Statsraad og Conferens-Minister, saa begyndte han at blive Gjenstand for den almindelige Opmærksomhed; og man tvivlede slet ikke mere om hans Credit, da man saae hans Broder beklædt med en Justitsraads Værdighed.

Hans Gunst befæstedes og vorede stedse mere ved det Held, hvormed det lyffedes ham at bilægge de mellem Kongen og Dronningen opstaaede Uenigheder, som Holdt havde vaakt og vedligeholdt. Det Kongelige Pærs Forsoning havde derfor denne gamle Indlings Unaade tilfølg, saa at han blev ansat som Stiftamtmand langt fra Hovedstaden. I hans Sted blev Brandt, en fortrolig Ven af Struensee og ved denne faldt tilbage fra sit Eril, ansat ved Kongens Person; ligeledes Grev v. Rantzau-Ascheburg, der havde været forviist til Glückstadt. Struensee havde vundet Dronningens Tillid, idet han havde hjulpet hende til igjen at erhverve sin Gemals Kjærlighed og den dermed nødvendig forbundne Indflydelse. Brandt havde han ansat hos Kongen og i Slottets Indre, for at sørge for Fornøielserne og Festlighederne; og Rantzau tjente ham som Raadgiver og den vigtigste Medhjælper ved Statsforretningerne og den udenlandske Politif.

Rantzaus Indflydelse ved den danske Regjering maatte snart vække det petersborgske Hofes Mistænksomhed, da han var en erklæret Fjende af samme. Man holdt ham overhovedet for en af hine ivrige Mænd af Genie, der syntes at være fødte Revolutionskunstnere og skabte til at drage Alt, som er underordnet deres Magt, med sig i deres egen Ruin og Fordærvelse.

I Aaret 1762 var Rantzau ifølge forskjellige Even-

tyr kommen til, Petersborg, hvor han imidlertid blev meget slet modtaget. Da han kort Tid efter kom til Altona, var han aldeles blottet for Alt og erholdt den nødvendige Understøttelse af Struensee, som dengang var Læge i denne By; begge arbejdede i Fællesskab ved et offentligt Blad. Fire Aar senere, 1766, da som bekendt Frederik den 5te døde, hjalp Struensee ham igjen til at komme tilbage til Kjøbenhavn. Saldern arbejdede dengang paa den holsteenske Tractat. Rangau gennemsfuede denne Underhandling og smedede med Gørz og den preussiske Minister ved det danske Hof, Borch, en Sammenværgelse, til at styrte de fornemste Regjeringsmænd der, og bringe et mod Rusland fjendtligt Parti til Roret. Dette Complot blev tilintetgjort ved Saldern, og Rangau blev forviist til Glückstadt. Man tænke sig derfor, hvilke Ahnelser der maatte opstaae ved det petersborgske Hof, da samme Mand vendte tilbage fra sin Forviisning for at tage Deel i Statsbestyrelsen; da man havde fjernet Bernstorff og det russiske Parti, samt overdraget Ministeriet for det Udenlandske til en anden Fjende af denne Magt, til von Osten, da Kongens Geheimeraad blev ophævet, og man saa alle Danmarks Anliggender kun ledede efter Cabinetkets Anordninger; den første Følge var at Udførelsen af Holstener-Tractaten blev udsat, og man troede endogsaa at den ganske skulde

tilintetgjøres, ja at man vilde lade det komme til et aabenbart Brud.

Saaledes stode Sagerne, da jeg kom til Petersborg. Grev Panin var ude af sig selv over, at man i dette Anliggende saaledes havde havt ham tilbedste, og Saldern endnu mere over, at det ved Tilintetgjørelsen af hiin Tractat var forbi med hans Anseelse og Rykke. Begge heftede deres Blik paa mig, som den, der skulde foranledige det danske Hof til at gjøre sin Feil god igjen. Forgjæves gjorde jeg dem begribeligt, at jeg ikke besad Erfaring nok i Sager af denne Art, at jeg ikke følte noget Kald hos mig til at hellige mig til samme, at Krigen var det Æneste, jeg forstod mig paa, og at jeg derfor indstændig bad dem om, igjen at sende mig til Armeen, hvor jeg kunde være til betydeligere Nytte end i Hofintriguer. Alle mine Forestillinger frugtede imidlertid intet; Hr. v. Scheel, dansk Minister i Petersborg, sluttede sig til dem, og alle trængte ind paa mig, at jeg dog ikke skulde forsømme en Veilighed til at yde mit Land en saa væsentlig Tjeneste; man lovede mig desuden, som gjerne skeer ved saadanne Veiligheder, glimrende Belønninger, og gav mig Forsikkring om mægtig Beskyttelse, hvis jeg behøvede samme.

Jeg reiste derfor bort, vel forsynet med Instruktioner, og kom til Kjøbenhavn i Februar 1771. De

vigtigste Medlemmer af den daværende kongelige Familie vare:

Kong Christian den 7de, svag paa Legeme og Sjæl, 22 Aar gammel. Hans Gemalinde, Dronning Caroline Mathilde, en Søster til Kongen af England; hun var den smukkeste Dame ved Hoffet, af en blid og sagtmodig Charakter, og vilde sifterlig have levet meget lykkeligt, havde den Lod været hende befaaren, at være forenet med en god og retskaffen Herre. Deres Søn, Kronprindsen, et Barn paa 3 Aar. Den 42 Aar gamle Enkedronning, Juliane Marie af Bruns-
vig, Kongens Stedmoder; hendes Søn, Prinds Frederik, Kongens Broder, 17 Aar gammel.

Blandt Hoffets Personer vare:

Struensee, som dengang under Titel af Cabinets-
secretair stod i Spidsen for Bestyrelsen, en ung Mand, blond, fuldkommen smukt voren, af regelmæssig Ansigt-
dannelse, undtagen en vel langagtig Næse, med elstvær-
dig behagelig Figur, uden qvindagtigt Væsen, med et behageligt Smil, med levende Dine: han besad me-
gen Færdighed i legemlige Øvelser, dog uden Fordring paa at glimre dermed, behagelige frie Manerer, samt fin Opførsel i Selskaber. Med disse ydre Fortrin for-
enebde Struensee en stor Skat af Kundskaber, vedhol-
dende Flid og Attraa efter at belæres; Alt dette kunde kun være Frugten af en høist omhyggelig Opdragelse.

Grev v. Osten, som var bleven Minister for det

Udenlandske, havde et stadefro Udtryk i Ansigtet, som kun indgjød Liden Tillid. I Leipzig, hvor han havde studeret sammen med Grev Poniatovski, sluttede begge sig nærmere til hinanden; senere i Petersborg som dansk Minister og Forretningsfører for Familien Czartorinski bidrog han meget til at sætte denne unge Polak i Gunst hos Storfyrstinden, siden Keiserinde Catharine. Dog da senere Talen var om at overdrage Polens Krone til Poniatovski, paastod fornemmelig denne v. Osten, at den skulde tildeles en anden Polak, som just stod i Gunst hos ham. Tillige blev det ham overdraget af den danske, dengang meget bekendte Minister for det Udenlandske, at bestrebe sig for at tilvende en ægte Lutheraner Polens Krone. Endskjøndt dette mislykkedes, blev han dog endnu i nogen Tid i Anseelse og oftere raadspurgt ved det russiske Hof.

Men da han, af mig ubekendte Aarsager, faldt i Unaade hos Keiserinden, var han nødt til at fjerne sig og forlod Petersborg, fuldkommen uenig med dette Hof, mod hvilket han ogsaa i Fremtiden nærede dybt Had. Derfor bevirkede han ogsaa snart efter sin Indtrædelse i det danske Ministerium, at man negtede Hr. v. Asseburg, som var en Ven af Grev Panin og erklæret Tilhænger af Rusland, samt en Medunderhandler ved Tractaten om Holsten, den ham tidligere bevilligede Pension.

Jeg har allerede omtalt Rangan, som næst efter

Struensee syntes at spille en Hovedrolle ved det danske Hof. Forskjellige andre Personer holdt med ham, f. Ex. Koller, Lieutenant ved de hessiske Tropper, der hurtig blev befordret til en Obersts Rang, uden at have gjort andet end Garnisonstjeneste; Beringsskjold, som tidligere under Peter den 3dies Regjering havde ageret dansk Spion der, men senere i Danmark russisk Spion, havde faaet Penge af det petersborgske Hof og Adelsbrev af det kjøbenhavnske; Oberst Games, dengang Commandant i Hovedstaden, og nogle andre af mindre Betydning. Rangau gav desuden daglig Audients til et stort Antal Personer, selv af den laveste Klasse, han talte med Enhver i hans Modersmaal og brugte nogle til at laane Penge til sig, andre til at udsprede Rygter, der svarede til hans Hensigter, og saaledes at bearbejde den offentlige Mening.

Rangau var i visse Maader Sjælen i det Parti, der var fjendtligt stemt imod Rusland; hos ham holdtes Raadslagninger, og den svenske Gesandt i Kjøbenhavn syntes at tage levende Andeel deri; der handlede om intet Ringere end at fordrive Russerne fra Finland og Keiserinden fra sin Hovedstad, og Rollerne vare allerede uddeelte til denne glimrende Plan. Brandt, der havde tilsat sin Fædreneaer under sit Ophold i Paris, smigrede sig med det Haab at vinde Hoffet i Versailles derfor; Games, der tidligere havde tjent som Generaladjutant under Belleisles Commando, var be-

stemt til at sendes til Frankrig, til samme Bestemmelse skulde den yngre Plessen bruges i Sverrig, Rankau skulde tillige være overordentlig Gesandt i Stofholm og Overstcommanderende for Armeen, hvori Røller allerede beklædte en vigtig Post. Da det ærgrede Struensee, at den russiske Regjering afsløg Fuldbyrdelsen af den holsteenske Tractat, endstjøndt samme allerede for to Aar siden var underskrevet og ratificeret, saa hørte han med Fornøielse paa Rankaus Forslag og var ikke utilbøielig til at gaae ind i hans Anstuelser. Strax efter min Ankomst til Kjøbenhavn blev jeg kaldet til at tage Deel i Forhandlingerne om de russiske Anliggender; man bestemte mig til Angrebsplaner imod denne Magt; ogsaa var Talen om at sende mig tilbage til Petersborg, hvor jeg skulde bevirke Panins og Salderns Afsettelse fra deres Poster eller spille andre Intriguer. Jeg var af den Mening, at det ikke var saa let, som i Danmark, at fortrænge en Minister fra den russiske Regjering, og at jeg ikke indsaae, hvad Fordeel man havde at vente af den tilsigtede Krig. Mine kolde Svar mishagede Rankau og hans Benner; men Struensee, der hørte paa mig med mere Nøiighed, vilde først nærmere tale med mig. Han bemærkede, at han slet ikke ansaae, en Krig med Rusland for saa farlig, og at han var af den Mening, at man med Nytte kunde anvende de samme Bombeskibe mod Kronstadt, som under det forrige Ministerium vare byggede for at bru-

ges mod Algier. Jeg forestillede ham, hvilke Beføstninger en saadan Udrustning vilde foraarsage, hvorimod han indvendte, at Kongen ikke vilde tage i Betænkning at give alt sit Sølvtsi dertil; jeg bragte da i Erindring, at et lignende Hjælpemiddel, som Ludvig den 14de havde bragt i Anvendelse under Successionskrigen, i det Høieste havde indbragt 450,000 Livres, og gif videre i Enkelthederne med ham angaaende de Omkostninger, som et eneste Felttog mod Rusland allerede havde udfordret. Disse Omkostninger sammenlignede jeg med Danmarks Hjælpekilder, de militaire Hjælpe midlers nuværende Tilstand, og med dem, man kunde vente udenfra. Om jeg nu end forudsatte, hvad jeg dog ikke i mindste Maade kunde indrømme, at Kongen var stærk nok til med Held at angribe en saa mægtig Fjende, var det saa vel ogsaa at vente, at Sømagterne, navnlig England, vilde tillade, at dets Slægtninger i Østersøen bleve foruroligede og at man ødelagde og for dets Handel saa fordeelagtige Havne, hvorfra det hentede en stor Deel af sine Skibsmaterialier, og som oven i Kjøbet tilhørte et Folk, med hvilket det stod paa en venstabelig Fod eller som idetmindste ingen Hindringer lagde det i Veien. Var det ikke ogsaa at befrygte, at Kongen af Preussen til Skade for Danmark vilde blande sig i Sagen, for at bringe sine Anslag mod Polen i Udførelse?

Disse Betragtninger, som vi i flere Samtaler

undersøgte og drøftede, bragte Struensee til at studse; men man kan nok tænke, at Rangkau og Consorter Intet forsømte for atter at udplette Indtrykket deraf. De førte uforbeholdent et saa truende og fornærmende Sprog, naar Talen var om Rusland, og bragte denne Tone saa stærkt i Omløb i Kjøbenhavn, at den russiske Minister flere Gange erklærede mig, at han for længe siden vilde være afreist, naar jeg ikke endnu havde givet ham Haab. Denne det Rangkau'ske Parties utidige Trods mishagede ogsaa Struensee meget og gav mine Forestillinger Bægt; desuden bidrog forffjellige Omstændigheder til at han fattede Tillid til mig, hvilket jeg slet ikke havde formodet, i det mindste ikke at det vilde skee saa hurtigt.

Brandt tilbød mig en Hofmarskalsplads, hvad enten det saa skete, fordi han vilde prøve mig, eller i en redelig Hensigt; jeg afflog hans Tilbud, som lidet overeensstemmende med mine Tilboieligheder, Sædvaner og den Stand, jeg fra min Ungdom af havde opoffret mig til. Nogen Tid efter gjorde den samme Brandt, hvem det ikke mere behagede at beklæde en Post, hvori han blot havde at sørge for Fyrstens Fornøielse, mig det formelige Forslag, at overtage hans Plads med 20,000 Rdl.; paa hans Forsikkring, at Struensee bisfaldt dette Forslag, forfaste jeg ligeledes samme. Struensee troede maaskee, at et saadant Tilbud i hans

Mund vilde være vægtigere; men da jeg ved Leilighed yttrede ham mit Ønske, at vende tilbage til den russiske Armee, bemærkede han, at jeg vilde finde en langt fordeelagtigere Ansættelse i mit eget Land, end jeg kunde haabe i fremmede Lande, naar Brandt traf sig tilbage, som det lod til han vilde gjøre; men jeg bevidnede ham min uimodstaaelige Modbydelighed for Hofanliggender. Kort isorveien havde jeg afflaaet Commandoen over Garden tilføds, i det jeg erklærede, at jeg ikke vilde fortrænge Nogen, og at jeg, naar jeg blev i Danmark, vilde være tilfreds med et Infanteriregiment, naar et saadant blev ledigt, og med en Post som Deputeret i Krigsdepartementet; det havde man ogsaa lovet mig, da jeg forlod den russiske Armee. Dette Maadehold overbeviste Struensee om, at jeg var lige fremmed for den Urgierrighed, at ville gjøre min Lykke ved Hoffet, og for Begjærlighed efter at blande mig i de Intriguer, hvis Skueplads Hoffet var, Imen at jeg blot vilde gaae ham til Haande med saadanne Raad, der ingenlunde udsprang af personlig Egennytte; desuden fandt han, at jeg i mange Ting tænkte ligesom han selv. Han deelte min Mening, at Danmark, ifølge sin Beliggenhed og sine naturlige Hjælpemidler kun var en lidet betydelig Magt og indskrænket til en aarlig Indkomst af i det høieste 6,000,000 Daler, endskjøndt det maatte bære meget trykkende Paalæg; derhos havde det en Gjæld af næsten 20,000,000 Daler

og i Fredstid en Militairetat, som ikke stod i Forhold til dets Hjelpekilder; ikke mindre betydeligt var Antallet paa dets Civilembeds mænd og Pensionister; ogsaa vilde dets agerdyrkende Befolkning ved Tjenesten altfor meget hindres i Udviislingen af dets Industri.

Struensee pønsede paa at forbedre mange Misbrug og at bringe Danmark til hele den Magt og Anseelse, som det var i Stand til at nyde. Jeg bemærkede, at, selv abstraheret fra alt andet, vilde det ingenlunde være raadeligt at føre en saa farefuld Krig, hvis disse Reformudkast skulde lykkes, og da Kongen af Danmark var en med det russiske Hersterhuus beslægtet Fyrste og følgelig maatte behandles som en saadan, saa vilde det være meget paafaldende, naar man ikke benyttede denne Omstændighed, for det første til at sikkre Guldbyrdselsen af Holstenertractaten, derefter til at forskaffe sig en saa mægtig Beskyttelse for Danmark og for ham selv (Struensee), der førte Statsroret.

Men for at opnaae saa store Fordele, maatte man strax lade enhver uretsfærdig Mistillid til det petersborgske Hof forsvinde, og tvertimod vise sig taknemmelig imod det, hvilket dets høimodige Fremfærd i Anledning af Holsteen visseelig fortjente; og idet man paa denne Maade stillede sig under Ruslands Beskyttelse, vilde det være let, uden Hindring at formindske den i Fredstid overdrevne Militairetat og iværksætte de til-

sigtede Forbedringer. Jeg søgte fremdeles at lade ham mærke, at man i Petersborg aldeles ikke tvivlede om at Rangau beherskede ham, da man vanskelig paa nogen anden Maade kunde forklare sig, at han opoffrede sin og Statens Interesse, end ved at han befordrede denne Mands Hævnplaner.

Jeg troer at den sidste Betragtning gjorde meest Indtryk paa ham; thi endstjøndt Struensees Magt ikke var synderlig gammel, saa var han dog meget skinsyg derover; han frygtede meget for at lade sig lede af andre, men endnu mere at have Skin af virkelig at blive behersket. Jeg havde mere end eengang Leilighed til at iagttage, at det hos ham var et meget slet anvendt Middel, naar man anbefalede sig til de Personer, der syntes at have Indflydelse paa ham; den overdrevne Mistillid, som Raad og Forestillinger bevirkede hos ham, har ikke bidraget Lidet til at han tog saa uheldige Forholdsregler.

Hans forudfattede Meninger mod det petersborgske Hof vare vist endnu ikke forsvundne, saa meget jeg endog havde indvendt derimod; dog bestemte han sig til at opgive enhver fjendtlig Forholdsregel mod denne Magt og at gjøre Stridt, for igjen at vinde dens Venstab. Neppe vare to Maaneder forløbne efter min Ankomst til Kjøbenhavn, førend det mod Rusland fjendtlige Parti ganske havde mistet sin Anseelse; Tanken om en Krig med dette Rige syntes endnu kun en

Chimære, og da man ansaae mig for Ophavsmand til denne Forandring, saa høstede jeg ogsaa snart Frugten deraf i det Had, som Ranzau og Consorter svor mig. Naar man skulde troe dem, saa giengjældte jeg dem deres Iver for at forskaffe mig en fordeelagtig Stilling i Danmark med Utafnemlighed; det var vel en saare betydelig Tjeneste at fjerne mig fra den russiske Armee og drage mig ind i deres Intriguer, og det fortjente upaatvivleligt, at jeg i Forening med dem medvirkede til at styrte mit Land i en affindig Krig!

Jeg blev dem imidlertid intet skyldig. Jeg sagde ofte Struensee, at man ikke maatte gribe halve Forholdsregler, og at han kun kunde vinde Ruslands fuldkomne Tillid, naar han vilde kalde saadanne Personer, som Bernstorff, der vare yndede ved dette Hof, ind i Ministeriet, men fremfor alt bortfjerne Folk som Ranzau og v. Osten, som man der betragtede som sine Fiender.

Mod Bernstorff vilde Struensee maaskee ikke have været ugunstig, da han var af en blid Character og isvrigt vant til at søie sig i Yndlingernes Magt. Men hvad Ranzau angik, saa foregav han at have gamle Forpligtelser imod ham, som strev sig fra væsentlige Tjenester, Ranzau havde beviist ham, og erklærede mig omfærd, at han ikke kunde beslutte sig til at sende ham bort og ganske at bryde med ham. Mod Enden af Mai besluttede han, at jeg skulde reise til Peters-

borg, forsynet med Instructioner og Creditiver, som skulde være udfærdigede af Kongens egen Haand, en Forsigtighed, der ansaaes for nødvendig for at give det, som jeg vilde sige, mere Vægt. Man paalagde mig at erklære det russiske Hof, at Kongen aldeles ikke vilde lade den mindste Tvivl bestaae om sit oprigtige Benskab, og for at give et klart Beviis herpaa var fra nu af den danske Flaade rede til at understøtte Ruslands Vaaben.

Man haabede, at denne Erklæring, vilde være tilstrækkelig til at bevæge Hoffet i Petersborg til at fuldbyrde Holstener-Tractaten. Jeg deelte ingenlunde dette Haab og forsikrede Struensee, at der ikke var det mindste at vente, saalænge Rangkau og v. Osten bleve ved Bestyrelsen; dog mine Indvendinger vare frugteløse, jeg reisste altsaa uden at have bevirket det Mindste.

Hvad jeg havde forudseet indtraf; det russiske Hof havde alt formeget at indvende mod begge disse Mænd, især imod Rangkau, til at det skulde fæste Lid til en Regjerings Føste, paa hvilken de havde Indflydelse. Man erklærede mig, at disses Fjernelse maatte være den første absolute Betingelse for Fuldbyrnelsen af Holstener-Tractaten; forresten søiede man til denne Erklæring Forsikkring om Benskab mod den dansk Regjering, og jeg troede allerede, at enhver ugunstig Stemning mod Struensee var forsvunden. Mit Ophold i Petersborg varede til Slutningen af Juli. I denne

Mellemtid anvendte man forskellige Maneuvrer for at skade mig. Man tilskrev mig en Satire over Grev Gregor Orloff, som dengang stod i Gunst; lykkeligvis talte denne med Artillerielieutenant Brüggemann, som jeg havde kjendt i længere Tid; denne betog ham hans Bildfarelse, i det han forsikrede ham, at jeg aldrig havde gjort Vers og ikke var i Stand til at skrive Satirer.

Kongen af Preussen, som siensynligen ønskede den mellem Hofferne i Petersborg og Kjøbenhavn bestaaende Uenighed forlænget, fandt det ikke under sin Værdighed ogsaa at beskæftige sig med mig; han skildrede mig i Petersborg som en farlig Rænkesmed, der havde forsøgt at forstyrre den gode Forstaaelse imellem det russiske og berlinke Hof, hvormed jeg dog aldrig havde beskæftiget mig.

Da min diplomatiske Sendelse var endt, reiste jeg igjen til Kjøbenhavn, hvor jeg ankom i August. Jeg fornyede mine Forestillinger hos Struensee, for at bestemme ham til at bortfjerne Folk, der indgjød det russiske Hof saa retfærdig Mistillid og forhindrede Virkningen af det gode Sindelag, han syntes at nære; forgæves. Ministeren havde uden Tvivl Indsigt nok til at overbevise sig om, hvor vigtigt det var, oprigtigt at nærme sig Rusland og forstaae sig dets Beskyttelse; men dette Skridt vilde have havt Præget af en Fremgangsmaade, der stod i Modsigelse med hans tidligere

yttrede Sindelag, og have Udseende af, at han gav efter for fremmed Indflydelse; heraf opstod hans Utilbøielighed til at ende denne Underhandling. Maaskee havde jeg været lykkeligere i mine Bestræbelser hos denne mistroiske Mand, naar jeg havde kunnet overbevise ham om, at der i den hele Sag Intet fandtes, som ikke var hans eget Bærf.

Hans Utilbøielighed til at opfylde den russiske Regjerings Ønsker syntes saameget mere besynderlig, da han før kort siden havde afflaaet Rangkau at gjøre Indgreb i Rettens Gang, for at tage ham i Beskyttelse imod hans Creditorers Forfølgelser, hvorved denne var bleven hans Fiende og siden kun tænkte paa at fortrædige ham. Men Struensee var alt for meget beskæftiget med alle de Forbedringer, som han deels havde begyndt, deels endnu havde i Sinde, og derfor gjorde ogsaa hans Fienders Complotter, de Storme, som reiste sig imod ham, og de ham givne Vink, kun lidet eller slet intet Indtryk paa ham.)

For at danne sig et rigtigt Begreb om de af Struensee indførte Forbedringer maa man kjende Danmarks Tilstand før Struensees Tid. Den danske Regjeringsform var, før Krigen med den svenske Konge Carl Gustav, et sandt Oligarchie og lignede næsten den polske. Den højeste Magt var i Adelsens Hænder eller hvilede hos et Senat, det saakaldte Rigsraad, der var sammensat af dens Repræsentanter og indtaget for dens

Interesser; Kronen var valgbar og Kongen havde ingen videre Magt end den, som han erholdt af Senatet. Geistligheden havde ved Reformationen tabt Rigdom og Magt. En næsten uindskrænket Dispotisme hvilede tungt paa Hovedstadens saavel som paa de andre Stæders Borgere, omendstjændt deres Deputerede figurerede som en tredie Stand paa Nationens Landdage; Bønderne, undergivne Livegensskabet, vare fordeelte som Dvæghjorder imellem de adelige Jordbrotter, hvis Besiddelser de maatte dyrke.

Da Kjøbenhavns Borgere i Aaret 1660 havde flaaet de Svenske tilbage lige fra deres Mure, benyttede de den Magt, som Diebliffet gav dem, til at forandre Regjeringsformen; de affatte Senatet, gjorde Kronen til en arvelig, og ved en høitidelig Traktat overdroge de uden Forbehold al Magt til deres Konge, Frederik den Tredie, for bestandigt, saavel for ham som for hans Efterfølgere, udentviol i det Haab, at det vilde være en mildere Lod at adlyde een Herres Love, end at gaae i Aaget under en Raste af Udelige.

Frederik den Tredie ordnede den absolute Magt, hvormed han var bleven beklædt, og for nogenlunde at holde Adelen skadesløs dannede han et Geheimeraad af de meest anseete Udelige; dette var omtrent et Billede af det Senat, som saalænge havde regjeret Nationen. Men hans Efterfølger, Christian den Femte, skænkede sin hele Tillid til Schumacher. Han var af

borgerlig Fødsel, men regjerede under Navn af en Greve af Griffensfeldt Danmark med Dygtighed. Han satte Kongeloven i Kraft, som han selv tidligere havde conciperet, og som absorberede alle Stænders Magt, og da fornemmelig Adelen.

Da de efterfølgende Regjeringers Herskere vedbleve at være mistroiske med deres Lands Adels, kaldte de Fremmede i deres Tjeneste, og da dette blev en stadig Politik, saa bemægtigede Ublændingerne sig Tid efter anden ikke blot alle Ministeriets indre og ydre Poster, men ogsaa de fornemste civile og militaire Embeder.

Oftest havde imidlertid disse Fremmede hverken Frændes eller Venner eller gamle Forbindelser i Landet, og da de ikke altid kunde tage de under deres Befaling staaende Embedsmænd udenlands fra, saa valgte de af de Domestiker, som vare dem meest hengivne, deres fortrolige Agenter, og skaffede disse fordeelagtige Ansættelser, saavel for at belønne dem som for selv at vinde Tilhængere. Det varede derfor ikke længe, saa blev dette Exempel efterlignet af de Indfødte selv. Og ligesom man i det gamle Rom saae Magten gaae over i de Frigivnes Hænder, saaledes skete det ogsaa i Danmark: af Betjente bleve de indflydelsesrige Mænd, hvis Ærgjerrighed ikke noiedes med underordnede Embeder.

Efter som nu de Fremmede og deres Tilhængere toge mere og mere Deel i Regjeringen, formerede sig ogsaa Embederne, Gagerne og Pensionerne, og under

mangeslags Paastub om, at det var i Statens og Folkets Interesse, saae man en Mængde Etablissementer fremstaae, tilligemed Embedsmænd, som udfordredes til at lede dem og til at udføre de forskjellige Functioner. Nogle vare til Ære og Fornøielse for Fyrsten; andre vare nødvendige for Financerne, for Kronens Domainer, for Politiet og Justitsforvaltningen; atter andre tjente til Understøttelse for de Fattige, til Befolkningens Opmuntring, til Befordring af Kunster, Videnskaber, Opdragelse, Agerbrug og Handel, Manufacturer og forskjellige Industrigrene — overalt behøvedes nogle.

Ligesom Staten havde sin Lurus i Land- og Sømagten, og i Repræsentation ved fremmede Hoffer, saaledes fandt man ogsaa i enhver Forvaltningsgreen Beføstninger paa Bureauer, Registraturer og Kommis.

Da man imidlertid, ved at bestemme Gager til nye Embeder, ikke kunde gaae ud over disse Grændser, uden tillige at formindske de ældres Gehalt, saa skete det, at, idet man paa en overdreven Maade forøgede Embedsmændenes Tal, de flestes Indtægter tillige reduceredes til et meget ringe Beløb.

Da man manglede Penge for at kjøbe sig offentlige Embeder og for at vedligeholde Gunstbeviisninger tog man sin Tilflugt til Titler og ærebringende Udmærkelser. Man fastsatte indtil de mindste Details Etiketten for enhver Rang og for ethvert Forhold i

Livet, ligesom den dermed forbundne Grad af Agtelse og Gresbeviisning.

Da det blev besluttet, at der skulde ydes den, som havde erholdt Rang og Titel af Regjeringen, de samme Gresbeviisninger og Hensyn, som den virkelige Fortjeneste, — da trængte Alt sig dertil. Kjøbmanden opgav sin Handel, Kunstneren forlod sit Attelier, den simple Borger aflagde sin Stands fordringsløse Sæder, for at opnaae en Titel og blive en vigtig Person. Denne i alle Klasser indsnegne Forfængelighed gav Luxus og Prunk et endnu større Opsving.

Regjeringen sparede ingenlunde paa Gunstbeviisninger, der kostede den saalidet. Den uddelte Titler efter Gunst, betalte virkelige Tjenester med disse, og solgte dem for Penge.

Rangen ophørte snart at være udelukkende forbunden med Embede, og trodsede endog Principerne for den militaire Subordination. Mangen Officier i Armeen stillede sig paa lige Fod med sin Commandeur og formede Disciplinens Regler efter Eufettens. Iøvrigt syntes Overmaalet paa Titler ikke at blive betragtet som absurd; man søgte dem kun endmere; man undsaae sig ikke ved at besidde det, som saamange Menneſter havde erholdt.

De høie Titler, som f. Ex. Grever og Baroner, havde beholdt en Deel af deres gamle Forrettigheder. De, som med dem vare beklædte, kunde ikke arresteres

for Gjæld; under criminelle Forfølgelser vare de be-
 sthyt- te i deres Hjem indtil Domstolenes Afgjørelse; deres
 tildeels afgivtsfrie Besiddelser kunde selv for høiforræ-
 deriske Forbrydelser ikke inddrages, og overdroges for-
 medelst uafhændelig Succession efter Alderen; de ade-
 lige Besiddere udøvede Patronatsret paa deres Besid-
 delser, ligesom og den høiere og lavere Jurisdiction.
 Disse Forrettigheder erindrede om Adelsherredømmets
 gamle Tider. Men intet bragte dette mere i Grindring,
 end Livegenfskabet, som hvilede paa Agerdyrernes eller
 Bøndernes Kaste og som Militissens Byrder endmere sy-
 nes at besvære. Imidlertid maa man anerkjende, at
 denne talrige og interessante Deel af Befolkningen ikke
 ganske var bleven upaaagtet. Den i ethvert District af
 Kongen indsatte Amtmand, der skulde administrere deels
 de Geistligheden ved Reformationen frataagne Godser,
 deels de tilbagefaldne Lehn og andre Statskassen til-
 hørende Godser, skulde tillige haandthæve Bøndernes
 Ret imod deres Jorddrotter og tage dem i Beskyttelse
 imod Undertrykkelser. Men man traf ikke altid Amt-
 manden hjemme; heller ikke var han altid redebon til
 at tilfidesætte sin Fordeel af Hensyn til Bøndernes.

En Deel af Ridellerne i Danmark forstrev sig end-
 nu aabenbart fra dets gamle Indretninger, og flere
 Misbrug, som fandt Sted, havde da kunnet opstaae,
 uden at de Fremmede behøvede at have Hænder med i
 Spillet. Heller ikke kan det nægtes, at der iblandt de

til Vandets Forvaltning indkaldte Fremmede ogsaa be-
fandt sig Mænd af Fortjeneste; men de bedste Hensig-
ter havde næsten alle den Feil, at man vilde bringe
Ting i Anvendelse, som i andre Egne anvendtes med
Nytte, men som hverken harmonerede med Danmarks
Fornødenheder eller med dets Hjelpekilder. Derfor gif
det dermed som med Agerdyrkeren, der blindtthen vilde
opelske udenlandske Planter paa sin Mark, istedetfor saa-
danne, som passede til Jordbund og Klima.

Blandt andet indførte man, uden at tage Statens
Hjelpekilder i Overveielse, nye Handelsgrene og Ma-
nufakturer, der ingen Frugter bragte, men kun bidroge
til at udtømme Statskassen. Paa samme Maade an-
vendte man, med ligesaa lidet Overlæg som Nytte,
Omkostninger paa at affende Underhandlere, for at
tage Deel i Interessers, der vare Staten ganske frem-
mede; og efter mægtige Nationers Exempel foretog man
Udrustninger, som skulde imponere, men som, uden For-
hold til Danmarks reale Kræfter, kun tjente til først
ret at vise dets Svaghed.

Omendthjændt Staten siden 1720 havde nydt en
uafbrudt Fred, saa vare dog Virkningerne af den feil-
agtige Forvaltning saa skadelige, som havde det været
hjemstøgt af en grusom Krig; dets Statsgjæld af 20
Millioner syntes snarere at vore end at aftage. De
Byrder, som Landet havde at bære, forhindrede det
fra, ikke blot at udvilde dets Kræfter, men syntes end-

og mere og mere at svække det. Det svandt hen som et stærkt Legeme, der af Mangel paa fri legemlig Bevægelse, trues med at anfaldes af Tæring. En vis Ubehagelighed viste sig ved Tronen, som imellem de lavere Klasser af Folket, og Reformer syntes lydeligt at fordres af den offentlige Mening.

Saaledes var Danmarks Tilstand, da Struensee greb Statens Roer. Denne Mand, der ganske var indtaget for den nyere Philosophies Grundsætninger med Hensyn paa den politiske Huusholdning, foretog sig derfor at iværksætte store Forandringer i denne Stat. For at dette skulde lykkes maatte han være mægtig og staae fast. Han tænkte imidlertid mindre paa at sikke sig Magt og Bestaaen; men søgte kun at fjerne dem, der kunde hindre hans Planer.

Gaaende ud fra dette Synspunkt bevirkede han ogsaa, efterat han havde fjernet Kongens forrige Indling, Hof, at Udenrigsministeren, Grev Bernstorff, der var at ansee som Hovedperson ved Regjeringen, fik sin Afsted tilligemed hans Neveu, den unge Bernstorff, som til den Tid var Deputeret for Financerne og bestemt til engang at træde i sin Onkels Sted.

Ligesaa foranledigede han, for at skaffe Hindringer af Veien, at Kongens Geheimeraad blev opløst, idet han gjorde det til Pligt for ethvert Departement at referere til Kabinettet og af dette at vente Kongens Resolution.

Forhen kunde de umiddelbart correspondere med hinanden og afgjøre mange Sager. Secretairen for et Departement havde ganske alene Referat; ofte afslagde han dette blot mundtlig til Kongen, erholdt af ham ogsaa kun mundtlig Resolution, og kunde derfor forandre denne efter Behag.

Struensee traf den Indretning, at i ethvert Departement en Deputeret, efter en vis Orden, erholdt Ordre til at overrække Kabinettet en skriftlig Beretning, med Bemyndigelse til at tilføie sine egne Bemærkninger, og at Kabinettets Afgjørelse, ligeledes skriftlig og forsynet med Kongens Underskrift, igjen skulde tilstilles Ministeren. Desuden blev det Departementerne forbudt at sætte sig i Forbindelse med hverandre paa anden Maade end gjennem Kabinettet.

Denne Indretning, efterlignet af den preussiske Regjering, concentrerede alle Forretninger i Ministeriet, navnlig i Struensees Hænder; Han var dets Secretair; men Ansvarer for Administrationen faldt ogsaa tilbage paa hans Person.

Andre Anordninger formindskede meget deres Magt, som ledede Departementerne og vare ligesom smaa Konger; man kunde derfor ogsaa regne paa deres Hævn.

Opløsningen af Kongens Geheimeraad, der var saa gammelt, som det uindskrænkede Monarkie selv, var tillige at tilintetgjøre de meest anseete Familiers

Presfølelse, var desuden at affkaffe med Gætt alle Traditioner, der maaskee vel ikke behøvede at bestaae for bestandig, men hvis Oprindelse og Viemod det dog var vigtigt at kjende.

Dette Raads Bestaaen hindrede ingenlunde ligefrem Rabinettets Decreter; da man betragtede saadanne som Befalinger fra en Herre der hverken behøvede at følge Raadsførelsens sædvanlige Gang eller i nogen Maade at indhente noget Concilium. Ophævelsen af Geheimraadet syntes dog Struensee den sikreste Udvei, for at han uden Modsigelse kunde sætte alle de Anordninger igjennem, som han agtede. — De fleste af disse tilføjede Affkaffelsen af store Misbrug.

Den Forordning, som angik Pressesfrihed, behøvede man ingenlunde, for iblandt Folket at udbrede Skrifter over Gjenstande af almindelig Interesse; meget mere maatte man befrygte, at Smædeskrifter og Kritiker derved vilde komme i Omløb, og som man ikke vilde kunde undertrykke. Dette blev ogsaa Tilfældet.

Det Forbud, at udenlandske Lotterilodder ikke maatte affættes i Kongeriget, var viist; men hvorledes vil man retfærdiggjøre Indførelsen af Lottoet i Kjøbenhavn. Det er vel saa, at Lottoet er en Indtægtskilde for Statskassen; men Fyrsten, i hvis Navn denne Indtægtskilde rinder, forestiller i sine Stater den levende Lov og et Mønster paa Retfærdighed og Retfærdighed.

Hvorledes burde man forlede Hovedstadens tjenende Klasse til dette Spil, da man dog maatte indsee, at man tillige stillede den blot for tusinde Fristelser til at skaffe sig de dertil nødvendige Midler.

En anden betydelig Vilbsfarelse, som vilblede Struensee, vare hans Anstuelser med Hensyn til Befolkningen. Da han ansaae dens Tilvært eller Aftagelse for bestemte Kjendetegn paa en Stats Velstand eller Forfald, saa indbildte han sig, at Mangfoldiggjørelsen af Børneantallet var det virksomste Middel til at befordre den offentlige Belfærd, istedetfor at han middelbar skulde begrunde denne derved, at han indførte en god Tingenes Orden og udjævne de Hindringer, som hæmmede de Enkeltes Driftighed og gjorde dem det umuligt, at opnaae en tilfredsstillende Tilstand: det er at tage Virkningen for Aarsagen. For derfor at befordre Befolkningens Tilvært, formindskede man betydeligt de forskjellige Grader, hvori Ægteskab mellem Paarørende var lovsforbudt, og tillod Personer, hvem Ægteskabs Skilsmisse var overgaaet, at gifte sig igjen.

Med Hensyn til det Titelvæsen, der havde vundet en saa forunderlig Indflydelse hos et saa forstandigt Folk, lod man sig nøie med at bekjendtgjøre, at man i Fremtiden vilde uddele Titler med et strengere Valg og kun ifølge Beretning fra en Departementsraad; man banlyste dem ogsaa fra Disasteriernes Corre-

spøndents; man fastsatte, at kun Tjenestealder og ikke Titel skulde bestemme Forsæde i Raadet; at den ved Titel erhvervede Rang kun endnu skulde gjælde ved Hoffet. Man angreb Misbrugene endnu dybere, idet man tilbagefaldte de Privilegier, som ikke alene toge Grever og Baroner i Beskyttelse mod deres Creditors Forsølgelser, men ogsaa mange Embedsmænd, der havde taget sig de samme Friheder.

Retspleiens Gang var langsom og indviklet; det var derfor af højeste Bigtighed at reformere denne, og man stræbte at gjøre den simplere. Forstjellige Ressorts vare forbundne med visse af Hovedstadens og Omegnens Etablissementer; de bleve samtlige afskaffede og forenede med et eneste Tribunal; der skulde dømmes baade i criminelle og civile Sager. Torturen, som endnu paa den Tid anvendtes for at aspresse den Anklagede Tilstaelser, blev afskaffet.

Man forlangte, at i alle Domme tillige Grundene til disse (Præmisserne) skulde angives.

Offentlig bekjendtgjorte Fortegnelser over Fanger, Forbrydere og Anklagede, over Domsfædelser eller Frifindelser gave til bestemte Tider Efterretning om Tilstanden i denne Sphære af den offentlige Orden.

Andre offentlige Rister bekjendtgjorde til visse, paa hinanden følgende Tider Dødsfald, Indbetalinger, (?) Liquidationer, Formynderskaber og i Almindelighed For-

retningerne ved Forvaltningen af Godser, hvilke sidste stode under Tribunalernes Overopsyn. En Kontrol skulde forebygge mulige Misbrug og Bedragerier. Man bestjæftigede sig ogsaa med Reformer af Høiesteret og bevirkede derved anseelige Besparelser for Staten.

Ofte havde Politi-Officierer tilladt sig, under Naastud af at føre Opsigt med Sæderne, at besøge private Familier med deres Besøg; denne Ufsik, der medførte megen Skandale og Undertrykkelse, ophørte, og man gav paa denne Maade Huusfreden sin Hellighed igjen, hvilken man aldrig skulde have gjort den stridig.

Det forrige Ministerium havde forkastet de Planer, som vare bragte i Forslag til den danske Bondes succesfulde Befrielse fra Hoveriet. Struensee optog igjen disse Planer og, for gradviis at forberede deres Udførelse, bevirkede han Udstædelsen af en Befaling, som nærmere bestemte Hoveriet og indskrænkede den hidtil i denne Hensigt af Jorddroten udøvede Magt.

De Forviklinger, som dengang herskede i Financerne, gjorde Forvaltningen af dem besværlig og usikker; man bestræbte sig desaaarsag for at simplificere dem derved, at man lod alle Indtægter indflyde i een Kasse og alle Udbetalinger udgaae af et fælles Middepunkt, idet man ophævede flere for sig bestaaende Forvaltninger og oprettede tre Kammere, for at kontrollere alle Dele af Financerne.

Man forbedrede ogsaa ved nye Indretninger Tolt-

og Postvæsenet; alle Fritagelser af den Art, som man havde indrømmet til Gunst for et vist Antal Privilegerede, bleve ophævede.

For at imødegaae den skadelige Lurus ved Liigbegængelser, blev det forordnet, at disse skulde finde Sted om Natten.

Statens Udgifter til mere kostbare end nyttige Bygninger havde været meget betydelige og man arbejdede til den Tid endnu paa Frederikskirken, en Bygning, der for lang Tid siden var bleven begyndt efter en meget kostbar Plan, saaledes at den maatte blive Ruin, før den blev færdig. Struensee lod Arbejderne standse og en Kommission udnævne, som skulde raadslaae over de nødvendige Indskrænkninger af deslige Gjenstande.

Norge havde vigtige Glashytter. Man viste sig tilbøielig til at begunstige dette Riges Interesser, som indtil da kun altfor meget vare forsømte; idet man forbød at indføre fremmede Glasvare der. Ogsaa beskæftigede man sig med at forbedre dets Forstvæsen og nogle af dets borgerlige Love; man tillod endog, at det indførte Korn fra Udlandet, medens det forhen kun turde stee fra Danmark.

Vinteren 1771 var raa, Folket i Kjøbenhavn leed Nød, man var utilfreds; gamle Besværinger løb paany; man bestræbte sig for at stille dem ved at uddele Brød. Struensee benyttede denne Leilighed til at oprette Forraadskamre og forbyde at brænde Korn-

Brændeviin, en Drif, hvis Misbrug dengang var ligesaa almindelig som fordærvelig. Kun saa Indsigtsfulde skjænkede denne Forholdsregel Bifald; men Godsbesidderne betragtede den som Indgreb i deres Revenuer.

Den lovlige Rentefod var bleven nedsat fra 5 til 4 Procent; denne blev igjen bestemt til 5, da det ikke syntes fornuftigt, at de Private ikke skulde kunne optage Penge til den samme Rentefod som Regjeringen.

De forrige Ministre havde beskæftiget sig meget med Handel og Manufaktur; Struensee fulgte strax i Begyndelsen deres Exempel, indhentede desaaarsag mange Oplysninger, omgiffes med den Tanke at give Banken en anden Indretning, ophæve Haandværkslaugene og udføre adskillige andre Planer. Men efter saamange Forsøg og Forhandlinger overbeviste han sig om, at det med Hensyn til Handelen var tilraadeligst at haandthæve Sikkerhed og Credit, men iøvrigt lade Alt gaae sin egen Gang.

Commercecollegiet blev ophævet som en farlig Foreførelsesanstalt, og hvad man fandt fornødent at bibeholde af dets Functioner, forenet med Departementet for Financerne.

Den danske Geistlighed var vel ikke intolerant eller fanatist; men ligesom andre Landes udelufte den dog gjerne enhver anden Cultus end sin egen. Heller ikke var den fri for Skinsyge over de Forandringer, som syntes at indskrænke dens Indflydelse. Udentvivl var

den fornærmet af Struensee, ikke blot fordi han formindskede Festsdagene, men ogsaa fordi han havde tilladt de Reformeerte, den evangeliske Menighed, Catholikerne og de mæhrifte Brødre fri Gudsdyrkelse; de Sidste erholdt endog Begunstigelser for deres Etablissementer.

Hospitalerne og andre velvædige Anstalter, der til forskjellige Tider og under forskjellige Omstændigheder vare stiftede i Hovedstaden og Omegnen, havde alle deres særegne Administrationer; derfor ogsaa de mange Underflæb og Misbrug, som undgik Regjeringens Opmærksomhed; man afskaffede desaaarsag disse smaae uafhængige Administrationer og satte dem under en almindelig Bestyrelse.

Man havde i Danmark kun lidet tænkt paa at hæmme de Uordener, som Armod forarsagede; dog havde man derimod gjort overmaade meget for de Fattiges Understøttelse; det havde maaskee endog havt sin Nytte at befrie Staten for nogle af disse Etablissementer, der mere vare egnede til at begunstige Ubefindighed end til at stifte noget sandt Gode; jeg vilde end ikke have Enkeltens udeluft deraf, hvis Fonds dengang forstorstedelen vare tabte eller dog i Fare for at gaae tabt, ved Planer, som ingen Sikkerhed og Soliditet medførte.

Men vilde man forbedre saadanne Indretninger, saa maatte man gaae langsomt tilværks; pludselig

maatte man ingenlunde lade dem ophøre, saaledes som Baisenhuset, i hvis Sted man indførte en tydsk Skole for sædvanlig Underviisning; en skaansjøs Forandring i og for sig, men desuden særdeles krænkende for de Danske og kun lidet overeensstemmende med Struensees Grundsætninger, som gif ud paa ikke at begunstige de Fremmede fremfor de Indfødte.

Regjeringen skulde have anvendt mere Opmærksomhed paa den offentlige Opdragelse; og man havde i den bedre Anvendelse af de dertil bestemte Penge fundet Midlet til at grunde virkelig hensigtsmæssige Anstalter.

Saaledes underholdt man f. Ex. ved Universitetet i Kiel tredive Profesorer, og kunde desuagtet kun ved Haab om Udsigt til offentlige Embeder drage Studenter dertil. Sorø Akademi, som var doteret med en aarlig Indtægt af 15 til 20,000 Daler, havde næsten slet ingen Lærlinge; man talte kun 11 i Aaret 1786, 7 i Aaret 1790.

Struensee foresatte sig at udføre store Forandringer i den offentlige Opdragelse; man lod ham kun ikke Tid dertil. Han opnaaede kun at indføre nogle Forbedringer i Akademiet for de skjønne Kunster og at stifte en Veterinærskole.

Opbragt over den Indflydelse, som Domestikerne havde erholdt paa de offentlige Anliggender, udstædte han en Befaling, som for Fremtiden udelukkede disse

fra offentlige Ansættelser. Denne Ordvonnanz, der havde en forhaanende og altsaa en uretfærdig Karakter, var fornemmelig frænkende for de Mennesker, som, udgaaede fra denne Stand, befandt sig i offentlige Embeder: og visseelig, deres Antal var ikke lidet.

Det var maaskee den Jagttagelse, at mange Befjendte bleve optagne i Municipalitetet i Kjøbenhavn, der bestemte Struensee til at omorganisere dette Municipalitet. Det var udentviol meget hensigtsmæssige Forandringer, som heri bleve foretagne; men den gamle Indretning forskrev sig fra det Tidspunct, da det uindskrænkede Monarki begyndte, derfor betragtede man den ogsaa som en social Anstalt, hvilken man ikke kunde angribe, uden tillige at ryste Statens Constitution.

Enhvert fornuftigt Menneske burde have indseet, at den danske Stat trængte til en Reformation i Forvaltningen; kun de, der drog Nytte af Misbrugene, kunde ikke udholde den Tanke, og disse viste sig derfor saameget mere talrige og interesserede, som Misbrugene vare store og mangfoldige.

Man havde ogsaa skullet betænke, at det var urigtigt og uløst, at berøve et Menneske sit indbringende Embede, uden at holde ham stadesløs. Han var jo forbleven ved sit forbums Erhverv, naar Regjeringen ikke havde bragt ham derfra for at fængsle ham til sin Tjeneste.

Det var isøvrigt priseligt af Struensee, at han gjorde

Chefen ansvarlig for det Subjectes Opførsel, som af ham var bleven foreslaaet til en ledig Post; at Officeren kun kunde faae Orlov, naar han havde tjent et Aar; at han forpligtede dem, som levede af Pensioner, til at forblive i Provindserne, og at han forlangte Fremlæggelsen af en omstændelig forfattet Etat over Pensionisterne, tilligemed Angivelse af deres Alder, deres Formue og deres Tjeneste.

Man havde uden tvivl billiget det, dersom han havde ladet et Antal unyttige Poster gaae ind lidt efter lidt, ved Afsked eller Dødsfald. Ved denne forsigtige Fremgangsmaade havde han undgaaet at berøve den politiske Maskine nogle maaskee nødvendige Hjul, og fornemmelig at frænke nogle private Interesser.

Men Struensee havde ingen No, før de af ham lagte Planer kom til Udførelse.

Dette er endnu ikke Alt: da han fandt Hofetaten for stor og Pagernes Opdragelse for slet, saa ophævede han det lille, for Kongens eneste Søn indrettede Hof, lod Kronprindsen opdrage som en sædvanlig Borgers Barn og demitterede paa eengang alle Pager, dog med Undtagelse af dem, der var ansat i Kongens Gemak.

Armeens Etat var overdreven stor. Han besluttede at reducere idetmindste Landmagten til det Halve. Og for at begynde med de kostbareste Korps'er, lod han først Garden til Hest og senere Fodgarden afskedige. Denne Reform var saameget mere insequent, da

man til samme Tid med store Beføstninger lod bygge Bombestibe og forberedede en Udrustning tilføes, der var bestemt til et Foretagende mod Barbaresterne: en Rustning, der kun maatte vække Mistanc hos Rusland.

Hver Dag saae nye Projecter fremspire. Struensee kaldte saadanne Personer om sig, der vare egnede til at befatte sig med Undersøgelser, udfaste Planer og tjene ham som Arbeidere. Blandt Andre bemærkede man Raad Wildebrandt; Livlægen Berger; Deder, ligeledes Læge, en Mand af Fortjeneste og Lærdom; Reverdil, der først havde foreslaaet fornuftige Planer til Bondestandens Emancipation; Klassen og Sturz, der begge bleve brugte til Arbeider angaaende Handelen og forskjellige Gjenstande af den polititisk Huusholdning. Jeg selv blev benyttet til Alt, hvad der havde Hensyn til den militaire Tilstand; jeg udarbejdede en Afhandling over denne Gjenstand, hvis Ideer fandt Bifald hos Greven af Saint Germain, der fik Overbefalingen over Armeen; og da Struensee viste mig Fortrolighed og man ofte saae mig raadslaae med ham, saa undlod man heller ikke, at tilskrive mig en Deel af de bevirkede Forandringer og fornemmelig Fodgardens Afstedigelse.

Viisnok er det, at jeg var langtfra at opmuntre ham til hans skarpe Forholdsregler; jeg bestræbte mig meget mere for at bringe ham derfra; det lyffedes mig endog undertiden at forhale de af ham besluttede Ent-

ledigelser og at bevirke Skadesløsholdelse for affsteds-
gede Embedsmænd.

En stor Deel af disse Reformer vare iværksatte
for min Ankomst til Kjøbenhavn i Aaret 1771 eller
sandt Sted under min Sendelse til Petersborg. Men
ved min Tilbagekomst havde det ikke været umuligt at
besværge den sig dannede Norm.

Levende forestillede jeg Struensee, at man gif for-
vidt og for hurtigt tilværks; at man maatte finde paa
Midler imod Gemytternes Uro og undlade enhver Re-
form, indtil man havde ladet den i alle Klasser sig
yttrende Utilfredshed og Utaalmødighed udraase. Jeg
bemærkede imod ham, at han ikke kunde stole fast paa
en Konges Gunst, der altid er beredt til at vende sin
Hu til den, som naaer til ham; at, da man ikke lod
Dronningen tage den mindste Andeel i Regjeringen,
heller intet af det, som heri foregik, kunde blive at til-
strive hende; at hun udøvede liden Indflydelse over
sin Gemal, da hun ikke forstod at gjøre sig uundvær-
lig for ham, skjøndt hun oprigtigt bestræbte sig for at
behage ham; at hun kun ved England besad nogen
Magt og at man havde forsømt denne Magts Benktab
saameget, at dens Gesandt, Ridder Keith, ved Hoffet
hverken var i den Anseelse eller besad den Tillid, der
tilkom hans Post; at man ogsaa syntes at forsmaae
Ruslands Beskyttelse, der var saa let at erhverve og

hvis Bedlìgeholdelse paa en Tid, da Holstener-Traktaten skulde fuldbyrdes, var saa indlysende.

Jeg havde ligesaa gierne overtalt Struensee til at gjøre nogle Skridt for at hæve den spændte Stemning imellem Enkedronning Juliane Maria og hendes Søn, Prinds Frederik, paa den ene Side, og Hoffet paa den anden. Jeg formaaede ham ogsaa til at gjøre nogle Forsøg herpaa, og han syntes ogsaa paa Veie til at fremkalde et mere harmonisk Forhold; dog lykkedes det ikke strax, og han svarede undvigende paa de gjentagne Forestillinger desangaaende. Man kan imidlertid forestille sig, at saamange Reformer, af hvilke her er givet en Skizze, frembragte ualmindelig megen Uro og meget Had. De Adelige, og de med Titler beklædte Folk, krænkede i det, som de kaldte Hensyn til deres Rang, eller berøvede væsentligere Forrettigheder, saa sig ogsaa truede med at miste Herredømmet over de Livegne, der dyrkede deres Besiddelser paa Landet.

En Mængde borgerlige og militaire Embedsmænd, som havde mistet deres Poster, aandede kun Hævn og udbredte overalt Klager.

De, som endnu vare paa deres Poster, troede sig hver Dag paa Pointet til at miste deres Stilling ved en Ordonnanz.

Geistligheden holdt Regning over de Indgreb, som Forvaltningen havde tilladt sig mod forskjellige Punkter af deres Lære og Kirketugt; den saa, hvorledes denne

Administration bekyttede Religionsbekjendelser, som vare fremmede, eller rettere sagt, som vare dens egne fjendtlige, og ventede desaaarsag kun Ugunst af et Ministerium, paa hvilket det ingen Indflydelse kunde udøve. Derfor blev Struensee ogsaa snart udgivet for en frindsindet Altheist.

Hovedstadens Befolkning vilde, selv om den umiddelbart havde draget Fordeel af Regjeringens Operationer, vanskelig have modstaaet de skadelige Indtryk, som Mange af de Utilfredse bestræbte sig for at frembringe. Men da disse Reformer ikke skjænkede den nogen Lettelse i sine Byrder, saa var den tilbøielig til at betragte dem kun som en Tilvært i Lidelser og foiede hin Utilfredshed til Administrationens Fjenders.

Man bemærkede ondskaabsfuldt, at Struensee, der dog lydeligt havde udtalt sig mod Misbrug af Titler, smykkede sig selv med den Ridderorden, som Dronningen havde stiftet paa Kongens, hendes Gemals Fødselsdag.

Men da han lod sig udnævne til Geheime Cabinetminister, med Beføielse til at udstæde og iværksætte Befalinger, uden at Kongens Underskrift dertil behøvedes, dog at de ved Udløbet af hver Uge skulde bifuldes og undertegnes af ham; da blev han allerede af Folket holdt for en Usurpator, en Kromvel, som kun stræbte efter at bemægtige sig Kronen, og den offentlige Uvillie vorte endnu mere, da han kort derefter erholdt Grevetitlen og tillige skaffede Grev Brandt den. Han var

næsten den eneste, der ikke syntes at bemærke den Storm, som hver Dag blev større; man havde kunnet paastaae, at den Tillid, som han i sine Anskuelser satte til Statens Vel, blændede ham. Saa ofte jeg fandt Feilighed dertil, bestræbte jeg mig for at sætte ham i Uro over hans Stilling, men endnu oftere gav han mig til Svar, at jeg, siden jeg havde levet i Rusland, var bleven vant til ikke at see andet end Sammensværgelser overalt.

Da jeg ikke kunde forklare mig videre over dette delikate Punct, saa brugte jeg Brandt dertil, med hvem jeg tidligere var forbunden og som stod paa en fortrolig Fod med Struensee; men Brandt bevirkede heller intet hos ham.

Imidlertid blev Struensee dog en Dag sat i Uro, da han erfarede, at de nylig til Kjøbenhavn nedkaldte norske Matroser havde forsamlet sig og beredte sig til at gaae i Mæse til Hirschholm, hvor Hoffet residerede. Han stod i Begreb med at stifte dem et Kavalleri-Korps imøde, da jeg ankom og forsikrede ham, at det var Brug imellem dem, forenede at forebringe deres Besværinger, og at det var tilstrækkeligt at overdrage en Officier at tage imod deres Ansøgninger og formane dem til at gaae bort; virkeligen vendte disse Matroser ogsaa fredeligt tilbage til Kjøbenhavn, da man lovede at betale dem deres resterende Sold.

Fire eller fem Uger derefter vilde Regjeringen give

Holmens Folk en Fæst, og det Rygte, at Struensee skulde insulteres derved, kom til hans Kundskab og forårsagede Betsymring paa Hirschholm; man tog mig paa Raad, og Struensee, der befrygtede at blive myrdet, sagde til mig: „der kunde vel forestaae mig den samme Stjebne som Concini.“ Jeg tilraadede ham at lade sig see paa Fæsten og der at vise Tillid; tillige benyttede jeg denne Leilighed for at tale med ham om hans Ubefindigheder, viste ham Nødvendigheden af at handle forsigtigere og at dæmpe de Utilfredses Besværligheder; Samtalen blev mere levende, og jeg lod ham forstaae, at Utilfredsheden endog greb hans Venner; jeg bragte endog Kanzlerne Ulfeldts og Griffenfeldts Exempler i Erindring, som Begge vare af Hoffet blevne offrede til deres Fjenders Hævn. „Det er den Løb, — tilføiede jeg — som truer Dem, og man vil, om muligt, bringe Dem af Dage. Vær derfor idetmindste betænkt paa, at holde Deres Papirer i Orden.“ „Mine Papirer ere i Orden“ — sagde han koldt — og fra denne Side har jeg Intet at befrygte, naar man ellers vil være retfærdig.“

Brandt, som var tilstede ved denne Samtale, bad ham ligeledes ikke at vise saamegen Ubsielighed og at give efter for Omstændighederne. „Nei — sagde Struensee med megen Varme — jeg vil Intet opgive af det som synes mig at tjene til Statens Vel.“ — „Den Tid vil komme — bemærkede Brandt — da

vi ville blive tvungne til at give efter." Struensee gif bort, uden at svare Noget herpaa, og kort derefter erholdt jeg en Billet fra ham, hvori han endnu engang spurgte mig, om han uden Fare kunde lade sig see paa Tømmersfolkernes Fest. Jeg svarede ham, at naar han har Frygt, saa afgang det jo af ham, ikke at gaae derhen. Han gif ei heller derhen; Hoffet lod sig ligeledes ikke see der.

Vi levede dengang i en saa trykkende Uro, at Brandt en Dag sagde til mig: „jeg vilde ønske, at alt dette var til Ende, og jeg længes efter at see denne Regjering omstyrtet.“ — „De vilde komme slet derfra“ sagde jeg. — „Pah! Jeg har studeret Lovene og vil kunne svare godt“ mente han.

Oste bade Struensees Benner ham om at tage Forsigtigheds Forholdsregler, naar han engang for alle ikke vilde forandre sit Forhold, Struensee svarede derpaa sædvanligt: „Deres Tilretteviisninger trætte mig; jeg maa ikke drages bort fra mine Planer.“ Oste sagde han med Velbehag til mig: „Det bringer mere Berømmelse, naar man affkaffer Misbrug; end naar man vinder Slag.“ Jeg beundrede denne Mand's Ro, eller meget mere det stoiske Sind hvormed han forblev i en Stilling, som han dog ikke kunde hævde og hvis Farer han ikke kunde skjule for sig selv. Og jeg, som dog ikke kunde vente mig noget Godt af denne Tilstand,

hvorledes kunde jeg nøle med at træffe mig ud deraf? Jeg fandt mig ved denne Samvittigheds Bebreidelse at ville fjerne mig i Farens Tid, tilbageholdt i denne, som om det var en Skam at forlade Menneſter, der abſolut vilde lide Stibbrud. Jeg havde desuden den eenfoldige Anſkuelse, at jeg, dersom en Omvæltning ſkulde komme paa, frit vilde kunne følge min Tilboielighed til at vende tilbage til den ruſſiſke Armee.

Det var imod Enden af Aaret 1771, at man beſluttede at oploſe Fodgardens Batailloner og fordele dem mellem de fem Regimenter af Kjøbenhavns Garniſon; en meget ubefindig Forholdsregel, under de Omſtændigheder, hvori man befandt ſig. Det var ligefrem at ſende de Utilfredſe til et Corps, hvis Hengivenhed man ſkulde have ſikket ſig, for at de kunde føre oprørſke Taler mod Regjeringen.

Diſſe Gardere forhaanede deres Foresatte; de vægrede ſig ved at lade ſig underſkifte og foraarſagede derved et Mytteri af Pøbelen i Kjøbenhavn. De forlangte trodsigt og truende deres Aſſted. Regjeringen blev ikke blot derved ſat i Skræk; den viſte endog forſaavidt Frygt, idet den indrømmede Rebellerne deres Begjæring og ingen Underſøgelse lod foretage imod dem. Man erkjendte altsaa dens Svaghed, ſaae, at den intet Armeecorps troede, og frygtede deſaarsag ikke for at angribe den aabenbart.

Rangau og hans fornemſte Tilhængere, Koller,

Sames og Beringstjold, havde ingen Veilighed ladet gaae forbi, for at formere de Utilfredses Antal og opægge dem. Hovederne for dette Parti vare saaledes gaaede til Grunde eller saa forgjælbende, at der intet andet Middel blev tilbage for dem, end at søge deres Lykke i Regjeringens Omvæltning, for i dens Sted at indføre en anden til deres Fordeel.

Jeg har senere erfaret, at Rangau afholdt sine Creditorer fra at forfølge sig ved at betroe dem, at der forestod en Statsomvæltning, som vilde sætte ham istand til at tilfredsstille dem.

Imidlertid vilde det Rangauske Parti ingenlunde have havt Fasthed nok til at bringe et saadant Foretagende istand; det kunde ikke stole paa Osten, omendstjøndt denne Minister hemmeligt begunstigede det; det manglede en Hjælpemagt, som inponerede enten ved Indflydelse paa Nationen eller ved Forbindelse med udenlandske Stater. Dog ved særegne Omstændigheder, som ere mig ubekjendte, lykkedes det dette Partie at vinde Guldberg for sig, og ved ham ogsaa Enkedronningen og hendes Søn Prinds Frederik.

Guldberg, Søn af en Møller, var bestemt til den geistlige Stand, lagde sig i Begyndelsen efter sit Kalds Studier og gjorde sig bekjendt ved theologiske Skrifter. Ved nogle anseete Personers Gunst betraadte han, som Prinds Frederiks Opdrager, den slibrige Hofbane, hvis Roser kun ere strøede for Fyrster og Adel.

Imidlertid vidste han at iagttage det gunstige Dieblif, for at bruge Rantzau og hans Tilhængere til de af ham udfastede Planer.

Sandsynligviis bestod Guldbergs Forbindelse med den Rantzauſke Faction allerede i October 1771; thi paa denne Tid havde Struensee Eſterretning om, at han ſvævede i ſtor Fare. Det er imidlertid mærkværdigt, at han lagde ligesaa liden Vægt paa de Vink, han fik, ſom paa ſine Venners Raad. „Hans Henſigts Reenhed maatte tjene ham til Skytsengel“ mente han. Han brugte end ikke den ringeſte Forſigtighed med Henſyn til Slottets Indre; men lod ſig nøie med at lade Kongen og Dronningen ledsages af en Afdeling Ryttere og holdt ſig gjerne i Kredſen af diſſe.

Jeg formoder, at det var Guldberg, der, da han mellem Hovederne for Partiet gjerne ønſkede et Menneſte indſat af ſin Haand, dertil valgte Eichſtadt. Denne nye Perſon var en Kavalleri-Officier, ſom havde forpagtet Godſer og ved ſin Deconomi og ſin Forſtand erhvervet ſig de behørige Midler til at kunne kjøbe ſig et Regiment. Da Struensee i Aaret 1771 vilde afſkedige ham, ſaa raadede jeg ham deraf og fandt mig ſoranlediget til at anſætte denne Officier ved Regjeringen, formedelt hans Indſigt i Alt, hvad der angik Rytteriets økonomiſke Forvaltning. En Dag bad han mig om, at jeg vilde udvirke hos Miniſteren, at han blev anſat ſom Commandant i Kjøbenhavn. Dette

funde imidlertid ikke stee uden at forbigaae en Mængde Officerer af høiere Grad. Var denne Stilling nok for at fængsle ham til Struensees Interesser? Jeg veed det ikke; men han vidste at finde paa andre Midler for at opnaae sin Hensigt. Jeg har ikke den fjerneste Anelse om disse. Dog maatte Rangau snart indsee, at han gjorde sig afhængig ikke blot af Guldberg, men af denne Favorits Venner og Creaturer.

Jeg troer vel, at Uvillie over at see sig i en underordnet Rolle ved sit eget Partie, og maastee ogsaa en Rest af Benfald for Struensee, hvem han skyldte saamange Forbindtligheder, var Skyld i, at han i det Dieblis, da han skulde give denne Stødet, nølede dermed. Jeg traf ham paa Krigsscollegiet; han drog mig til Side og talede i Fortrolighed med mig om de sig udbredende Rygter om et Complot, der var smedet imod Struensee, og om Nødvendigheden af, strax at anstille en retslig Undersøgelse; han syntes endog at byde en velvillig Haand dertil. Jeg optog hans Meddelelse koldt, som kommende fra en Mand, der var mig mistænkelig, og sagde ham blot, at han maatte henvende sig dermed ligefrem til Struensee selv. „Han vilde ikke høre paa mig“ sagde han, idet han gik bort.

To Dage senere, Natten mellem den 16de og 17de Januar 1772, trænger man ind i Kongens Gemak og bemægtiger sig hans Person; man foregav, at dette skete, for at frelse ham fra en Sammensværgelse, som

satte hans Liv i Fare. Greben af Stræf invilgede Kongen i at lade Dronningen, hans Gemalinde, saavelsom Struensee, Brandt og samtlige de Personer fængsle, der vare indvieede til Fordærvelse, blandt hvis Tal ogsaa jeg var indbegreben.

Rollerne vare fordeelte, Befalingerne iforveien udstædte; det syntes endog, at man ikke engang har afventet Kongens dertil nødvendige Underskrift. Rantzau, ledsaget af tre Officerer, ilede med Kaarden i Haanden til Dronningens Kammer, befalede hende at stige ud af Sengen, overøste hende med Forhaanelser, og saaledes blev hun, halv paaflædt, bragt i en Vogn, som holdt beredt i Nærheden; en Officeer af Regimentet Eichstedt tog Plads deri ligeover for Hendes Majestæt og bragte hende til Fæstningen Kronborg.

Paa samme Tid begav Røller sig til Struensee, tog ham fast og lod ham lægge i Lænker. Brandt havde samme Skjebne; alle andre Udvalgte bleve paa eengang fængslede. Man udnævnte en Kommission til at indlede en Undersøgelse imod dem og dømme dem. Denne Kommission, hvortil ogsaa Guldberg hørte, blev ledet af denne, og bestod af de Fængsledees Fjender eller af Mennesker, som vare disse hengivne.

Neppe er den skjæbnesvangre Nat til Ende, før Efterretningen om Struensees Fald udbreder sig i Hovedstaden. Man lader Kongen kjøre om i en med 8 hvide Heste forspændt Vogn, som om man havde til-

kæmpet sig en Seier, der havde frelst Staten; man lader Klokkerne lyde, Kirkerne aabne sig, fra Prædikestolene tone Forbandelser imod de Overvundne og Takkebønner for Revolutionens lykkelige Fuldendelse. Natten derpaa blive alle Gader illuminerede og den seierberusede Pøbel plyndrer 60 Huse og kaster Alt overende der. Imidlertid fordele Hovederne for det seirende Parti Regjeringen imellem sig og begynde en ny Forvaltning.

Guldberg lod sig nøie med Titel af en Cabinets-Secretair og greb Statens Roer under høitstaaende Personers Mayne. Monarken, for hvem Alt syntes at stee, blev kun betragtet, som en sand Nullitet, hans Rolle var indskrænket til uden Undersøgelse at understrive de ham forelagte Akter. Eichstedt blev udnævnt til General en Chef, til Ridder af Dannebrog Ordenen, til Deputeret ved Krigscollegiet, til Chef for Gården til Hest og Commandant i Kjøbenhavn; desuden bestemte man ham til at blive Kronprindsens Gouverneur og Ridder af Elephantordenen. Han erholdt derfor det Hverv at føre Forsædet i Retten over den samme Struensee, til hvem han forudum saameget havde gjort Cour og af hvem han havde erholdt Belgierninger. Ham var det, til ligemed General Gude, Commandant i Kjøbenhavn, og Oberstlieutenanten ved mit Regiment, Hesselberg, som fængslede mig. Rangau erholdt Elephantordenen og Rang som General en Chef, blev Statsraad og Medlem af Geheimeraadet.

Often beholdt Udenrigsministeriet og havde det Hverv at fremstille Retfærdigheden af den foregaaende Omvæltning for alle Hoffer i Europa. Dog holdt han sig ikke længe paa sin Post. Røller blev befordret til Generallieutenant, Ridder af Dannebrog Ordenen og Deputeret i Krigscollegiet, og havde fra nu af en stor Indflydelse.

En Sum af 10,000 Daler blev givet Games. Bernigsskiold erholdt Kammerherrenøglen og en aarlig Indtægt af 2000 Daler.

Endnu andre Summer bleve fordeelte blandt ringere Algender til Bestridelse af de Overvundnes Processomkostninger.

Kort Fremstilling af Grev Struensees Forsvarsskrift.

Jeg har besvaret alle Spørgsmaal som Kommissionen forelagde mig; man forlanger endnu at jeg i et Mindestkrift skal aflægge Regnskab for min Forvaltning. Jeg vil stræbe at gjøre det, omendstjondt dette Arbejde ikke er let i min nærværende Stilling.

Jeg har svunget mig iveiret, idet jeg benyttede Leiligheder, som jeg hverken fremkalde eller forudsaa. Hvad man kalder, at gjøre sin Lykke, var stedse i mine Dine en underordnet Bisag, som skulde af sig

selv bevirkes ved de Tjenester, som jeg villig havde ydet det Samfund, hvis Medlem jeg var.

Jeg opholdt mig i Altona, da jeg blev kaldt som Ræge til det danske Hof.

Jeg beskæftigede mig paa Kongens Udenlandsreise fornemmelig med hans Sundhedstilstand; desuden bestræbte jeg mig for at være ham behagelig ved Lectürer og Samtaler, hvori Politiken aldeles ikke kom paa Bane.

Hvad Holdt, Kongens daværende Indling angaaer, da søgte jeg forsaavidt at svække hans Indflydelse, at jeg formaaede Kongen til selv at tænke over det som funde være ham tjenligt, og ikke at forlade sig blot paa andre.

I de 6 Maaneder efter Kongens Tilbagekomst til sine Stater, opførte jeg mig paa samme Maade. Jeg bestræbte mig for at forbedre hos ham visse Sædvaner, som han ved for tidlige Rydelse ved Overgangen fra Barndoms- til Ungdoms-Alderen havde antaget, og hvis Følger allerede begyndte at virke forstyrrende paa hans Temperament.

Mine Forbindelser med Warnstedt tjente mig der- til, at lade Kongen bibringe Jagttagelser, som syntes mig til Nytte for hans Majestæts Interesser. Jeg begyndte efterhaanden at tage Deel i Forretningerne. Tre Partier deelte dengang Hoffet.

- 1) Det Holdfiske, som havde Ministrene paa sin Side;
- 2) det Moltfiske, som varetog Dronningens Inte-

resser og støttede sig paa den russiske Ministers Anseelse, og

- 3) Fru Gabels Parti, som gjerne vilde bortffjerne Holdt for at vinde Indflydelse hos Kongen.

Min Tilboielighed drog mig til Fru Gabel, dog havde jeg ønsket tillige at bibeholde Holdt, da en Indlings Støtte syntes mig vigtigere, end den uvisse Vatslen, som maatte opstaae hos mig, naar denne blev erstattet ved en anden; det laa mig især paa Hjertet at bringe Kongen og Dronningen nærmere til hinanden.

Dronningen havde meddeelt mig sine Betsymringer, som Kongens Egegylldighed foraarsagede hende; en Egegylldighed som hun skrev paa Holdts Regning.

Jeg havde den Lykke gjensidig at forløse dette kongelige Par og til Løn for denne Tjeneste erholdt jeg Rangaus og Brandts Tilbagekaldelse. Paa denne Tid var jeg Conferents-Minister med en Gehalt af 1500 Rigsdaler; paa Hoffets Reiser erholdt jeg desuden af Kongen kun 500 Rdlr. og en Hest til Afbenyttelse, hvorved min Gjæld som jeg havde gjort i Altona forøgedes og beløb sig til 4 à 5000 Rdlr., saa at mine Formuesomstændigheder kun stode paa en slet Fod. Jeg havde Intet forlangt for mine Venner, med Undtagelse af en aarlig Gehalt af 400 Rdlr. for Brandt; Holdt havde ved mit Formaaende 2 Gange erholdt Gratificationer af 10,000 Rdlr.

Førend jeg var ansat ved Hoffet havde jeg alle-

rede fornummet følgende alvorlige Klager mod dem som forvaltede Staten; man bekyldte dem for:

1) At de bortfjernede Kongen formeget fra Forretningerne, idet de søgte at vilbløde ham, naar han vilde beskæftige sig, med en Mængde Enkeltheder og forelagde ham Spørgemaalene paa en Maade, at han ikke fik frit Raaderum til at tage en Beslutning.

2) At de aldeles ikke indrømmede Kongen nogen Autoritet, ikke engang i det som angik hans Privatliv.

3) At de lode Gunst og Intrigue komme til en grændseløs Indflydelse; at de vigtigste Embeder bleve betroede til Folk, hvis eneste Fortjeneste bestod deri, at have tjent hos Kongen som Pager eller Adelsmænd og at de andre Poster kun bleve overladte til deres Kreaturer og Betjente, som havde Anseelse.

4) At man ikke vovede at standse de Uordener, som fandt Sted i Staten, af Frygt for at mishage dem som droge Nytte af disse Misbrug.

5) At Finantserne gik til Grunde ved Etablissementer af fremmede Colonister, ved Foretagender i Handel og Fabrikvæsen for Kongens Regning, ved en overdreven Militair-Etat og Ødselhed i Udgifterne.

6) At man brugte for mange Penge til udenlandske Forbindelser og lod alligevel forskjellige Hoffer vinde en for Staten nedværdigende og skadelig Indflydelse.

7) At man, til Overdrivelse, formerede Embeder, Pensioner, Titler, Kres- og Raades-Berviisninger.

Kongen var utilfreds med den angaaende Holsteen gjorte Underhandling, som havde paadraget ham personlige Ubehageligheder. Han havde misbilliget Expeditionen mod Algier. Det var ham ubehageligt at han skulde præsidere to Gange ugentlig i Statsraadet, hvor hans Mening var uden Bægt. Han var lige fra sin Barndom ugunstig stemt mod dette Raad og de som vare omkring ham, bestyrkede ham heri.

Da Bernstorff indleverede et Bønnskrift, og fremstillede deri, at Rangkau's Tilbagefaldelse fra Hoffet i Petersborg vilde vække Mishag, forarsagede dette Skrift Ministerens Afsteed. Kongen spurgte ingen til Raads ved denne Beslutning.

Kongen nedstrev ofte egenhændig de meddeelte Befalinger og forandrede mangen Gang Conceptet, som jeg havde udkastet. Disse Udkast viste jeg blot til Rangkau og Brandt.

Jeg tog mig for at indføre følgende Regler i Statsforvaltningen:

1) At overlade Sagernes endelige Afgjørelse til Kongen selv.

2) At indkomme med Ansøgningerne skriftlig til Kongen og ligeledes at erholde skriftlig Svar paa samme.

3) At overlade de forskellige Departement's Forvaltningen af de løbende Forretninger og ved overordnede Leiligheder at nedsætte Kommissioner.

4) At overdrage til Departementerne Udførelsen

af Regjeringens Beslutninger, idet jeg forestrev ethvert en fastsat og eensformet Norm i sin Forvaltningsgreen; at de kun ved Kongens Mellemkomst kunde udøve Myn= dighed mod hverandre og at jeg indskrænkede deres An= tal til det som Forretningernes Nødvendighed udfordrede.

Kongen holdt det for hensigtsmæssig, at man iagt= tog følgende som Grundsætninger for Forvaltningen.

For de udenlandske Anliggender.

1) At indskrænke de diplomatiske Underhandlinger til det som angik Statens og Handelens Interesser.

2) Til den Ende at indskrænke Antallet af de ved fremmede Hoffer ansatte Miniistre.

3) Ikke at tilstaae Udlændinge nogen Deel i Stats= forvaltningen.

4) Fremdeles at vedligeholde Forbindelsen med Rusland.

5) At undgaae hvilken som helst Mellemkomst i Sver= rigs indre Anliggender og ikke at anvende flere Penge for denne Gjenstand end de engang ved Tractater fast= satte Summer.

For Finantserne.

1) At overdrage alt Finantserne betræffende til eet Collegium.

2) At lade alle Indkomster tilflyde een Kasse, og

at anvise Udbetalingen af alle Departementernes Udgifter til denne.

3) At fastsætte Paalægene i Penge og gjøre Inddrivelsen af samme saa let som mulig.

4) At adskille Beregningen over det kongelige Huses Udgifter fra Statsudgifterne.

5) At lade Gratificationer til Opmuntring af Fabrikker kun meddeles dem, som sørge for Tilfredsstillelsen af de uundværligste Fornødenheder, men ikke til andre og aldeles ikke at indlade sig paa noget Handelsforetagende for Kongens Regning.

6) At bortforpagte Kronens Godser.

7) Ved hvert Aars Begyndelse at fastsætte Budgettet for de i Løbet af samme udforderlige Udgifter og ikke at gaae ud over samme.

8) At indskrænke Pensioners Misbrug.

For Justitsen.

1) At afgjøre ethvert Retspørgsmaal efter lovbestemte Former, at lade enhver Anklage udtale sig og at stille nøiagtig Undersøgelse.

2) At indskrænke Domstolene til det nødvendige Antal, og at tilveiebringe Orden deri, saaledes at alle Gjenstande uden Undtagelse underkastes de sædvanlige Retsregler.

3) Tilbørlig at ordne Dommernes Sportler og at affatte Formen ved Proceduren saa kort som mulig.

For Somagten.

1) At man lader sig nøie med at holde de for Tiden forhaandenværende Antal Skibe i brugbar Stand.

2) At sørge for de fornødne Hjælpemidler i Tilfælde af et Bombardement.

For Hoffet.

1) At formindske de Udgifter som blot tjene til Lurus.

2) At indrette Hof=Fornøielserne efter Kongens og Dronningens Smag.

Desuden indvilligede Hans Majestæt i Følgende:

1) At man saa meget som mulig maatte see at holde de Adelige paa deres Godser.

2) At de, som tragtede efter høie Vresposter, skulde først, ligesom til Prøve, have beklædt underordnede, at de kun kunde vindes ved Fortjeneste og ikke ad Gunstens og Intriguens Vej.

3) At vacante Poster ikke bør besættes efter Hof=Anbefalinger, men efter Departementernes Forslag.

4) At man ikke meddeler Nogen udelukkende Forrettigheder.

5) At man ikke indvilliger Raades=Understøttelse uden til dem, som virkelig behøve samme, og at man fastsætter en vis Summa til Almisse=Hjælp.

6) At man ikke maa overlæsse Hovedstaden med lønnebe Vediggængere.

7) At man maa indskrænke Titler til dem alene, som beklæde Embeder.

8) At man endelig bestræber sig for at forbedre Sæderne ved Opdragelse og ved Religionens Indflydelse; men ikke ved et Inquisitionens-Politi som staaer i Modsatning til den Frihed, som Menneskene bør nyde i Familie-Livet.

Disse ere de Grundsætninger, efter hvilke jeg søgte at indrette min Forvaltning, efterat Geheimeraadet blev ophævet. Skete det alligevel at man afveg fra disse vedtagne Regler, da var det ifølge Kongens Forlangende.

Jeg sørgede altid for at tale med Embedsmænd kun om det, som vedkom deres Fag. Jeg fjernede mig aldrig fra de Former, som vare bestemte for Kabinetets Forretninger.

Denne Fremgangsmaade var nyttig, men havde Udseende af Mistro, som skadede mig.

Brandt alene besad min Fortrolighed, dog overdrog jeg ham i de sidste 6 Maaneder ingen Forretning af Bigtighed. Tøvrigt havde jeg ingen Hemmelighed min Forvaltning betræffende.

Jeg havde troet at min Udnævnelse til Minister kunde være tjenlig til Statens Vel; men langt fra at ville anmasse mig en uafhængig Magt, har jeg tværtimod bestræbt mig for at opretholde den kongelige Autoritet; og da jeg bemærkede, at alle de som vare omkring Kongen, havde udstædt Befalinger i hans Navn,

efterat de kun havde havt en mundtlig Samtale med ham, hvilket foraarsagede Misbrug, saa sørgede jeg for, at enhver umiddelbar i et Register indstreven Ordre, som var opbevaret i Kabinettet, blev flere Gange forelagt Kongen til Gjennemsyn.

Hvis nogle af disse Befalinger ikke vare forsynede med Kongens Underskrift, saa maa man ikke gjøre mig nogen Bebreidelse derfor; flere Personer og fornemmelig Schumacher, forhen Kabinets-Secretair, vidste Kongens Mening desangaaende.

Kongens Befalinger vare adresserede til Departementerne, disse havde Tilladelse til at gjøre Indvendinger, naar de havde noget at udsætte derpaa; enhver Bisidder kunde føie sin egen Mening til Udarbejdelsen, som blev saaledes bragt til Kongens endelige Afgjørelse.

Jeg troede at man under enhver absolut Regjering maatte simplificere Forvaltningen og at Mangfoldigheden af Forretningerne kun begunstigede Misbrug af de Underordnede uden at lette Byrden af Monarkens Autoritet. Kabinettets Dagbog beviser, at mine Hensigter kun vare rettede paa Statens Vel.

I Hofudgifternes Forvaltning sørgede jeg for at Besparelser fandt Sted. Finantserne ere ordnede efter rigtige Grundsætninger.

Korruptiserne for denne Vinter vise Virkningerne af de i denne Henseende trufne Forholdsregler. Man

har søgt at afhjælpe de overordentlige Fornødenheder, uden at anvende besværlige Hjælpemidler.

De som jeg har ansat i Embeder ere for det meste duelige Personer og jeg har sørget for Forretningernes hurtige og ordentlige Afgjørelse.

Jeg har uden Tvivl begaaet Feil; men det er umuligt altid at vogte sig derfor.

Kongen kan være mit Vidne, om mine Raad gik ud paa hans og Landets Lykke, og Fremtiden vil udvise om min Forvaltning har været nyttig og god.

Da jeg ikke troede at fortjene Publikums Had, saa har jeg foragtet de Rygter, som man lod circulere blandt Folk for at skade mig. Jeg vidste heller ikke at Kongen nogensinde vilde have bortfjernet mig, jeg troede mig i denne Henseende sikker, da jeg stedse søgte at gøre ham til Behag.

Dronningen var den eneste Person paa hvis Beskyttelse jeg havde Grund til at gøre Regning. Brandt havde kun en svag Deel i Kongens Gunst. Jeg stod ikke i nogen personlig Forbindelse med Reverdil, som sikkert heller ikke vilde have ført mig paa Afveie. Jeg kjendte neppe Schack før hans Ansættelse ved Hoffet.

Doctor Berger kom sjelden til Kongen. Kongens Hofbetjente ere ingenlunde ansatte af mig og skyldte mig derfor heller ingen Forbindlighed. Jeg har aldrig anmodet dem om nogen Tjeneste og aldrig udspurgt dem om hvad Kongen sagde og gjorde.

Man har i Dag anklaget mig for et mod Kongens Person rettet Anslag. Hvilke Midler kunde jeg vel bruge til en sliq strafværdig Forbrydelse? Hvor vare mine Kræfter, mine Hjælpemidler? Hvilken høiere Magt kunde jeg da sætte istedetfor Kongens? Hvor var mit Parti? Hvor ere mine Medsammensvorne? Hvor Sporene af Forbrydelse? Kunde jeg være saa indskrænket af Forstand, at jeg skulde smedde et saadant Project og dertil bruge saa svage Midler?

En saa ubegribelig Beskyldning! ligesaa urimelig som bagtalerisk! Jeg skulde have sammensvoret mig mod Kongen? jeg som var aldeles uden Magt, som havde alene Kongen til min Beskyttelse.

Min Sikkerhed var saaledes bestaanden, at Kongen ikke engang havde Tropper nok ved Haanden til at dæmpe et Folke-Mytteri.

Vel fortjener jeg alvorlige Bebreidelser for, at jeg forsøgte paa, at hæmme Misbrug i Staten, uden at forsinke mig tilstræffelige Støttepunkter.

Har jeg maaſtee bevirket disse Reformer mod Kongens Villie? Har han ikke samtykket i mine Foretagender?

Det er falsk, at jeg skulde have bortffjernet Adelen fra Hovedstaden eller fra Kongens Person. Det er alene Greven af Laurvig som det blev forbudt at vise sig ved Hoffet. Langt fra at forfølge nogen, har man

tilbagekaldt dem som det gamle Ministerium havde forviist eller ogsaa lod arrestere formedelfst deres Forbindelser med Kongen. Ingen er bleven nægtet Lovens Beskyttelse. Retfærdigheden har bevæget sig frit og regelmæssigt. Folkets Røst har uden nogen Hindring naaet til Tronen. Jeg har ikke troet at jeg behøvede Rettens Middel for at kunne affædige uduelige Embedsmænd eller saadanne over hvilke Regjeringen havde at beklage sig; men jeg søgte paa anden Maade at holde dem skadesløs.

Man bebrejder mig endogsaa den Fremgangsmaade som jeg har brugt med Hensyn til Kronprindsens Opdragelse.

Herpaa kan jeg svare, at jeg aldeles har rettet mig efter Kongens og Dronningens Villie; jeg frygter heller ikke for at gjøre Rede for min Fremgangsmaade med Hensyn til Prindsens Opdragelse.

Kronprindsen havde en svagelig Constitution; desuden var han, som en Følge af denne hans Svagelighed, noget sær, saaledes at han ofte streg, vilde ikke gaae, men altid bæres. Han var bange for at være alene; forlangte at man uophørlig skulde beskæftige sig med ham; man maatte danske, synge og støie for ham. Han bortffjernede sig fra sin Moder og havde allerede Indlinge. Følgende Methode havde man anvendt med Hensyn til hans Opdragelse og Leve-
maade. Hans Næring var kolde Spiser, som Frugter,

Brød, Riis, Mælk, Kartofler etc.; hans eneste Drift var koldt Vand. Han blev to til tre Gange om Ugen badet i koldt Vand; og som han vorte til badede han sig selv daglig. De to sidste Vintre beboede han et Bærelse uden Varme, naar han ikke var hos Dronningen. Han gif meget tyndt klædt og for det meste uden Sko og Strømper. Man lod ham foretage sig Alt hvad hans Kræfter tillod ham; men gav ikke efter for hans Luner. Han blev aldrig straffet, man truede ham kun og trøstede ham aldrig.

Faldt han, saa tilfjendegav man ingen Frygt deraf, men lod ham selv reise sig igjen. Han spøgede med sin Legebroder, uden at der fandt noget Fortrin Sted mellem dem og de hjalp hinanden med deres Paaflødning. Han klattrede til han blev træt deraf. Man indskrænkede sig til at bortfjerne Alt hvad der kunde tilføie ham Skade. Hans Legebroder var, selv i Mørket, den eneste han omgiffes med. Ingen af Hoffets Betjente turde tale eller spøge med ham. Døkom der Uenighed mellem ham og hans Legekammerat saa lod man som man ikke lagde Mærke dertil. Prindsens Underviisning skulde begynde med hans sjette eller syvende Aar, indtil den Tid skulde Sædvane og Erfaring udvifle hans Ideer. Hans Legems Bestaafenhed er nu sund og stærk. Han overstod lykkelig Børnekopperne. Naar han ikke opførte sig vel, blev han luffet ind paa sit Bærelse og fik ingen Frokost. Man

finder ikke et forkjælet Barns sty Bæsen hos ham. Han er tvertimod aaben i sit Bæsen, og besidder alle de gode Egenheder, som man kan forlange af et Barn paa fire Aar.

En Prindses første Opdragelse skulde være den samme som ethvert andet Menneskes. Man maa styrke hans Temperament, og ikke gjøre ham for tidlig bekendt med de Udmærkelses Beviser som tilkommer hans op-
høiede Stand.

Man anklager mig for, at jeg skulde have begaaet en Forsælsning, idet jeg havde forandret en Summa af 6000 Rd., som Kongen havde skjænket mig, til 60,000 Rd. Denne Betyldning er ligesaa usandsfærdig som ufornuftig. Jeg har nedskrevet den hele Regning i Kongens Nærværelse, førend han forsynede den med sin Underskrift. Sagen er denne: jeg ansøgte om 50,000 Rigsdaler for mig, og om ligesaa meget for Brandt. Kongen opfyldte uden Vægring vor Begjæring. Havde jeg tragtet efter Penge, saa havde jeg i min Stilling ved mine Fortjenester let kunnet sætte mig i Besiddelse deraf, uden at tage min Tilflugt til et saa lavt Bedrageri. Man vil vel kunde finde at udsætte paa mine politiske Grundsætninger, men jeg føler mig i denne Henseende kun skyldig i een Forseelse, som jeg vil fortie.

Omendstjændt jeg i Begyndelsen af min Forvaltning ikke var fuldkommen overtydet om de angaaende

Holsteen stedsfundne Underhandlinger, saa holdt jeg dog steds for, at Kongen ikke maatte forspilde Ruslands Venstabs, som nogle Personer og navnlig Rantzau søgte at omstøde.

Hvad Sverrig angaaer, skulde man kun indlade sig i de Anliggender hvortil man ved Tractater var forpligtet. Det var de Grundsætninger som ledede mig i denne Henseende, ihvorvel jeg ofte yttrede, at Rusland ikke var Danmarks eneste Støtte, og at man ikke maatte ofre Alt for denne Magts Venstabs.

D. 14 April 1772.

Undertegnet: Struensee.*)

Udtog af Fiskalen Wivets Anklage-Akt mod Grev Struensee.

Klagepuncterne mod Struensee ere følgende:

At han har viist Foragt for Religionen, og ladet ophæve de Anordninger som sigtede til Gudsfrøgt og Sædelighed.

At han havde forhindret de, som ikke hørte til hans Parti, at nærme sig til Kongen, som ogsaa at

*) Dette Forsvarsskrift har Struensee nedskrevet i et Fængsel, med Lanker om Hænder og Fødder og med Halsjern paa, saa Dage før han besteg Skafottet.

han søgte at omgive Kongen med de Fortrolige af hans Parti.

At han forarmed og formindsker Hovedstadens Folkemængde, ved at tvinge Standspersoner til at bortfjerne sig fra samme.

At han havde tilladt sig Indgreb imod dens Indvaaneres Forrettheder og indgydt Kongen Mistro til sit Folk.

At han har villet regjere Danmark, uden at kjende dets Sprog.

At han havde irettesat Hoffets Betjente i Kongens Nærværelse og truet sine egne med Fængsel.

Man bestyldte ham videre for:

At have regjeret med Strengthed, og for at bevise dette, anfører man følgende Sted af et af hans Breve til Brandt:

„De bebrejder mig, at jeg indgyder Frygt; De skulde rose mig derfor. Det er det eneste Middel hvorved man kan regjere en enerveret Stat, et fordærvet Hof og et ubartet Folk. Det er Svaghed og Eftergivenhed som har bragt Danmark i Ulykke.“

Denne Fremstilling, foier Fiskalen til, er alene tilstræffelig til at dømme Ministeren for Høiforrædderi.

Paa denne Indledning følge ni Hovedklage-Punkter:

1) Struensee har havt forbryderiske Forbindelser med Dronning Caroline Mathilde. Han har erholdt Foræringer af Dronningen og til Gjengjæld givet

hende lignende. Han var ikke den Forsørte, men Forføreren.

2) Han har raadet Brandt til at mishandle Kongen. Da Brandt havde beklaget sig over at Kongen havde truet ham med Stofkeprygl, saa sagde Struensee, at Kongen paa sammes Forestillinger svarede ham saalunde: „Brandt er en Spektakelmager, jeg vil flaaes med ham.“ „De maa, vedblev Struensee, gaae til Kongen og sige ham: De vil absolut brydes med mig, her er jeg. De maa begynde.“

Struensee paastod at disse Kampe eller Nævesfægtninger hyppig fandt Sted med Indlingen Grev Holdt. Han har forbrudt sig mod den Høiagtelse man er Kongen skyldig, idet han sagde: naar Kongen ikke frivillig vil gaae i Bad, saa maa man tvinge ham dertil.“

3) Han har givet Kronprindsen en Opdragelse som var skadelig for hans Liv eller idetmindste gjorde ham uskiftet til at regjere.

4) Struensee har paa en uretmæssig Maade anmasset sig Souverainens Rettigheder, idet han lod sig udnævne til Kabinets-Minister, med en Magt som var høiere end Stor-Kantslerens. Han har søgt at løse det Baand som knyttede Folk og Konge tilsammen ved en uforanderlig Grundlov, som end ikke Kongen selv turde rokke. Hovedartiklen i denne Lov er: at enhver Befaling, Anordning og Beslutning skal udstædes i

Kongens Navn og forsynes med hans Haand og Segl; og at den som forgriber sig paa den kongelige Magt skal straffes som Majestæts-Forbryder.

5) Struensee har den 21 December 1771, uden Kongens Vidende, ladet Livgarden til Fods opløse og fordele blandt de andre Regimenter og da Garden satte sig derimod, saa udkom den 24de December en Rabinets-Ordre, som bevilgede Affked for dem der vedblev i deres Bægning. Paa denne Maade er altsaa udstædt Rabinets-Ordre fra 21 til 24 December uden Kongens Haand og Segl.

6) Samme har modtaget en Gave først af 10,000 Rdlr. og siden 3000 Rdlr. Han har skaffet sin Broder, Brandt, Grevinde Holstein og Falkenskjold Gratificationer til Beløb 3000 Rbdlr.; da Kongens Kasse senere befandtes i god Tilstand, saa har han anvendt følgende Midler for at skaffe Penge tilveie.

Kongen har stjælet.

Til Dronningen 10,000 Rdlr.

— Brandt 6000 Rdlr. . .

— Struensee ligesaameget . 12,000 Rdlr.

3 Alt 22,000 Rdlr.

Efterat denne Ordonnans var bleven approberet af Kongen, forfalskede Struensee den, idet han tilføiede et Nul til sin og Brandts Summa og indstjød en ny Sum af 2000 Rdlr. for Falkenskjold.

Ved disse Forandringer og Tilføielser løb Ordonnansen, som følger:

Til Dronningen	10,000 Rdlr.
— Brandt 60,000 Rdlr. .	
— Struensee, ligesaameget .	120,000 —
— Falkenskjold	2000 —

I Alt 132,000 Rdlr.

Fiskalen anfører som Beviis paa denne Anklage, at Kongen havde tilstaaet Brandt kun 6000 Rdlr. og Struensee en lignende Sum.

7) Struensee har raadet til Salget af en Dronningen tilhørende Diamant-Bouquet. Den var af 40,000 Rdlrs. Værdi.

8) Han lod de til Majestæten stilede Breve bringe i Kongens Kabinet.

9) For at vække Frygt hos Kiøbenhavns Indvæsnere, blev der stiftet Kommandant og Kanoner holdte i Beredskab paa Struensees Befaling, omendstjondt han benægter denne sidste Beskyldning.

Han havde tilsidst i Sinde at forlade Landet.

Formedelt alle disse Forbrydelser andrager Fiskalen paa, at Grev Struensee, som har gjort sig skyldig i Majestætsforbrydelse, bør dømmes til Tabet af Ære, Liv og Gods, at hans Baabenskjold brydes itu, hans høire Haand og hans Hoved afhugges; at dernæst hans Krop parteres og lægges paa Steile og

Hjul, samt at hans Hoved og Haand sættes paa Stage. Endelig tilfalder hans Guds Fiksus og hans Afkom, hvis han efterlader nogen, mister hans Stand og Navn.

Kjøbenhavn den 21de April 1772.

Undertegnet: Wivet.

Advokat Uldals Forsvarsskrift for Grev Struensee.

Man meddeler kun et Udtog heraf, da det Hele ikke vil have Interesse nok til Meddelelse.

Den paa Embedsvegne bestillede Defensor berører kun overfladisk de hans Client til Last lagte vidtløftige Beskyldninger, som ingen sikke Grunde har at støtte sig paa; han anfører, som et Slags Forsvar, at her har været flere Ministre for Struensee som heller ikke forstode det danske Sprog, og at man aldrig faldt paa at gjøre dem Bebreidelser derfor.

Han bemærker, endstjøndt med megen Spagfærdighed, at Mange roste Struensees Forvaltning som god og gavnlig.

Han anfører den Artikel i Kongeloven paa hvilken Fiskalen grunder sin Anklage, uden at anføre den i samme Lov for den Anklagede begunstigende Artikel; men han indskrænker sig ogsaa kun til at undskyldte ham.

Han anfører selv den 26de Artikel, som Fiskalen ikke har berørt. Da Kongen, sagde han, har uindstrænket Magt, saa har han ogsaa Rettighed til at overlade saa meget deraf til en af sine nærmeste Embedsmænd som han finder det passende. Struensee kan altsaa ikke ansees strafværdig fordi han besidder en Magt som Kongen gav ham Rettighed til at forvalte.

Ordonantsen betræffende Ophævelsen af Geheime-Conseilet, som ogsaa den der udnævnedes Struensee til Kabinets-Secretair, ere ikke alene undertegnede af Kongen, men endog egenhændig skrevne af Hans Majestæt. Den Artikel i Kongeloven, efter hvilken enhver Anordning etc. skal være understrevet af Hans Majestæt og forsynet med hans Segl, var næsten uudsærlig, isald man antog den bogstavelig; hvorfor ogsaa mange Ordonantser og Anordninger fra Departementer og andre Collegier blive udstædte i Kongens Navn, uden hverken at være forsynede med Kongens Haand eller Segl. Man maa derfor forstaae hiin Artikel efter sin rigtige Betydning; den betegner nemlig, at ingen Anordning maa udstædes mod Hans Majestæts Villie eller med Indgreb i hans Rettighed dertil.

Men Struensee har i sin Forvaltning ikke alene ikke handlet imod Kongens Villie, eller gjort Indgreb i hans Magt og Rettighed, men alle hans Foranstaltninger vare efter Kongens Dnsste, som befalede dem eller gav dem sit Samtykke.

Befalingen betræffende Livvagtens Afstedigelse blev Kongen forelåst den 21de December; han har givet den sit Samtykke; Patentet desangaaende er udkastet af ham selv den 23de Decbr., og tillige underskrevet og forseglet af Kongen, samt end ydermere bekræftet ved Befalingen om fuld Afsted, som den 24de ligeledes blev forsynet med Kongens Haand og Segl.

At angribe Struensees Anordninger er altsaa det samme som at angribe Kongens.

Dronningens Diamant-Boufet er bleven solgt med Kongens Tilladelse.

Struensee havde uden Tvivl kunnet misbruge den ham af Kongen tildelte Magt; men han maa bedømmes efter hvad han har gjort og ikke efter det han havde kunnet gøre; han har altsaa ikke misbrugt den ham tildelte Indflydelse.

De under hans Ministerium bevilgede Gratificationer vare forholdsmæssig langt mindre betydelige end de som fandt Sted under de foregaaende Forvaltninger.

Det er ikke sandsynligt, at en Mand, som Kongen ikke nægtede Noget og der havde saamange Midler i Hænde hvorved han kunde berige sig, havde Behov at gøre sig skyldig i sliq en Forfalskning, for at komme til Penge; man finder heller ikke ringeste Spor deraf i det anførte Actstykke. Forandringen af Tallet 2 til 3 i Regningens Summa, hvorpaa man ikke lægger noget Skjul, hidrører fra Secretair Panin, hvis Forklaring

indeholdes i Processen og grunder sig paa en Additionss-Feil. Desuden blev Regningen forelagt Finants-Minister Schimmelmänn til Eftersyn, som altsaa maa have vidst af de af Kongen til Struensee og Brandt skjænkede 60,000 Rbdlr. Endelig er denne Summa indført i et General-Regnskab, som i October blev befunden rigtig og undertegnet af Kongen.

Struensee har bestyret Staten efter Kongens Vilje, han har ikke stræbt efter at hæve sig paa den uindskrænkede Magts Beføstning; Hans Forvaltning havde derimod til Diemed at sætte Landet i en blomstrende Tilstand.

Han har ikke havt nogen Deel i at Arveprinds Frederik og Enkedronningen bleve bortskjernede fra Hofet, ikke heller har han medvirket til at forlænge denne Bortskjernelse. Det skeete ogsaa uden hans Medvidende, at de bleve anviste en særskilt Loge i Theatret. Kongens Kabinet, som har været Gjenstand for saa mange Besværgelser, er i Grunden det samme som Kongen selv.

Det vedkommer det medicinske Facultet at afgive Erklæring, om den Maade hvorpaa Kronprindsen blev opdraget var god; iøvrigt var den aldeles efter Kongens Ønske.

Hvad Brydningen med Brandt angaaer, da formeente Struensee at det var et af Kongen selv indvilliget Spøg; Brandt fortiede en Deel af Sagen for

Struensee; denne raabede ham imidlertid til at bortfjerne sig fra Hoffet.

Struensee anraaber sin Konges Naade for de Forbrydelser som Fiskalen har gjort til Hovedgjenstand for sin Klage og for den, som den Anklagede alene føler sig skyldig i. Han ansøger Commissionen at være ham gunstig.

Kjøbenhavn den 22de April 1772.

Undertegnet: Uldal.

Betragtninger over ovenstaaende Forsvarsskrift.

Da hans Defensor kun var tilstaaet een Dag for at udarbejde sin Clients Forsvarsskrift saa er det vistnok undskyldeligt at han har leveret et saa svagt Actstykke. Han vilde i Kongeloven kunde have fundet en Artikel, som udtrykkelig giver Kongen Ret til at oprette og opløse ethvert Raad, ethvert Embede, alt efter som han finder det hensigtsmæssigt til sin Magts Haandhævelse, følgelig havde han ogsaa Ret til at ophæve Geheime-Conseilet og andre Embedsposter som synes skadelige for Monarkiets Interesse og ligeledes til at anordne Oprettelsen af et Cabinets-Ministerium.

Han har heller ikke tydelig udviklet den hele Urimelighed i de Bestyldninger som angik hans Clients

formente Falsum. Han har ikke benyttet de Midler som stode til hans Raadighed for at retfærdiggjøre den flette Behandling som Brandt skulde have gjort sig skyldig i mod Kongens Person, hvilket var ham saa meget lettere, da der ikke er noget Beviis for Haanden som kan lægges Struensee til Last i denne Henseende.

Han skulde have omtalt og oplyst de ved Struensee bevirkede Reformer, at disse nemlig langt fra at være forbryderiske eller skadelige, alene havde til Hensigt at befordre Statens Vel og Kongens Fordeel. Denne Undersøgelse kunde have givet ham Reilighed til at fremstille Struensees hele Afsærd, til at vise ham som han virkelig var, aarvaagen, opmærksom og arbeidsom. Tillige sørgede han stedse for at Kongen selv blev bekendt med Forretningernes Gang for at han selv kunde bedømme og afgjøre samme. Det var meget let at fremhæve denne Struensees Fortjeneste, især naar man sammenligner hans Fremfærd med det forrige Ministeriums, naar man betragter Kongeloven i dens sande Lys, ifølge hvilken enhver dansk Monark ved sin Tronbestigelse gjør det til sin ufravigelige Pligt ikke at taale noget som helst Indgreb i sin Magt og at haandhæve denne i sit hele Omfang.

Det var ikke nok, ligesom i Forbigaaende, at antyde, at Kongens Villie har dækket det struenseeske Ministeriums Handlinger med sin uantastelige Beskyttelse,

man maatte ogsaa gjøre det begribeligt for dem som angreb den, hvilke Følger de udsatte sig for, man maatte vise dem det Lovens Sværd, som truede dem der vovede at fordomme i Struensee Kongens Villie og Befalinger.

Naar Struensees Forsvarer ikke havde Mod og Tid nok til at løse en saadan Opgave, saa skulde han dog have undgaaet at forværre Struensees Stilling ved sit saakaldte Forsvar.

Da han ikke gav sig af med at slaae op i Kongeloven for at faae dens sande Mening at vide, hvorfor anførte han just dens 26de Artikel, som Fiskalen selv ikke havde lagt Mærke til? Kan man vel antage, at han havde havt til Hensigt, at gjøre Dommerne opmærksomme paa, at de ikke skulde udelade bemeldte Artikel, for at de derved desbedre kunde begrunde deres endelige Dom.

Hvorledes kunde han i et Forsvarsfrift for Struensee indstyre nogen Erklæring med Hensyn til Dronningen? Kjendte han ikke den danske Lov, som anseer en saadan Erklæring for ugyldig og forbyder Dommerne at afgive sig dermed? Hvis han noie havde overveiet sine Kaldspligters Grundsætninger, hvorledes turde han da vove, i et til Offentlighed bestemt Forsvarsfrift, at fremstille sin Client som den, der beder om Naade for sin formentlige Forbrydelse og anraaber sine Fjenders Mellemkomst? Følte han da ikke, at

han paa denne Maade sluttede sig til en troløs Cabale som søgte at stufte den uhyggelige Struensee med bedrageriske Forhaabninger om Benaadelse, for at faae ham afløst af Hjelpebidlerne til hans fuldkomne Undergang?

Dødsdom affaagt over Grev Struensee, Kongens Kabinets-Minister.

Struensee var bedragerisk, dumdriftig og ærgjerrig. Han søgte at udgrunde Kongens Hensigter, forekom hans Ønsker, vaagede over hans Sundhed, blot for at indsmigre sig og for derved desbedre at sætte sine Planer igjennem.

Han talede ilde om de Personer som befandt sig i Kongens Nærhed.

Han fandt det for ringe at lære det danske Sprog.

Han har paa en uværdig Maade nedsat Geheime-Conseilet i Kongens Dine og ved Medvirkning af sine Tilhængere fik han bevirket at det blev ophævet. *) Paa Grund af at Departements-Collegierne bleve nødsagede til at indstille deres Sager til Kongens Rabi-

*) Disse Tilhængere, som have medvirket til Geheimeraadets Ophævelse, vare Rangkau og Røller, navnlig dem, som figurerede blandt Struensees Hovedfjender og Anklagere. Det var Rangkau som har udkastet Ordonantsen til Geheimeconseilets Ophævelse.

net, satte han sig selv i Spidsen for Forhandlingernes Afgjørelse.

Han har udstædt Kabinetts-Ordrer, uden i Forveien at have raadført sig med Departementerne.

Han har afflediget en Mængde Embedsmænd uden retslig Form og uden at lade anstille Undersøgelse ved Domstolene.

Han har afflediget Kjøbenhavns Magistrat efter kongelig Befaling.

Han har ansat uduelige Embedsmænd i Regjerings-Anliggender.

Hans Forhold var uforstandigt, fremsusende og usædeligt.

Struensee havde ansat Brandt hos Kongen, blot for at denne skulde forhindre at Nogen kom til Kongen for at sige ham Sandhed.*) Man bortffjernede endogsaa Kongens Paarørende, for at disse ikke skulde underrette ham om de Tryk under hvilke Folket luskede. Han plyndrede Kongens Kasse, i det han som Gaver tilbødte sig store Summer, endsskjønt han trak en betydelig Gage. Han lod sig give en Gratification af 10,000

*) Denne Beskyldning er aldeles usand. Brandt kunde ikke altid være om Kongen. Det er bekjendt, at det under Struensees Ministerium ikke var vanskeligere, at faae Udgang til Kongen, end under det forrige Ministerium. Jeg har selv overtalt Struensee til, i det Minste engang om Ugen at indbyde Enkedronning Juliane og Prinds Frederik til Middagstafel.

Rdr. to Maaneder efter Geheime-Conseilets Opbævelse og Brandt blev tilstaaet ligesaameget. 2 Maaneder senere fik han 50 eller 60,000 Rdr. og Brandt ligesaa meget. Den Uorden hvori hans Papirer var, gjør det umuligt at angive den rigtige Sum.

Han har i et Tidrum af 3 Maaneder forbrugt 120,000 Rdr.

Han har forskaffet sine Venner Naades-Gaver, nemlig: sin Broder 4000 Rdr., Grevinde Holstein 3000 Rdr. og Kammerherre Falkenskjold 3000 Rdr.

Han har foreslaaet Afstæffelsen af Reserve-Kassen og Particulier-Kassen, og lod alle Fonds flyde i en almindelig Kasse; og ikke destomindre har han indrettet en Kabinetts-Kasse for Kongens personlige Udgifter.

Det er uden for al Tvivl, at han i Mai Maaned 1771 har begaaet et Falsum ved en af Kongen approberet og undertegnet Regning; thi Kongen erklærer kun at have givet Brandt 6000 Rdr. og Struensee ligesaa meget; og i Regningen finder man 60,000 for hver.

For at skjule dette Bedrageri har Struensee egenhændig skrevet Regningerne for April og Mai; de efterfølgende Regninger ere af Kabinetts-Secretairen.

Denne Kasses almindelige Regninger har han først i October Maaned fremlagt for Kongen, for at Hs. Majestæt skulde approbere og undertegne dem, uden at bemærke den falske Post.

Det er usandsynligt, at Kongen skulde have givet

Struensee og Brandt hver 10,000 Rdlr., paa en Tid, hvor han kun har givet Dronningen 10,000 Rdlr.

Struensee har anmaasset sig Titler; han har ladet sig udnævne til Kabinetsminister; han har selv gjort Udkastet til de med dette Embede forbundne Forrettigheder, og anmaasset sig en Magt, som han uden Tvivl vilde gjøre uindskrænket og uafhængig.

Kongelovens syvende Artikel siger: „at enhver Regeringsbefaling skal være forsynet med Kongens Underskrift.“ Og i den serogtyvende hedder det: „naar Noget vover at bestræbe sig for paa en eller anden Maade at erholde Noget som strider imod Kongens uindskrænkede Magt, da er det, som han har erholdt at betragte som en Nullitet og intet betydende; og skal den, som har handlet saa skændigt, straffes som Majestæts-Forbryder.

Struensee har gjort sig skyldig i den Forbrydelse, som omhandles i de to foregaaende Artikler.

Han betragtede Kongens Undersaatters Ære og Liv, som vare de underkastede hans Villie. Han har benyttet Kabinettets Ordre for at affstæffe gamle Institutioner.

Han har givet Kassereeren andre Ordre, end dem, som denne Embedsmand havde faaet af Kongen.

Han har udstædt Kabinets-Befalinger, uden at Kongen har havt Kundskab derom.

Han har indbraget Hestgarden, fordi dette Korps var sammensat af Danske og Nordmænd.

Af samme Marsag har han ogsaa befalet Oplosningen af Fodgarden, og befalet Korpsets Fordeling blandt andre Korpsfer.

Denne Ordre har han givet den 21de Decbr. uden Kongens Billie; først paa Krigs-Collegiets Beføringer, har Hs. Majestæt undertegnet den d. 23de. Kongen kom endogsaa først d. 24de til Rundskab om Sagen, da han underskrev Fodgardens absolute Afsted.

Struensee har tilraadet Magtens Anvendelse imod disse Gardere, som forlangte, at deres Forhold i Tjenesten blev undersøgt.

Struensees Bedrageri i denne Henseende er oienlynt, da Indførelsen i Rabinetsprotokollen af disse Befalinger af 21de og 24de December er skeet uden Mellemrum, ligesom om de vare uddelte til een og samme Tid.

Struensee har egenmægtig ladet de til Kongen adresserede Breve afgaae til Rabinettet.

Bed Matrosernes Tilnærmelse, er han bleven bange og har ikke rovet at sjerne sig fra Kongen, som han lod ledsage af en Kavalleri-Afdeling. Bagterne bleve forstærkede paa de Steder, hvor Kongen opholdt sig; Struensee indgjød ham Mistillid til hans Undersaatter.

Han har foretaget et Commandantiskifte i Kjøbenhavn.

Urolighederne tiltog, da man i Tøjhuset kom til

Rundskab om de tagne Forholdsregler. Det almindelige Had vilde have havt sørgelige Følger, hvis man ikke havde gjort en Ende paa hans despotiske Regjering.

Han har tilfjendegivet sin Foragt mod Religion og gode Sæder.

Det er beviist, at Struensee har gjort sig skyldig i Majestætsforbrydelse, ikke blot hvad hans Person angaaer, men ogsaa i det han deeltog i en anden Persons Forbrydelse.

Hans Forvaltning var affhyelig og han selv var pengegierrig.

Efter den danske Lovs 6te Bogs 1ste § udsige vi følgende Dom: Greven af Struensee har forbrudt sin Ære, sit Liv og sine Godser, han skal affattes fra sine Embeder og fra sin Rang og sine Værdigheder, hans Baabenskjold skal sønderbrydes af Bøddelen, han skal miste sin høire Haand og derpaa skal hans Hoved afhugges; hans Legeme skal parteres og lægges paa Hjulet og hans Haand og Hoved fæstes paa Steilen.

Givet paa Slottet Christiansborg d. 25de April 1772.

Undertegnet: Wind, Bram, Stampe,
Lurdorf, Carstens, Anckard, Schmith, Sevel,
Guldberg.

Kongens Approbation.

Det overbevisende Actstykke til denne Dødsdom bekræfter dens Gyldighed og byder, at den skal fuldbyrdes i sin hele Omfang.

Dateret Christiansborg, den 27de April 1772.

Undertegnet: Christian,
og paa Foden: Tott, Rurdorf, Schumacher, Dons,
Hoyer.

Noter til foranstørte Dødsdom.

Struensee havde under Titel af Kabinetsminister ikke mere Magt, end dengang han var Kongens Privat-Secretair. Mens han beklædte disse to Poster, bleve de store Reformers indførelse. Efter Kongeloven har Kongen Ret til at udnævne til Minister, hvem han behager. Det er altsaa ikke at handle ulovligt, at modtage et Embede, som Kongen efter Behag kan give og tage tilbage.

Ordbren med Hensyn til Garde-Corpsets Ophævelse er den eneste, som Struensee var beskylt for at have udgivet uden Kongens Vidende.

Krigsdepartementet, hvis Medlem jeg var, havde den 21de December faaet Udkastet til denne Ordre til Brug ved Fodgardens Reform, og gjorde ingen Indvendinger derimod; det forlangte ikke engang, at hiint Udkast skulde undertegnes af Kongen, som heller ikke var nødvendigt; det udfærdigede umiddelbart derpaa Patentet for Gardens Commandeur, og sendte det, efter sædvanlig Skik, til Kongen, for at denne kunde forsyne det med Underskrift og Segl; Kongen undertegnede Patentet den 23de December. Det er den rene Sandhed.

Hvorledes har man i Uffigelsen af Dommen kunnet sige,

at Kongen den 21de December ingen Rundskaab havde havt om et Udkast eller en Beretning til et Patent som han ved sin Underskrift har ratificeret den 23de? Hvorlebes Kunde en Ordre være ham ubekjendt d. 24de, som han har undertegnet d. 23de?

For at faae Folket til at troe, at Struensee havde viist Foragt mod Religionen og gode Sæder, sendte man Dr. Munter til hans Fængsel for at omvende ham, og offentliggjorde siden hans Omvendelsehistorie.

Det er ganske naturligt, at man, ved at læse Sententsen over den Majestætsforbrydelse Struensee havde begaaet og hvori en anden Person havde været indviklet, spørger, hvem denne anden Person var, som tilligemed Struensee havde gjort sig skyldig i Majestætsforbrydelse.

Hvorfor er Bedkommendes Navn og Stand samt Forbrydelsens Natur ikke udtrykkelig angivne?

Hvorfor er denne Person ikke indviklet i Forbrydelsen.

Hvorfor er Struensee alene anklaget for denne Forbrydelse, hvori han, som man siger, har deeltaget?

Udtog af Fiskal Wivets Anklage. Act imod Grev Brandt.

Brandt havde af Struensee faaet det Hverv at iagttage Kongen, og at nægte Enhver Udgang til hans Person, med Undtagelse af dem som vare Ministeren hengivne.

Lægen Berger blev kaldet for at opvække Betsymringer hos Kongen, som de andre Læger ikke havde gjort, da de affloge, at spille en Spions Rolle.

Naar Brandt har hos Struensee ansøgt om sin Afsted med en Pension af 1000 Rdlr., saa skete det kun for at lade Ministeren føle, hvor uundværkelig han var ham.

Brandt er med Forsæt gaaet til Kongen, han har udfordret, fornærmet og angrebet ham; han har slået og bidt ham!

Brandt tilstaaer, at han, da Hs. Majestæt ved Frokosten har skjændt paa ham og fastede ham en Citron i Hovedet, efter Struensees Raad besluttede at fordre Fyldestgjørelse derfor; at han har skjult en Jagtpidst i Klaveret, som stod i Forgemaffet, derefter er han gaaet ind i Hs. Majestæts Kabinet, har udfordret ham, og derpaa mishandlet ham ved at saare ham paa Halsen med sine Negle. Denne Tilstaaelse bekræftes af Kammertjenerne Schlette og Bneyhel, ligesom ogsaa af Pagen Schaf og den lille Neger Murante, efter det som Kongen har fortalt disse Personer om denne Sag.

Brandt anfører, at Holdt og Warnstedt havde behandlet Kongen paa samme Maade, da Hs. Majestæt forlangte at hans Indlinge skulde brydes med ham; han paastaaer ogsaa, at han frygtede for, at have forglemt sig selv, at han har bedet Kongen om Forladelse derfor og faaet hans Tilgivelse.

Men selv om man holder Holdts og Warnstedts Exempel for overeensstemmende med Sandhed, saa vilde dog Brandts Forbrydelse ikke være at forsvare. Des-

uden forklare Bidnerne, at Kongen siden den Tid ikke mere kunde lide ham, og Beviset for, at Monarken ikke kunde tilgive ham er, at han ved Pagen Schack har indberettet disse Kjendsgjerninger for Commissionen.

Brandt er kommen ind til hans Majestæt i sin Pudderkaabe, fløitende og med bedæffet Hoved.

Han kjendte Struensees forbryderiske Forhold til Dronningen af Ministerens fortrolige Meddelelser, uagtet denne nægtede det; Brandt har desuagtet ikke givet Kongen nogen Underretning derom. Denne Tausshed kan han ikke undskylde med sit Benstab for Struensee, da han erklærer, at have havt til Hensigt, at lade Struensee heste. Han har deeltaget i Ministerens Galsum, at forandre 6000 Rbdlr. — en Gave som Kongen forærede enhver af dem — til 60,000. Desuden fik han som Nyttearsgave en Foræring af 3000 Rbdlr.

Fiskalens Conclusioner ere i alle Punkter ordlydende de samme, som ovenfor ere anførte imod Struensee.

Kjøbenhavn, den 21de April 1772.

Undertegnet: Wivet.

Noter til forestaaende Udtog.

Lægen, Professor Berger var ti Maaneder fængslet; man paaftod, at den Medicin han havde givet Kongen, var Gift: senere vilde man vise ham Belgjerninger; men hans Sundhed havde ved Krænkelse lidt saa meget, at han vanskeligt kunde helbreedes.

Kong Christian den Syvende vilde, at hans Yndlinge skulde

more ham med Narrestreger; han holdt af at brydes med dem. Frederik den Femte havde samme Tilbøieligheder.

Uf Anekdoten med Pubbertappen seer man, at Brandt efter bedste Evne gjorde sig Umage for paa en behagelig Maade, at underholde Kongen ved Snak og Spøg; men han afflog Kamplegen med Hs. Majestæt, som, for at bringe ham dertil, spottede ham i Dronningens Nærværelse, saa at Brandt endelig besluttede sig til selv at ægge til Kamp.

Er det ikke en Modsigelse, naar man paastaar, at Kongen siden den Tid ikke kunde lide ham og ikke havde tilgivet ham, og dog mere end 3 Maanedes derefter, den 1ste Januar 1772, gjorde ham en Nytaarspræsent af 3000 Rdlr.?

Udenviist havde man fortalt Brandt, at hans Lykke var afhængig af det, som han vilde meddele om Struensees Forhold til Dronningen. Thi af hvilken anden Grund havde han ellers afgivet en saadan Tilstaaelse?

Hadde Brandt, ligesom Berger og andre erklæret, at han kun nærede Formodninger om denne Gjenstand, saa vilde det ikke have nyttet til Noget. Men man vilde have noget Bestemt, derfor erklærede han, at han var nøie underrettet.

Paa hvilken Maade kunde han være det? maatte ved Struensee, som Intet skjulte for ham?

Men istedetfor at indrømme denne Fortrolighed, nægter Struensee den reent ud, og man vover ikke at stille disse to Personer lige over for hinanden. Naar imidlertid Brandts Erklæring er sand, hvorfor har Struensee saa bestemt fralagt sig den! Det er udenfor al Tvivl, at han kun forkastede den, fordi den var falsk.

Advokat Bangs Forsvarsskrift for Grev Brandt.

Brandt er ikke skyldig, fordi han har modtaget en Ansættelse som Struensee har forskaffet ham hos Kongen. Allerede før det Struenseeske Ministerium blev han ved Greverne Bernstorff og Saltern bragt i Forflag for denne Post; desuden er han blevet udnævnt af Kongen selv dertil, og da Anklagen kun paa en ubestemt Maade omtaler de i dette Embede begaaede Forbrydelser, uden at berøre noget særdeles Tilfælde, saa vil man indstrænke sig til, at afvise disse Beskyldninger ved en absolut Benægtelse.

Hvad Lægen Berger angaaer, saa gif han kun til Kongen, naar han blev kaldet.

Anklage=Acten er tilstræffelig for at bevise at Brandt ikke var Struensees Medskyldige, thi et Sted i den Brandtske Korrespondence beviser fuldkommen, at han var utilfreds med Struensee, og vilde forlade Hofet. Ogsaa indrømmer Tistalen, at dette var Brandts Hensigt, at lade Struensee heste, hvilken Hensigt han har meddeelt Grev von Osten, hvis Vidnesbyrd han forlanger.

Brandts Bryden med Kongen beviser, at den Anklagede, efter at han længe havde vægret sig for denne Nævekamp, ligesom blev tvungen til, at deeltage deri: at han i dette Niemed har indfundet sig hos

Kongen, og havde fjernet Bidnerne; at Kongen angreb ham 5 eller 6 Gange efter hinanden, hvorved det kom til at Parterne bleve saarede med Neglene. Da Brandt frygtede for, at have drevet Regen for vidt, omfavnede Kongen ham, for at berolige ham, og langt fra derfor at lade ham heste og afstraffe, som om Hs. Majestæt var bleven fornærmet, vedblev han meget mere, at tillade Brandt endnu henved fire Maanedes at fortsætte denne fortrolige Fecg.

Hvorledes kan man altsaa tillægge Brandt en Forbrydelse for den Spøgs Skyld, hvortil han for at behage Kongen hengav sig?

Man bebrejder ham, at han ikke havde angivet Struensees forbryderiske Forbindelser med Dronningen, men hvilke Farer udsatte han sig ikke for ved en saadan Anklage uden Beviser. Denne Anklage vilde have frænklet Kongen, bestæmmet Dronningen og saaret den kongelige Familie. Naar Tausch ved denne Sag er Forbrydelse, saa ville saa Personer i Danmark beholde deres Hoveder.

Hvad det Falsum angaaer, som tillægges Struensee, og hvori Brandt skal være Medskyldig, saa bemærker jeg, at en haandgribelig Bildfarelse hersker i Anklage-Acten over dette Punkt. Brandt har aldrig paa eensgang faaet 60,000 Rdlr. Det er ved Kongens Billede beviist, at han engang har faaet 10,000 Rdlr.,

senere fik han ved Baron von Schimmelmann 50,000 Rdlr. paa Kongens Befaling.

Da han takkede Kongen, svarede denne:

„Det er retsfærdigt, at jeg bereder Dem en god Løb, da De bestandig er om mig.“

Brandt havde ingen Formue arvet; han saae sig tvungen til at gjøre Gjælb; han spillede med Kongen og tabte meget.

Kjøbenhavn den 23de April 1772.

Undertegnet: Bang.

Dødsdom affagt over Greven af Brandt, Stormester over Kongen af Danmarks Garderobe.

Denne Dødsdom er for største Delen ikke Andet end en Gjentagelse af Anklage-Akten; men man bestylder deri den Anklagede for en Gjerning, som Acten ikke anfører. Det hedder deri, at Brandt i Egenkab af Skuespildirekteur har bidraget til at adskille den kongelige Familie. Han har ladet Arveprinds Frederik anvise en særskilt Voge, for at forhindre ham fra, at underrette Kongen om Struensees strafværdige Opførsel.

Brandt har ved Struensees Protection faaet 60,000 Rdlr. af den kongelige Kasse; da han takkede Kongen for Gaven, berørte han ikke, hvormed han havde modtaget, da dette sandsynligviis var ham forbudet.

Man henholder sig i denne Dødsdom til den Kongen af Brandt tilføiede slette Behandling, og bemærker: om endogsaa Dronningen har tilgivet ham denne Forbrydelse, saa har hun dog ikke bestemt, hvorlænge denne Tilgivelse skulde vedvare.

Man forbigaaer med Tausheb den, den Anklagede ved Fiskalen gjorde Behreidelse, at han ikke har meddeelt Noget om den mellem Struensee og Dronningen stedfundne Forbrydelse.

Den over Brandt, ifølge den danske Lovs første Artikel, 4 Kapitel, 6 Bog affagte Dom, er den samme som blev affagt over Struensee, og er dateret paa den samme Dag som denne. Kongens Approbation og Eksekutionsordren ere affattede i den samme Form og forsynede med de samme Understrifter.

Noter til forestaaende Dødsdom.

Den særskilte Løge er ifølge Kongens Befaling bleven anvist Arveprindsen, som i et heelt Aar, eller endnu længere, saa ofte der var Skuespil, blev seet i denne Løge.

Man maa ikke forglemme, at man gjør Brandt en Hovedforbrydelse deraf, at han har givet Arveprindsen en særskilt Løge; at Kongens Staldmester Baron Bülow er bleven anvist, fordi han har anvist en særskilt Stald for Arveprindsens Heste, og at jeg er bleven strækkelig forfulgt, fordi jeg lod opføre Musik paa et Sted, hvor Prinds Frederik kom forbi.

Procurator Uldals Forsvarsskrift for Struensee er af 22de April, det for Brandt af den 23de.

Dødsdommene over Struensee og Brandt ere begge af 25de April.

Approbationen og Ordrerne til begge Dødsdommenes Fuldbyrrelse ere af 27de April.

Henrettelsen fandt Sted den 28de April.

Struensee var født den 5te August 1737 i Halle; han var omtrent 34½ Aar, da han blev henrettet.

„Belgische Annalen“ for Mai 1772 meddeeler følgende om denne Henrettelse:

„Da Procurator Ulbal havde overrakt Struensee den Dom som dømte ham til Døden, læste han den fra Begyndelsen til Enden med en Rolighed som overraskede alle Tilstedeværende. Man forsikker, at han svarede alle dem, som yttrede deres Forundring derover, at han havde ventet, at denne Skjæbne skulde møde ham, og at han havde forberedt sig paa den. Han syntes kun bedrøvet over sin Vens, Greven af Brandts, Død. Disse to Ulykkelige har bestaaet deres Skjæbne med Fasthed. Man paaستاer, at deres sidste Ønsker vare for Kongen, den kongelige Familie og hele Staten; de skulde, som man fortæller, af deres ganske Hjerte have tilgivet dem Alle, som vare Skyld i deres Ulykke.“

Den 25de April begav Kongen sig, ved sin Tilbagekomst fra Charlottenlund, i Raadet, han bekræftede de imod Struensee og Brandt affagte Dødsdomme, og gik derpaa i den italienske Opera.

Den 26de var der Maffebal ved Hoffet.

Den 27de bleve Dødsdommene autentisk ratificerede, og man gav en stor Concert ved Hoffet.

Den 28de, paa Exekutions-Dagen, spiste Hoffet til Middag i Charlottenlund, og tog ved deres Ankomst til Staden i den store italienske Opera.

Anklage-Acten imod Dronning Caroline Mathilde.

Kongen befaler mig, siger Sagføreren, som har udkastet Anklage-Acten imod Dronningen, at sætte i Rette, at det Ægtebaand, som forener ham med sin Gemalinde, skal hæves, og at Skilsmisſen formelig ſkal bekjendtgjøres. Strax efter tilføier han: Nationen har aflagt Troſkabseden til Frederik den Tredies Efterkommere, men vil den paa ſamme Maade underkaſte ſig de af Dronning Mathildes, ſom ikke kunde anerkjendes for Kongens Efterkommere?

Efter denne Indgang fremlægger Kongens Sagfører Bevifer for Anklagen imod Ægteſkabsbrud. Diſſe Bevifer beſtaaer i Struensſees Tilſtaaelfe, hvilken er bekræftet ved Dronningens Underſkrift; ved flere Vidnesbyrd af det hos denne Fyrſtinde anſatte qvindelige Perſonale, ſom angive viſſe af dem i deres Herſterindes Geng iagttagne Kjendetegn; fremdeles ved Spor i ſammes Gemak af ſtedfundne hemmelige Beſøg, ſom bleve opdagede ved Bor, hvormed de havde beſtrøget Laaſen for Nøglehullet, ligesom ved Pudder der var ſtrøet for Indgangen, og ved Papirſtumper ſom hemmeligt vare anbragte i Dørſprækken, og ſom vare faldne ned ved dens Abning;

I de lidenſtabelige Talemaader, hvori Dronningen ſkal have yttret ſig til ſine Fruer;

I den fortrolige Meddelelse, som hun skal have betroet til Frøken von Eyben, hendes første Gresdame, og hvis Vidnessbyrd man har;

Og i de Foræringer, de gjensidigen have gjort hinanden.

Kongens Advokat bemærker, at Vidnerne ikke ere confronterede med Dronningen, med Hensyn til den Afgtelse man skylder hendes Person.

Han andrager paa, at Dronningen skal være underkastet Skilsmisse; at de Baand, som forene hende med Kongen, skulle løses, og at det maa være Kongen tilladt at indgaae et nyt Egtteskab.

Kjøbenhavn den 24de Marts 1772.

Undertegnet: Bang.

Advokat Uldals Forsvarsskrift for Dronning Caroline Mathilde.

Efterat hendes Defensor beklager Dronning Caroline Mathildes Skjæbne, som den eneste Gjenstand i sit Slags i Danmarks Annaler, anfører samme hendes formelige Benægtelse af den om hendes Forbindelse med Struensee angivne Forflaring.

„Jeg maatte fordomme mig selv, siger denne Fyrstinde, naar jeg ikke altid havde ønsket, at bidrage til Statens Vel. Jeg har maaskee gjort mig skyldig i Ubetænkksomheder; i dette Tilfælde burde min Stilling og min Ungdom tjene mig til Undskyldning. Jeg

troede mig ophøiet over enhver Mistanke; jeg har imidlertid givet Anledning dertil; min Tilstaaelse synes at bekræfte dette. Dog har jeg Bevidstheden om min Ustyldighed for mig. Loven fordrer Beviser; min Gemaal tilstaaer mig Lovens Beskyttelse; denne vil erklære mig for ustyldig.“

Dronningens Advokat bemærker, at Struensees Forklaring var mistænkelig. Den Anklagedes Frygt og Aandsforstyrrelse; Haabet om at frelse sig ved at indvifle Dronningen med i sin Proces og andre ubeskjendte Grunde have dicteret ham hans afgivne Erklæring.

En Forbryders Udsagn maatte ikke være af skadelig Indflydelse for en Rone af den simpleste Klasse. Iffedestomindre er den danske Lov bestemt for det quæstionerede Tilfælde. Denne Lov forlanger Beviser. Det af Loven forlangte Beviis skal fremgaae af upartiske Vidners Erklæring, som kun meddeler det, som de have seet.

Kongens Advokat har indseet Nødvendigheden af, at lade Vidnerne forhøre.

Dog, hvem ere disse Vidner! Dronningens Domestikker, som indbyrdes have raadslaaet med hinanden om Midlet, hvorved de kunde gjøre deres Hærskerinde mistænkt.

Hvilken Herre vil vel befindes ustyldig, naar man bevæger hans Tjenere til at paadigte ham Forbrydel-

ser? Loven forbyder at tage Hensyn til en Tjeners Bidnessbyrd imod sin Herre.

Desuden forlanger Dronningen — siger hendes Sagfører, at disse Bidner endnu en Gang skulle forhøres, og det i hendes Nærværelse. Og hvad have disse Bidner forklaret? Det er intet Andet end almindelige Rygter og ugrundede Fordomme, som have foranlediget deres Mistanke.

Alle disse til Bidner kaldte Dvinder opholdt sig Dag og Nat i Nærheden af Dronningens Gemak; de boede saa tæt derved, at en let Lummel vilde have foranlediget dem til, hurtigt at begive sig til deres Herrerinde.

De have imidlertid, sige de, Intet seet og Intet hørt, som var mistænkeligt, førend en lydelig Støi, hvis Årsag er dem ubekjendt, har vaakt deres Mistanke. Denne Larm syntes at have givet dem Signalet; først siden den Tid raadsloge de indbyrdes, aftalte Midler for at finde Dronningen straffskyldig, og lagde sig paa Luur.

En af Fruerne vil have bemærket Mandstrin i Pudderet som var strøet i den til Dronningens Sovegemak førende Forsal.

En anden anfører at hun paa en derhen lagt Nogle har bemærket Spor af Bor, med hvilken Masse Noglehullet var bestrøget paa Døren til Sovegemakket. En Tredie at de i Dørsprækken hemmelig anbragte

Papirstumper ere faldne ned, hvilket beviser, at denne Der har været aabnet om Natten. Disse Qvinders Nysgjerrighed har ingen Agtelse for Noget; Dronningens Seng og Linneb bleve Gjenstand for deres Undersøgelse; der skulle de have fundet Forbrydelsens Spor; Dronningens ligegyldigste Taler skulle — naar man vil troe disse Qvinder — afløre en hemmelig Lidenstabel.

Alle disse Kjendtegn ere flygtige Spor, som man ikke kan bevise. En forvirret Indbildningskraft, en ond Hensigt har kun kunnet været Midlerne; thi de til disse Bevise hidkaldte Vidner have ikke været enige indbyrdes. En Kammerfrue, Hofdamen Blickenberg, har Intet seet og Intet hørt, som kunde berettigede til disse Formodninger, og denne havde dog alligevel været i en saadan Stilling, at hun maatte have seet Alt ligesaa godt, som de Andre.

Men om man end selv antog Tilværelsen af disse Kjendtegn, hvilke Slutninger kan man da drage deraf? Disse Kjendtegn kunde hidrøre fra de Mandspersoner, som vare i Tjenesten, og gif igjennem Forgæffet, førend endnu Dronningens Kammerfruer vare opstaaede.

Med forskjellige Tilfælde kunde saavel Papirstumperne være faldet ud af Dørsprækkerne, som nogle Indtryk været blevet synlige i den Masse, hvormed Dørlaafen var overstrøget.

Kongen selv kunde have indfundet sig der, hvor man formodede Struensee; man veed, at Hs. Majestæt,

uden sine Domestiffers Bidende, afslagde Dronningen Besøg om Natten.

Man anfører Frøken Eybens Bidnessbyrd, som Dronningen havde betroet sine Forbindelser med Struensee; dog Dronningen benægter det, og hvad det Punkt angaaer er Frøken Eyben det eneste Bidne. Det samme siger jeg om den fortrolige Meddelelse, som Brandt erklærer at have erholdt af Struensee, og som denne benægter; desuden er Brandt i Fængsel og anklaget for en Majestætsforbrydelse: hans Erklæring har altsaa ikke den Uafhængigheds-Karakter, som Loven forlanger.

Formodningerne om den ligeledes fængslede Læge Berger ere blot at betragte som Effoet af et offentligt Rygte.

Hvilke Foræringer end Dronningen havde gjort Struensee, hvilke Gjenstande hun end havde affjæbt ham, kunde da disse begrunde en Undersøgelse?

Man har drevet Kjendtlighederne mod Dronningen saa vidt, at man paaastod, at hun dengang Matroserne gik i Mæsse til Hirschholm, vilde flygte med Struensee, en urimelig Paaastand, som ikke grunder sig paa nogen Kjendsgjerning.

Endelig gives der intet lovligt Beviis for den imod Dronningen indledeede Anklage. Loven fordrer Bidner, som skulle forklare, hvad de have seet, og ikke hvad de troer eller ville have seet.

Kjøbenhavn, d. 2den April 1772.

Undertegnet: Uldal.

Noter til foranførte Forsvarsskrift.

Dronningen levede i god Forstaaelse med sin Gemal, inden Sammensværgelsen for at fjerne dem fra hinanden blev smedet.

Jeg har seet, hvor opmærksomt hun rettede sig efter Kongens Smag; af den Aarsag klædte hun sig, for at behage Kongen, i Mandstragt, og ledsage ham saaledes til Hest; uagtet denne Forklædning var hende imod og hun ikke holdt af at ride. Hun ønskede gjerne at naae den Indflydelse hos Kongen, som Holck havde. Man troede, at dette i det Mindste tildeels var lykkes hende, og at hun bestræbte sig for at tilegne sig Magten samt ogsaa kjendte Midlerne dertil.

Denne Mening anvendte Guldberg og hans Tilhængere til, at berede Dronningens Undergang; men da man ikke kunde behandle en Søster til Kongen af England, som en Minister, saa besluttede man sig til at affige en Skilsmisfeedom.

Da denne Forholdsregel engang var besluttet i Raadet af dem, som havde gjort sig til Statens Herrer, saa føler man vel, at det Forsvarsskrift, som Dronningens Defensor fremlagde, ligesom alle Actstykkerne til denne Proces kun skulde tjene til, at redde Skindet i Nationens Øine.

Bidnerne imod Dronningen vare ikke alene, ifølge den danske Lov, forkastelige, som den anklagede Persons Domestikker; men deres Udsagn bar og saa meget Ondskabens og Bedrageriets Stempel, at man havde maattet forkaste dem. Desuden blev ingen af Bidnerne confronterede med Dronningen, ja, ikke engang fremstillede for hende.

Hvorledes har Ridder Keith, den engelske Minister i Kjøbenhavn, kunnet tillade, at en saadan Proces blev indledet mod hans Konges Søster? Og han har endogsaa, som man fortæller, regnet sig det til Fortjeneste, at have reddet Dronningen fra Skafottet?

Den omtalte Frøken von Gyben var Dronningens Kammerdame, og skal ofte have spøgt med hende om den ægtefæbelige Trofæb. Hun blev fornærmet, man ved ikke ved hvilken Leilighed; Frøkenens Udsagn stete i Lybet. Denne Dame var hvad Galanteriet angik ikke noget Mønster og gav ved sit Forhold til en Skuespiller ved Navn Latour, megen Anledning til Goltfæsnat.

Struensee var Dronningens Læge og Sekretair. Han havde tilveiebragt den gode Forstaaelse imellem hende og hendes Gemal, og nød denne Fyrstindes hele Fortrolighed, idet hun offentlig og ved enhver Leilighed bevisste ham Velvillie.

Kongen sendte ham meget ofte til hende, hans Pligt kaldte ham ogsaa derhen: det er derfor ikke at forundre sig over, at denne unge Dronnings hyppige Samtaler med en Mand med en saadan Anstand som Struensee, har givet Anledning til ondskebsfulde Formodninger.

Struensee indbildte sig i Særdeleshed paa den senere Tid, at Meningen om den Gunst, hvori han stod hos Dronningen, vilde være hans Sauve-Garde; og idet han byggede paa denne Sikkerhed, gjorde han sig Umage for, at sidde i hendes Nærhed ved Taffelet, at blive bag ved hendes Stol i Theatret, følge hende paa Promenaderne, og stedsse at underholde sig med hende.

Denne hans Overbeviisning har maaffee understøttet det anvendte Middel til den Tilstaaelse, som han aflagde i Fængslet.

Medlem af Statsraadet Schack præsiderebe i den Commission, som fik Ordre til at forhøre den paa Kronborg fængslede Dronning.

Fyrstinden modtog ham med Stolthed og viste ham høi Grad af Uvillie, da han talte med hende om hendes Forbindelser med Struensee.

Derpaa forelæste Schack hende Struensees Forklaring, idet

han derhos bemærkede, at denne Anklagebe vilde komme til at lide en meget haard Straf, hvis hans Forklaring var falsk.

Dronningen prøvede ham et Diebliß, og efterat hun havde overtankt dette uventede Tilfælde, sagde hun til Schack: „Troer De, at jeg kunde redde denne ulykkelige Mands Liv, hvis jeg bekræftede denne Forklaring?“

Schack svarede med et stumt Bux.

Derpaa greb Dronningen Pennen, skrev den første Stavelse af sit Navn og saldt i Afmagt. Schack fuldbendte hendes Underskrift. Det er Alt, hvad jeg har kunnet bringe i Erfaring hvad denne Sag angaaer.

Aldrig har Struensee gjort mig en fortrolig Meddelelse om denne Gjenstand. Kun Mistanke og Formodninger vare herskende. Grimm siger i sine Memoirer, at Reverdil kunde udbrede Lys over dette Anliggende. Grimm tog dog feil. Jeg levede i meget fortrolige Forhold med Reverdil; men han vidste ikke mere om den Sag, end jeg og Publikum; thi Struensees og Dronning Mathildes Fjender bekendtgjorde dengang Alt hvad de vidste, eller meget mere, hvad deres Ondskab kunde opfinde.

Dronningens Tilstaaelse blev af hendes Fjender betragtet som en stor Triumph deres Parti havde vundet; Schack blev udnævnt til Medlem af Geheimeraadet, og fik andre indbringende Poster og Titler.

Da Skilsmisse-Akten var udfærdiget, trak Dronningen sig tilbage til Hannover, og tog der Ophold i Zelle, hvor hun levede meget indgetogent, og anvendte den største Deel af sine Indkomster til velgjørende Handlinger. Tre Aar efter denne Katastrophe, i Aaret 1775, endte Døden hendes smertefulde Tilværelse. Et Mindesmærke, forfærdiget af Billedhuggeren Defer, blev opreist for hende i Slotshaven i Zelle.

I Aaret 1780 havde jeg i Hannover Velilighed til at stifte Bekjendtskab med Herr Roques, Præst ved den franske Kirke i Zelle. Jeg talte engang med ham om Dronning Caroline Mathilde.

„Næsten hver Dag, sagde han, blev jeg kaldet til Dronningen, for at læse med hende, eller for at underholde hende med Samtale, men oftest for at give hende Underretning om de Fattige i mit Eogn. Jeg besøgte hende meget flittig i de sidste Dage hun levede, og var ved hendes Side kort før hun udstødte det sidste Suk. Uagtet hun var meget svag, havde hun dog beholdt sin Landsnærvarelse. Efterat jeg havde oplæst Bønnen for Døende, sagde hun med en Stemme, som atter syntes at faae Liv: „Herr Roques, snart vil jeg staae for Gud; jeg forsikker, at jeg er uskyldig i den Forbrydelse, hvorfor man har anklaget mig, og at jeg aldrig har været min Gemal utro.“ Herr Roques tilføjede, at Dronningen ellers aldrig, eller kun paa en middelbar Maade har talt med ham om den mod hende sigtede Anklage.“ Hvad Herr Roques meddelede, nedskrev jeg endnu samme Dag (den 7de Marts 1780); og Meddelelsen var en Mand af en udmærket rebelig Karakter.

Jeg kan ikke fordømme Guldberg, fordi han har villet fravriste Struensee den Magt, som denne selv igjen har frataget andre. Maaskee besad Guldberg mere Dygtighed og Ret end hiin til at udøve den.

Men ved hvilke Midler har man da naaet det foresatte Maal?

At man offrede Struensee, for at bemægtige sig hans Succession, var dette ikke for dyrt kjøbt? Og fornemmelig derved, at man lod den uhyggelige Brandt dømmes lige med Struensee, at man ved Dom tog Gudske, Stand og Frihed fra saa

mange Personer, som ikke vare Skyld i disse tvende Mænds Ergjerrighed!

Dg for at give disse Proskriptioner et retligt Udseende, tager man aldeles intet Hensyn paa at misbruge Alt, hvad der er helligt i de menneskelige Love. Man opspinder ondskabfulde Rænker i retslige Procedurer, og bagtalcriske Hentydninger i autentiske Acter og Domsaffigelser; man river Gløret bort og stiller selv det hemmelige Indre af Kongens Bolig blot for Publikums Blikke! Man frygter ikke for at forstyrre Kongens lykkelige Forening med Dronningen, og kaste en Skygge af Tvivl over den Ret som tilkommer de Børn, som ere udsprungne af denne Union, og saaledes at forstyrre Statens Fremtids Rolighed; og endelig at flynge Skammen af et dræbende Brændemærke tilbage paa en ung Dronning, og fordømme hende til, at fortæres i en langsom Dødsqual!

**Udtog af den imod von Falkenskjold i Aaret
1772 indledede Retsprocedure, og Frem-
stilling af de af den til Aaret 1788
foranledigede Følger.**

F o r o r d.

Jeg besværger, at Sandheden alene skal føre min Pen. Den retlige Commission vil bekræfte min Fortælling. Jeg har gjort mig Umage for, idet jeg gjorde mit Udkaft, at banlyse enhver Spire af Had af mit Hjerte, og jeg betragter de Lidelser, som jeg har gennemgaaet, kun som Tilstiftelser, der ere uadstillelige fra det menneskelige Liv.

(Begyndt paa Munkholm ved Trondhjem, den 4de Januar 1776.)

Den 17de Januar 1772, om Morgenen Kloffen henimod 5, traadte Oberst Eichstedt, ledsaget af Oberst Arnstorff og en Lieutenant ved Dragonerne, ind i mit Bærelse, som jeg aldrig aflaaede; de vækkede mig, og Eichstedt sagde til mig, at det gjorde ham meget ondt, at han af Kongen var beordret til at fængsle mig. Han oplæste med høi Stemme den fingerede Ordre, som udnævnte ham til Kommandant i Kjøbenhavn og indstjærpede ham, at fængsle General Gude, Oberstlieutenant Hasselberg og mig.

Jeg undersøgte dette Actstykke, som var forsynet med Kongens Underskrift og Arveprinds Frederiks Paa-tegning; men det forekom mig, at det Hele, selv Underskrifterne vare af Eichstedt selv, og i Fremtiden fandt jeg, at min Formodning var rigtig. Dog denne Omstændighed var i og for sig selv ligegyldig. Vilde vel Kongen dengang ikke have understrevet Alt, hvad man ønskede?

Eichstedt bevidnede mig sin Betyrning betræffende Dispositionerne mit Regiment angaaende; men jeg beroligede ham. Derpaa lod jeg Arnstorff see den Bog jeg ved deres Ankomst havde i Hænderne, det var le Socrate rustique. Jeg troede, at han maatte indsee, at en Mand, der beskæftigede sig med landlige Billeder og med Reflexer over Land=Oekonomien, ikke i ringeste Henseende var stiftet til at tage Deel i Intriger, for at tilfredsstille en Hofmands Uergjerrighed; men hverken han eller Eichstedt hestede et Diebligs Opmærksomhed paa min Bog. De traf dem tilbage, efterat de iforveien havde ladet en Lieutenant og en Sergeant blive tilbage i mit Værelse, for at holde Die med mig.

Jeg lod Majoren ved mit Regiment falde og overlevere ham Fanerne, idet jeg tillige meddelte ham Instructionerne til Opretholdelsen af Troppernes Disciplin.

Den 21de om Aftenen Kl. 11 traadte en Major og otte eller ti Officerer med Hestighed ind i mit Væ-

relse, ligesom de vilde have stormet et Batteries fjendtlige Poster; tvende Underofficerer stode med Hellebarber i Haanden saa nær ved min Seng, at jeg maatte lade dem træde tilbage, for at kunne stige ud og paaflæde mig. Derpaa traf man mig ud i en Fiacre, hvori tre Officerer toge Plads med mig; to Underofficerer steg bag paa Bognen; Majoren red foran med Kaarden i Haanden og fulgt af nogle Ordonantser. I dette Optog blev jeg bragt til et af Søetatens Fængsler, som var bestemt for de lumpneste Skurke. Man steg op deri ved Hjælp af en smal Stige, og Fængslets indre Rum havde kun en Udstrækning af en Kvadrat Fod. Der blev jeg bevogtet af en Officer. Gulvet tjente mig til Seng; ti Mand stillede sig ved Indgangen; en Vagt af fyrrethve Mand, kommanderet af en Capitain, bevogtede Stigens Fod. Blottet for Skee, Kniv og Gaffel, var jeg nødt til at betjene mig af Fingerner for at bryde mine Næringsmidler itu og bringe dem til Munden. I Begyndelsen havde man tilladt mig at bruge Tandpulver, for dermed at rense mine Tænder, og at drikke Thee, men nu fratog man mig disse Gjenstande, hvilke, som man sagde mig, kunde være forgiftede.

Efter otte eller ti Dages Forløb kom tre Søofficerer i Spidsen for 24 Soldater, for at sætte mig fast, og bragte mig i et andet Fængsel i anden Etage i Søetatens Hoved-Vagt.

Det var en meget stor Sal, som det var umulig at opvarme; dens Beliggenhed mod Nord=Øst gjorde den saa kold, at Officeren og Underofficeren, som bevogtede mig, ligesom ogsaa de i Forsalen posterede ti Mand uophørligt bevægede sig, for at kunde udholde denne Temperaturs Strengheid, uagtet de hver Time bleve afløste.

Imidlertid havde man, som om disse 12 Mand ikke vare tilstrækkelige for at bevogte mig, forsynet mit Fængsels Dør med en stærk Jernstang med en uhyre stor Laas, hvis Nøgle blev betroet den i nederste Etage værende Vagt=Commandeur for de 60 Mand. Hver Time aabnede man Laasen under stor Larm, og i de 9 Uger, som jeg har tilbragt paa dette Sted, har jeg kun kunnet sove en Time ad Gangen.

Man nægtede mig Bøger, en Slags Trøst, hvorefter jeg længtes meget. Man gav mig aldrig Viin; men det var kun et lidet Savn for en Vanddrifter; man nægtede mig det fornødne Bastevand og hvidt Lintoi. Jeg turde kun lade mig barbære, naar jeg lod mig holde saaledes, at det var mig umuligt at tage Livet af mig. Man tillod mig ikke at stifte Pinned oftere, end naar jeg havde været fremkaldt for en Under=søgelses=Commission.

Allerede 3 Uger efter min Fængsling vidste man sikkert hvilken Andeel jeg havde havt i Struensees For=

brydelse; men i hvilket Land aflægger man vel den hestede Ulykkelige Regnskab for, hvor længe den Tid vil vare, hvori man vil lade ham vente, inden en Dyrighed holder det for passende at spørge ham om, han er uskyldig eller strafværdig. Først efterat jeg havde været fængslet i ni Uger underrettede den vagthavende Kapitain mig om, at jeg strax skulde stilles for en Kommission.

Ved denne Efterretning udraabte jeg, uden at tænke derved, det latinske Ord, tandem (endelig). Kapitainen, som endnu forstod mindre Latin end jeg, udraabte, overrasket ved dette Udbrud, ogsaa paa sin Side tandem! Officererne i hans Følge, Soldaterne i Bagten, Alle gjentog Ordet tandem, og man indledede allerede et Forhør over dette Ord, som syntes at indeholde noget Hemmelighedsfuldt.

Man førte mig for Undersøgelses-Kommissionen, som var forsamlet i Citadellet, og hvis Præsident, ved Navn Sevel, modtog mig under mange Fornærmelser. Herpaa blev jeg adspurgt angaaende en Række Beskyldninger, hvoraf jeg vil anføre de fornemste i den Orden de fulgte, samt de Bemærkninger, enhver af dem gav mig Anledning til at anstille. Man beskyldte mig for:

1. At jeg havde ladet opføre Musik paa Bolden, og det i det Dieblig, da Prinds Frederik, Kongens Broder gif forbi, og at jeg

havde svaret den Officeer, som spurgte mig, om han skulde lade Musiken standse: Nei, selv ikke, om den gode Gud kom!

Denne Anklage var, som man sagde mig, underskrevet af Officererne ved mit Regiment, men man nægtede mig, at lade mig see den.

Den grunder sig paa en Kjendsgjerning, som havde fundet Sted et Aar forud, nemlig i April eller Marts 1771.

Denne profane Musik var forbuden under Christian den 6tes Regjering. Derimod blev det under Christian den 7des Regjering befalet at opføre Musik paa de offentlige Pladse, for at forlyste Folket. Uden Tvivl havde man forglemmt, at en sulten Mave paa ingen Maade er modtagelig for Melodiernes Sødhed; denne Musik forbittede Folket. Hvorledes det end var, Ordren lød bestemt og jeg kunde Intet forandre deri; der skulde opføres Musik paa de offentlige Pladse, fornemmelig saa ofte Kongen kom der. Hvad vilde man vel have sagt, naar jeg havde ladet Musiken tie, da Arveprindsen kom? Vilde man ikke med Rette have bebrejdet mig, at jeg havde handlet pligtstridigt for at fornærme Prindsen?

Skulde jeg paa det Spørgsmaal, om man skulde standse Musiken, have svaret: Nei, selv ikke, om den gode Gud kom? Jeg kan ikke erindre det;

g*

imidlertid bemærkede jeg for Kommissionen, at i Frankrig, hvor jeg havde tjent saalænge, en Officeer sjelden har været paa Vagt, uden at have hørt Skildvagten udraabe: Vagt! i Gæver! den gode Gud kommer! Denne Appæl finder Sted, saasnart Skildvagten seer Præsterne komme med det hellige Sacramente, og derfor har man vænt sig til at sige, naar man vil bekræfte et Afslag, nei, jeg gjør det ikke, selv om den gode Gud kom. Dette er uden Tvivl et mindre passende Udtryk, men det er, som andre lignende, blevet brugeligt, og Ingen holder det for en Forbrydelse at nævne det.

2. Jeg skal i Krigscollegiet have yttrret den Mening, at man af den københavnske Garnison skulde detaschere eller bortsende af Regimentet Prinds Fredrik.

Prinds Fredrik var ikke Chef for det Regiment, som førte hans Navn; Obersten for dette Korps kommanderede i Nyborg. Besætningen paa denne Plads beløb sig i det Høieste til 100 Mand og syntes meget for svag; jeg foreslog derfor, at sende Regimentet Prinds Fredrik derhen, for at stille det under dets Obersts Tilsyn. Dette Regiment var ligesaa lidet som ethvert andet bundet til Tjeneste i Hovedstaden. Man kaldte det derimod til Helsingør, for i denne Stad at danne Garnison deraf. „Dronningens Re-

giment" var paa den Tid endnu langt længere fra hendes Majestæts Hovedstab.

3. Jeg skal have forbudet Officererne af mit Regiment at komme til Cour hos Prinds Fredrik.

Denne Anklage var en opspunden Bagvadstelse, for at gjøre mig forhadet hos Prindsen, hvis Magt i Danmark dengang var stor. Jeg lod mig ikke nøies med, at tilbagevise denne Bestyldning, men fordrede ogsaa, at saavel Anklagere som Vidner skulde confronteres med mig, og at man skulde skaffe Kjendsgjerninger og Beviser tilveie; men da man vægrede sig for at skaffe mig Ret paa den Maade, skildrede jeg de Tjenester jeg havde viist Prindsen.

Hvorledes! Man bestyldte mig for, at jeg havde ladet det mangle paa de Opmærksomheder jeg skyldte Prindsen! Jeg, som Intet forsømte, for atter at bringe ham Kongen nærmere, og at forstaafe ham en tilfredsstillende Modtagelse ved Hoffet; jeg, som aldrig holdt op med, at overtale Struensee til at gjøre en Ende paa de Tvistigheder, som adskilte den kongelige Familie; jeg, som vistnok har givet denne Minister en sand og retfærdig Fremstilling af dette Punkt.

Paa Alt hvad jeg her anførte, og hvis Sandhed man kjendte, svarede man Intet, men holdt sig kun til Anklagen.

Paa samme Maade anklagede man tidligere Grev

Griffenfeldt, for at skulle have sagt: jeg venter med Utaalmodighed paa, at Kongen skal dø, for at jeg kan blive Regent. Han nægtede formelig, at have sagt det, og fordrede Beviser; men disse bragte man ikke tilveie; og netop denne Anklage tjente til Bevæggrund for den Dom, som dømte ham til Døden.

4. At jeg havde tilraadet Gardens Reform.

Man anførte, for at understøtte denne Beshyldning, en Sag, som fuldkommen retfærdiggjorde mig.

Det var et Erindringsstrift Garden betræffende, hvori jeg sagde, at man maatte bibeholde Fod- og Hestgarden; men jeg gjorde det Forslag, at de Officerer som fra nu af toge Tjeneste i disse Corps, ikke skulde have, hverken flere Forrettigheder eller Titler end Andre i Armeen; ogsaa forlangte jeg, at Officeersposterne ved Garden maatte blive forbeholdt Landets Adel. I Fremtiden besluttede man at afskaffe Garden tilhæst; jeg fordrede, at de derved ansatte Officerer skulde holdes skadesløse; og da jeg snart derpaa skulde afreise til Petersborg, saa foranledigede Struensee mig til, at jeg skulde tilføie denne Reklamation til mit Erindringsstrift, som jeg overrakte, hvilket ogsaa skete.

Hestgardens Reform fandt Sted under min Fraværelse. Dette Strift talte saa meget til Fordeel for mig, at det ikke var muligt at bringe ildefindede Udtydninger til Udbrud; det lod endogsaa til, at man

ikke gav sig Tid til at læse det, inden man fremførte disse imod mig.

For at redde sig ud af Forlegenheden, overlod Sevel sig til Udfald imod mig, han forsikrede, at Bestyrelsen var grundet, og at jeg i dette Skrift havde indført Ting, som det slet ikke indeholdt.

5. Jeg skal have talt imod Fodgardens Opstand, hvilket beviste, at jeg havde raaet det til dens Afskaffelse.

Sevel udtalte denne Bestyrelse med høi Stemme, men den blev ikke opstrevet.

Fremdeles bestyrelste man mig for:

6. At jeg den 22de December var kommen til General Gähler, for at paaskynde ham til at iværksætte Fodgardens Reform; at jeg høiøstet havde insisteret paa Fuldbyrnelsen af denne Reform, som overensstemmende med Kongens Ordre.

Det er sandt, at Struensee den Dag, under en Samtale sagde til mig, at Ordren til Fodgardens Reform allerede var sendt til Krigscollegiet, men hvilket var mig ubekjendt, da jeg endnu ikke havde faaet Portefeuillen.

Jeg frygtede for Følgerne af denne Forandring, og den Maade, hvorpaa jeg tilkjendegav ham dette paa, opbragte ham endnu mere, da jeg tilføiede: at det var lettere at give saadanne Befalinger end at

udføre dem. Dog indrømmede Ministeren mig, at Forsigtighedsregler vare nødvendige, for at forebygge de Virkninger som kunde opstaae af en saadan Forandring, og opfordrede mig til at tale med General Gähler derom. Jeg traf Generalen netop som han vilde gaae i Theatret. Af Naturen kold og langsom, syntes han mig ikke tilbøielig til at træffe virksomme Forholdsregler; det er derfor muligt, at jeg, i den Overbeviisning at Faren var nær, har talt med Hefstighed til ham.

Det er Alt, hvad der er sandt i denne Beskyldning, det øvrige er reen Opdigtelse.

7. At jeg den 24de December 1771, paa den Dag da Garden gjorde Opstand, har begivet mig til Fredriksberg hvor Hoffet var; at jeg havde forklædt mig for at gaae derud, og derpaa havde raadet Struensee til at tage skarpe Forholdsregler.

Den 24de December om Morgenens gif jeg op i Krigscollegiet, blev der indtil Middag, gif derpaa hen, for strax at stige i en Bogn, som bragte mig lige til Fredriksberg. Jeg har altsaa ikke forklædt mig for at gaae derud. Man har i ingen Henseende udstedt strænge Befalinger for at undertrykke Gardens Opstand. Hvilket Beviis har man for, at jeg har tilraadet saadanne Forholdsregler?

8. Jeg skal have yttret at Struensee

havde tilbudet mig Commandoen over Fodgarden, men at jeg havde afflaaet det.

Struensee har virkelig tilbudet mig Commandoen over dette Corps, og det kort efter min Tilbagekomst til Kjøbenhavn i Februar 1771; men jeg har afflaaet dette Tilbud under denne Bemærkning, at jeg ikke gjerne vilde fortrænge nogen. Det er ligeledes sandt, at man i December 1771 har foreslaaet mig at overtage Commandoen saavel over Gardecorpsen som over det Regiment, hvorfor jeg var Chef, men at jeg ogsaa dengang afflog det.

Sevel vilde vel indrømme mig, at jeg i denne Henseende sagde Sandhed, men af min Bægning gjorde han mig en Forbrydelse; thi han sagde, hvis De havde overtaget Commandoen over dette Corps, saa havde der ingen Forandring været bleven foretagen dermed. Jeg var altsaa straffskyldig fordi jeg havde afflaaet den; men hvis jeg havde overtaget den? da havde jeg dog vistnok været endnu mere straffskyldig, idet jeg havde gjort mig til et Rødstab for Struensee.

9. At jeg ofte har begivet mig til Struensee; at jeg altid havde holdt op med at tale, saa ofte Nogen traadte ind; at jeg havde været Skyld i, at mange Personer som vilde have Audients hos Struensee, ikke vare blevne indladte, fordi jeg var hos ham.

Hvad skal man svare paa saadanne Bestyldninger?

Skulde man ikke troe, at man i Gil-Blas læste det Forhør, som Gavyvene optog mod Kjøbmanden Samuel Simon, som de ville forstrække for derefter at bestjæle ham? I Løbet af de talrige Forhører, som man optog over mig, denne Artikel betræffende, spurgte man mig pludselig, om jeg ikke havde gjort nogen Denunciation imod Sturz.

Jugen! svarede jeg; jeg var imidlertid ikke lidet forundret over et saadant Spørgsmaal, som ikke syntes at være fremkaldt ved Noget.

Følgende maa have givet Anledning dertil:

Kort efter min Fængsling sagde Officeren, som bevogtede mig, at Drdren til Sturzes Hestelse allerede var uddeelt, men at denne holdt sig skjult, og at man derfor ikke kunde finde ham. Denne Ulykkeliges Skjæbne vakte min Deeltagelse; og da den vagthavende Officier var afløst, spurgte jeg den, som traadte i hans Sted: har man funden Sturz? Dette Spørgsmaal, som jeg gjorde med Hefthighed, gav Anledning til det Rygte, at jeg har denunceret Sturz, og at denne var bleven hestet ifølge mit Udsagn. Saa meget er væsentligt selv for den Ufskyldigste, at holde Munden fast tilluffet, naar han befinder sig i en saadan Stilling, som jeg!

10. At jeg var bleven befordret ved Struensees Protection.

Jeg var General-Adjutant og Kammerherre, da

jeg afreiste fra Kjøbenhavn, for at træde i Tjeneste i den russiske Armee; hverken Struensee, eller mine egne Fortjenester forskaffede mig denne Befordring. Jeg kunde takke Indlingen Holdt derfor, som var i Begreb med at ægte en Frøken von Laurvig, som var en Datter af et af min Moders Sødsfendebørn.

Jeg havde allerede, ved en væsentlig Tjeneste, naaet en Obersts Rang i den russiske Armee, da Kongen af Danmark kaldte mig tilbage til sin Tjeneste. Jeg ansøgte dengang om Rang med en Oberst i den danske Armee fra samme Datum, samt om nogle Penge, for at betale min Gjæld med. Man bevilligede mit Forlangende.

En Officeer maa have en høiere Grad, naar han træder over fra Tjenesten i en stor Magt til en underordnet; heri ligger intet ubilligt. Denne høiere Grad er en Godtgjørelse for de Fordele, som han vilde have opnaaet, hvis han var blevet i den Tjeneste han forlader. Den Lønning som jeg fik i Danmark var meget moderat; jeg troer ikke at en eneste Officeer i den danske Armee har været saa nøisom som jeg.

Det var vistnok en grov Feil, at jeg havde forladt den russiske Armee, hvor en udmærket Post under Krigen gav mig Haab om en hurtig Befordring, for at gaae til Danmark og der at blive brugt til Tjeneste i Fred. Jeg vilde vistnok heller ikke have begaaet

denne Feil, naar man ikke havde lovet mig, at jeg snart igjen kunde begive mig til den russiske Armee.

11. At jeg havde gjort Kjøbenhavns Indvaanere mistænkelige hos Kongen, idet jeg raadede Struensee til, ikke at lade sig see paa den Fest der blev givet for Holmens Tømmere den 10de October 1771.

Jeg har allerede fortalt, hvad der har tilbraget sig imellem Struensee og mig, da den Fest fandt Sted.

De Spørgsmaal, som man forelagde mig hvad denne Gjenstand angik, foranledigede mig til at vise min Forundring over den haarde Behandling, som jeg var udsat for, uagtet mit Forhold var frit for enhver Forbrydelse, og jeg vistnok ikke havde deeltaget i nogen, hvori Struensee var skyldig.

Et Medlem af Kommissionen svarede mig: men Alverden siger, at Struensee holdt af Dem.

Dette Benstøb har sikkerlig forstaaet mig meget lidet Anseelse hos ham: nogle Træk ville være tilstrækkelige, for at bevise det. Da jeg havde havt nogle Stridigheder med en af General Gählers Paarørende, saa var det mig meget om at gjøre, at udrette de Indtryk, som kunde opstaae heraf. Der var netop en vakant Post, hvortil samme var stillet og som ogsaa var passende for ham. Jeg bad Struensee om at forstaae ham denne, og at sige General Gähler, at jeg havde anholdt om denne for hans Paarørende;

jeg forklarede ham mine Bevæggrunde til dette Skridt. Men Struensee svarede mig ikke, og en anden fik Posten. Min Ven, Greven af Ahlefeldt, havde medens jeg var ved den russiske Armee, mistet sit Embede ved Hoffet. En Kommandantpost ved Jagtvæsenet var bleven ledig; jeg udbad mig den for ham, idet jeg bemærkede, at han siden sin Barndom havde tjent med Hæder i Armeen; man gav mig Haab; men Kapitain Lesner af mit Regiment fulgte Struensee paa Jagten, da han kjendte denne Terminologi; han bad om Posten og fik den. Publikum troede, at Lesner havde faaet den efter min Forestilling. Saaledes stod det til med min Anseelse, hvoraf man gjorde mig en Forbrydelse.

12. At jeg ikke vilde arrestere Struensee.

Det er sandt, at Brandt, saa Dage efter, at Festen for Tømmersfolkene fandt Sted, gjorde mig det Forslag, om Natten at gaae igjennem Haven ind i Kongens Sovegemak, faae Fyrsten til at staae op, føre ham til Kjobenhavn og derpaa fængsle Struensee. Hvad! raabte jeg, De vil berede Deres Vens Undergang, handle saaledes imod den Mand, som De har Alt at takke for! Han meente Struensee skulde blive bragt til Kronborg. Derfra skulde han gaae til Sverrig, hvor man vilde give ham saa mange Penge, som han ønskede. — Og Dronningen? — For hende skulde jeg nok sørge; jeg forstaaer Kunsten, at underholde

Damer paa en behagelig Maade; jeg vilde sørge for hendes Forneielser; jeg vilde omdanne dette Hof til et Selskabelighedens Hjem, hvor man fortiden fører et temmelig sørgeligt Liv. Hvad Regjeringen angaaer, saa kunde man efter Behag skalte med den, jeg gjør ingen Fordring paa at blande mig deri.

Man vil kun bemærke, at Brandt var hæslig, at hans Ansigtssdannelse havde noget frastødende og at hans Sundhed ligesom hans Sindstilstand vare nedbrudte, at med al hans Mandrigheid hans Inkonsekventser dog gjorde ham latterlig, fremdeles at hans sang, uagtet han havde en ubehagelig Stemme, og endskiøndt han havde en slet Figur, dog dansede med Anstand.

Man bemærke fremdeles, at Dronningen særdeles vel forstod at sætte sig i Respekt, og paa ingen Maade var tilbøielig til, at hengive sig til det første Indtryk, som enhver Nyhed udevede.

Hvad skulde jeg vel svare paa et Forslag af den Natur, som Brandt fremkom med? Jeg forfærdede det som ubetænksomt og ubesindigt, og tilraadede ham fremdeles at holde Planer af den Art for sig selv.

Maaskee vilde Brandt kun udforske mig, for at ned sætte mig i Struensees Dine. Hvad der har vaft denne Mistanke hos mig, er, at Struensee, da Brandt fort Tid efter gjorde Osten samme Forslag, blev underrettet derom.

Hvordan det nu end er, saa gjorde Kommissionen mig i Begyndelsen Bebreidelser for, at jeg ikke havde forsøgt Udførelsen af dette ikke mindre strafværdige end urimelige Projekt; men senere, da Arveprinds Fredrik syntes at være tilbøielig til at gjøre en Ende paa de mod mig iværksatte Forfølgelser, blev jeg skildret som et utatnemligt Menneske, som ikke havde meddeelt Struensee den af Brandt imod ham udsprode Sammenfærgelse.

I Løbet af dette Forhør bebreidede man mig, at jeg i Danmark var bleven udnævnt til Oberst, uagtet jeg kun var 33 Aar gammel. Jeg bebreidede mig selv, at jeg for Danmarks Skyld havde opgivet en militair Befordring i Rusland. Man badlede mig ogsaa for, at jeg saa ofte var indbudet til Hoffet; og jeg seer mig ikke istand til at skildre, hvad for en Kjedsomhed jeg har udstaaet paa alle disse store Fester, og hvor ofte jeg der har længtes efter mit simple Maaltid, ved en Bog i min Kaffelovnstrog.

Sevel forglemte sig selv saa meget ved dette Møde, at han yttrede, at det ærgrede ham, at Struensee ikke var bleven dræbt af Matroserne.

Sevels Had havde identviis en Grund; thi han beholdt ikke mere end fem Embeder, dengang Ministeren havde frataget ham eet! Han var Auditeur i Marinen, Professor ved Universitetet i Kjøbenhavn, Dommer i Landsoverretten, Administrator for et Com-

municipalgods og Justits-Sekretair ved Finantserne. Han arbejdede endnu paa at blive Deputeret i Admiralitetet, og blev det ogsaa, efterat Struensees Proces var sluttet.

13. Jeg skal have tilraadet Struensee, at gjøre en Forandring i Administrationen for Armeen.

Denne Bestyldning var Resultatet af en ubetydelig Strid, som jeg havde havt med Bram, en af Undersøgelses-Commissionens Medlemmer.

I Aaret 1771 udnævnte Kongen mig til Deputeret i Krigs-Departementet; Bram havde ligeledes Sæde og Stemme i dette Departement. General Gähler, som var første Deputeret der, underrettede Struensee om, at der var opstaaet en Strid imellem Bram og mig angaaende Underskriften, da det under Herr de St. Germain havde været vedtaget, at de Deputerede af Militairstanden skulde underskrive foran de Deputerede af Civiletaten.

Naar dette er forestrevet, sagde Ministeren, saa skal det ogsaa efterfølges, og lod mig vide, at jeg ikke skulde give efter.

Den første Gang, da jeg kom i Departementet, anviste Gähler mig en Plads under Bram; jeg indtog den, uden at sige et Ord; men da det kom til Underskrift, vilde jeg gjøre dette førend Bram; heraf udviklede sig en Strid; Gähler, henrykt over, at han

ved sin listige Fremfærd havde compromiteret mig, udtalte sig imod mig; jeg satte mig derimod; man forlangte Kongens Afgjørelse, denne var tvetydig.

Nogen Tid efter kom det under Forslag, at afskedige Bram. Det gjorde mig meget vndt, at jeg ubetænksomt havde tvistet med denne Mand; ogsaa vidste jeg, at han var afholdt af Publikum, og at dette vilde være utilfreds med, at man bortffjernede ham. Jeg yttrede, at det var vistnok uhensigtsmæssigt, at Embedsmænd af Civiletaten uddelte Ordre til Krigsfolk; men da Bram forestod Armeens administrative Deconomi, saa kunde man vel enes om de fastsatte Indretninger, naar man kun lod ham undertegne de Ordre som havde Hensyn paa denne Deconomi.

Denne Anskuelse blev vedtaget og paa Struensees Forlangende skrev jeg den paa et Papir, som han lagde i sin Portefeuille.

Dette Papir tjente mine Dommere som Middel til at overøse mig med Forhaanelser.

Denne Masse af Spørgsmaal, disterede af Fordom og Had, udøvede en Pinebænk's Virkninger paa mig.

14. At jeg havde ansat Herr von Hesselberg som Oberstlieutenant i mit Regiment.

For at belyse denne Hovedbetydning, maa jeg bemærke, at et stort Antal Soldater af de danske Re-

gimenter havde Tilladelse til at arbejde hos Borgerne og Bønderne; man indeholdt Lønningen for dem en saadan Tilladelse var meddeelt. Denne besparede Sold blev tildeels anvendt til en forhøiet Lønning for de ved Fanen blivende Soldater.

Paa denne Maade var i mit Regiment af en virkelig Styrke af 832 Soldater kun 139 under Vaaben.

I overordentlige Tilfælde, hvor Garden blev for-
aget, indkaldte man de paa Arbejde værende Soldater og betalte hver enkelt Mand omtrent 12 Stilling. Disse Anordninger gjorde Regnskabsforretningerne ind-
viklede.

Da jeg blev udnævnt til Oberst, sagde man mig, at min Regiments-Kasse indeholdt 25,000 Rdlr. Jeg var meget forlegen over, at jeg skulde tage en saadan Beholdning under min Varetægt; man kunde i den Tid gaae over Isen til Sverrig; Desertion var almindelig, og Tyverierne hyppige.

Kassen blev bragt til mig, og en Dvitteringsblanket overrakt mig til Underskrift. Jeg vilde dog forud overbevise mig om Kassebeholdningens Rigtighed; man svarede mig, at en saadan Mistillid passede sig ikke blandt Militaire. Dog vedblev jeg mit Forlangende. Endelig aabnede man Kassen; den indeholdt i det Hele 97 Rdlr. — Hvor er da det Øvrige? spurgte jeg.

Det Øvrige, svarede Oberstlieutenanten, er hos Hvervings-Officererne, ogsaa har man tildeels betalt

Regninger for Munderingsstykker og andre anstaaede Sager dermed; desuden har man endnu udestaaende Gjæld blandt Officererne og Soldaterne.

Jeg sammenregnede de mig opgivne Summer, de stemmede endnu langt fra.

Soldaterne, som skyldte, vare døde, andre deserterede, nogle vare mindre skyldig end der stod anført i Regningen; hvad der var opgivet som Forskud for Hvervingerne syntes mig overdrevent, og det med Hensyn til Leverancerne i høieste Grad i Uorden.

Jeg fandt, at der var al Grund til at anstille Undersøgelser desangaaende. Dog Krigs-Departementet havde ikke opdaget nogen Feil i disse forskjellige Regninger. Man bekjendtgjorde altsaa, at de alle vare befundne i behørig Orden, og at jeg alene bragte Uorden deri, for at faae Leilighed til at trættes.

En til denne Undersøgelse bestiftet Kommission sørgede for at finde Alt i den bedste Orden.

Desuagtet fortsatte jeg mine Undersøgelser, og da Underslæbene kun alt for tydelig laa for Dagen til at Bedragerierne kunde have maastrøet sig, saa bragte man i en Hast 5000 Rdlr. i Ræsen; men denne Sum erstattede ikke det Manglende. Da Regimentsquartiermesteren intet Middel saa, til at træffe sig ud af Sagen, deserterede han og hans Flugt afflørede aldeles Underslæbet. General Gähler vilde, at man skulde

stille de Officerer som havde Deel i Kassbestyrelsen, under Anklage; General Ranganu stemte for, at afstede disse uden videre Proces. Jeg bemærkede, at det Skammelige i denne Sag kun faldt den flygtede Regimentsquartiermester til Last; jeg gik i Forbøn for de andre Officerer, og mine Bestræbelser vare dengang heldige. Men da jeg snart skulde afreise til Petersborg, saa forlangte jeg, at Oberstlieutenanten ved Regimentet skulde ansættes ved et andet Regiment, uden at tabe sin Grad, og at han skulde erstattes ved en anden Officør, som fortjente uindskrænket Tillid.

Jeg foreslog Herr von Hesselberg dertil, en Mand som elskede Orden og var af en daddelsfri Karakter.

Dette Forslag blev antaget og Herr von Hesselberg udnævnt. Det var denne min Dpførsel, som Undersøgelsescommissionen nu gjorde mig til Forbrydelse. Naar man vil troe den, saa var denne hele Sag kun en af mig udført Manøver i den Hensigt at skaffe Struensee en hengiven Tilhænger.

Dog stod Herr von Hesselberg aldrig i Forbindelse med Struensee. Han blev heftet den 17de Januar og sad fængslet i 4 Maaneder. Man affatte ham fra hans Post og sendte ham under Militisen.

Den Oberstlieutenant, som havde taget Deel i Undersøgelsen blev ansat ved det Regiment, hvorfor jeg var Chef. Man belønnede hans Medstyldige; den

første Major blev Chef for Radeikorpset: den anden blev Gouverneur paa Bornholm.

15. Jeg blev fremdeles beskylt for:

At jeg havde faaet en Gratification af 3000 Rdlr., og ikke engang havde udbedet mig en Audients hos Kongen, for at takke ham derfor.

Kongen, sagde Sevel, har erklæret, kun at have bevilliget mig 1000 Rdlr. Jeg kan ikke troe, at Kongen har givet denne Erklæring. Hvordan det end er, saa er det sandt, at jeg, da jeg blev kaldet til den russiske Armeer, forlangte nogle Penge; jeg fik 1000 Rdlr. og qvitterede derfor i behørig Form. Mine Reiseomkostninger og mit Underhold i Petersborg medtog denne Sum og endnu mere. Da jeg kom tilbage fra min sidste Reise til Rusland, fik jeg 2000 Rdlr., og det var vistnok ikke billigt, at jeg skulde have udført en diplomatisk Sendelse i Kongens Tjeneste paa min egen Beføstning. Den Dvittering, som jeg derfor gav den kongelige Kasse, lød paa, at denne Sum var udbetalt mig for de Reiser jeg havde foretaget efter Kongens Befaling. Kassereeren og de andre Embedsmænd havde Kundskab om denne Sag; disse bleve i saadanne Tilfælde undertastede sædvanlige Kontroller; endelig har Kongen selv approberet disse Regninger, hvori denne Sum var indbegreben. Jeg havde ikke forlangt Audients hos Kongen, for at takke ham derfor? Det er

imidlertid ikke Skif og Brug, at en Danskt yttre et saadant Forlangende; forresten takker man ikke for Stadesløsholdelse.

16. For at have paaستاet at de Reiser, som jeg havde foretaget paa kongelig Befaling havde kostet 3000 Rdlr.

Jeg har gjort følgende Reiser:

I Aaret 1770 reiste jeg til den russiske Armee ved Donau; jeg kom til Petersborg, hvor jeg tilbragte sex Uger for at udføre Hans Majestæts Anliggender; derefter begav jeg mig over Berlin og Hamborg til Kjøbenhavn.

I Aaret 1771 blev jeg sendt fra Kjøbenhavn til Petersborg; og efter et Ophold af sex Uger, kom jeg tilbage til Kjøbenhavn.

Af de 3000 Rdlr., som bleve mig udbetalte for de af mig paa kongelig Befaling udførte Reiser, har jeg vistnok ikke kunnet lægge Noget tilside.

17. At jeg skal have yttret, ikke at have ført nogen Brevverling med Struensee.

Efter Kommissionens Udsagn skal jeg, da jeg opholdt mig ved den russiske Armee, engang have skrevet til Struensee, og at Struensee skal have anført det. Jeg kan aldeles ikke erindre, at jeg har skrevet ham til.

Samme Kommission paaستاer ogsaa, at Struensee engang skal have skrevet mig til; jeg har imidlertid ikke faaet hans Brev.

Dette Svar tjente til at bestynde mig for, at jeg ikke sagde Sandhed.

18. At jeg havde talt med Kongen, uden at reise mig fra Stolen.

Idet jeg overtænkte, hvad der vel kunde have givet Anledning til denne Bestyndning, erindrede jeg mig følgende Omstændigheder: Ved visse Feiligheder spillede man Kort i Afsæmleerne ved Hoffet; Kongen gik da gjerne fra det ene Bord til det andet og befalede dem at blive siddende, som vilde staa op, naar han nogle Diebliffe talte med dem. Kongen havde ogsaa viist mig, som saa mange Andre den Ære, paa denne Maade at underholde sig med mig. Dette var min Forbrydelse.

19. At jeg skulde have fundet den danske Armees Constitution slet, og skal have sagt: „man maa trække det Hele op med Rod og fæste det i Jorden.“

Jeg havde virkelig overrakt en Afhandling, hvori jeg beviste, at den danske Armees Constitution var slet fra Grunden af; at man skulde udrydde de gamle Fordomme og omdanne denne Armee efter nye Grundsaetninger, hvis Nytte jeg nøiagtig forklarede.

20. At jeg havde de samme Grundsaetninger ved Forvaltningen som Struensee.

Da Struensee blev adspurg, hvorfor han beviste mig nogen Udmærkelse, svarede han: „fordi han er

enig med mig i de Grundsætninger, som skulde følges ved Forvaltningen."

Herpaa beroede alene denne Beskyldning, thi Struensee havde iværksat de vigtigste Reformcr paa en Tid, da jeg ikke var i Landet: og hvad de andre Forandringer angaaer, saa har jeg altid søgt at afholde ham derfra.

21. At jeg havde tilraadet ham et Kommandantskifte i Kjøbenhavn.

Greven af Ablefeldt, General af Kavalleriet, var Kommandant i Kjøbenhavn og blev affat medens jeg tjente i den russiske Armee. Oberst Sames blev derefter, og dog kun provisorisk, udnævnt til Stadens Kommandant.

Struensee raadslog en Dag med mig om at ombesætte denne Post.

Men hvorfor vil man tage denne Post fra Sames? spurgte jeg.

Fordi det ikke er hensigtsmæssigt, svarede han, at lade en Besætning af 7 Regimenter Fodfolk kommanderes af en Oberst, paa en Tid, hvor Kongen lønner 50 Generaler. Dernæst, fordi det engang er paa Tiden, at lade denne Posts provisoriske Tilstand ophøre, og fordi Sames blander sig i mange Sager, som ikke angaae ham.

Virkelig trattede Sames Ministeren med Planer Hovedstaden angaaende; for at forstjønne den, vilde

han nedrive hele Gader, lade Kanaler opfylde o. s. v. Han vilde omgaaes med Staden, ligesom Marshal de Belle Isle, under hvem han havde tjent, har sig ad med Metz.

Jeg foreslog Struensee, at udnævne den daværende Gouverneur i Rendsborg, Prindsen af Bavern, til Kommandant i Kjøbenhavn. — Nei, sagde han, han er af for høi Rang; man maa tage en Generalmajor af Infanteriet, som har kommanderet Linietropper, dertil.

Kun Generalerne Snel og Gude vare i en saadan Stilling. Den første blev dengang brugt i Norge, den Sidste som var ansat i Kjøbenhavn blev foretrukket.

Dette er, overeensstemmende med Sandheden, den Deel, som jeg har taget i denne Sag.

Alligevel paaftod man, at jeg, da jeg ikke strax kunde blive Kommandant i Kjøbenhavn, havde ladet en uduelig Mand udnævne dertil, for engang at kunne faae denne Post; man sagde, at jeg var grændseløs ærgjerrig.

Bistnok besad jeg Ærgjerrighed, dog kun for saa vidt, at jeg stræbte efter Ære og Befordring i Krigen.

Da jeg kom til Kjøbenhavn, besad jeg den Ærgjerrighed, at vilde omforme den danske Armee og om muligt, at gjøre dens Organisation lige saa god, som den var slet. Jeg paatog mig det vigtige Hverv, at løse en ærefuld Opgave.

Men kan man, uden at begaae en Uretfærdighed,

anklage mig for den Ergjerrighed, ved Lager at ville tilkjøbe mig Rang, Titel og Embeder?

Hadde jeg havt den, vilde jeg da vel have afflaaet en Hofmarschals Post; havde jeg da nægtet at modtage den Post Brandt beklædte, havde jeg da gjort Afkalb paa Kommandoen over Garden? Alt dette blev mig tilbudet. Struensee beordrede mig fornemmelig til, at levere ham skriftlige Afhandlinger over den danske Armee. Blandt hans Papirer fandt man en Beretning fra mig, hvori jeg tilraadede ham at anbetroe den danske Armees Reform til en Kommission. Har jeg skrevet denne Beretning til en Tid, hvor jeg var fortvivlet over Tingenes Gang og derfor vilde løsrive mig fra samme? Det er sandsynligt. Dog mine Forholdsregler bleve ikke agtede, og alligevel var denne Sag den eneste, som man behagede at yde Bifald.

22. Endelig, at jeg ikke har opført mig saaledes, som det sømmede sig for en Statsforbryder.

De Hoved-Anklagepunkter, hvorover jeg blev forhørt, vare i Grunden ikke indledede for Andet, end for at ophidsse og fornærme mig; og skulde jeg blive uforsømt ved disse Krænkelser? Maaſkee jeg skulle have efterlignet Marschal Münich, som i en lignende Stilling ansøgte Dommerne om, at de selv saavel vilde gjøre Spørgsmaalene som give Svarene?

Jeg har anført Hovedartiklerne, som bleve indførte

i Kommissionens Protokol. Mange andre, saavelsom et Antal Spørgsmaal bleve slet ikke indførte deri. Til sidst svarede jeg næsten slet ikke mere.

Den sidste Forbrydelse, som Sevel bekyldt mig for, bestod deri, at jeg i en Boghandlers Katalog med en Rødkridtspen havde anmærket, hvilke Bøger jeg havde ønsket.

Jeg bad om Naade for den Underofficer, der havde rakt mig Pennen, da jeg havde erfaret at en Søofficer var bleven straffet og affat, fordi han havde laant mig en Bog.

Da Undersøgelses-Kommissionen havde ophørt med at trække omkring med mig (de me traduire devant elle), saa formodede jeg, at min Proces snart var tilende. Man havde sagt mig, at jeg skulde blive dømt i behørig Form, og at Fiskalen kun vilde gaae frem imod mig efter Lovens Forstrifter. Ifølge heraf haabede jeg, at blive understøttet af en Advokat, og at kunde bringe alle Retsmidler til Brug for mit Forsvar i Anvendelse, ligesom ogsaa at et ordentligt Tribunal, vilde affige Dommen over mig efter at have hørt mig.

Jeg forlangte Afskriften af de optagne Forhører.

• Man afflog mig det, under Foregivende af, at det

vilde forvolde dem formange Omkostninger, at lade det affrive.

Jeg fik Papir og arbejdede paa mit Forsvar. Efterat jeg havde strevet en Side læste jeg den endnu engang igjennem, den misshagede mig og jeg vilde fæste det Strevne i Ilden, men man rev mig det ud af Hænderne.

Jeg sukkede over denne Vilkaarlighed, da en vagthavende Officeer gjorde den Bemærkning, at jeg gjorde mig forgjæves Umage, da jeg slet ikke vilde blive dømt.

Hvorledes, raabte jeg, man nægter mig Retfærdighedens Hjælp? Nei, det er ikke muligt!

Man havde forelæst Undersøgelseskommissionen en, jeg veed ikke hvilken, Billet fra mig til Struensee, hvori jeg raadede denne, at overlade Afgjørelsen til Retten. Guldberg, som var Medlem af Kommissionen, sagde herpaa i en høitidelig Tone: fra nu af skal Loven ikke blive nægtet Noget.

Jeg erindrede mig dette Træk og gjentog flere Gange: men mig vil man nægte den, og jeg skal ikke dømmes paa retlig Maade!

Jeg havde Ret, Lovens Beskyttelse blev mig virkelig nægtet.

Dom, Transport til Munkholm og mit Ophold der.

Den 12te Juni 1772 traadte Sevel, ledsaget af Marine-Kommandanten og flere Officerer, ind i mit Fængsel og erklærede mig, at Kongen havde dømt mig til Tabet af alle mine Embeder samt min russiske Militair-Orden, og at jeg skulde henføres til en Klippe, for der at tilbringe Resten af mit Liv som Fange.

Den Mængde Menneſker, som kom ind med Sevel, havde i den Grad bedøvet mig, at jeg ikke havde hørt en Deel af det, som han sagde mig.

Jeg bad ham om, at han dog endnu engang vilde ſige mig, hvor længe jeg ſkulde holdes fængſlet?

Paa Livstid! ſvarede han mig med en haanende Mine, ſom jeg aldrig kan glemme!

Kommiſſionen havde uden tvivl afgivet en Beretning. Jeg forlangte, at ſamme maatte blive mig meddeelt; det blev mig nægtet. Man gav mig Haab om en Afſkrift deraf, men jeg kunde ikke faae den.

Saaledes blev jeg altsaa berøvet enhver Ret, ſom kunde bevife min Uſkyldighed.

Den 26de Juni førte man mig ombord paa et Kjøbmandſkib, ſom Admiralitetet havde leiet, for at lade mig transportere til mit Beſtemmelsesſted, Munkholm. En Underofficer og fire Grenaderer af Prinds

Fredriks Regiment, vistnok udvalgte af Eichstedt, bleve bestemte til at bevogte mig paa Skibet. To Grenaderer med blanke Sabler skulde have Opfigt med mig og afholde mig fra at tale.

Jeg vidste, at man havde lovet den Underofficeer, som commanderede denne Vagt, at han skulde blive Lieutenant, naar han kunde forlede mig til et Skridt, som kunde give ham Anledning til, at aflevere mig i Længer paa Munkholm. Men Skibets Befalingsmand havde erklæret Admiralitetet, at han vilde være Herre ombord paa sit Skib, at Ingen uden han maatte udsende Befalinger der, og at han skulde lade Vagten falde, naar han behøvede den.

Denne brave Mand forstod at sætte sig i Respekt, ligesom ogsaa at beskytte mig for en slet Behandling.

Skibet landede i Christiansund, hvor det skulde løse en Deel af sin Ladning. En af Toldembedsmændene kom ombord og forlangte at tale med mig. Han vilde fornærme mig, fordi han i Aaret 1763 havde mistet sin Lieutenantspost; — man lægge Mærke til, at jeg først i 1771 begyndte at tage Deel i Forretningerne. Jeg hørte paa hans Underholdning med Skibspatronen om denne Gjenstand, og denne sparede mig for den mig tiltænkte Fornærmelse. Skibet landede den 4de August ved Munkholm, og jeg stilles ikke uden Bedrøvelse fra denne brave Skibskapitain, som saa ædelmodigt havde beskyttet mig.

Den lille Fæstning Munkholm ligger paa en ufrugtbar Klippe $\frac{1}{2}$ Mil fra Trondhjem, midt i Havet, under henved 64 Graders nordlig Brede. Om Vinteren er den næsten uafbrudt omgivet af Taage; Kulden er ikke stræng der, og Sneen ligger sjelden her i otte Dage; men det begynder allerede at fryse i September og sneer endnu indtil Juni Maaned.

En Afdeling af Trondhjems Garnison, Fortets Kommandant, Officererne som staae under hans Befaling og de Fangne ere dette Steds eneste Indbyggere.

Man indlogerede mig i et lavt Bærelse, som raagede lidt over Jordfladen. Gulvet og Bæggene vare meget fugtige og Sneen trængte igjennem som fine Regndraaber, saa ofte det blev Tøveir. Under Vinduet var en Cisterne med stillestaaende Vand; forøvrigt var dette Opholdssted omgivet af Soldaternes og de Fangnes Bærelser, hvorfra en bedøvende Larm trængte til mig. I saa Henseende havde jeg det ikke godt, dog var jeg ene i mit Fængsel; havde mange Bøger, nød den Frihed efter Behag at kunne spadserere omkring paa Borden og befandt mig der langtfra saa ulykkelig som i Kjøbenhavn; — Alt er relativt.

Man havde sagt mig, at Vandet her var usundt og forarsagede Blæresteen; det var rødt og kalkagtigt. Jeg spurgte om jeg ikke kunde faae noget andet; man tilbød mig Brændevin, den fortrinligste Drif paa

dette Sted; men det var mig endnu modbydeligere end det flette Band.

Heller ikke kunde jeg faae noget godt Brød; thi gammelt Brød, som tildeels allerede var fordærvet og som kostede 12 Procent mindre end andet Brød, blev opkjøbt til Fangerne. Uagtet Gouverneuren havde til-egnet sig de 8000 Rdlr., som tilhørte mig, saa anviste han mig dog kun en halv Daler til mit daglige Underhold.

En Bataillon af Regimentet Delmenhorst laae i Garnison i Trondhjem; jeg havde tidligere tjent i dette Regiment og fandt paa Munkholm Soldater af et Compagni, som jeg før havde commanderet.

De havde faaet det Projekt, at befri mig og flygte, men da de ikke kunde meddele mig deres Plan, saa desertede de alene og gik dybere ind i Landet for at naae Sverrig. En Afdeling blev udsendt for at forfølge dem; den indhentede dem og bragte dem tilbage.

Soldaterne befandt sig i det Hele taget i en dyb Elendighed og i en sand Oplosnings-Tilstand, som nærmest var en Folge af deres eneste Næringsmidler: Brændevin og Sild, som udbredte en modbydelig Lugt og gav Anledning til mange Ureenligheder, som jeg havde Møie med at beskytte mig for.

Alt var afhængigt af General von Osten, som var Landsfoged og Gouverneur i Trondhjem.

Man sagde, at han var en stor Ven af Forærin-ger og undsaae sig ikke for at forlange saadanne; men

jeg havde ingen at tilbyde ham. Det Menneske, som ved min Ankomst til Munkholm kommanderede der, havde tidligere været Tjenestekarl og Brændehugger hos en Kjøbmand i Kjøbenhavn. Først var han bleven Kanoneer, derpaa Underofficer ved Militzen, senere Spion, dernæst Kapitain ved et Guide-Compagnie, derefter Hospital-Inspektør, og endelig Kommandant paa Munkholm. Han var usædvanlig raa og grov, ofte beruset, udgav sig for en Altheist og holdt sig selv for at være Ingenieur, Astronom og Krigskyndig, og afgav sin Dom over Alt, uden at lade nogen Indvending gjælde. Han ivrede ogsaa meget imod Greverne Bernstorff og Saint-Germain, uden jeg kunde erfare hvorfor?

En ubetydelig bigot Forfatter, som ogsaa var bleven forviist hertil, fordi han havde været eenfoldig nok til at sætte sin Vid til Pressefriheden, blev formedelt sin Fromhed forhadet af Commandanten, som mishandlede ham med Prygl. Endnu en anden Fange, som havde været ansat ved Hoffet, behandlede han meget slet, uagtet denne gjorde ham Foræringer. De øvrige Officerer vare forfaldne til den højeste Grad af Druffenskab.

Jeg gjorde mig i enhver Henseende Umage for, at gaae afveien for disse Herrer, og talte derfor ikke til dem, naar jeg kunde undgaae det. Jeg troer ikke, at det havde været vansteligst for mig at flygte fra

ne Fæstning, og Guldberg har maaskee villet give mig Midlerne dertil, idet han lod mig foreslaae Wardehuus, under Polarfredsen, til Opholdssted. Men hvad kunde ikke møde mig i en saa lang Bortfjernelse, maaskee kun nye Forfølgelser!

De, som jeg allerede havde mødt, indgav mig en Slags Afstyk for det menneskelige Selstaa. Jeg vilde gjøre mig berømt ved Vaabendaad; berømte Krigeres Levnetsbeskrivelse havde tidlig opflammet min Indbildningskraft. Jeg stræbte efter at naae Forbilleder som Lovendahl og Münich. Min Tænkten og Digten var kun rettet mod dette Maal. Da jeg var fremtraadt af Barnealdren, tog jeg Vaabentjeneste og hagede efter Slag.

Jeg forfulgte denne Løbebane med Held; man kaldte mig til mit Fædreland for at medvirke til dets Forbedring; men ugerne forlod jeg en Livsplan, som jeg havde valgt og som jeg elskede. Jeg kommer her til — helliger alle mine Kræfter og min Aand aldeles i dette nye Kald og — Forfølgelse, Fængsel, Forviisning og Haan er min Løn derfor! Nei, aldrig vil jeg gjøre et Skridt, for at vende tilbage til det selstabelige Liv! Jeg har aldrig været indtaget af Fornøielser, uagtet jeg ingenlunde var fløv for de Nydelser, som man giver dette Navn, men jeg vil vel lære at forglemme dem. Samfundet har udstødt mig af sin Kreds: man vil fremdeles ikke lade mig deeltage i dets Glæ-

der; ikke forunde mig dets Hæder; man har forviist mig til denne Klippe! Velan da, lader os fuldende vort Værk alene! lader os arbejde paa at gjøre os denne Tilstand fordragelig, og at afhænge af Andre saa lidet som muligt.

Hver Dag grundfæstede jeg denne Tanke hos mig; den blev den kjæreste og sædvanlige Gjenstand for mine Grublerier, og denne var ogsaa afgjørende for min hele Levetid.

Jeg vilde endnu have været mere tilfreds, hvis jeg havde havt en luftig Bolig og godt Vand, samt ikke været sat i den Nødvendighed at tale med de Mennesker, som omgave mig.

Min Vyst til Studier er en stor Hjælpetilbede for mig; jeg læser overmaade meget med Pennen i Haanden; paa Bøgenes Margina nedskriver jeg mine Erindringer og mine Betragtninger; jeg udkaster detaillerede Beskrivelser af de Felttog hvori jeg har deeltaget, og udvifler vidtloftigere de Jagttagelser over Danmarks militaire Tilstand, som jeg tidligere har paabegyndt.

Endnu bestandig beskæftiger jeg mig, — men dog kun som Tilskuer — med Samfundet, uagtet jeg ikke føler nogen Tilhøielighed hos mig, til igjen at spille en Rolle deri. Paa mine Spadseregange overlader jeg mig gjerne til vaagne Drømme. Fæstnings-

voldene er det Sted hvor jeg helst foretager mine Vandringer.

Derfra betragter jeg, naar Veiret er klart, Landets bjergfulde Kyster, Klipperne, Dalene, Skovene, Baaningshusene, som Alt forskaffer en rig Udsigt, tilligemed de Smaaøer og Klippefjær, hvormed Strandkanten er besaaet. Undertiden bemærker jeg et Skib i det Fjerne, som maaskee bringer mig Levnetsmidler; endnu oftere er jeg tilstede, naar Fisterbaadene afgaae; eller jeg seer dem triumferende komme hjem, beladte med Bytte, hvilket Havets Sønner under saa megen Besvær og med saa stor Dristighed have hentet fra Nordens usikre Farvande.

Ofte behager det mig ogsaa at betragte de af Stormen oprørte Bølgers Naseri, som brydes mod den Klippe, hvor jeg er en Fange.

I Maanederne Juli og August frembyder den norste Kyst Skuet af en herlig Vegetation; Skibsfarten opliver da Alt; hele Skarer af Fugle synes at give de Klipper Liv, som begrænde Strandbredden: Himlen er klar og den Udsigt, man nyder fra Munkholm er fortryllende. I Særdeleshed have Nætterne en eienommelig Ynde, Luften har noget Krydret, som sympatisere med mine tungsindige Drømmerier; Nætterne paa denne Tid er kun en Dæmring; thi ved Middnatstid kan man der endnu læse de fineste Skrifttræf.

I det ydre Forværelse har jeg funden en lille

Plads som er blevet mig et behageligt Afhyl, selv naar Vintren er begyndt. Der er jeg beskyttet for Nordvinden; der sidder jeg i Selskab med mine Bøger indhyllet i en gammel Bjørnestindspelts, og føler mig mindre som Fange end paa noget andet Sted. Dog kunne Skildvagternes Blif trænge herhen; men ingen Mistanke kan her hæves imod mig.

Siden mit Ophold tog sin Begyndelse paa denne D har jeg paa en behørig Maade inddeelt min Tid. Om Sommeren staaer jeg tidlig op, og om Vinteren Klokken 8. Den første Time paa Dagen helliger jeg til religiøse Betragtninger, derpaa beskæftiger jeg mig med saadan Lektüre, som udfordrer nogen Aandsanstængelse; kort før Middag gjør jeg en lille Spadsferetour, og efter Bordet foretager jeg en større. Aftenen tilbringer jeg sædvanligviis med at læse Tidsskrifter, Romaner og Stuespil. De Dage, hvorpaa offentlige Blade ankomme ere sande Festdage for mig. Feltpræsten ved Fæstnings-Garnisonen besøger mig stundom; den Præst, som beklædte dette Embede ved min Ankomst, blev forflyttet til Bergen. Hans Underholdning behagede mig, og hans Efterfølgers ikke mindre; jeg har fundet, at de Begge vare oplyste og mennekehjærlige og tilbøielige til at skaffe mig Vindring ved trøstefuld Tale og ved at forskaffe mig Bøger. Den danske Geistlighed er i Almindelighed ligesaa udmærket formedelst dens Dyder som ved dens Indsigter.

I slet Veir foretager jeg mine Spadseregange i et stort Bærelse i Fæstningstaarnet; dette Bærelse har tjent Grev Griffenfeld til Bolig. Jeg har allerede tidligere talt om denne Mand, som var en Søn af en Viinhandler ved Navn Schumacher, og ved sin Fortjeneste hævede sig til en Storkantslers Rang og en Greves Bærdighed. Han havde styret Staten med Indsigt og vilde, hvis hans Magt havde været af længere Varighed, have afvendt Krigen, som under Christian den Femte ødelagde Danmark. Hans Fiender dømte ham til den samme Straf som den ulykkelige Struensee leed; men paa selve Retterstedet, blev hans Dødsstraf, som havde været for hurtig, forandret ligesom af en Raade til Fjrvilssning til denne Klippe, hvor hans Lidelser bleve forlængde i 19 Aar og hvor han døde af Steensmerter. Det, tænkte jeg, er den Rod, som ogsaa truer Dig, men jeg behøver udentviol ikke at vente saalænge, da jeg allerede troede at spore de samme Tilfælde.

I October 1774 feirede man Arveprinds Frederiks Formæling; til samme Tid indløb en Depesche til Munkholms Kommandant. Man anbefalede ham deri til mere Strænghed imod Fangerne og fornemmelig imod mig. General Hauchs Skrivelse var udentviol ikke affattet i den Hensigt, at lade mig læse den; dog blev den meddeelt mig af Kommandanten. Hans Forsigtighed imod mig var ikke undgaaet min Opmærksomhed,

han vilde uden tvivl lade mig føle samme; hvad havde han vel at haabe af mig?

Den 1ste Marts 1775 blev anvist mig en anden Bolig i et nylig opbyggt Huus; man indrømmede mig to Bærelser deri; men jeg vandt Intet ved denne Forandring. Fortets andre Bygninger og navnlig den, som jeg beboede, vare beslyttede af Voldene, den nye Bolig derimod, som var beliggende i Hjørnet af en Klippe, var udsat for Nord- Øst- og Vestenvindens Virkninger. Bjellerne, som dannede dens Sider, vare ligesaa lidet sammensmættede som dem der udgjorde Gulvet, og en Tisfjælderluft syntes at trænge gennem dette Gulvs Åbninger ind i min Bolig. Ovnen som var bestemt til at opvarme Kofalet kunde ikke yde mig Beskyttelse mod Kulden, dog rækkede dens Indflydelse saavidt, at den, naar det var Sneeveir, kunde smelte Sneen og lede Vandet ind i mit Bærelse; paa et saadant Opholdssted, under 64 Graders nordlig Brede, udfastede jeg nærværende Beskrivelse, som paa ingen Maade er overdreven.

I November 1775 blev jeg angrebet af en Hæmmorrhoidal-Kolik, som forvoldte mig saa store Smertes, at jeg jamrede mig høit. Saarlægen, som behandlede mig, maatte vistnok deraf slutte, at min Tilstand var fortvivlet. Dog holdt Smerterne op igjen, jeg behøvede Rolighed og had derfor de vagthavende Soldater, ikke at indlade Røgen. Da jeg begyndte at

falde i Søvn, kom Kommandanten; han traadte ind uagtet mit Forbud, vækkede mig og sagde til mig, jeg maatte, da jeg var i Begreb med at dø, dog skynde mig at gjøre et Testamente til hans Fordeel. Jeg vendte mig bort og svarede ham, at jeg ikke tænkte paa at dø for det Første. Dog forsikrede han mig, at jeg kun skulde troe ham, da han jo var Fæstningens Kommandant. Jeg svarede ham ikke; han gik skjældende bort og lod kort efter gjøre en frygtelig Rarm, under Foregivende af, at man vilde bortføre mig, og at man havde bemærket et Skib i Nærheden.

I Begyndelsen af Aaret 1776 blev Kommandanten paa Munckholm forflyttet, og Major Collin kom i hans Sted.

To Dage efter hans Ankomst sendte han mig en Flaske godt Vand, Brød og frisk Smør; dette udgjorde det bedste Maaltid, som jeg hidtil havde havt her. Under denne Kommandant har jeg nydt langt mere Rolighed og levet mageligere end før; jeg lettede min Tilstand derved, at jeg nedskrev disse Erindringer, og det forekom mig, at jeg følte de Lidelser, som man havde tilføiet mig, langt mindre smertelige, jo mere jeg bestæftigede mig med Skildringen deraf.

Det er afgjort, at Skjæbnen var mig meget imod: jeg forende med min Videnskab for Baabensfærd, ogsaa Smag for Tænken, Studium og Rolighed; forlængst har jeg ønsket at erhverve mig Hæder, men Uafhæn-

gighed alene vilde have tilfredsstillet mig; nu kan jeg hverken gjøre Regning paa det Ene eller paa det Andet.

En Dag sagde man til Greven af Saint-Germain, hvor meget det havde vaart Jerundring, at han havde kunnet beslutte sig til, at forlade den franske Tjeneste, hvor han aarlig havde faaet 60,000 Livres af Kongen, som Naadegave; men han svarede en aarlig Indkomst af 100 Daler er Alt, hvad jeg har faaet til Arvelod, og jeg vil hellere indstrænke mig hertil end at taale Fornærmelser.

Dette Svar virkede paa mig, og jeg besluttede at indføre alle mulige Besparselser, for at sikkre mig en uafhængig Stilling. Min Formue bestod i Aaret 1771 af 8000 Daler, som jeg havde betroet Schimmelmann, indtil en Veilighed vilde tilbyde sig, hvor jeg kunde anbringe dem som en Livrente. Jeg regnede paa, at denne Hjælpesilde vilde være tilstrækkelig for mig, i det Tilfælde, at min militaire Løbebane skulde mislykkes, til at forstaafe mig en Alderdomshvile i en behagelig Egn og under et varmt Himmelsstrøg.

Nu er min Formue borte: ingen Løbebane staaer mere aaben for mig, og jeg er en Livsfange paa en Klippe under 64 Graders nordlig Brede; men hvor inkonsekvent var det ogsaa af mig, at forlade den russiske Armee, for at gaae til Danmark!

Jeg var just fordybet i disse sørgelige Betragt-

ninger, da jeg den 5te September 1776 ved en Billet fra Trondhjems Kommandant, General von Osten, blev underrettet om, at jeg snart vilde faae hans Besøg. Jeg var neppe kommen mig af den Overraskelse hvori hans artige Skrivelse havde sat mig, da paa eensgang General von Osten selv, fulgt af Pladslieutenanten, Regimentschirurgen og en Kammer-tjener, stod for mig. Han traadte hurtig hen til mig og raabte: „Naade, Naade i Kongens Navn!“ I Haanden holdt han en Portefeuille med nogle Papirer, hvoriblandt vare følgende:

1. En Ordre til min Frigivelse, stilet til General Hauch, i hans Egenstaa af Deputeret i Krigsdepartementet; denne Befaling var underskrevet af Kongen og paategnet af Guldberg, dateret Frederiksborg, den 21de August 1776.

2. En Ordre af samme Indhold, adresseret til Kommandanten paa Munkholm, og undertegnet og dateret ligesom den forrige.

3. En Instruktion med Hensyn til den Forpligtelse, som jeg ved min Pøslabefaling skulde underskrive og forsyne med mit Segl.

Disse tre Dokumenter indeholdt i det Væsentligste, at Hs. Majestæt paa Forestilling af hans dyrebare Broder, Arveprinds Frederik, havde skænket mig Naade og under følgende Betingelser befriet mig fra mit Fængsel paa Munkholm.

1. At jeg skulde afreise til Søes fra Trondhjem, for derfra at begive mig til en fransk Søhavn og derfra strax at gaa lige enten til Provence eller Languedoc, efter mit eget Behag,

2. at jeg skulde forbinde mig til, aldrig at komme til Kjøbenhavn eller til Kongen af Danmarks Stater;

3. at jeg kun med kongelig Tilladelse igjen maatte forlade den Egn, hvorhen jeg var forviist, og heller ikke der fremdeles maatte gjøre Reiser;

4. ikke at nærme mig Staden Orange; (hvor Kantzau havde taget Ophold),

5. ikke at tage Tjeneste i nogen udenlandsk Magt;

6. at jeg paa ingen Maade maatte handle, tale eller skrive imod Kongen og den kongelige Familie;

7. at jeg aldrig maatte tage Deel i noget Statsanliggende.

Hvis intet Skib skulde være i Beredskab for at tage mig ombord, saa stod det mig frit for saalænge at dvæle i Trondhjem; at jeg dog kun med Commandantens Tilladelse maatte forlade denne Stad, og ikke maatte bortfjerne mig længere fra den end en Mil i Omfærd. Kongen bevilligede mig 800 Rdlr. til Rejsepenge af de Penge som havde tilhørt mig og man gav mig Haab om at faae en Pension.

Instruktionen med Hensyn til de Forbindligheder jeg skulde indgaa var meget lang; Guldberg, som havde udfattet den, havde bragt mange religiøse Motiver deri;

man nævnte endogsaa Virksomheden af Jesu Christi Blod; men ikke desto mindre, ham var det dog jeg i Sandhed maatte takke for den Lættelse, som blev min Skjæbne tildeel.

General von Osten tilføiede endnu nogle Artikler til ovenstaaende Betingelser, hvorved han troede at smigre Ministeren.

Jeg underskrev, hvad man forlangte, og uagtet jeg meget vel følte, hvormeget en Forpligtelse havde at betyde, som man paalagde en Mand, som ikke paa lovlig Maade var bleven overbevist om nogen Forbrydelse; saa besluttede jeg dog at holde den.

Da denne Aft var bragt i Orden, lod Generalen, for at give Handlingen mere Glans, mig aarelade af Over-Chirurgen; herefter tilbød man mig et Glas Rødviin, for atter at styrke mine Kræfter.

Jeg undskyldte mig med den Bemærkning, at jeg ikke drak Viin, og tilbød ham et Glas Riqueur, hvoraf jeg eiede to Flasker.

Jeg kunde jo tage dem med, sagde han efter at have undersøgt dem; men det Hele var i Grunden ikke den Uleilighed værd.

Paa den Maade lod han mig forstaae, at han gjorde Regning paa god Andeel i mine 800 Rdlr. Man vil indsee, at mine Følelser paa ingen Maade stemte overeens med hans i dette Punkt.

Der var netop dengang ikke et Skib i Trondhjem

som var bestemt til at gaae til Frankrig, jeg kunde heller ikke haabe, at dette saasnart vilde blive Tilfældet, da Havet under denne Bredegrad fra Begyndelsen af September indtil April Maanedes Slutning er meget stormende. Jeg maatte altsaa vente hele otte Maanedes neder, inden jeg kunde afreise.

Under disse Omstændigheder skrev jeg til Hoffet, for at takke for den mig bevilligede Naade og for at anholde om Tilladelse til, at jeg over Land maatte begive mig til mit Bestemmelsessted. Imidlertid blev jeg paa Munkholm og haabede nu ikke mere at være udsat for Herr Generalens Chikaner. Hoffet i Kjøbenhavn afflog min Begjæring, men tillod, at jeg indskibede mig til Holland.

Tre Skibe gjorde sig færdige til at affeile til Amsterdam, det ene var fra Trondhjem og General Osten vilde, at jeg skulde afgaae med det; men jeg gav et dansk Fartoi Fortrinet.

Generalen tilbød mig ogsaa sin Kammertjeners Tjeneste, for ved ham at lade mig sye en Klædning med Guldtreser; dog dette Tilbud forførte mig ikke. Jeg afreiste derfor i min Bjørnepelts, hvøraf min Garderobe bestod, tog ogsaa mine 800 Daler med, uden at lade Herr Generalen faae en Skilling af dem.

De tre til Amsterdam bestemte Skibe affeilede den 16de October fra Trondhjem; to af dem forliste, men det hvorpaa jeg befandt mig, ankem til Christians-

sund, hvor vi bleve til den 16de Februar. Efter en stormfuld Reise landede vi den 10de Marts i Amsterdam. Der stod jeg i Forbindelse med en Boghandler, som altid havde sendt mig Bøger til Munkholm og havde skjænket mig sit Venstreb. Jeg overraskede denne velvillige Mand paa en behagelig Maade, da jeg besøgte ham for at aflægge min hjerteligste Tak.

Den 12te April 1777 indtraf jeg i Montpellier, hvor jeg tog mit Ophold.

Fra Aaret 1780 op slog jeg med Kongen af Danmarks Tilladelse, min Bopæl i Waadtlandet.

Dette Land behager mig i enhver Henseende, det har en meget reen Luft, en yndig Omegn, og dets Regjering er saa mild, at man knap mærker dens Tilværelse. Indbyggerne i Lausanne, hvor jeg boer, ere meget selskabelige; Fruentimmerne ere ikke uden Ynde, Mændene have nogle af de Sædvaner som Lediggangen i Garnisonsstæderne medføre. Men da jeg paa ingen Maade saa mig nødsaget til at gjøre nogen af dem min Opvartning, saa fandt jeg mig meget godt i deres Væsen. Her reise bestandig Fremmede igjennem, man kan derfor stedsom knytte Bekendtskaber med Mænd fra Europas forskjellige Dele. Man kan hverken søge Skuespil eller offentlige Fornøielser her, heller ikke gives der høit Spil eller store Selskaber i Husene. Det

lønner sig ikke at give sig stor Anseelse her; jeg har imidlertid lært, at undvære alt dette. Jeg underholder mig gjerne med mine Bøger, og frygter ikke Censomheden; jeg synes meget mere daglig at finde mere Nøje i den.

I Aaret 1784 overtog Kronprindsen af Danmark, en Søn af Dronning Caroline Mathilde, Regeringen af Guldbergs Hænder, som havde bestyret den siden 1772.

Denne unge Prinds satte sin Tillid til den anden Greve af Bernstorff, en Neveu til den Grev Bernstorff, som ledede Forretningerne, da Struensee kom til Hæder, og som Guldberg havde affædiget.

Henimod Slutningen af Aaret 1787, da Krigen brød ud imellem den ottomaniske Port og Rusland, erindrede man sig min Person i Petersborg, og anholdt hos Hoffet i Danmark om Tilladelse for mig, til at tage Tjeneste i den russiske Armee, som stod i Begreb med at slaaes med Tyrkerne. Man maa ikke forglemme, at Guldberg, da han løslod mig af Fængslet paa Munkholm, tog det Løfte af mig, at jeg aldeles ikke maatte gaae i en fremmed Magts Tjeneste. Hvis jeg ikke havde indgaaet denne Forpligtelse havde jeg strax kunnet tiltræde min tidligere i Rusland begyndte Løbebane. Ansøgningen fra det russiske Gouvernement blev ikke bevilliget; dog gav den Anledning til, at Hoffet i Danmark gjorde en Ende paa min Forvisning.

Herr von Bernstorff, Minister i det udenlandske Departement, tilskrev mig, at Kongen havde taget den imod mig affagte Dom tilbage, og indbød mig til atter at træde i hans Tjeneste.

Jeg svarede, at jeg vilde begive mig til Kjøbenhavn for der at modtage Kongens Befalinger, men jeg bad, at maatte opsætte denne Reise nogle Maaneder endnu, idet jeg ikke gjerne vilde udsætte mig for at mishage ved en for pludselig Ankomst, og fandt det hensigtsmæssigt at lade Kronprinds Frederik Tid til Overlæg.

I Marts 1788 begav jeg mig til Paris, og efter et Ophold af fem Uger der, reiste jeg til Kjøbenhavn.

Idet jeg kom igjennem nogle af Tydslands Egne, fandt jeg Alt bekræftet, hvad jeg havde erfaret af Pektur og Samtaler; overalt mødte jeg Soldater, og Troppeafdelinger, som Alt tydede hen paa Forberedelserne til en Krig; overalt sukede Folket under Paalæg, hvormed man overlæsjede det, for at tilfredsstille denne Hang til Militair-Parader.

Det gjorde mig i Særdeleshed ondt, at see, hvorvidt Pysten til pragtfulde Revuer var dreven i Danmark. Maaſkee det laa i min Stemning, at jeg betragtede Gjenstandene fra et mørkere Synspunkt, dengang jeg betraadte mit Fædreland! Jeg veed det ikke; men det forekom mig, at man endnu mere der over-

brede den militaire Pragt, som overalt var saa paafaldende. Kjøbenhavn havde Udseende af en Stad, som for saa Dage siden var bleven beleiret af en fjendtlig Armee; Trommeslag lød uophørligt, og man saa hvert Dieblig Tropper som drog igjennem Byen med flyvende Faner og brændende Lunter.

Den anden Dag efter min Ankomst blev jeg tilfaldt til Audients hos Kronprindsen, som bestyrede Regeringen, da Kongen, hans Fader, siden Struensees Fald, var aldeles fløvet.

Prindsen spurgte mig, hvilken Ansættelse jeg havde havt ved den danske Armee? Jeg var Chef for et Regiment og Medlem af Krigs-Direktoriet, svarede jeg ham. Saaledes lod jeg ham ikke være i Tvivl om, hvilket Kalb jeg ønskede at følge. Hvor stor var derfor min Forundring, da jeg nogle Dage efter erfarede, at Prindsen havde forstaaet, at jeg attraaede en Civil-Ansættelse! Jeg begreb, at han var indtaget imod mig, da man havde underrettet ham om, hvilket Indtryk, de forbemeldte Militair-Parader havde gjort paa mig.

Man betragtede disse Parader, som et Anliggende af Bigtighed, og uagtet Kronprindsen syntes at være af en svagelig Constitution, saa underkastede han sig dog de meest anstrængende Besværligheder, for i egen Person at indøve Soldaterne.

Han var isøvrigt af et stille Væsen, og Fornøielser havde ingen Plads for ham.

Efter min Audients hos Kronprindsen, blev jeg forestillet Dronning Juliane Maria og hendes Søn, Arveprinds Frederik; jeg takkede dem for, at de ingen Hindringer havde lagt iveien for min Hjemreise. Prindsen sagde, at han flere Gange i Raadet havde andraget paa, at gjøre en Ende paa mine Unaaide, men at en af mine Paarørende standhaftig havde modsat sig det; denne Slægtning var Schaf, som jeg aldrig veed at have fornærmet.

Da Publikum tilskrev den Forsølgelse, som jeg havde lidt i Aaret 1772, som Grund til min Bægning at lade Musiken standse, just da Prinds Frederiks Begn hjørte forbi, saa vilde jeg retfærdiggjøre mig dermed, at ingen Ordre fra hans Side var kommen mig til Kundskab, at lade Musiken holde op. Min Gud, sagde han, det gjør mig meget ondt, hvis man skulde troe, at denne Bagatel kunde have bidraget til Deres Ulykke, og at man har gjort Dem en Behreidelse for den Sags Skyld.

Man maa erindre sig, at en af Bevæggrundene til Struensees Domsældelse, var den, at han havde udført flere Regjeringsoperationer efter Kabinetsbefalinger.

Det er beviist, at mere end 10,000 saadanne Anordninger ere bragt i Udførelse i de 12 Aar, hvori Struensees Forvaltning varede.

Jeg har allerede sagt, at Grev von Osten efter

hiin Indblings Katastrophe blev nødt til at fratræde Ministeriet til Fordeel for den første Bernstorff.

Neppe var han blevet indsat i sit Embede, før han døde, og hans Neveu, som jeg her betegner under Navn af den anden Bernstorff, fulgte ham i sit Embede fra Aaret 1772, men denne paadrog sig det petersborgske Hofs Unnaade, fordi han havde stemt imod Systemet for en bevæbnet Neutralitet; og Guldberg, som i ham saa en byrdefuld og farlig Medbeiler, benyttede denne Omstændighed for affædige ham.

Bernstorffs Fald bestyrkede meget den Mening, som man allerede havde om Guldbergs Anseelse, hvis Magt siden Aaret 1784 syntes at være begrundet fastere end nogensinde, da han bragte den knapt 16 Aar gamle Kronprinds i Raadet. Han troede at kunne lede denne, og ved ham at kunde svække den stundom generende Indflydelse som Arveprindsen og Enkedronningen udøvede, en Indflydelse der hidtil ikke altid havde tilladt ham at regjere efter eget Dnske.

Han vidste ikke, at Bernstorff underholdt hemmelige Forstaaelser med Kronprindsen ved Herr von Bülow's Mellemkomst. Prindsens Indtrædelse i Kongens Raad forandrede Alt; hans blotte Villie var nok til at bemægtige sig al Magt, idet han tillige fjernede Guldberg og kaldte Bernstorff tilbage, hvem han skændte sin Fortrolighed.

Denne Omvæltning skete uden Modsigelse og Magt;

Guldberg blev udnævnt til Stiftamtmand; hans Tilhængere fik Ansættelser i Provindserne, og Bernstorff overtog i Egenkab af Minister for de udenlandske Anliggender Statsrøret; han lod Kong Christian den Syvende som hidtil underskrive Regjeringsbefalinger, men forøvrigt overlod han ham kun den ydre Glands og ingen virkelig Magt.

Da Forretningerne kun bleve forhandlede i et Geheimeraad, uden Sekretair, Protokol og Register, saa blev man mindre forstyrret ved Arbejds Udførelse.

Iblandt Guldbergs Tilhængere forstod Schaf at hyfle en saa aabenbar Afsty mod den i Unnaade faldne Minister, og en saa reen Iver for det nye Ministerium, at han beholdt sin Plads i Geheimeraadet og sine Embeder: imidlertid varede det ikke længe. Han havde altid stemt imod Projektet for Livegenstabs Ophævelse i Kongen af Danmarks Stater; han var Skyld i, at Alt, hvad der kunde lede til dette Maal blev forkastet. Den nye Minister var mindre tilbeielig til, at gaac ind paa hans Ansættelser og fulgte sin Plan, som efterhaanden skulde tilveiebringe Bondestandens Frigivelse. Denne saa velgjørende Forholdsbregel ansaae Schaf for et dødeligt Stød der blev vibragt hans Kredit, og idet han følte sig saaret og ydmyget i en Kamp, som han hidtil havde ført med Held, forlod han Hofset og de offentlige Forretninger og trak sig tilbage til sine Godser.

Efter et kort Ophold i Kjøbenhavn troede jeg at bemærke, at min Nærverelse der ikke var behagelig. Man vidste vel, at det forekom mig at være ufornuftigt at underholde flere Soldater i Fredstiden, end man selv i Krig kunde komme til at behøve; at dette efter min Mening var langt fra at forberede Staten for Krig, men meget mere allerede før Tiden udtømte de til dens Underholdning fornødne Hjælpemidler, og at den største Deel af de Manøvre, hvorpaa man lagde saa stor Vægt, vare uudførlige mod en Fjende.

Man sagde, at jeg var utilfreds med, at Artilleristerne ved deres Kanonmanøvre bare Geværer med Bandolierer; at jeg havde bemærket, at de med saa megen Beføstning opførte Søbatterier ikke vare forsynede med Raskematter; at jeg med et skjævt Blik saa hen til den Mæsse af Fremmede, som strømmede hen til alle Forvaltningens Dele, og man holdt mig for en Kritikus, der altid fandt Noget at sætte ud paa.

Min Tilbageholdenhed ved Samtaler, den betænksomme Tone, hvormed jeg gjorde mine Bemærkninger, frelst mig ikke; selv min Taushed blev ilde udlagt. Man paastod, at jeg viste et tvungent Væsen, naar jeg underholdt mig med bekendte Dablere; jeg havde endogsaa allerede gjort mig mistænkt derved, at jeg ikke beundrede Alt hvad der ffete. Det var under en af de første Samtaler, som jeg havde alene med Herr von Bernstorff, at jeg bemærkede Virkningen af den

Stemning man nærede imod mig. Denne Minister erklærede mig, da jeg havde den tredje Audients hos ham, at jeg maatte ikke gjøre Regning paa, at man vilde undersøge det Forbigangne; Kronprindsen vidste endnu ikke, hvem der havde Ret eller Uret af Deeltagerne i de struenseeske Anliggender, og at jeg derfor heller ikke kunde vente nogen Erstatning i saa Henseende. Som en fin Hofmand, der vil gjøre et Afslag mindre mærkeligt, tilføiede han endnu, at jeg havde for megen Forstand til ikke at indsee, at man nu ikke mere kunde besfatte sig med denne Sag.

Jeg kunde virkelig ikke forstaae, at Prindsen aldeles Intet vilde gjøre for atter at bringe sin Moders Minde i Ære, som paa en ufortjent Maade var bleven brændmærket ved en Skamplet, som kompromitterede ham selv. Men hvis denne Gjenstand frembød for mange Banffeligheder, hvorfor nægtede man mig da, at give mig Erstatning for de lidte Uretfærdigheder, da dog Herr von Bernstorff selv tilstod, at jeg var fremmed for de Forbrydelser man havde lagt Struensee til Last, og at ingen grundet Anklage fandt Sted imod mig? Hvorfor anerkjendte man ikke dette paa en autentisk Maade? Saalænge man ikke havde bekjendtgjort min Uskyldighed ved en formelig Retstjendelse, saalænge man i nogen Henseende holdt mig under Byrden af en Dom, i hvilken Stilling maatte jeg da ikke befinde

mig i den danske Armee? Hvilken Sikkerhed var der vel for mig i de danske Stater?

Men har man ikke ødslet med Pensioner til Lesner, Kapitain i mit Regiment, til Rantzau, Røller, Guldberg og andre? Man var overbeviist om min Rangmodighed; jeg var uden Bessytter, uden Anseelse og Tilhængere; jeg foruroligere Ingen: man havde altsaa ingen Interesse af at bestæftige sig med mig og at tilstaae mig en billig Skadesløsholdelse.

Alt dette indsaae jeg let, midt under de Demonstrationer og Tilbud af Tjenester, som man gjorde mig. Jeg tilstaaer, at denne Art af nedværdigende Uretfærdighed var mere fornærmende og smertefuld, end den som Guldberg havde viist mig.

Jeg tænkte som saa: Guldberg vilde regiere Staten; i hans Dine var jeg en Hindring; han lod mig fængsle, forviste mig til en Klippe og holdt mig der saa længe, som det synes ham nødvendigt: da havde han aldeles kunnet forglemme mig, thi han vilde kun tilføie mig saa mange Lidelser, som vare nødvendige for hans Plan.

Hvor liden Aarsag jeg endogsaa har til, at være tilfreds med Guldberg, saa maa jeg dog tilstaae, at han ikke var blottet for Talenter for Statsbestyrelsen, og at han bestræbte sig for, at virke til Nytte for sit Fædreland. De Bærker som han udgav, vise, at han var imod Systemet for staaende Armeer. Han forstod

at sætte sig i et godt Forhold til Folket; han bekæmpede med Held Rantzaus Projekt at gjøre en Statsbankerot; han bestræbte sig for at nationalisere Gouvenementet, idet han reserverede de offentlige Poster for Kongens Undersaatter.

Idet jeg saaledes tænkte efter, var det mig umuligt at udfinde, hvormed jeg vel paa en tilfredsstillende Maade skulde bestæftige mig i Danmark. Jeg overtænkte fremdeles, at jeg ikke styede Arbejde, og naar jeg ikke havde noget tvungent, saa paalagde jeg mig selv et saadant, som jeg noie maatte følge, og som traadte mig istedet for hiint; men jeg frygtede for Kjedsomhed og hader Tvang. Skulde jeg besatte mig med at udfaste militaire Details, som ere ligesaa kjedsommelige som unyttige? Skulde jeg uden Knurren kunne see paa hvorledes mit Land blev et Bytte for en Bande fremmede Udlændinger, som kun ilede til for at plyndre det? Jeg veed ikke, om Ulykken saameget har slovet min Karakter, for at efterlade mig den nødvendige Taalmodighed og Bøielighed som var nødvendig for mig i de Omstændigheder, hvori jeg befandt mig. Men saa meget er afgjort, at Alt mishagede mig i dette Land, saavel Menneffene som Tingene. Jeg fandt kun der tvungent Selfab; Klimatet selv var mig utaaleligt; for det meste fugtigt og koldt, og naar Fugtigheden holdt op, saa hvirvlede Stormene Skyer og Støv sammen, som vare besværligt for Dine og Bryst.

Harde man skænket mig Frihed, da vilde jeg have begivet mig til den russiske Armee, hvor den samme Rang og de samme Funktioner, som Bauer i Aaret 1770 havde i den romanzowske Armee, vare mig tilbudne. Da man altsaa berøvede mig denne Hjælpesilbe, saa syntes det at være retfærdigt, at tilstaae mig en Skadesløsholdelse; men da det forekom mig, at man ikke agtede derpaa, saa berørte jeg noget derom, dog uden Held. Idet jeg forbrede Retfærdighed, blev jeg holdt for et Menneſte, som man alt havde ødſlet ſaa megen Naade paa, men ſom aldrig blev tilfreds.

Under min Proces havde jeg anført, at Regjeringen i Aaret 1772 havde bemægtiget ſig Alt, hvad jeg eiede; man ſolgte dengang mine Eiendele, og ſatte ſig ogſaa ſenere i Beſiddelse af en Arvelob, ſom under mit Fangenſtab var tilfalden mig. Jeg kunde ikke engang erholde de Dofumenter, ſom vare mig uundtærlige for at gjenerholde diſſe Gjenſtande af Værdi. Hvad de 8000 Rbd. angik, ſom jeg havde betroet Schinmelmann, og ſom man ligeledes fratog mig, ſaa kunde jeg kun ſaae denne Kapital igjen i Tidens Længde, og i ſmaa Dele; de i den Tid paaløbende Renter vare tabte for mig.

Da jeg ikke kunde tilnærme mig nogen Embedsmand med nogen Reklamation eller Bøn, uden at forekomme denne ſom en beſværkelig og utaalelig Plageaand, ſaa blev det virkelig en Nødventighed for mig at for-

lade Landet, thi jeg indsaae vel, at, naar jeg havde tabt Taalmodigheden til at fuldende mine Anliggender, man ikke ugjerne vilde have seet, at jeg paa et andet Sted fortærede min Pension, som man fremdeles vilde give mig.

Jeg opgav altsaa, uagtet med Smerte, Haabet om militair Ære, som endnu engang syntes at tilsmile mig, og som altid havde havt saa megen Ynde for mig. Biskop kan man erhverve Hæder paa anden Maade end ved Vaaben. Thucydides, Tacitus, Hume, Gibbon og Andre ville overleve Tusinder af Kapitainer, som have vundet Slag. Men den Lærde, Kunstneren og Statsmanden anvender de Hjælpemidler, som føre til Hæder, paa en fredelig Maade, medens Krigeren nødes til at tage Beslutning i et Dieblif, ja i det Dieblif, hvor Faren truer. Alene af denne Grund har den i Slagene erhvervede Hæder forekommet mig sjældenere end enhver anden.

Saaledes maatte jeg da for anden Gang sige de Illusioner Farvel, som havde tjent min Ungdom til Ledestjerner. Jeg vendte tilbage til min Hvilestand, trostende mig for mit strandede Haab med den Tanke, at jeg fremdeles Ingen havde at gjøre min underdanige Opvartning. Jeg kan, tænkte jeg, nu holde mig udenfor Kredsen af Ærgjerrighed og Rænker, hvor man maa betle enhver Gunstbeviisning, ligesom man beder om en Almisse. Jeg har lært at nøies med lidet;

min Sparsommelighed tillader mig, at jeg ikke behøver at udsætte mig for mere ny Unaade; jeg vil leve blandt mine Bøger, overlade mig til mine sædvanlige Drømmerier og i det Spand af Tid som ligger mellem det støiende Liv og min sidste Time, glæde mig ved en Fredens Stund.

Man vil maaskee være nysgjerrig — og det er heller ikke uden Interesse for Historien — i Forening at see de Personers Navne og forfølge den Fremtids Skjæbne som blev deres Lod, som have havt Deel i Struensees Lykke eller i hans Fald.

Jeg har allerede bemærket at Caroline Mathilde døde i Aaret 1775 i Jelle i Hannover.

General Gähler og Gude ligesom Admiral Hansen, døde i Forviisning.

Grev Holstein og Baron Bülow levede i Forviisning i Altona.

Herr von Hesselberg, forhenværende Oberstlieutenant i mit Regiment, var nu General-Major i den danske Armee.

Den ene af Struensees Brødre, som i Aaret 1772 var Medlem i Departementet for Finantserne, beklædte en anseelig Post i Berlin og besad en god Formue, som han havde erhvervet sig siden den Tid han faldt i Unaade i Danmark: i Aaret 1789 blev han adlet af det samme Hof i Kjøbenhavn, som forhen lod hans Broders Adelsvaaben sønderbryde ved Bødlens Haand.

En yngre Broder til denne, som i Aaret 1772 var Lieutenant i Infanteriet i den danske Armee, var ligeledes ansat i Preussen.

Oder havde taget sit Ophold i Oldenburg, hvor almindelig Agtelse med al Ret blev ham til Deel; hans Skrifter over den politiske Oekonomie, hans botaniske Værker og i Særdeleshed hans Flora Danica sikke ham en varig Hæder.

Wildebran, som tidligere var Deputeret i Admiralitet-Collegiet, smægtede endnu i Forviisning.

Sturz var død af Græmmelse.

Rosner nød i Frankfurt en betydelig Pension af det danske Hof.

Lægen Berger praktiserede i Kiel.

Reverdil levede i Sveits aldeles indtaget og stod ikke mere i noget Forhold til Danmark.

Guldberg forvaltede en Stiftamtmandspost i Jylland og havde 4000 Rbd. i Gage.

Rangau havde truffet sig tilbage til Avignon og Røller til Pommern. Hoffet gav den Første 9000 Rbd. og den Sidste 4000 Rbd. i Pension.

Beringsskjold, som Juliane Marias Unaabe havde truffet, havde tilbragt flere Aar i et Fængsel, og levede endnu forviist i Norge.

Eichstedt havde en Pension af 7000 Rbdlr.

Den Officeer, som med Kaarden i Haanden, førte

Dronning Caroline Mathilde i Vognen til Fængslet, var nu General og Kommandeur for Garde-Korpslet.

Osten, som i Aaret 1772 var Minister for de udenlandske Anliggender, og hvis Indflydelse havde forhindret Kongen af England at beskytte sin Søster, Dronning Caroline Mathilde, stod nu i Spidsen for Kjøbenhavns Magistratur. Kongens Page, som havde gjort Angivelser imod Brandt, havde et Embede som bragte ham en Løn af 4000 Rdlr.

Førend jeg afreiste fra Kjøbenhavn, afslagde jeg Herr von Bernstorff et Afstedsbesøg; han sagde, at han havde ifinde at kalde Nevertil og Deluc som Lærere for Kronprindsen. Det forundrede mig, at denne Minister kunde troe, at Nevertil vilde give slip paa sit rolige Livs Glæder og Deluc paa sin Plads som Forelæser hos Dronningen af England, for at tjene under hans Befaling.

Ved min Hitreise til Kjøbenhavn, havde jeg taget Veien over Hamborg, og herfra til Kjøbenhavn kun stødt paa en eneste Vogn; men Veiene vrimlede af danske Bønder i Uniform, som begave sig til de militaire Øvelser i Hovedstaden. Nogle af dem havde endogsaa tilbagelagt 30 Mile. Denne Spadsjeretour maatte de gjøre hvert Aar, og Tjenesten varede i 28 Dage.

Da jeg afreiste til Sveits, kom jeg igjennem Kiel og modte et Sørgesølge med Professorens ved Universitetet, som fornemmelig bestod af Studenter. Endecl

af disse Musaføner i rød Uniform med Kaarden i Haanden voltigerede paa Gloiene af Paraden; jeg kunde ikke begribe, hvilken Gjende det var, som de skulde bekæmpe.

I Begyndelsen af Oktober 1788 var jeg igjen ankommen til Lausanne og foresatte mig her at tilbringe Resten af mit Liv.

Dog var denne Beslutning nærvæd blevet forandret.

Strax efter min Afreise fra Kjøbenhavn, havde Danmark indladt sig i Krig med Sverrig; man troede dengang at kunne behøve min Tjeneste og lod mig vide, at Kongen havde udnævnt mig til General-Major, og at jeg uden Ophold maatte indfinde mig ved Armeen. Da jeg gjorde mig rejsesærdig, fik jeg den Efterretning, at Freden var sluttet, og at man fritog mig for Reisen; jeg blev altsaa her.

Man bevilligede mig en Pension af 2400 Rdlr.; men naar jeg fraregner mere end 400 Rdlr., som man holdt tilbage, fordi jeg opholdt mig i Udlandet, og 20 til 25 pro Cento som tabtes paa Banksedlerne ved Omverling, saa beholdt jeg omtrent 1100 Rdlr. tilovers; jeg kan imidlertid være tilfreds hermed, da denne Sum er den høieste som en dansk Generalmajor faaer.

Betragtninger

over Russernes Felttog imod Tyrkerne i Aarene 1769 og 1770.

Indledning.

S Aaret 1769 traadte jeg i russisk Tjeneste som General=Quartiermester=Lieutenant med Rang som Oberstlieutenant, og Aaret derpaa blev jeg ansat som Oberst i Genie=Corpsen. Under Felttoget 1770 havde jeg det særdeles Hverd, at optage Armeens Stillinger. Kortene over denne Krigsfueplads, som bleve tilstillede Keiserinden og ere blevene udgivne, ere mit Arbeide. Efterat General Kutuzow havde forladt Armeen, overtog jeg Kommandoen over Ingenieur=Corpsen.

Førend jeg begynder at tale om det mod Tyrkerne foretagne Felttog, vil jeg meddele noget om de russiske Indbyggernes Tilstand, Sammensætningen af dette Riges Armee, og om de Officerer af Rang, som jeg personligen har kjendt, og derpaa detailleret gaae over til Ruslands Anliggender, hvilket Lands Tjeneste jeg udelukkende var kaldet til at hellige mig.

De russiske Indvaaneres Tilstand.

Det russiske Rige har en Udsprektning af 165 Længdegrader og 32 i Bredden, og behersker for Næstblikket Tartarerne ved Krimm, som i det 13de og 14de Aarhundrede foretog det Love, ødelagde det i det 16de Aarhundrede og endnu i 1685 hævdede en aarlig Tribut af 100,000 Rubler af Rusland for Købsbølsen af dets i Fangenskab værende Indbyggere. Den nuværende Tilstand var selv til den Tid, da jeg traadte i den russiske Armee, endnu ikke begrundet, og det Felttog, hvorom jeg taler, gjeldte saavel disse Tartarer, som Tyrkerne.

Den Mennefteskasse, som beskæftiger sig med Agerdyrking, forhen kaldet Bønder, er i ethvert Land den talrigste, hvilken meest bidrager til Folketslagens Velstand, og er i Rusland i Forhold til de andre Stænder talrigere end nogetsteds i Europa. De russiske Bønder vare fri, medens den største Deel af denne Stand i Europa var livegne, dog opstod Livegenskabet i dette Land til en Tid, da den i de fleste europæiske Lande igjen blev affattet. Under Ivan Basilowitsch den Andens Regjering tilhørte de russiske Bønder ikke noget bestemt Land og ingen vis Herre; Grundbesiddelserne vare udelukkende Adelsens Eiendom, og Bonden havde aldeles ingen Andeel deri, men forpagtede et Stykke Land og dyrkede under visse Betingelser Adelsens

Marker. En Frihed af den Art gjorde imidlertid Landmandens Subsistents høist usikker, og Elendighed foranledigede en stor Deel af disse Individuer, til at udvandre til Sibirien.

For at standse denne Udvandring, forbød Czar Iwan Wasilowitsch Landmanden, at forlade sit Baaningssted. Czar Boris Gudonov hævede dette Forbud, og gjengav Bondestanden atter Friheden.

Hans Efterfølger udgav en for Landmanden og Grundeierne gunstig Lov, men Borgerkrigene forhindrede sammes Udførelse.

I Aaret 1626 udkom en Forordning af Czar Michael Fedorowitsch, som bød, at Bonden ikke maatte skille sig ved den Jord han dyrkede og at den skulde være Grundeierens Eiendom, hvilken sidste dog skulde sørge for sine arbejdende Undergivnes Fornødenheder. Denne Forordning, som begrundede de russiske Bønders Livegenstah, blev af disse mere anseet som en Belgjerning, der sikrede deres Eksistens. Alligevel var denne Frihed en tung Byrde for Mennesker, som hverken havde Eiendom eller Handel og for dem, som med Undtagelse af et endnu meget ufuldkomment Agerbrug, ikke kjendte til nogen indbringende Industri.

Næsten overalt, hvor Folkets Hovedkilde bestaaer i Agerdyrkning, synes det, at den herskende Klasses voldsomme Tilegnelse af Grundbesiddelserne nødvendiggjør

maa have Landmandens Livegenskab til Følge, ligesom ogsaa det virksomste Middel til at opnaae Friheden igjen, ligger i den mercantile Virksomheds Fremstridt.

Derfor hviler Livegenskabet af de samme Aarsager som udsendte det over de russiske Bønder, ogsaa paa Bønderne i Ungarn og Polen, og alligevel frembyder Ukraine endnu i vore Dage Billedet af den gamle Frihed, hvori den russiske Bonde under eet System blev deelagtig, nemlig derved, at Ablens Kaste drev Handel med Landeiendomme. Saameget er afgjort, at Folkeslagenes Karakter, heelt forskjellig modificeret ved Klimatet, kan undgaae de tilsyneladende uundgaaelige Indvirkninger af de selskabelige Indretninger. De russiske Bønders Livegenskab blev grundet ved forskellige Love under efternævnte Regjeringer, og i Særdeleshed under Peter den Førstes. Inden denne Fyrste kom paa Tronen beregnede man Skatteafgifterne efter Skorstenene eller Ildstederne; Peter I. indførte først Hoved- eller Personskatten, ligesom ogsaa den militaire Constription, og gjorde enhver Herre ansvarlig for sine Bønder, hvad disse tvende Tvingder angik. Desuden underkastede han ham bestemte Straffe for det Tilfælde, at han i sit Distrikt optog en fra sin Herre undvegen Livegen. Derimod bestemmer ingen Lov de Tvingder, som Grundeieren kan paalægge sine Bønder. Denne kan meget mere efter Vilkaarlighed raade over deres Tid og deres Arbejde, ligemeget om

det er til Jordens Dyrtning eller til en eller anden særdeles huslig Forretning. Han paalægger efter Behag alle dem Skatter, som beskæftige sig med Handel, Manufakturvæsen og mekaniske eller frie Kunster; han kan endog raade over deres Besparelser. Den Livegne har ingen Ret til at tillade sig en egenmægtig Handling imod sin Herre, heller ikke staaer nogen Bei ham aaben til for Dyrigheden at føre nogen Klage over denne.

Mangen Herre sender unge Bønderkarle til Staden, for der at lade dem lære et Haandværk, derpaa udleier eller sælger han dem, eller ogsaa maa de arbejde for ham selv. Herren kan distere sin Undergivne enhver Straf han synes for passende; dog maa han ikke dræbe ham, og er endog straffskyldig i et Mord, naar den Livegne 3 Dage efter den legemlige Tugtelse døer som Følge deraf.

Skjænker Herren sine Slaver Friheden, saa er denne kun at betragte for gyldig, naar den Frigivne bliver Kjøbmand eller Borger; thi Loven anerkjender kun de Adelige, Kjøbmænd og Borgere for frie Mennesker. Man finder i Rusland intet Exempel paa, at en af de Store skjænker Bønderne paa sit Guds Friheden og tillige overlader dem Jorden til Eiendom, heller ikke vilde en saadan Gave have nogen Retskraft og kan af Herskabets Efterfølger igjen gøres ugyldig.

Kjøbmands-Glassen er i Rusland ikke talrig. Peter den Første bevilgede dem Privilegier og dannede Handelselskaber i Petersborg, Astrakan, Twer, Archangel o. s. v. Imidlertid er den største Deel underkastet Hovedskatten og kan requireres for Armeen. Ikke en eneste af dem maa umiddelbar handle med fremmede Kjøbmænd, de ere indskrænkede til den indenlandske Handel og have derfor alene Ret til, at købe raa Produkter, som de igjen sælge til fremmede Kjøbmænd, som enten ere etablerede i Landet selv, eller besøge Markederne. Kjøbmændene have lige saa vel som Bønderne bibeholdt samme Skikke og Klædedragter som vare brugelige før Peter den Førstes Tid; kun hos Adelen og Militairet fandt en vedvarende Forandring Sted.

De fleste russiske Handelsmænd føre ingen Handelsbøger, da de hverken kunne skrive eller læse; de regne efter tartarisk Maade. Ogsaa synes de at have megen Fighed med Joderne, og ere ligesom disse meget listige i Handel. Jeg har engang i deres Boutiker seet dem sælge Sko, hvis Saaler kun vare limebde til Overlæderet, og Madratser, som vare fyldte med gammelt Tongværk istedetfor med Hestehaar.

Det er ogsaa Skik i Rusland, at naar en Creditor hos en Detailhandler vil inddrive sit Tilgodehavende, han da som oftest udsætter sig for istedetfor Penge at faae Stofkeprygl.

De russiske Handelsmænd, og i Særdeleshed de omreisende, ere Livegne, og drive kun Handel, naar de af deres Herrer have faaet Tilladelse dertil.

Peter den Første affskaffede i Aaret 1719 en russisk Patriarks Bærdighed, indførte i dens Sted den hellige Synode og anmassede sig i geistlige Anliggender den samme grændseløse Magt, som han udøvede overalt.

Geistlighedens Godser, som aarlig indbragte 2,000,000 Rubler, blev tildeelt Kronen, og Antallet paa de Individer af begge Køn som helligede sig Klosterstanden blev i den Grad forringet, at man nu ikke finder over 4000 i hele Riget. De fleste kunne hverken læse eller skrive, og naar man undtager den Agtelse, som man ved visse Leiligheder viser dem, bliver i Samfundet ingen særdeles Udmærkelse tildeelt dem.

Enhver af nogenlunde Betydning, selv de Førememme, kysser den Geistlige paa Haanden efter at en hos ham besørget religiøs Forretning er tilende; Keiserinden selv udelukker sig ikke fra denne Skik; dog er den Geistlige ikke sikker paa ved den ringeste Anledning at faae Stofkeprygl, ja meget ofte faa Dieblikke efter at den ovennævnte Vresbeviisning er vederfareet ham. De Geistliges Børn ere ikke fritagne fra Militairtjeneste. Aagtet den græske Religion er den herskende, tolereres dog i hele Riget den fri Udøvelse af alle andre kristelige Sekter, og man finder endog i Rusland Musel-

mænd, Bekjendere af Lama, Parsere, Buddha-Sekter og forskjellige Afgudsdyrkere.

Siden Geistlighedens Godser ere forenede med Kronens Domainer, forholder Antallet af disse Domainebønder til de øvrige i Riget sig omtrent som 1 til 6; de første skulle imidlertid nyde en bedre Behandling. Der gives ogsaa fri Agerdyrkere, som ikke ere livegne, som under en Adelig's Navn kunne erhverve Bønder og Landeiendomme; men disse ere dog, formestst deres ringe Antal, ikke værd at nævne.

Før Peter den Førstes Tid var Titlen Knees — Fyrste — den eneste af Udmærkelse i Adelsstanden; først under hans Regjering opstode Grever og Baroner. Nogle af Souverainens Indlinger erholdt Titel af „tydske Rigsfyrster.“ Peter I. indrømmede ogsaa Adelen udelukkende Ret til at erhverve og eie Landeiendomme. Dette Privilegium udstrækker sig dog hverken til Ukraine, eller til de erobrede svenske og andre Provindser, hvilke, idet de kom under russisk Herredømme, beholdt deres egne Love. Adelen kunde spille en stor Rolle i et Land, hvor Geistligheden er uden Anseelse og Rigdomme, og hvor Bønderne ligesom ogsaa største Delen af Stædernes Indbyggere ere Livegne. Men i Rusland give de af Landsherren udelte Bærdigheder og Gunstbeviisninger tillige Rang, Ære og Autoritet, uden Forskiel saavel til Adelige som Skæbdlige. Ethvert offentligt Embede giver den, som

beflæder det, en militair Grad i Rangen, ligesom om Embedsmanden virkelig tilhørte denne Klasse. Saaledes havde i den Armee, hvori jeg tjente, Regimentschirurgen Rang, som Oberst, Feltthjæren som Major, Apothekeren Kapitains Rang og hans Medhjælper Rang med en Fændrif; ogsaa havde enhver af dem sin Uniform. Keiserinde Elisabeths Rudst skal have haft Obersts-Rang og hendes Postillon Rang med en Major. I dette Militair-Hierarchie begynder Alt: Fyrsten og Greven, Adelsmanden og Borgeren ligesaa godt som den Rivegne af den laveste Raste, Soldaterstanden, i det høieste med Korporalsrang, og bliver ligesom denne lave Stand opvartet med Stoffeprygl. Har En bragt det over Underofficers Grad, saa bliver han ikke mere underkastet denne yderst bestæmmende offentlige Tugtelse, og er det imidlertid Tilfældet, saa skeer det inden lukkede Døre.

Nogle Embeder ophøier den der beflæder det — dog kun for egen Person — i Adelsstanden; derhen hører f. Ex. en sædvanlig Lieutenants Plads; andre Poster, fra Stabsofficererne af, forskaffer dem der opnaae disse, Adelsværdigheden, og overfører denne til deres Efterkommere. Næsten alle Landgodser i Rusland blive forvaltede af Intendanten. Thi Adelsmanden, som ikke besjæles af Keresfølelse, forlader sit Gods, for ikke personlig at være afhængig af Provindsens Gouverneur, hvis Embede gjør ham det til Pligt,

at beskytte Landmanden imod Grundeierens Tyrannie. Den ærgjerrige Adelsmand derimod, som befinder sig i flette Formuesomstændigheder, bortfierner sig ligeledes fra sine Gudser, for at faae en Ansættelse ved Hoffet, og saaledes at kunne slaae ind paa den eneste Karriere som fører til stor Formue, høi Anseelse og Magt. Kan han ikke opnaa nogen høi Post omkring Keiserens Person, saa anholder han om ringere, som sætter ham i Forbindelse med Gouvernøren for en Provinds, en Plads-Commandant eller en anden mægtig Person.

Landsherren tildeles de af hans Tjenere, som forstaae at afløfte ham et naadigt Smil, sødte Gaver, de Store følge forholdsmæssig deres Herres Exempel, og denne Ødselhed beruser Adelen med Haabet om hurtigt at gjøre Rykke; derfor forsømmer han sit Huusvæsen og sine sande Hjælpesilder.

Ved det russiske Hof har den orientalske Despotisme hjemme, al Rigets Magt og Herlighed staaer det til Tjeneste, og ligesom dets Gunst med sødel Haand uddeler Naadesbeviisninger, saaledes forstyrrer ogsaa dens ringeste Unaade øieblikkelig de høieste jordiske Guder. Iblandt Czarens Indlinger anfører jeg iblandt andre kun følgende: en Menzifoff, som paa sin Reise fra Riga til Archangel bestandig kunde tage sit Natteleie paa sine Gudser; Grev Schuwaloff, Chef for Artilleriet, erhvervede i faa Aar 800,000 Rublers Indkomster ved Lønninger og Monopoler; Familierne

Orloff og Potemkin erholdt umaadelige Godser; begge Greverne Rasumowski havde omtrent en aarlig Indtægt af 500,000 Rubler. Disse faa Exempler afgive et Begreb om den Gæmildhed og Ødselhed, som findes Sted ved det russiske Hof. Jeg vil ikke gjentage, hvad Andre have sagt om Sæderne i de forskjellige Klasser af Samfundet i Rusland. Det Mangelfulde som findes i Sæderne, hidrører fra Regjeringens ubegrændsede Despotisme, Favoriternes og Embedsmændenes Indflydelse og fra Bøndernes Livegenfskab. Jeg troer ikke, at det strænge Klima overhovedet standser Videnskabers og Kunsters Fremgang; i Sverrig er Klimatet ikke mindre strængt, og alligevel trives Videnskaberne der, saa meget som Landets Armod tillader det; det samme er endog Tilfældet med Island.

Russieren forener i sit Væsen naturlig Forstand med et muntert Sind, det mangler ham hverken paa Fatteevne eller paa en rigtig Anstuelleskraft; hans Held i at efterligne er beundringsværdig; Gæstfrihed og Venfskab ere sædvanlige Dyder hos ham. Iblandt de Personer i Rusland, som have faaet en god Opdragelse, finder man behagelige Sæder, Smag og Talent for Underholdning, Taft for almindelige Kundskaber, og hist og her endog den fine Verdenstone. Hvad mig angaaer, saa har jeg oftest i Rusland erholdt Beviser paa Velvillie og saa mange Prøver paa det uægennyttigste Venfskab, som jeg aldeles ikke havde ventet; men

mine Venners Betsedenhed forbyder mig herved at give dem et offentligt Vidnesbyrd derom. De forstjellige Begreber, som man gjør sig om Rusland, synes mig at være meget overspændte. Paa den ene Side overdriver man, naar man paastaar, at dette Rige truer Europa med en snarlig Undertrykkelse: Ruslands Kræfter ere langt fra ikke saa betydelige, som denne Mening tillægger det. Fra den anden Side gaaer man for vidt, naar man antager, at Russerne ikke kunne hæve sig til en høi Grad af Velstand, Civilisation og Magt. Hvorledes kan man troe Sligt om en Nation, som har saa udstrakte Provinds'er med rige Kornmarker, Skove og Bjergværker, med Produkter af alle Slags, med saamange seilbare og til Omsætning egnede Floder; hvorledes kan man troe, at denne Nation ikke er istand til, at naae en høi Grad af Dannels'e, Velstand og Magt? .

Om den russiske Armee.

I Aaret 1770 bestod denne
 Af Infanteri,
 af 3 Regimenter Gardere, i det Hele 10 Batailloner.
 — 46 — Füselerer.
 — 4 — Grenaderer.
 — 10 — Utrainst Melits og
 — 80 Garnisons Batailloner, sammensat af en Hær

Arbejdere, Kolonister, Invalider, som blev flet-
tere lønnet end det regulære Felt-Infanteri.

Kavalleri,

af 6 Regimenter Kürassierer.

— 20 — . Karabinierer.

— 8000 Husarer.

— 17 Regimenter Dragoner, som bleve brugte efter den
samme Maalestok, som Garnisons-Tropperne i
Felten.

Hertil kan man endnu regne ved Krigens Udbrud,
talrige Kosakcorps, Kalmuker, Baschirer, regulært Mi-
lits, hvilke næsten ingen Sold faaer, ingen Disciplin
er underkastet, og kun leve af Plyndring.

Artilleri- og Genie-Korpsene bestaaer af 10,000
Mand udsøgte Tropper og fik høi Lønning.

De regulære Tropper i denne Hær var næsten i
Alt, selv med Hensyn til Monduren, indrettet paa
preussisk Fod, uagtet Klima og Sædvaner skulde have
givet National- eller Kosakdragten Fortrin.

Russen er egentlig taget ikke Nytte; han reiser
altid tilbogs; desuden har han svage Knæ: heller
ikke have Kürassiererne og Karabiniererne nogen syn-
derlig Anstand og manøvrere slet, de have ogsaa kun
maadelige Heste, jeg veed ikke selv hvorfra. Rusland
leverer imidlertid fortræffelige Heste, som godt passe
for Dragoner. Ukraine har ligeledes gode, til let Ryt-
terie egnede Heste; dens Indvaanere vide meget godt

at betjene sig af Heste, og de Husarer som blive dannede hos dem, have stedsse udmærket sig ved Fæthed og god Holdning. De fleste Fremmede søgte at tage Tjeneste under Husarerne.

Armeen manglede let Infanteri; heraf opstod en Mislighed for Rytteriet, som ikke kunde holde sig, naar det enkeltviis stødte paa fjendtlige Fodfolk.

I Garde-Regimenterne havde Kapitainen Obersts Rang, Lieutenanten Rang med en Kapitain, Sergeanten Lieutenantsrang og Corporalen Rang med en Sous-Lieutenant.

Oberstlieutnanterne ved Garden havde den Forrettiighed, at kunne udnævne Sergeanter i deres respektive Korps'er, uden Hensyn til nogen Indskrænkning hverken i Valget af Personer, eller i Antal. Ofte meddelte de Børn i Buggen denne Grad, og disse havde Frihed til at være 16 Aar fjernet fra Armeen. Man paaastaar, at Antallet af Garde-Sergeanter har oversteget 10,000.

Gardeofficererne bleve hurtigere befordrede; i Almindelighed vare de i det 30te Aar avancerede til Kapitains Grad, og hvert Aar fik i det Mindste 10 af disse Kapitainer Regimenter.

Chef-Kommandeuren for en russisk Armee havde det Privilegium, at befordre de under hans Befaling staaende Officerer til en vis Grad.

Feltmarschallen kunde foretage Udnævnelser indtil

Oberstlieutenant, og Generalen=en=Chef til Premier-Major.

Efter Seiren ved Rahul befordrede Romanzoff alle Officererne af det første Grenadeer-Regiment; dette Korps havde imidlertid kun stude i Luften.

I Fredstider, saavel som i Krig, faaer General-Majoren en Adjutant, som har Lieutenants Rang.

General-Lieutenanten har to Adjutanter, den første af Kapitains- og den anden af Lieutenants Rang.

Generalen=en=Chef har tre saadanne, hvoraf den første har en Oberstlieutenants Rang.

Naar Adjutanten har tjent i 6 Aar, stiger han en Grad, og naar Generalen rykker en Grad iveiret, avancerer hans Adjutant ligeledes en Grad.

Adjutanten forretter en Intendants Post eller som Dvarteermester hos Generalen, hos hvem han er ansat; han sørger for Husets indre Forretninger, uddeler Befaling til Domestikerne tilligemed de behørigte Stofkeprygl, ledsager sin Patrons eller dennes Gemalindes Equipage til Hest, i det Tilfælde at Herskabet spiser ude, bringer atter Vognen hjem, henter Herskabet igjen til bestemt Tid og venter dem i Forgemakket. Grevinde af Chernitschef, Gemalinde til Vice-Præsidenten i Krigs-Kollegiet, lod sig paa den Maade ledsage af en Adjutant, som var Marschal Münichs Neveu, og havde Rang med en Generalmajor.

Generalerne forærer Adjutants-Posterne til deres Bekjendte og Slægtninger, eller sælger dem stundom.

Alle Embedsmændene og 21 Sekretairer ved Krigsbureauet havde Rang i Armeen og bare Uniformer.

De Personer, som brugtes i Hoffets Tjeneste havde ligeledes Militair-Grad efter deres Stilling.

En Kammerherre har Rang med en General-Major; en Kammerjunker med en Brigadiers, og ofte saae man en Hofmand strax træde ind i Armeen, som Brigadier eller General, eftersom hans Hof-Charge var.

Man fortæller, at ved Benders Bestormelse, en nylig udnævnt Kammerjunker kommanderede en Colonne.

Den Urefrygt, som de lavere Embedsmænd vise deres Foresatte, er i denne Tjeneste overordentlig. En Officeer tør ikke understaae sig til, hverken at sætte sig ned, eller at tage Hatten paa, naar hans Foresatte er tilstede, selv ikke, naar denne sidder med Hatten paa. Jeg har været Vidne til, at Fyrsten har kastet sig paa Jorden i Nærværelse af 30 Officerer, som stode omkring ham med blottet Hoved; hans General-Adjutant vaagede opmærksom over, at Fyrsten ikke blev inkommoderet af Fluer.

Jeg var ligeledes tilstede, da Herr von Esen, en liflandsk Adelsmand, Generallieutenant og Fyrst Gallizins Svigerfader, fyste Grev Romanzoffs Ærme, da han anholdt om sin Afsted.

Jeg har erfaret at Krigsminister Grev Czernitschew, i et Anfald af Brede slog tre Tænder ud paa sin Neveu, General-Major Katonski.

Chefen for et Regiment forlod dette, naar han havde naaet Generals Rang.

En Kapitains aarlige Gage beløb sig til 200 Rubler; en Premier-Majors til 400, Oberstlieutenantens til 500, Oberstens til 600, — en udsel Vønning i et Land, hvor den høieste Lurus var herskende.

Obersten kunde gjøre sig mange Fordele, og da dette var en Folge af Uorden, saa blev det heller ikke forebygget. Thi da de russiske Tropper stedsere ere paa Krigsfod, saa maatte Gouvernementet fra Tid til anden skaffe Fourage, Heste og Tjenerstab til enhver Officers Tjeneste i Forhold til hans Rang; ligeledes var dette Tilfældet med Artilleribrigaderne og Lazaretherne. Jeg troer at et Regiment havde 90 Heste. Obersten kunde i Fredstider udleie disse Heste, og havde lige saa god Nytte deraf, som en Foermand af sine. Han antog Soldater til sin særdeles Tjeneste og af dem gjorde han Skomagere, Skrædere, Lommerfolk, Smede, Baggere o. s. v. Idet han anvendte deres Industri til sin egen Nytte, behøvede han ikke at betale Haandarbeidere. Dog for disse Begunstigelser, som vare tilstaaede Obersten, led Hærens Tjeneste, idet en stor Deel Soldater vare fjernede fra Fanen. Derfor har jeg i Krigen heller ikke seet nogen Bataillon, som har havt

over 250 Füselerer under Baaben. Regjeringen anstafede alle Rekruter; den forlangte aarlig saa meget Mandskab fra Provindserne, som den troede var nødvendig til Armeens Tjeneste, og Udskrivningen af samme skete efter et fastsat Tal af hvert Hundrede af Befolkningen.

Enhvert Kanton eller enhver By blev underrettet om, hvor stærkt det Kontingent skulde være, som det maatte stille, og dette blev tilveiebragt ved Godtgjørelse.

Rekruteringen blev altsaa iværksat ved Konfiskation og denne var indskrænket til en Art frivillig Indrøulering.

Den største Deel af Rekruterne var af de Livregnes Klasse, og derefter aldeles tabte for deres Herrer, da de bleve indrøulerede for Livstid: det var ogsaa vanskeligt at gaae frem dermed paa anden Maade. Thi hvad var der vel blevet af Soldaten, naar man havde afflediget ham efterat han havde tjent i nogle Aar?

Skulde han igjen have begivet sig i Slaveri hos sin forrige Herre?

Wilde han igjen have antaget de gamle Vaner, hvorfra man med saa megen Umage havde vænt ham i hans militaire Væretid? Kunde man ikke antage, at han havde indskrænket sig til Stratenrøver-Haandværket? Wilde han ikke, ligesom Pugatscheff, der ogsaa havde været Soldat, have forledet Bønderne til Opstand?

Det var altsaa nødvendigt, at alle Slaver, som vare tagne til Soldaterstanden vedbleve at være Soldater. Og efterat den russiske Regjering engang havde forøget sit Tropheantal, for at føre Krig, var den tvungen til ogsaa i Fred at beholde hele Trosset, da den hverken kunde affsedige dem som vare blevene udygtige eller formindste Byrden af de ved Krigen forøgede Invalider.

Man transporterede Rekrutterne sammenlængede, og Halvdelen af disse Ulykkelige døde, førend de endnu vare ankomne til deres Depot. Man anvendte dem i Landmagten, paa Flaaden og til at forsyne Civil-Embetsmændene med Domestiker. Naar de ankom forte man dem: af nogle gjorde man Musikere, af andre Sommerfolk, Skrædere, Skomagere, Tjenere, Rudske o. s. v. De fik Prygl saalænge, indtil de havde opnaaet den tilbørlige Duelighed.

De, som vare bestemte til Soldater, behøvede en Læretid af nogle Maaneder, inden de lærte Benaænselsen paa ethvert Stykke af deres Mundering og Baaben og Navnene paa deres Foresatte og de forskellige Gjenstande i Tjenesten: Alt dette var ligesom et for dem aldeles fremmed Sprog.

Den simple Soldat fik til sin daglige Provision Meel og Gryn, som ofte vare fordærvede. I visse Tilfælde gav man ham Meel for flere Maaneder.

Hver fjerde Maaned fik han 2 Rubler og 12 Kopeker i Solvpenge.

Serten Soldater havde en Hest og en Vogn fælleds for at kjøre deres nødvendige Sager og Mundforraad. Den russiske Soldats Næringsmidler vare ikke tilstrækkelige; hans Kræfter og hans Sundhed bleve derved stillede paa en grusom Prøve, og man kan vel sige, at ingen anden Armee i Fred som i Krig tilintetgjorde saa stort et Antal Menneſter, hvilket man selv kan bedømme af følgende Kjendsgjerninger.

Årlig bleve 40,000 Rekruter udstrevne.

I den forrige Krig imod Tyrkerne mistede Münich hvert Åar Halvdelen af sin Armee ved Sygdomme.

Krigen med Preussen har kostet Rusland over 300,000 Mand, og af disse var neppe tiende Delen falden for Fjendens Sværd.

Under det i Åaret 1769 begyndte Felttog vare af de faldne 300,000 Mand kun 27,000 dræbte af Tyrkerne eller deserterede; alle de øvrige ere omkomne af Elendighed.

Den knappe Fødding var ikke den eneste Åarsag til denne Armees Oplosning: Mangel paa Magaziner og Hospitalernes flette Indretning forværrede dette Onde meget.

Derved, at der ingen Magaziner vare indrettede, blev Landet, hvor Armeen kantonnerede i kort Tid ødelagt.

Jeg havde Leilighed til at overbevise mig om, at i Aaret 1769, paa den Tid, da vi toge Vinter-
quarteer i Podolien, kostede en Tønde Havre ved vor
Ankomst der 15 Ropeler og efter to Maanedes For-
løb steg den til 300 Ropeler Tønden.

Militair-Hospitalerne vare næsten ganske blottede
for duelige Læger; Bestyrelsen for disse Anstalter var
saa slet, at man af sexten Soldater som vare ind-
komne, neppe kunde beregne at En atter kom ud igjen.

Naar den Syge forlangte Brændeviin, saa gav
man ham det; han var tilfreds og — døde.

Tabet af en Hest gav Anledning til mere Skri-
veri og forvoldte mere Larm, end Tabet af ti Folt;
thi for at erstatte en Hest, maatte Kronen skaffe Pen-
ge, men hvilket den ikke behøvede for at erstatte ti
Mennesker.

Efter denne Tingenes Tilstand, hvorved Tabet
af ti Mennesker saa lidet blev fornummet, havde man
skullet tro, at den russiske Soldat uden Noie bar den
Elendighed hvorfor man gav ham til Priis, og at hans
Temperament modstod de haardeste Savn og Besvær-
ligheder. Men i det Hele taget syntes han mig ikke
meget stærk.

Men betragter man de Bønder, som i deres
Landsbyer vare vant til rigelig Kost, til Paaflødning
indrettet efter deres Klima, som sov ved den varme

Du og brugte varme Bade, hvor grusomt have disse ikke maattet lide ved Regimentet og ved de Sædvaner, som man underkastede dem, da man indlemmede dem i Armeen? Jeg fandt dem ogsaa meget angrebne af Snue og Slappelse.

Uagtet den russiske Soldat kun har et simpelt Udseende, saa finder man dog gode Egenskaber hos ham. Han deserterer aldrig, er taalmodig i Glendighed og uroffelig paa de Poster hvor man sætter ham; og naar man i kritiske Diebliske kun animerer ham, strider han frem efter en siebliffelig Betænkning: derpaa bliver han rasende som en hidset Bjørn, og dræber Alt, hvad han møder. Man paastaar ogsaa, at han bevæges til igjen at vende tilbage til Slaget, saasnart man viser ham Fanen, Bidnet til hans Krigereed, og truer ham med guddommelig Straf.

Hos den russiske Officeer maa man hverken forudsætte det glimrende Mod, som gløder hos den af Hersfølelse besjælede franske Officeer, eller den uroffelige og findige Kjæfhed hos den tydske Officeer. Han syntes mig kun lidt tilbøielig til, selv at kunne tage en Beslutning; men han fuldførte den Ordre han havde faaet, gif hvorhen man førte ham, og gif uden at vakle.

Man maa bemærke, at jeg her kun taler om den store Masse, og at i denne Henseende var mange Undtagelser.

Artillerikorpsset, som blev bedre lønnet og underholdt, var sammensat af udsøgte Mennesker, havde et smukt Udseende; men saavel Officererne af dette Korps som ogsaa dem af Genie-Korpsset manglede Kundskaber; og i denne Henseende kunde de aldeles ikke maale sig med de østerrigste og endnu mindre med de franske Artilleri-Officerer. Det russiske Artilleris store Ry skrider sig fornemmelig fra den, den 15de September 1761 ved Küstrin stedfundne Fægtning, hvor tre russiske Kanonstod knuste eller saarede hundrede Preussere.

Heller ikke havde det russiske Artilleri nogen Vellykke til at udmærke sig ved Beleiringen. Kolberg blev indtagen ved Hungersnød. Da ved Benders Beleiring det russiske Skyts gjorde ringe Virkning, saa forsøgte en fremmed Officer at frembringe en heldigere ved en Compressionstugle, som heller ikke havde det forventede Held, men hvis Explosion imidlertid forstrækkede Tyrkerne og foranledigede, at de forlode den bedækte Bei. De for dette Dieblif til Storm bestemte Russere bemestrede sig samme, benyttede de i i Bolden yderlige indgravede Trapper og trængte paa denne Maade næsten uden Modstand ind paa Pladsen, hvis Besætning greb Flugten. Soldaten opflammet af Slaget og fornemmelig af Brændeviin, som man før Kampen rigelig havde ydet ham, dræbte Alt som han stødte paa, og sat Staden i Brand. Komman-

danten, der tilligemed sine Dvinder var flygtet til Gistabellet, overgav sig Dagen efter.

Denne Erobring blændede meget, og det saa meget mere, da Beleirernes Antal var langt ringere end de Beleiredes; men det beviser paa ingen Maade det russiske Artilleries og Ingenieurernes Fortrinlighed.

Det overraskede mig ikke, at Kalmukkerne og Kosackerne, som drog med os i Felten, levede af Plyndring, da de næsten ingen Vinning fik; men disse tøileløse Banders Udelæggelse, som udgjorde en Deel af vor Armee, skadede denne ligesaameget som den fjendtlige.

Overalt, hvor de udbredte sig, bragte de Udelæggelse, og det syntes, som om de gjorde sig det til en Pligt eller til en Ære, at tilintetgjøre; selv deres Kommandeurer kunde ikke holde dem tilbage.

Hvorledes kunde man ogsaa bringe en regelmæssig Orden tilveie, naar man ikke punktlig betalte dem deres Sold, den første Basis for al Militair-Disciplin?

Uafhængig af det egentlige Artilleri havde Russerne ved Bataillonerne mange Kanoner, som bleve brugte af lutter Infanterister.

Disse Kanoner gjorde kun ringe Virkning og var disse Korps'er til megen Byrde.

Endelig vare Skriverierne i den russiske Armee blevet meget forøgede. Ethvert Kompagni havde flere Skrivere; ethvert Regiment, enhver General havde sit Rancelli.

De i Krigs-Kollegiet ansatte Embedsmænd havde været tilstræffelige for alt det Striveri, som var nødvendigt for hele Europas Militair-Stat.

Nogle mærkværdige Personer.

Da jeg kom til Rusland, var Gouvernøren hos Storfyrsten, Grev Panin, Minister for de udenlandske Anliggender, — en Mand af Aand, elskværdig, mild, ædelmodig, men med faa Kundskaber og som lod sine Omgivende vinde for megen Indflydelse. Som Storfyrstens Hovmester havde han gjort sig høit fortjent af Hoffet, han vidste at indgyde sin Elev Tillid og indprægede ham strænge Sæder og Frefrygt imod Keiserinden. Som Minister for de udenlandske Anliggender, brugte han mange Penge til ingen Nytte i Sverrig; han kunde ikke forhindre den, til Fordeel for Kongen der indledede Revolution og det franske Parties Triumf. Salbern foranledigede ham til en Underhandling, som bragte Holsteen til Danmark, ved hvilken Underhandling jeg blev brugt i Aaret 1771.

Grev Panin døde i Unaade, beklaget af Storfyrsten og i Besiddelsen af alle veltænkende Mennechers Agtelse.

Grev Casper von Salbern til Schirensfee — om denne Person have vi allerede havt Leilighed at tale i det Affnit som behandler Underhandlin-

gerne mellem Danmark og Rusland angaaende Holsten, vide Noten Pag. 21.

Iwan, den ældste af begge Greverne Czernitscheff, var Minister for Marinen og man holdt ham for Peter den Stores Søn. Den anden, ved Navn Sachar, var Krigsminister. Under Syvaarskrigen havde man brugt ham imod Preussen, han blev fangen og indespærret i en Art af Fængsel. Han besværede sig levende over denne uværdige Behandling og blev paa sin Begjæring ført frem for Kongen. Han bad denne, at man dog skulde behandle en General med skyldig Agtelse: „J er en Mordbrænder,“ svarede Friedrich ham, og vendte ham Ryggen. Det varede imidlertid ikke længe, saa blev Sachar Czernitscheff udverlet og beordret til at kommandere et Korps af 30,000 Mand, som Peter den Tredie sendte Preussen til Hjælp. Fra den Tid af blev den af Friedrich saa slet behandlede russiske General Gjenstanden for denne Monarks hjærligste Behandling og huldrieste Opmærksomhed. Efter den Katastrophe, som styrte Peter den Tredie fra Tronen, erholdt Sachar Czernitscheff Ordre til, at stilles med sine Tropper fra den preussiske Armee og at komme tilbage til Rusland; men trods denne bestemte Ordre lod han sig forlede til, endnu at forblive en eller to Dage hos Preusserne i en fjendtlig Stilling ligeoverfor Østerrigerne, i Fare for, at compromittere den ham betroede Armee og selv at paa-

drage sig sin Regjerings Unaade: saa stærkt virker en Konges Smigreri selv paa en Fremmed, der er vant til Hofrænker.

Desuden blev Sachar Czernitscheff holdt for en af de russiske Generaler, der var dygtigst til at føre en Armee og holde god Orden i samme.

Fyrst Potemkin, som siden regjerede Riget, var fra 1769 til 70 General-Major. Dengang kjendte jeg ham nøie. Han var af høi og smuk Bægt, med et lidet aabent Physiognomi og en lille Næse, havde megen Aand, men var tilbøielig til Spotteri og hadesfuld Dadesyge; forøvrigt var han dristig, sær og selv Gyniker i sin Opførsel. Han vilde først have været Erkebiskop, og jeg skulde ikke have forundret mig, hvis han tilsidst var bleven Munk; han havde, som de fleste lade Menneſker Perioder, hvor han viste den største Virksomhed. Gjerrigere efter Magt end efter Hæder aabenbarede han sin Uergjerrighed fornemmelig derved, at han gjorde sin Anseelse gjeldende med Iver og Bedholdenhed til Gunst for dem, som sluttede sig til ham.

Fyrst Gallizin, i Aaret 1769 Befalingsmand over den første russiske Armee, var en brav og fin Mand, uagtet ingen stor Soldat, og han vilde sandsynligviis tre Aar tidligere have endt Krigen, hvis han var bleven i Kommandoen, da han, ikke meget stolt-

de paa sig selv, trolig havde fulgt General Bauers Planer og i Aaret 1770 var gaaet over Donau.

Grev Romanzoff havde tjent i det finlandste Felstog som Kapitaen og i Syvaarskrigen imod Preussen som General; i den sidste beleirede han Kolberg. I Aaret 1760 kommanderede han den anden russiske Armee og i 1770 den første. Det var en Mand af megen naturlig Forstand, men han havde kun faa Kundskaber; han var paastaaelig i sine Meninger, meget tilbøielig til Misundelse, ubestemt og vaklende, naar han uddelte Befalinger, af Frygt for at kompromittere sig. Hans Sekretair sagde meget naiv om ham: „han har vænt mig saa meget til, at skrive paa en tvetydig og ubestemt Maade, at mine Forældre af mine Breve ikke kunne erfare, om jeg befandt mig vel eller ikke.“ Grev Romanzoff syntes mig mere egnet til at glimre i Conversationsalen end i Spidsen for en Armee. Jeg ser ham endnu for mig, hvorledes han gik omkring i sit Telt, midt i en talrig Kreds med Piben i Haanden og iført Slobrof* og fortalte Anekdoter fra Beleiringen ved Kolberg og spottede over denne eller hiin Officeer paa en pikant Maade. Iøvrigt var denne General af en grundærlig, meget retsaffen Karakter og utilgjængelig for Forsørelsens og Gjerrighedens Tillokkelser.

General Kamenskoj forenede med en fransk Hofmands Fiinhed og Opførsel en Kalmuks Physiog-

nomi. Han besad Kundskaber, i Særdeleshed i Mathematik, og havde meget Mod; han var ogsaa en stor Beundrer af Carl den Tolvte.

Fyrst Repnin var elskværdig, forførfisk, fuld af Aand og gæmild indtil Dødselighed; ved alle disse glimrende Egenskaber paadrog han sig dog Fiender ved sin stolte Dypførsel og sit opfarende Væsen. Ingen drog hans personlige Mod i Tvivl; men han viste de Tropper, som han kommanderede for megen Uengstelighed og trættede dem ofte ved overdrevne Forsigtigheds-Forholdsregler.

General Panin, ham, som indtog Bender, havde ikke lært meget, men han var meget redelig og god, af fast Karakter, og sørgede gjerne for alle, som tjente under hans Kommando. Han forlangte sin Afseelse, fordi Hoffet nægtede de Officerer, som udmærkede sig ved Benders Beleiring, Belønninger. Denne General, som virkelig fortjente almindelig Agtelse, stavede sig ved sin uforsigtige Tale, idet han uden Tilbageholdenhed dablede Regjeringen og Favoritterne. Han sammenlignede sin Broder, Ministeren, med en Hest, som enhver efter Behag kunde sætte i Trav, og var ikke bange for at yttre, at det var let, at indsatte en Keiser, naar man kun uddelte Brændevin iblandt Garden.

General Bauer, født i Hessen, var Søn af en Forster og begyndte som Skriver i et Saline-

Etablisfement. I Aaret 1758 blev han udnævnt til Underlieutenant ved Ingenieurerne i Prinds Ferdinand af Brunsvigs Armee; og i Syvaarskrigen var han allerede General-Dvarteermeister ved denne Armee og Chef for et Husar-Regiment. Paa denne Maade erhvervede han sig Hæder og en Formue af 100,000 Daler, og levede af de sidste nogen Tid ingetogent i Frankfurt am Main. I Aaret 1770 traadte han i Egenstab som General-Dvarteermeister og med en General-Majors Rang ind i den russiske Armee. Han forenede stor Virksomhed med et høit Talent for at bedømme og benytte Terrainet. Han bidrog fornemmelig meget til den russiske Armees Fremgang, som uden ham ikke havde forladt Smegnen ved Chotzin.

General Kennenkamp, en Viskænder af Fødsel, havde tjent under München og havde fulgt Løvensdahl til Frankrig. Paa den Tid da Rusland erklærede sig imod Hoffet i Versailles, kaldte man ham tilbage dertil. Han blev længe brugt i Siberien og erhvervede sig Formue der; han var en meget duelig Officeer, men var aldrig i Indest. I Aaret 1769 tjente han i Fyrst Gallizins Armee, forlod den, da Romanzoff overtog Kommandoen over samme, gik til den anden Armee og trak sig efter Beleiringen ved Bender tilbage fra Tjenesten.

Oberst Fabrician, Kommandør for et Husar-Korps, indtog Galatz ved Donau, medens Armeen

laa i Vinterquarteer i Podolien. Denne brave og virksomme Officeer, som var elsket af Soldaterne, havde vistnok i en anden Armee, hvor Fortjenesten bliver agtet, blevet behandlet ligesom Huset Østerrig belønnede Laudon; men Romanzoff bortfjernede ham. Fabrician lignede Greven af Saint-Germain ligesaameget i Stikfelse som i Handlemaade.

Plan til Felttoget imod Tyrkerne.

I Aaret 1768 erklærede den ottomanste Port Rusland Krig under det Foregivende, at Russerne havde overstredet det tyrkiske Gebeet ved Balta, idet de forfulgte en Bande Heiduffer. Den sande Aarsag til denne Erklæring var Misundelse, som Tyrkerne nærede formedelt Polens Besætning af den russiske Armee, en Misundelse, som Hoffet i Versailles, hvilket Herr de Choiseul dirigerede, havde fremkaldt eller gav Næring.

Til samme Tid, da den gjorde denne Erklæring, kaldt Tyrkerne ind i Polen, og kunde, understøttet af talrige Bander, som under Navn af Konfødererede insurgerede Polen, have sat den russiske Regjering i stor Forlegenhed, da denne ikke var forberedt paa, at bestaae i denne Kamp, og dens Tropper tildeels vare adspredte i Polen.

Tyrkernes Plan bestod deri, at lade Storvizirens

Armee umiddelbar rykke ind i Polen, medens Chanen for Tartarerne drog ind i Ukraine; men de havde ikke forsynet sig med tilstrækkelige Magaziner, en Gjenstand, hvorfor de drog megen Omsorg; heller ikke vare deres Anordninger for at bringe denne Krigsplan i Udførelse, endnu fuldkommen modnede. Derfor indskrænkede de sig paa deres Side i Slutningen af Aaret 1768 og under Vinteren 1769 kun til nogle Udflygter til Tartarerne i Ry-Rusland. Det Petersborger Hof havde derfor behørig Tid til at ruste sig til Krig.

Dette havde den Plan, at beskæftige Fjenden paa saa forskellige Punkter, som muligt, paa det han ved alle disse Fordelinger blev nødsaget til, at dele sin Opmærksomhed og sine Kræfter og ikke i Polen at kunne operere med nogen anseelig Stridsmagt.

Den tyrkiske Grændse ved Polen og Rusland strækker sig 5 til 600 Mile. Man besluttede at angribe denne hele Grændse paa engang.

Fyrst Gallizin skulde ved enkelte Afdelinger holde de polske Insurgenter i Løkke og med Hjernen af sin Armee trænge ind i Moldau.

Grev Romanzoff havde det Hverv, at gjøre et Udfald imod Tartarerne ved Krimm, Bessarabien og Nogais.

General von Berg skulde drage imod Precop.

General von Meden skulde operere ved Grændserne, som strakte sig fra Don's Udløb i Wolga.

Grev von Totleben havde den særdeles Bestemmelse, at opægge de christelige Folkestammer i de kaukasiske Dele til Opstand og føre dem imod det ottomanske Rige. Denne General, sagde man i Petersborg, har daglig fyrrethve Konger i sit Forgema og fyrrethvetusinde Mand under sin Kommando, uagtet han egentlig kun kommanderede nogle Kompagnier russiske Grenaderer, som ikke engang vare ham rigtig lydige; thi tre af hans Officerer, hvoraf den ene hed Tschlogloff, udspandt en Sammensværgelse imod ham.

Desuden sendte man paalidelige Folk til Montenegrinerne, Folkeslag, som bekjendte sig til den græske Religion, som vare vante til bag deres Klipper at trodse den ottomanske Magt; man lod dem levere Penge, Artilleri og Munition, for at foranledige dem til at forurolige det naboliggende fjendtlige Gebeet.

Paa denne Maade fandt det tyrkiske Rige sig truet af det petersborgske Hof fra de persiske Grændser og lige til Italien.

Saa kolossal denne Plan endogsaa var, saa forsøgede man den dog.

En russisk Flaade afgik fra Kronstadt, ved den yderste østlige Ende af det baltiske Hav, derfra omseilede den Europa, og kom fra det græske Archipel frem for at true Konstantinopel.

Desuden lod man i Voronez, ved Don, bygge en Flotille bestaaende af femten Galeier, ti Halvgaleier, fem Pramme og fyrretyve smaa Skibe; denne Flotille bemanded med 12,400 Mand og armeret med 1035 Kanoner, skulde under Admiral Senowieffs Kommando løbe ind i det sorte Hav.

Denne Krigsplan imponerede ved sit storartede Udseende, men var virkelig for kæmpemæssig og usammenhængende. De Stridskræfter som udviklede sig paa denne umaadelige Strækning frembød intetsteds Fasthed og Kraft nok; de Korps'er, hvoraf de bestode, kunde ikke let sætte sig i Forbindelse med hverandre, og endnu mindre gjensidig yde hverandre Understøttelse; deres Retning havde endogsaa ikke noget bestemt Maal. Man maatte have med Tyrker at gjøre, for ved en Plan af den Art at kunde opnaa saa lykkelige Udfald.

Den fra Kronstadt til Archipelagus sendte Flaade kostede meget betydelige Summer og var tildeels bemanded med engelske og danske Officerer. Det russiske Admiralitet kjendte ikke det baltiske Hav, det vidste ikke, at Skibe med denne Udrustning ikke kunde passere Sundet, da de gik en Fod dybere end Vandstanden. Danske Rodser førte denne Flaade til den engelske Kyst, derfra blev den ved andre Styrmand bragt til Masoa, her skiftede den igjen Førere inden den kom i Archipelagus. Paa denne Maade behøvede den russiske Regjering ikke alene fremmed Beskyttelse, men ogsaa

ubenlandfste Magters Hjelp, for at lade denne Flaade styre ud paa et Hav, hvor den ingen Nhed havde for at bringe den i Sifferhed.

Aleris Drloff, som aldrig havde tjent uden til- lands, befandt sig just i Venedig, da han fik Befaling, at overtage en Commando ved denne Expedition; han blev saa bestyrstet herover, at han ikke kunde afholde sig fra høit at udraabe: „man er bleven gale i Petersborg.“

Ved Tschesme stødte den tyrkiske Flaade paa den russiske. Under Fægtningen entrede det russiske Admiralitæt det tyrkiske, og begge flet i Luften. Tyrkerne, som derved bleve bragte ud af Fætning, forlode deres Skibe og flygtede i Land, og Russerne sat Skibene i Brand. Efter denne Seier landede de ved Lemnos og beleirede Citadellet. Hassan Pascha ilede hid med 4000 Mand, overfaldt Russerne og tvang dem til, hurtig at indskibe sig igjen.

Føier man endnu hertil nogle græffe Folkeslags Glendighed, hvilke Russerne, efterat have opægget dem til Dstand, gave til Priis for Tyrkernes Brede, saa har man de sande Resultater af denne Expedition.

Man maatte angribe det tyrkiske Rige fra det sorte Hav og ikke fra Archipelagus.

Hoffet i St. Petersborg havde med langt mindre Fare og Beføstning, end Expeditionen til Archipelet forarsagede det, og uden at behøve at tage sin Til-

flugt til udenlandst Understøttelse, kunnet udruste en Flaade i det sorte Hav med den Bestemmelse, at lade 20,000 Mand lande i Nærheden af Konstantinopel, og Krigen havde da været tilende ved det andet Felttog.

Manglede det til denne Udrustning en beqvem Rhed? Denne kunde man let forskaffe sig, naar man rettede Hoved=Stridskræfterne til Lands imod Kysten, som strækker sig fra Adermann til Krimm.

Alle Krigs=Operationerne maatte gaae ud paa at gjøre en Landing mulig paa de ved Konstantinopel naboliggende Punkter.

Havde da Russerne glemt at deres Forsædre i det tiende Aarhundrede fra de samme Kyster, hvorom vi tale, begyndte en Expedition paa hiin Stad?

Et Skib kan gjøre Farten fra Krimm til Konstantinopel i 24 Timer; thi Strædet, som fører til denne Hovedstad, har ni til ti Maaneder om Aaret Nord= og Nord=Østvind, saaledes, at naar et Fartoi afgaaer fra de nordlige Kyster ved det sorte Hav ved gunstig Aarstid, er det næsten sikkert paa, at have god Vind til Strædet og Havnen ved Konstantinopel.

Strømmen, som gaaer i denne Retning, er saa hurtig, at Skibene have lidet at frygte af Ilden fra Batterierne som ere anbragte ved Kanalen, hvis Stræde danner Indgangen dertil. Kun naar det har været Søndenvind to eller tre Maaneder, danner en modsat Strømning sig der.

Den tyrkiske Flaade kunde ikke paa anden Maade undgaa den Flaade som kom imod Hovedstaden, end naar den blev bugseret; og naar den hvert Foraar, som den pleier, stationerede paa hiin Side Kanalen, saa kunde den af Vind og Strøm begunstige de Flaade angribe den med Fordeel.

Ved en Krig med Tyrkerne maa Konstantinopel bestandig være Maalet for Ruslands Anstrængelser, det være sig for at opnaa en Fredsslutning, idet man truer denne Hovedstad saa nær som muligt, eller for at bibringe den et dødeligt Stød ved at erobre denne Plads, som indeholder Fjendens Hoved-Hjælpesilder.

Enhver anden Plan end en Sø-Expedition, synes kun at føre paa en fatessfuld og langsom Maade til Maalet; men iblandt disse andre Planer vilde den uden tvivl fortjene Fortrinet, som gif ud paa, at bringe en russisk Armee saa hurtig som muligt over Donau.

Felttoget i Aaret 1769.

Under dette Felttog besøgt jeg mig ved Fyrst Galizins Armee, som var betydeligere og talrigere end alle øvrige Hære, da den skulde operere paa de Punkter, hvor man formodede Fjendens Hovedangreb, og hvor man derfor foretog sig at udvikle de største Anstrængelser.

De Provindsfer, hvortil denne Armee skulde henses, sætte Krigsskuepladsen, ere rige paa Korn, Dvæg og Alt, hvad der er nødvendigt til en Armees Underholdning. Landet er fuldt af Stæder og Byer; der ere et stort Antal Jøder, der kunne tjene som Entreprenører for Armeens Forsyning med Levnetsmidler. Klimatet er skarpt, og det fryser endnu i April; om Sommeren ere Nætterne kjølige, og om Dagen har man en overordentlig stærk Hede. Naar det har regnet i to Timer, ere Veiene opløste og ufremkommelige. Uagtet Landstaberne yde et afvejlende Skue, finder man dog faa militaire Positioner; imidlertid kunne nogle herstabelige og Kloster-Bygninger sættes i Forsvarsstand.

Dniesteren er en meget rødende Strøm; den frembyder kun faa Stæder, som ere egnede til Armeernes Overgang; Flodfengen er stenet og følgelig ikke egnet til at fastgjøre Pontons.

Om Sommeren kan imidlertid denne Flod gienemvades, uagtet den Mængde andre Floder, som udgyde sig i den. Men naar Sneen pludselig begynder at smelte, eller det regner heftigt i de høitliggende Dale, da soulmer Dniesteren op, bortriver de anbragte Pontons, og det bliver da umuligt at sætte over: Denne Flod er til ingen Tid seilbar.

Landet imellem Dniesteren og Pruth er uagtet meget frugtbart, dog mindre dyrket; der gives Græsnings-

plads i Overflødighed; men en Armee vil her hverken finde Meel eller Havre.

Besfarabien leverer megen Byg og Tyrkerne fødte deres Heste dermed.

Bukowine, hvis Landstæder blive saa meget beundrede af de Reisende, har megen Skov og mange Punkter der egne sig til Overfald; Diet bliver let stuffet i disse Egne, thi de ere hyppigt gjennemskarne, hvor de synes at være sammenhængende. Man maa marschere med Forsigtighed der, uagtet Tyrkerne sjældent drage Fordeel af Terrainets Omstændigheder.

Det var nødvendigt at man kom Tyrkerne i Forfjæbet ved Dniester, for at forhindre dem fra at falde ind i Polen, og der at forene sig med de Konfødererede.

Naar man nøiedes med at forsvare Overgangen over Dniesteren imod dem, saa kunde man ikke hindre dem i, at trænge ind i Polen. Hvor var det muligt at forsvare en saa udstrakt Linie imod en Armee, som var ti Gange stærkere end vor?

At man indskrænkede sig til det defensive, derved gif man glip af den Fordeel at indjage Fjenden Skrak. At bekæmpe Tyrkerne i Moldau og hurtigt at sætte sig fast ved Donau, det maatte være Maalet for den russiske Armee.

Den 11te April 1769 forsamlede Fyrst Gallizin sine Tropper ved Minkowitz.

Hans Neveu, Fyrst Prostorofski overtog Comman-

doen over Avantgarden; Reservetropperne bleve betroede Herr von Stoffeln, den ældste Generallieutenant.

Den 15de April gif Armeen ved Kalus, østlig for Chotzin, over Dnjesteren; Bagagerne bleve tilbage i Kalus. Man nærmede sig Chotzin, som man forsøgte at indtage ved et pludseligt Angreb, hvilket imidlertid mislykkedes og ikke havde videre Birtning, end at Forstæderne bleve lagte i Aske.

De i disse tyrkiske Provindser adspredte Christne tilbøde sig i Krigstider gjerne at tjene under de russiske Tropper; Fyrst Gallizin engagerede dem, som meldte sig dertil og man kaldte dem Arnauter; derved forøgede han sin Armee med indisciplerede Bander og forstørrede paa denne Maade de Besværligheder, som Kosakkerne allerede forarsagede.

Disse Arnauter vare Folk, som man ikke kjendte, og som man ikke vovede at have Tillid til, da man ikke vidste om man skulde betragte dem som Ven eller Fjende. De frembøde Tyrkerne Midlet til at lønne Spioner iblandt os.

Det havde været det Bedste, naar man havde sendt disse moldauiske, wallakiske og polske Bagabonder, som forlangte Tjeneste blandt de russiske Tropper, til de Provindser, som vare fjernede fra Krigsstuepladsen, for at danne Kolonner af dem; paa denne Maade vilde man have befriet de Egne hvor Armeen

fulde underholbes, fra en Mængde Røvere og unyttige Dagdrivere.

En Armee paa 20,000 Mand, forsynet med alt nødvendigt Tilbehør, vilde have indtaget Chotzin i en Tid af Ste Dage; men den manglede Alt, hvad der udfordredes til at fuldstændiggjøre en Seier. Man kunde derfor kun for saavidt haabe, at gjøre sig til Herre over Pladsen, naar man indjog Besætningen Skraef, for at tvinge den til at forlade samme.

Man troede at opnaae dette Diemeed, naar man angreb Korpsen i sine Forstændninger, som forsvarede denne Stads Approcher. Det lyffedes, at fordrive samme af sin Stilling. Men dette Tab ned slog slet ikke Besætningen, hvis Mod blev vedligeholdt ved Stor-Bezirens Nærværelse; for Dvrigt havde denne Fægtning, hvori man kun tog fjorten Tyrker til Fange, intet Afstræffende.

Den 21de April leed Armeen et Tab, fordi den var deelt i forskjellige Dele. Avantgarden, Reserve-tropperne, Troeset og Armeekorpsen dannede fire Divisioner, som alle vare formeget fjernede fra hverandre til gjensidigen at kunne understøtte hverandre. Det svære Rytteri var os til Byrde; man maatte have to eller tre tusinde Infanterister, for at understøtte 3000 Mand af disse Tropper, hvilke vi havde for mange.

Jeg tvivler paa at vor Armee talte flere end 25,000 Kombattanter foruden Rosafferne, da vi gif

over Dniesteren. Naar man dengang havde ladet Kyrassererne og de ukrainske Kosacker blive i Polen, saa havde Armeen været hurtigere i Manøver og mere egnet til at føre denne Krig.

Den 24de April gik Armeen tilbage over Dniesteren.

Den 5te Mai op slog den Leir ved Menzibos.

I Mai Maaned blev Armeen i Polen i Omegnen af Menzibos og Bar. Imidlertid gik tyrkiske Detaschementer over Dniesteren for at ødelægge denne Egn.

Efter et den 5te Juni afholdt Krigsraad, brød Armeen den 13de op til Zerdin, en By, som ligger 1 Miil fra Dniester og en halv Miil fra Kaminieck.

Generallieutenant Kernenkamp havde den Ordre at indtage en Stilling ligeoverfor Chotzin, som var adskilt fra Pladsen ved Floden, at bestyde Staden med Granater, og derved allarme den; overhovedet at handle saaledes, at han henvendte Fjendens Opmærksomhed paa sig.

Imidlertid gik Armeen igjen til Dniester, kamperede den 22de Juni i Tschernofosnitz, en velbygget Flekke, som Tyrkerne nylig havde ødelagt; den følgende Dag leirede den sig paa Høiderne ved Samodjine ved Dutze og begyndte at slaae en Bro^e over Floden, hvorover de gik den 25de, uden at Fjenden havde mærket det.

Intervalleret imellem Broen og Staden Chotzin, hvor Russerne befandt sig efter Overgangen over Flo-

den, var fuld af Grave og Defileer. Denne tog Armeen paa venstre Haand, gjorde en Svingning tilhøire, for at omgaae den og leirede sig den 26de i Sastaona, den 27de i Sadabraona, den 28de i Ragosi, en By, som ligger en Miil fra Pruth og tre Miil fra Chotzin.

Først den 29de Juni stødte Armeen paa Tyrkerne i Rakitine, og til den Dag var det lykkedes General Kennenkamp at skuffe Fienden, som holdt hans Korps for den hele Armee.

Den 2den Juli, da Fyrst Gallizin vilde nærme sig Pladsen, for at angribe den Leir, som forsvarede dens Tilgange, benyttede Fienden det Dieblif, da Avantgarden ved Defileer var skilt fra Armeen, nedhuggede endeel af det uforsigtigt fremadstridende Fortræ og foraarstagede nogle Uordener. Denne Ulykke var imidlertid ikke stor; thi Tyrkerne, i Stedet for med Eftertryk at vedblive dette lykkeligt begyndte Angreb, forlode deres Forstærkninger og trak sig tilbage til Staden.

Den 3die Juli begyndte Russerne efter et unyttigt Bombardement, at blokere Pladsen.

Den 12te forsøgte Tyrkerne et Udfald, men uden Nytte.

Den 19de meldte Prinds Prosforski, at Chanen for Tartarerne var i Anmarsch med en Armee af 80,000 Mand. Man detascherede strax Generallieutenant Bruce og Stoffeln, den første med tre Regimen-

ter Infanteri og sex Regimenter Kavalleri, den sidste med ti Batailloner Grenaderer og to Regimenter Krysserere, for at understøtte Proserofskis Korps imod Tartarerne.

Kryssererne og Karabinererne hindrede disse Detaschementer i at operere med Lethed. Hvorfor sendte man isvrigt disse Forstærkninger imod Tartarerne?

Harde det ikke været bedre, naar man havde hævet Blofaden, og sat sig i Stand til, at bekæmpe Fjenden ved hans Ankomst?

Den 21de traf Generalerne Bruce og Stoffeln sig ved Fjendens Nærmelse tilbage til os, og vi beredte os paa at modtage ham; de forskjellige Korps opstillede sig nemlig under Beskyttelse af fire Redouter, med Undtagelse af Kosakkerne og fire Husar-Regimenter, som gik foran. Man havde intet andet Niemeed end det, at afflaae et Angreb; det var derfor unyttigt og uflogt, at man sendte dette Husarkorps foran, uden at beskytte det ved Infanteri.

Den 22de Juli angreb Chanen vor Armee, eller meget mere de lette Fortropper. Kosakkerne trak sig snart tilbage bag Redouterne, Husarerne holdt Stand i nogen Tid og manøvrerede med Orden, men saasnart de vare stillede blot, havde Fægtningen Ende. Jeg befandt mig i den første Redoute, hvor General Stoffeln kommanderede: fra alle fire Redouter havde man kun gjort tre Kanonstød.

Russierne talte tredive Dræbte og halvtredstusinde tyve Saarede, og deres Tab havde været mindre, dersom de havde kaldt Husarerne ind, som vare udstillede uden noget Diemed, og som Fjenden kunde angribe i Flanken. Minkewitz, Lieutenant ved dette Korps, og som havde tjent i Preussen, blev dræbt ved denne Leilighed. Han havde en Brud, som ledsagede ham tilhest og modig fægtede ved hans Side, for at forsvare ham.

Soldaterne begyndte at blive træde af den Fangesomhed, hvormed alt gik fremad, hvilket syntes at svække Armeens Operationer. Om Natten hørte man Skildvagterne raabe: „Münich, send os Dine Støvler til at kommandere os.“ Desuden havde man et Felt- raab, hvormed man tilkjendegav Husarernes Priis. De som havde gjort den preussiske Krig med, indbildte sig at ville fordunkle Kong Friedrichs Hæder.

Den 25de Juli blev Blofaden ved Chotzin hævet, da Storvezirens Armee var i Anmarsch. Fyrst Prossorski traf sig med Avantgarden tilbage til Armeekorpset, og General Kennenkamp indtog en Stilling imod Dof, ved Bredderne af denne Flod, for at dække Bagagerne og den anbragte Bro.

Vor Armee var koncentreret i en Vinkel, som Floden dannede med den ved flere Defileer adfilte Bjergfod.

Hvis Storveziren havde benyttet det rette Tidspunkt til at lade et stærkt Kavallerikorps gennemvade

Dniesteren, for at forstærke det paa den anden Strandbred, som havde ødelagt denne og truet vor Bro, da vilde denne Manøver have bragt os i stor Forlegenhed.

Natten imellem den 1ste og 2den August gif den russiske Armee i god Orden tilbage til den venstre Flodbred, uden at blive foruroliget af Fjenden; General Kennenkamp dannede Arriergarden. Ved Dagens Frembrud vare alle Tropperne ovre, og Armeen indtog en Stilling. Natten var klar, Morgenens smuk og en af de gunstigste, for at nyde dette militaire Skuespil.

Nogle Tyrker kom til, da Arriergarden var beskæftiget med at løfte Broen af, men det var for seent, for at kunne forurolige.

Den 3die August kamperede Armeen i Rniaghena, en Miil fra Karminiesk. Den 6te passerede en tyrsk Afdeling Floden og gav Anledning til en levende Skjærmydsel.

Den 14de begyndte Tyrkerne paa at bygge en Bro neden for Chotzin og satte en stor Afdeling over paa den venstre Flodbred; denne Omstændighed bevægede Fyrst Gallizin til at forlade sin Position, for at nærme sig Fjenden.

Generalmajor Raminski, som blev sendt forud, tilbragte Natten i en Skov ligeoverfor Chotzin, og lod der anlægge et Forhug. Den 16de leirede den russiske Armee sig for Chotzin og forstærkede sig. Tyrkerne beskjøde os fra Staden; to eller tre Rugler traf

vor Leir, og dette forårsagede, at man traf sig tilbage til Hovedkvarteret.

Den 20de fuldendte Tyrkerne deres Bro og lode et Detaschement gaae over, hvilket de forstodse; det stillede sig nemlig paa Spidsen af Broen, og dækkede sig ved en Grav, som man sædvanlig gjør den første Nat, naar man aabner Løbegravene for en Plads, som man beleirer.

Det var meget ufornuftigt af dem, at de lode denne Afdeling gaae over Floden og henseætte den i vor Nærhed; den russiske Armees Felttog havde været forfeilet, naar Tyrkerne havde trukket Detaschementet tilbage fra den venstre Flodbred og havde borttaget Broen til rette Tid.

Generalmajor Melina, som kommanderede Ingenieurerne, lod forfærdige en med Granater, Raketter opfyldt Maskine, for dermed at ødelægge Fjendens Bro. Efter et langt Arbejde, som kun blev foretaget for offentligt, fastede man denne Helvedesmaskine i Dniestren ved Schwanitz; men Tyrkerne, som vare underrettede derom, gjorde den unyttig, idet de standsede samme ved en foran Broen anbragt Filet.

Natten imellem den 22de og 23de August angreb Russerne 4000 Mand stærk, det Detaschement, som ligeoverfor os forsvarede Brohovedet. Dette mislykkes: saadanne natlige Foretagender gaae aldrig af uden Forvirring.

Havde 6000 Ruslere ved Dagens Frembrud sat sig i Bevægelse imod det tyrkiske Detaschement, saa vilde de vistnok have ødelagt det. Skytset fra Chotzin, som spillede ned fra Høiden, var mindre at befrygte: desuden bliver det tyrkiske Skytss slet betjent. Dengang kunde man ikke gjennebvade Floden. De fra Broen hidkommende Understøttelser vare blevne nedtraadte af de Flygtende og Seieren havde været upaatvivelig. Den ovennævnte Skov var i Nærheden og Ruslerne vilde have truffet sig dertil, efterat de havde endt deres Angreb; man vilde have ladet Broen blive ubestadiget for at give Fjenden Leilighed til senere at komme over og lade sig overvinde. Derved at man angreb om Dagen, havde Tropperne vænt sig til regelmæssige og eftertryffelige Manøvre; de vilde have lært at kjende Brugen af Bajonetten, hvilket af alle Angrebsvaaben er det frygteligste.

Dette natlige Angreb afholdt ikke Fjenden fra, ofte at gaae over Floden og at sprede sig paa dens Bredder og paa venstre Side af Skoven, som en Afdeling af vore Tropper holdt besat.

Den 29de August blev det af Greven af Bruce kommanderede Detaschement meget forstærket. Man lod det af Kaminski den 14de begyndte Forsøg yderligere udvide og dannede to Rebouter. Fra denne Post vilde man begynde en ny Expedition mod Fjenden, men denne kom os i Forkjøbet.

Ved Dagens Frembrud steg jeg til Hest, for af lutter Nysgjerrighed at besigtige Skoven og de der trufne Foranstaltninger; jeg undersøgte strax Forhugget, som forekom mig slet ordnet, for vidtløftig udstrakt, for dybt i Skoven, slet ikke flankeret og ikke tilstrækkeligt forsynet med Tropper.

Da jeg havde begivet mig længere udenfor Skoven og befandt mig i Nærheden af en Redoute, for at undersøge andre Positioner, bemærkede jeg, at Fjenden rykkede modigere frem end sædvanlig. Jeg vendte hurtig tilbage, for at iagttage dens Bevægelse. De Tappre befandt sig i Spidsen med deres Faner; de fordoblede deres Iver, da de bemærkede det ruusfiste Kavalleri foran den Redoute, om hvilken jeg talte. Da dette Kavalleri mafferede den, saa havde det skulle drage sig nærmere til Redouten, for derved at blive beskyttet. Men Kommandøren for Rytteriet gjorde Kolonne, med høire Fløi vendt imod Skoven. Fjenden tøvede intet Dieblif, vendte sig mod Skoven, for at tage den i Flanken. I et Nu var Rytteriet bragt i Uorden, dog ophørte Faren, saa snart Redouten blev demafferet. Kavalleriet bevirkede derpaa en Uorden, som det strax havde moattet berigtige paa en regelmæssig Maade, og begav sig under Redoutens Beskyttelse. Jeg befandt mig midt i Slaget og traf mig, talfet være min stærke Hest, lyffelig ud.

Efterat Fjenden havde fordrevet dette Kavalleri-

korps fortsatte han sin Marsch i Skoven. Han trængte ind igjennem Forhuggets Abning, bragte de til dets Forsvar bestemte Tropper i Uorden, og rykkede frem til de spanske Ryttere, som dækkede de første Linier af vor Armees store Karee. Han kunde imidlertid, da Redouterne bleve uangrebne, ikke forsvare den indtagne Stilling og ligesaalidet forfølge sit Angreb. Heller ikke syntes det at være hans Hensigt, han vilde kun bewirke en Diversion, for at begunstige Udfaldet af et heelt andet Foretagende.

Ogsaa saa man i Begyndelsen af Angrebet paa Skoven, en anden Trop rykke frem, som bestandig blev større, jo nærmere den kom. Den ilede frem med det største Raseri, tvang vore Husarer til Tilbagetog, udividede sig i Ryggen af vor Armee og gif løs paa de ved Kaminieet opstillede Equipager, hvor den borttog 1600 Drer. Dermed endtes dette Foretagende

Da vor Armee paa samme Tid var angreben i Fronten, paa Siden og i Ryggen, og man tillige skød fra alle Redouter, saa syntes Uordenen at være flegget paa det Høieste, og Røgen betog Diet Synet af det som foregif; det var derfor vanskeligt behørigt at bedømme vor Stilling.

Jeg var endnu ikke nok vant til Tyrkernes Maade at føre Krig paa, til at Tanke om at være angreben i Ryggen, ikke maatte gjøre et ubehageligt Indtryk paa

mig. Dog bemærkede jeg snart, at Røgen tillige forsvandt med Fjenderne.

Det i Skoven som Reserve posterede fire og tyve Kompagnier stærke Grenadeer-Korps havde ikke gjort sin Skyldighed: var det fordi det ikke havde ilet til Forhuggets Forsvar, eller at det opererede mod Fjendens Flanker, som efter de første lykkelige Udfald havde vovet sig ind i Skoven; nok er det: en panisk Stræk holdt dette Grenadeer-Korps ubevægeligt paa een Plads. Hvordan det end var, saa belønnede Hofset i Petersborg, hvortil man havde indgivet Beretning om denne Fægtning, Kommandøren for Posten i Forhugget, som var flygtet for Fjenden, ligesom ogsaa Kommandøren for Grenadererne, som hverken havde vovet at komme fornævnte Post til Hjælp, eller til at vise sig for Tyrkerne.

Rampen den 29de August kostede den russiske Armee 168 Døde og 434 Saarede; det største Tab traf Fodfolket i Forhugget, som var flygtet.

Obersten for Regimentet St. Petersborg var saaret og forladt af Sine; han blev dræbt. Efterat Fjenden havde trukket sig tilbage, fandt man Liget af denne Oberst, hvis Hoved Tyrkerne havde medtaget; man bragte Legemet i Peiren, for at bevise ham den sidste Ære. For at redde Regimentets Ære passede man et andet Hoved til Kroppen: Obersten var af brun

Ansigtsfarve, men det Hoved man havde tilpasset paa ham var blondt. Jeg var tilstede ved dette Optrin, der uagtet det havde Udseende af en Pigbegængelse, dog havde noget Fatterligt ved sig.

Tyrkerne iagttog det som en religiøs Skik, at stifte deres Døde afveien, og vise desuden megen Deeltagelse for deres Baabensfæller. I en Skjærmydsel, som kort forud havde fundet Sted, blev en Hest skudt under En. Rytteren tilfods havde været tabt, men fem eller sex af hans Kammerater kastede sig frem for ham, for at han kunde flygte. Slige Handlinger finde hyppigt Sted iblandt Tyrkerne.

Saa ubekymrede Russerne ogsaa altid vare, saa folte man dog, at det lidte Tab hidrørte fra de flette Anordninger som man havde truffet i Skoven.

Derefter blev General Rennenkamp endnu samme Aften efter Fægtningen sendt i Skoven og bestæftigede sig paa Stedet med at afhjælpe dette Onde. Efter 24 Timers Arbejde blev der allerede dannet af denne Post, som forhen lignede en øde Plads, et militairt Etablissement. Der var ingen, som tænkte paa, at belønne denne duelige Officeer, da han ingen Forbindelser havde ved Hoffet. Da han erfarede at Grev Romanzoff skulde ankomme for at kommandere os, saa frygtede han for, at blive stillet under denne nye Chef's Kommando, og gik til den anden Armee.

Den 5te September viste en talrig fiendtlig Afdeling sig tæt ved Skoven og blev drevet tilbage.

Paa den Tid faldt uophørligt Regnstøl ved de Karpatiske Bjerge, og disse vare afgjørende for Udfaldet af dette Felttog; de forøgede Dniesterens Bande og gavedens Strøm en overordentlig Hurtighed og Heflighed.

Den 6te September om Morgenens meldte Kommandanten paa Slottet Schwanitz os, at Tyrkernes Bro over Dniesteren blev bortrevet ved Vandets Magt; paa denne Maade var deres stærke Detaschement paa den venstre Flodbred, hvor vi fra Begyndelsen af August Maaned laa i Leir, affaaet fra deres Armee-korps, uden den ringeste Mulighed i atter at sætte sig i Forbindelse med samme og igjen at støde dertil.

Vi besluttede uden Ophold at benytte denne Omstændighed.

Natten imellem den 6te og 7de September lode vi 5 Korps, hvert paa tusind Mand angribe dette Detaschement.

Dette natlige Angreb var aldeles iffe hensigtsmæssigt og man gjentog paa denne Maade den samme Feil, som man havde gjort sig skyldig i Natten imellem den 22de og 23de August; dog var Seiren fuldkommen og det tyrkiske Detaschement blev aldeles adspлтt.

Man har villet paastaa, at dette Korps har været

12,000 Mand stærk; men det ved Forstændsningen dannede indre Rum havde været meget for lille for et saa talrigt Korps, og Tyrkerne behøvede langt mere Rum til deres Leir.

Næsten det hele Detaschement maatte springe over Klingen eller omkom i Floden; Antallet paa Fangerne var ubetydeligt, der blev ikke trehundrede Døde paa Pladsen, og der fandtes ikke et eneste Stykke Skjts der.

Denne Fægtning kostede Russerne 89 Døde og 436 Saarede.

Den 8de September oprettede man et Batteri paa Bredden af Floden for at beskyde Chotzin, men hvilket var unyttigt, thi Tabet af Broen og deres Detaschement, og i Særdeleshed Kjedsomheden fløvede Tyrkernes Mob i den Grad, at deres hele Armee og deres Besætning paa Chotzin opløste sig og flygtede derfra.

Keiserinden var utilfreds med Fyrst Gallizin; det var ham indstjærpet, i Løbet af 14 Dage, at aastræde Kommandoen over Armeen til Grev Romanzoff, og han udstedte derfor ingen Ordres, men opventede sin Efterfølgers Ankomst.

Den 9de September tog man Tyrkernes Forstændsning i Diesyn, hvilken var Gjenstanden for almindelig Nysgjerrighed.

Forstændsningen var flet anlagt, Terrainet, som

den indesluttede, frummede sig for steil henimod Floden. Tyrkernes Legemer, som vare udstrakte efter Længden, med Hovedet nedad, syntes at være styrtet ned i Floden. De frembød det imponante Syn af en Race meget plump byggede Menneſter, nemlig med fremſtaaende Vanden, tykke Halſe, brede Skuldre og meget muſkuløſe Knæbøininger. Den ſamme Dag fandt man endnu nogle levende Tyrker, ſom holdt ſig ſkjulte under Broens Ruiner.

Ikke een Soldat kom frem paa Chotzins Bolde, og en ſorgelig Tauſhed herſkede i denne Stad. Alligevel vare endnu ingen af vore paſſeret hiin Side Floden. Jeg formodede, at Fienden havde forladt Pladsen, og for at forviſſe mig om denne Sag, formaaede jeg to Koſaffer, ſom jeg lovede to Rubler, at gaae igjennem Strømmen, for at gaa i Land paa Opdagelſe paa den modsatte Bred; det fuldkommen rolige Veir begunſtigede det; de berettede, at Tyrkerne havde truffet ſig tilbage og at ingen var blevet i Staden.

To Dage efter gif General Elmt med en Afdeling over Floden; nogle Grenaderer gif ganſke magedigt igjennem en af Stadens Porte; Generalen lod ſig derimod hale over Murene, for at give denne Erobring mere Glans.

I Staden fandt man en Ddng, hans Kone og deres Børn, i det Hele ſyv ſyge Perſoner.

Man sagde, at Besætningen var 12,000 Soldater stærk, hverken Løster eller Foræringer vare istand til at formaae dem til at blive der. De marscherede bort, uden først at give sig Tid til at fornagle deres Kanoner; af disse talte man 167, deraf vare tre af Jern, men de øvrige af Bronze; desuden fandt man endnu tre Bronze-Mørsere. Magazinerne vare slet forsynede med Mundforraad.

Ved Siden af Kommandantboligen saae man Pyramider af russiske Hoveder, ligesom man i Toihusene finder Kanontuglerne opstillede; paa Hovedbedæknningen kjendte man Grenaderer, Füsselierer, Husarer og Kosacker. De meget udstrakte Forstæder vare allerede afbrændte. En Strøm delte Staden i tvende Høie; de adspredte og uregelmæssige Huse ydede et ubehageligt Skue, som den Mængde Kadavere, man havde ladet blive ubegravede, endnu gjorde affyeligere. Forresten var Udsigten fra Paschaens Pallads imod Polen herlig.

Chotzin dannede en langagtig Firkant, en af dens svageste Sider er den ved Dniestren; den modsatte Side bliver flankeret ved fire Bastioner efter gammel Stil. Det mod Floden værende Citadel har intet Mærkværdigt. Saa ubetydelige endogsaa Chotzins Volde vare, saa troer jeg dog ikke, at det havde været raadeligt, at forsøge paa at bestorme dem.

Nogle Dage efter at denne Plads var bleven besat, gif

Fyrst Gallizin med Hovedkvarteret over Floden, for i Paschaens Bolig at lade affynge et Te Deum.

Grev Romanzoff havde allerede funnet indtræffe for den 6te September til Armeen og havde saaledes alene funnet vinde Hæderen af de opnaaede Fordele og af Tchetzins Indtagelse. Dog tilfaldt denne Ære Fyrst Gallizin og han modtog den med en sjelden Vefkedenhed.

Nogle Dage beftæftigede Kofakkerne sig med at opffiste de drufnede Tyrker, for at erholde deres Sager og Kofbarheder. De tog dem op med deres Piſker, ligesom man i Norden ſtanger Al.

Derved fremkom paa Flodbredden et Marked hvor man folgte de Vaaben og Heſte ſom tilhørte de af Vandet trufne Ryttere.

Den 17de September afreiste Fyrst Gallizin til Petersborg, efterat han havde overgivet Grev Romanzoff Kommandoen. Denne tog ſit Vinterkvarter i Podolien.

Hovedkvarteret blev forlagt til Petichoff. Oberſt Weiſſmann blev udnævnt til Kommandant i Tchetzin.

Samme Dag marcherede General Elmt med et Detaschement til Moldau; i Jaſſy modtog han Provindſens Hylſing. Man fortæller, at han ved denne Feilighed ſad paa en Trone, og lode Landets Magnater og Boyarer kyſſe hans Hænder.

I Jaſſy opdagede man en Franſſmand ved Navn

Ruffin, som var bleven brugt i dette Land, som Tott forhen i Konstantinopel. Man sendte ham til Grev Romanzoffs Hovedquarteer, hvor man holdt Die med ham, uden dog at behandle ham som en Fange: siden blev han usynlig, og Hoffet i Versailles reklamerede ham uden Nytte. For at iværksætte hans Ublevering, maatte Greven af Choiseul formelig true Hoffet i Petersborg med, at saafremt man ikke i Løbet af 14 Dage ubleverede Ruffin, vilde man arrestere den russiske Minister i Paris.

I Vinterens Tid fortsatte General Stoffeln Krigen i Moldau med Held, hvis man kan kalde en Udelæggelse saaledes. Næsten alle Stæder eller Forstæder i denne Egn bleve lagte i Aske. Generalen gjorde sig forgjæves Umage for, at forhindre denne Udelæggelse; de regulære Tropper adløbe ham, men Kosakkerne og Arnauterne kunde han ikke holde i Tømme.

Stoffelns Korps var halvtredsindstyve Mile fjernet fra Hovedstaden, Oberst Fabricians endnu længere, og dog fordrede Grev Romanzoff at styre enhver af deres ringeste Bevægelser.

Han besværede sig over, at General Stoffeln ikke udviste tilstrækkelig Aktivitet. Den Sidstes Udtryk: „man maatte ile langsomt“ (Festina lente), tjente Grev Romanzoff til Text, for at latterliggjøre General Stoffeln for alle Officererne i hans Hovedquarteer, hvoraf hans lille Hof bestod.

Dog er det vist, at Stoffeln hele Vinteren fortsatte Krigen meget virksom, og at Kommandanten en Chef ikke en eneste Gang forlod Hovedkvarteret, uden tillige at besøgte alle Armeens Kvarterer og Tropper, og uden at en eneste Bataillon havde exerceret i hans Nærværelse. Jeg kan bekræfte alt dette, da jeg den hele Vinter blev i Hovedkvarteret.

Uagtet de Udelæggelser, som det Stoffelnske Korps havde foranlediget i Moldau, vilde en Armee paa 20,000 Mand ret magelig have fundet sin Underholdning der; dette Land har en Overflødighed af Dyr og Fodrage, og med Penge og Orden vilde man ogsaa have forskaffet sig Korn.

Kommandanten en Chef kunde lade nogle Kompagnier blive tilbage i Podolien, for at exercere Restfrutterne og anordre de fornødne Leverancer, derpaa skulde han om Vinteren drage med Mæssen af sine Stridskræfter til Moldau for at faae fast Fod ved Donau.

I Marts Maaned skulde Resten af Tropperne i Podolien have stædt til Armeen, som nu kunde gaae over Donau, ligesom det var Tilfældet i Foraaret 1774, Bender var da faldet uden Sværdslag, og Fjenden havde været tvunget til, at stifte Fred fire Aar tidligere.

Man vilde have gjort sig Umage for, at indtage en fast Plads ved Donau, for at faae et Støttepunkt

for Armeens Operationer. Hvis en Beleiring var forbunden med saa mange Vanskeligheder, saa kunde man let forstaa sig paa flere Steder ved Donau, som var ligesaa meget værdsat, som de tyrkiske Citadeller; Landet frembød Materialier dertil i Overflodighed, og Tid manglede man heller ikke. Imidlertid kunde det Stoffelnske Detaschement skaffe Levnetsmidler og aabne Veien for en saadan Expedition, da i Mangel af samme, Detaschementet figurerede uden Niemed og de senere Operationer bleve skadede ved dets Udslæggelser. Da man ikke grundede et eneste Etablisement og ikke vandt noget Terrain, — en væsentlig Omstændighed i enhver Krig og i Særdeleshed imod Tyrkerne, — saa maatte Detaschementet nødvendigviis, efterat det paa unyttig Maade havde svæffet sig, befinde sig i det Tilfælde, at gjøre en Bevægelse tilbage, og atter slutte sig til Armeen i Podolien.

Man vil indvende, at den russiske Armee ikke var talrig nok, for at iværksætte en saadan Expedition.

Dog var den maaskee i det paafølgende Felttog betydeligere, end om Fjenden havde forenet alle sine Stridskræfter? Hvorfor skulde den altsaa ikke have været tilstrækkelig, paa en Tid, hvor de fjendtlige Kræfter endnu ikke vare forenede.

Imod Slutningen af November, eller i Begyndelsen af December rykkede Oberst Fabrician med et Korps af 1,500 Mand imod Gallaz ved Donau.

Ankommet nær ved denne Plads, saa han sig omringet af en tyrkisk Armee med en Styrke af 15 til 20,000 Mand: Fabrician marscherede løs lige paa et fjendtligt Batteri, som skulde forsvare Approscherne ved Gallatz, erobrede Batteriet, adsplittede Tyrkerne og gjorde sig til Herre over Staden.

Til Løn for denne, efter min Mening, smukkeste Daad, som denne hele Krig havde at frembyde, fik han først St. Georgs-Korset, en for nylig indstiftet Orden. Fabrician var endog nogen Tid alene Ridder af samme, og Keiserinden, som forstod endnu mere at forhøje disse Belønningers Værdi ved den Gratie, hvormed hun fryddrede dem, sagde flere Gange offentlig: „der er kun to, Fabrician og mig, som dele denne Dekoration.“

Hvillen en Værd for St. Georgs-Ordenen, som en saa brav Officeer havde begyndt med at gjøre berømt!

Affairen ved Gallatz var den umiddelbare Aarsag til Major Anreps Ulykke. Han havde ved denne Fægtning udmærket sig ved Mod under Fabricians Kommando, og var nu besjælet af det Dnske ligeledes at erholde Georgs-Korset. Han søgte Leilighed til at udmærke sig, og troede at have fundet den ved Bucharest, hvor han kommanderede et Detaschement af 700 Jægere. Ikke langt fra den Stilling, som han havde indtaget, laa et af stærke Mure indesluttet Kloster,

hvorhen man havde posteret nogle Kosacker og Arnauter. Kommandanten paa denne Art Fæstning saae et fjendeligt Korps rykke frem og underrettede Anrep derom, som ilede til for at befri sine Folk. Tyrkerne, som ved Anreps Nærmelse havde opgivet Angrebet paa Klosteret, overraskede dette Korps i en Skov, hvor Skytset kun gjorde liden Virkning, og nedslæbte det saaledes, at ikke en eneste Mand kom derfra. Kommandanten i Klosteret havde vel kunnet forsøgt et Udsald, for at frelse de til hans Hjælp saa ædelmodigt tililende Mandstaber, men han gjorde det ikke.

Paa den anden Side havde Anrep, hvis han havde været en Smule mindre hurtig, kunnet virke i Førelse med General Sametin, som var en Marschrouten bortsfjernet fra ham. Denne fandt Dagen derpaa ved sin Ankomst med fire Batailloner paa Balpladsen samtlige Jægeres Liig med afhugne Hoveder, hvilke man havde medtaget. Anreps Hoved blev bragt til Konstantinopel og baaret omkring der i tre Dage.

Hospodaren i Moldau blev ved Fægtningen i Gallatz taget til Fange og bragt til Bucharest, hvor han døde af en Sygdom. Da Hospodaren i Wallachiet, Gregorius Giko, var nær ved at blive taget tilfange, stillede han sig med sin Familie og sit Følge under russisk Beskyttelse. Under Bedækning af en Oberst begav han sig fra Hovedkvarteret til Petersborg; senere kom han tilbage til Armeen og gjorde

som Frivillig Felttoget med 1770. Denne Mand med fine Sæder og Aandsdannelse var 45 Aar gammel; Senere blev han qvalt paa Sultanens Befaling.

Grev Hentzel en preussisk Frivillig, med hvem jeg var meget nøie forenet, har ført en Dagbog over disse Vinterexpeditioner, hvortil jeg leverede Planerne. Denne Journal fortjente med Rette at blive bekjendt; thi Forfatteren var en fin Jagttager og forstod sit Fag godt.

Felttoget 1770.

Den 12te Mai forsamlede den russiske Armee sig ligeoverfor Chotzin, den 15de gik den over Dniefteren og det efter den ny General-Quartiermesters, General Bauers Anordninger.

I Leiren indtog det hele Infanteri en Firkant, og bag denne opstillede Kavalleriet sig paa Linie. Paa Marschen var Armeen deelt i syv Kolonner; den fjerde Kolonne, som dannede Centrum, bestod for største Delen af Artilleri og to Batailloner Grenaderer; den første og syvende Kolonne var dannet af Kavalleriet, hvilket dækkede de fem andre Flanker; de ligeledes i syv Kolonner marscherende Eqpager og Transportvogne fulgte efter.

Med at nærme sig Fjenden og ved et Angreb dannede Fodfolket sig i tre Ræder og Kavalleriet stillede

fig i Intervallerne. Den største af disse Ræder, Centrummet, hvori Grev Romanzoff befandt sig, blev kommanderet af General Ditz, den høire af Generalleutenant Plemenikoff, og den venstre af Generallieutenant Grev Bruce.

Da Feiren bestandig blev bestemt forud, saa kunde man let ordne Infanteriet i Ræder og stille Kavalleriet paa Linie bag samme; det var imidlertid ikke saa let for saa indøvede Tropper i Nærheden af Fjenden at danne tre Ræder Fodfolk og postere Kavalleriet i Intervallerne.

Fra Chotzin til Donau havde Armeen omtrent 25 meget korte Marscher at gjøre; om Morgenen Kl. 10 befandt samme sig i Feiren, hvor den skulde forblive indtil sin Afmarsch Dagen derpaa eller sildigere. Man kunde derfor, uden at trætte Tropperne, hver Marschdag formere Armeen i Slagorden, for derved at vænne dem til at udføre denne Manøver under Fjendens Fie.

Dette skete imidlertid kun eengang, og man kan vanskeliggere tænke sig en mere forvirret og slettere udført Manøver. Og dog holdt man dette Forsøg for tilstrækkeligt og tænkte ikke videre paa at gjentage det; og da Armeen marscherede igjennem Moldau, fra Chotzin til Donau, uden at blive foruroliget paa Veien, saa gif alt godt.

Den 26de Mai kamperede Hæren i Lypchana ved Pruth.

Det forekommer mig overflødigt at nævne alle de de Steder, hvor Armeen gjorde Holdt idet den fulgte Løbet af denne Flod paa den venstre Strandbred. Nogle Batailloner Grenaderer og Jægere, med hvilke General Bauer begav sig fremad for at betegne de til Veir egnede Steder, stilte man derfra.

Snart derpaa overgav man mig Kommandoen over alle Armeens Pifeter, med disse forstærkede jeg General Bauers Korps.

Dette dannede en Kæde, Pifeterne en anden, og de angreb Tartarerne, som toge Flugten efter nogle Kanonstød.

Grev Romanzoffs Armee havde, for at bevare sig for Pesten omgivet sig med en Kordon Kavalleri, hvis Kommandør sendte de fra Generalen erholdte Breve til Hovedkvarteret, efterat han havde dyppet dem i Viinæddike.

En Dag befandt Grev Romanzoff sig foran sit Telt, omgivet af 50 Officerer, da en Kourer ankom. Vi troede han kom fra Rusland. Kommandanten spurgte ham hvorfra han kom. „Fra General Stosfeln,“ lod Svaret. Ved disse Ord lod Grev Romanzoff den Brevpasse, som han allerede havde taget i Haanden, falde, ilte ind i sit Telt og strax derpaa blev der bragt Viinæddike.

Efter dette Optrin formodede vi, at General Stoffeln vilde blive paa hiin Side Pruth og ikke forene sig med os. Pesten var virkelig udbrudt i hans Korps. Da han imidlertid troede, at den ikke smittede og forresten blev henrevet af sin rasløse Iver, besøgte han, uden at bruge Forsigtighed de Syge i sin Armee, blev angrebet af Pesten og døde.

Smitten daterede sig fra Slaget ved Gallatz; her havde en Soldat betjent sig af en Tyrks Pelts og folgte den til en Jøde i Jassy. Jødens hele Familie døde af den ved Peltsen forarsagede Smitte. En fra Jassy formedelst en Forbrydelse transporteret Soldat var ligeledes bleven smittet af denne Sygdom og udbredte Smitten i Nader; Pladskommandantens Tjenerstab og Bagage bragte den til Moskau, og 60,000 Mennesker døde her deraf.

Gregorius Orloff, dengang Keiserindens Yndling forlangte og fik Tilladelse til at gaae til Moskau, hvor man paa den Tid hverken kjendte Rydighed eller Autoritet. Han tilveiebragte igjen Orden og Politi, der blev grebet Sundheds-Forholdsregler og Smitten holdt op.

Vil Historien vel bevare Erindringen om denne Daad? Jeg veed det ikke; dog finder jeg mere Heltemod deri, end man kan opvise i Slag og ved høi Vaabendaad.

Da jeg forlod Armeen, for at begive mig til

Petersborg, forekom det mig, at man meget forsømte de mod denne Plage nødvendige Forholdsregler; jeg blev kun i tvende Dage opholdt ved Beskyttelses-Kordonen: Operationerne for at blive fri for Smitten kunde ikke være meget virksomme.

Fyrst Repnins Position, som havde indtaget General Stoffelns Plads, var paa det samme Sted, hvor Peter den Første i Maret 1711 saae sig nødsaget til at kapitulere med Stor-Beziren. Var det nu saa, at denne Post forekom Fyrst Repnin at være af en ond Forudbetydning, eller at han virkelig var stillet alt for blot, nok er det, at han indstændigt forlangte, at maatte forlade Pruths høire Bred, for at forene sig med os paa den venstre Bred. Dog Faren for Smitte bevægede Grev Romanzoff til ikke at bevilge denne Begjæring.

Men senere udvirkede Frygt for Tyrkernes Nærmelse, hvad den for Pesten ikke formaaede, og det Repninske Korps, som havde tilbragt hele Vinteren i Balasiet, gik over Floden, for at forstærke vor Armee.

Disse Troppers Mondour var i meget slet Tilstand, da man ingen nye havde givet dem; Soldaterne havde gjort sig Beste af deres Kjoler og den største Deel af dem bare Beenflæder af ugarvet Læder; deres Bandolierer vare ikke hvide og deres Haar upuddret. Dog havde man givet dem Kjøb i Overflodighed, og

de syntes at være ret kraftige. Uagtet Fortropperne vare slet equiperede, havde de dog et frigerist Udseende, de leirede sig uden at anlægge spanske Ryttere; og uden i mindste Maade at være i Frygt for Fjendens Nærhed, tillavede de ganske rolig deres Suppe, medens Tyrkernes Skjærmydsel uophørligt holdt Armeen i Allarm bag dens spanske Ryttere.

Jeg undersøgte det Sted, hvor Peter den Første havde ladet sig indeslutte af Tyrkerne; dette Sted hedder Kebai Mahiloff; gjerne havde jeg ladet optage Grundridset deraf, hvis jeg havde kunnet forstaae mig nøiagtige Oplysninger om denne Armees Positioner, men ingen var istand til at give mig disse.

I det Forhold, hvor vor Armee trængte frem langs med Pruths venstre Bred, bleve ogsaa Skjærmydslerne heftigere; Chanens Tropper sluttede sig til Tartarerne. Storveziren var endnu ikke gaaet over Donau. Major Goritsch kommanderede Arnauterne og den afdøde General Stoffelns Kosakker, der til den Tid stod under Fyrst Repnins Kommando. Denne Major, som var af en lille men godt proportioneret Vægt, behagelige Manerer, tapper, virksom og indtagende, blev elsket af Alle; han havde gjort samtlige Krigs-Expeditioner med den afvigte Vinter, og det af ham kommanderede Korps befandt sig et Par Miil foran Armeen.

En Eftermiddag indlebede Fyrst Repnin en Skjær-

mydsel. Soritsch, som havde bestøget en Hest af tartarisk Race, ilede hurtig afsted med en Trop Arnauter og Kosacker; man sendte ingen Fodfolk efter, for at understøtte dem; Kosackerne trængte heftig ind paa Fjenden; deres Kaseri henrev dem, men de bleve nødt til at vige og Soritsch kom ikke mere tilsyne.

I denne Skjærmydsel fandt man ikke af 1000 Kosacker fire, som strede i Forening; de løb frem og tilbage og gjorde i alt for viid Afstand mange Pistolskud uden den ringeste Nytte.

Jeg var tilhæst kun som Tilskuere ved Fægtningen, men da jeg ikke kom fremad, tabte jeg snart Soritsch af Sigte.

Da man ikke saa ham komme tilbage, viste Fyrst Repnin en sand Bestyrrelse derover. Man vidste vel, at den tyrkiske Soldat ikke skaaner den Fange som falder i hans Hænder, men skynder sig med at afhugge ham Hovedet, for at erholde den Priis af ti Daler, som man gav ham for ethvert Hoved han bragte til Hovedkvarteret.

Fyrsten lod de Kosacker, som havde taget Deel i denne Skjærmydsel komme hid; enhver af dem fortalte Tabet af Soritsch paa forskjellig Maade. Man udskjeldte dem og gjorde dem Behreidelser for, at de havde forladt ham, dog alt dette gav os ikke Soritsch tilbage.

I Hovedkvarteret talte man ikke om Andet, end om Tabet af denne tappre Officeer. General-Majoren ved Kavalleriet, Fyrst Trubetzkoy, tilbød en Diamant som han bar paa Fingeren, som Løsepenge for Soritsch. Dette Tilbud opbragte Grev Romanzoff, da han holdt Soritsch for aldeles tabt og mente, at der ingen videre Efterretning var at erholde fra denne, og man maatte nu ikke mere spille Tiden med at bestæftige sig med ham.

Da Sagen imidlertid ikke var umulig, naar man kom en Seddel, hvorpaa dette Tilbud var skrevet, i en Flaske, som man befæstede paa en Stang og derved hidlokkede Fienden paa den Side, hvor den var opstillet, saa kunde Tilbudet af en Diamant gjøre Indtryk.

Man erfarede endelig, at Soritsch endnu levede, og da han i det Dieblif, hvor man vilde dræbe ham, havde Aandsnærværelse nok til at raabe: Pascha! Pascha! saa blev han ført for Tartar-Chanen. Denne erindrede sig, hvor menneskekjærlig Soritsch havde behandlet de Fanger, som vare faldne i hans Hænder, viste sig ædelmodig imod ham, gav ham en polst Officeer til hans Tjeneste og lod ham bringe til Konstantinopel. Man udvirkede snart hans Frihed, herpaa blev han Keiserindens Yndling; hun overøste ham med Belvillie.

Den 6te Juli indtog den russiske Armee en Stilling i Nærheden af Fienden, med deres høire Fløi

vendt imod Pruth og med Larga Floden imellem sig og den Armee som Tartar-Chanen kommanderede.

Den 7de hengik i Deliberationer og Forberedelser til Angreb; General Bauer afgjorde disse Beslutninger; han var Sjælen i vore Foretagender.

Ved Nattens Frembrud satte Hæren sig i Bevægelse. Fienden havde ingen Forholdsregler truffet for at forhindre Overgangen over Larga Floden, som han alligevel funde vanskeliggjøre, uagtet Floden var udtørret. Hans Leir, som tildeels paa sin venstre Fløi var støttet og dækket af Pruth, var isøvrigt slet forsvaret ved en Grav, som paa hans høire Fløi dannede en Vinkel.

Mlemenikoffs Division fik Befaling til at gjøre et falsk Angreb paa Fiendens Front; vor Hovedangreb blev rettet paa hans høire Front, som, naar man var gaaet over Larga, var meget let at angribe.

I dette Hovedangreb marscherede Repnins, Potemkins og Bauers Korps'er, i hvilket sidste jeg befandt mig, i første Linie; Bruce's og Olitz's, hvorved Grev Romanzoff var, dannede den anden, eller megetmere Reserven, Kavalleriet kom bag efter; en Afdeling Jægere marscherede i nogen Graastand fra vor venstre Fløi.

Fienden, som allerede Mlemenikoffs Division beflægtigede, opventede ikke vor Ankomst, men flygtede efterat have gjort nogle Kanonstød.

Jeg var en af de Første, som ankom i Tyrkernes

Forstændsning. Da jeg endnu var 10 Skridt bortfjernet, lagde en af dem Jld paa en ligeoverfor mig rettet Kanon, og reddede sig; det var den hele Fare, som jeg var udsat for.

For at give de efterfølgende Tropper Mod, raabte jeg, saasnart jeg befandt mig paa Skandsen: „Chatarine leve! Hurra!“

Vore Tropper ankom i den tyrkiske Leir, uden at gjøre et Skud; Korpserne i anden Linie havde ikke engang seet Fjenden. Jeg troer ikke, at dette Angreb paa den høire Fløi af Forstændsningen har kostet os type Mand.

Det falske Angreb paa Fronten var ikke morderrift; Plemenikoff, som ledede det, var gammel, men tapper; han forcerede den hele Forstændsning tilligemed os; vort samtlige Tab oversteg ikke 100 Mand.

Tyrkerne lode deres Bagager og det af 60 Kanoner bestaaende Artilleri i Stikken.

Tartar-Chanens Telt var foret med karmosinrødt og med guldbroderet Atlask; Fyrst Repnin satte sig ved et Kompagni Grenaderer i Besiddelse deraf; dette var Chef-Kommandantens sædvanlige Garde, og han førte dem selv med flyvende Faner ind i Teltet.

De Seirende gjorde paa denne Dag ikke mere end 23 Fanger. I den tyrkiske Leir fandt man dræbte Ruskere, Parviis befæstet ved hinanden. Dette Syn forbittrede vore Folk, som herpaa ubarmhjertig masas-

frerede flere Tyrker som havde skjult sig i et for nylig gravet Hul.

Efter Fægtningen ved Larga tilskrev Keiserinden mig et naadigt Brev og sendte mig St. Georgs Ordenen, som hun hædrede mig med, fordi jeg først var trængt ind i Tyrkernes Forstandsning og forkyndt Seieren, i det jeg udraabte hendes Navn.

Den 8de Juli indtog den russiske Armee en Position paa hiin Side Larga og trængte videre frem paa den venstre Bred af Pruth, uden at støde paa Fjender.

Man syntes at leve i fuldkommen Fred; Krigen begyndte først, da man nærmede sig Donau.

Den 19de Juli laa vor Armee i Peir ved Rahul, en ved Pruth nærliggende Flod, som dækkede vor høire Fløi; Salza, en anden Flod eller Strøm, strakte sig i længere Afstand henimod vor venstre Fløi. Vi havde begivet os bort fra denne Flod, uden at jeg erfarede Bevæggrunden dertil, for at nærme os Pruth og Rahul.

Vi vare kun forsynede med Brød for nogle Dage, og ventede en Tilførsel, som imidlertid den med lette Tropper stærkt forsynede Fjende kunde affjære, uagtet en stærk Afdeling blev anbragt bag ved Konvoien for at beskytte den.

Den 20de Juli forkyndte Skytset i Isache, at Störveziren var gaaet over Donau.

Han kom i den Hensigt at indtage en Stilling paa den venstre Side af Rahul; Fronten af hans Armee dækkede han ved en Art af Forskandsning, men aflod at beskytte dens Flanker, uagtet Rahuls Nærhed kunde tjene hans venstre Fløi til Beskyttelse.

Ingen Huulvei, intet Træ hindrede det russiske Artilleri paa dets Marsch imod Fjenden. Kun en Art Jordvold gjennemskar Sletten, hvorpaa begge Armeer befandt sig, og denne under Navn af den trajanste Bei bekjendte Forhøining havde en Avantgarde kunnet dække.

Fangne Tyrker forsikkrede os, at deres Armee var 300,000 Mand stærk, dette Tal var uidentvisl overdre- vet; jeg troer, at 70 til 100,000 Kombattanter befandt sig derved; vor talte kun 18,000 af disse; dog blev Angrebet bestemt til følgende Nat.

Den bedste Bei havde været, naar man havde gjentaget den Manøver, som saa godt lykkedes ved Rahul og som var saa let at iværksætte, da Tyrkerne hverken havde udsatte Voster, eller Bedetter og Speidere.

I denne Hensigt maatte man dirigere Armeen ved Salza, og idet man fulgte Flodens Løb, ved Dagens Frembrud at naae Fjendens høire Fløi, som ikke var dækket, medens man ved et falsk Angreb havde hen- vendt Fjendens Opmærksomhed paa forskellige Punk- ter paa sin Front eller paa sin venstre Fløi.

Efter gjort Erfaring kunde man næsten sikkert

regne paa, at han, saasnart vore Tropper alvorligt havde angrebet hans høire Fløi, vilde flygte.

Jeg veed ikke, hvilken Plan man vilde følge, men det forekom mig, at man vilde gjøre Hoved-Anstrængelsen paa den fjendtlige Front; Plemenikoff's Karee og General Olitz's store Karee, hvor General en Chefen befandt sig, marscherede i denne Retning; det Bauer'ske Korps blev beordret til at kaste sig paa Tyrkernes venstre Fløi; Bauer's og Repnins Korps'er skulde angribe deres høire Flanke.

Med Nattens Indtrædelse den 20de Juli satte man sig i Bevægelse. Fra Marschens Begyndelse herskede Forvirring i den store Karees Batteri som var 12 Kanoner stærk; noget af dette Skyts var rettet mod den ene, andet til den modsatte Side. General Mellissino, som kommanderede den, syntes at have mistet Forstanden. Chefen for Armeen blev vred og gjorde ham Vebredelser; General Olitz blev endnu ærgreligere derover, da hans Karee ikke marscherede regelmæssig, og der opstod Huller derved, saa henrandt Tiden inden man kunde blive enige.

Fra den store Karee, hvori jeg befandt mig, kunde vi ikke see den anden Karee med hvilken vi skulde marschere i Overeensstemmelse; Nattens Mørke forhindrede det, og man havde ikke taget nogen hensigtsmæssig Forholdsregel, for at bewirke den anden Karees Forening med vor, saa at vi vare uden Efterret-

ninger fra samme. Havde vi beregnet Afstanden slet, eller fjernet os fra Vinien, nok er det, istedetfor med Dæmringen at naae den fjendtlige Veir, overraske Dagen os i det Dieblif, hvor vi nærmede os den trajanste Bei.

Vi opdagede da paa vor Benstre Bruce's Karee, som marscherede paa et ophøiet Terrain meget langt fra os, og endnu mere fjernt marscherede den Nepninske Karee.

Fra den fjendtlige Veir kom derpaa en Trop frem og kastede sig imellem os og Bruce's Karee, hvorfra det blev bestudt med Kanoner, hvis Rugler dog traf os. Denne Omstændighed gjorde vort Korps uroligt, man holdt Raad: jeg var af den Mening, at man uden Tidsspilde maatte gaa løs paa Fjendens Forstandsning, mod hvis høire Fløi man saae Nepnins Karee at drage; dette Raad blev fulgt.

Men Tyrkerne bestjøde os bagfra, fra den trajanste Bei, ligesom fra en Skanse; jeg tog, uden Ordre, en Deel Reserve-Infanteri af vort Korps, hvor dengang kun en eneste Officeer befandt sig, og gjorde mig særdig til at fordrive Tyrkerne fra deres Poster; de flygtede, efterat nogle Flinteskud vare gjorte paa dem. Medens vi rensede den trajanste Bei, opdagede vi Plemenikoff's Karee, som i et Kanonskuds Afstand marscherede tilhøire fra os.

Strax begav jeg mig paa Over-Kommandeurens

Befaling derhen, og overbragte ham den Ordre, at de maatte vente paa os, for at vi i Forening kunde angribe Fjenden.

General Sametin, en af dette Korpses Anførere, modtog mit Erinde. Jeg var alt vendt tilbage og havde endt min Beretning, da jeg saa mig om og bemærkede den Plemenikoffste Karee i Forvirring: Vognene, Bagager, Artilleri skyndte sig hurtig derfra.

Jeg sagde til Grev Romanzoff: denne Karee er slaget paa Flugten. Neppe havde jeg udtalt disse Ord, før de Plemenikoffste Tropper kom imod os i den største Uorden; der var en fuldstændig Forvirring. Halvdelen af disse Flygtninge trængte igjennem Abningen i et af Hjørnerne i vor Karee; det første i dette Hjørne posterede Grenadeer-Regiment affjødte deres Geværer i Luften. Man maatte raabe saameget man vilde, at der ikke skulde skydes, det var ikke muligt at gjøre sig forstaaelig. Ser ladte Feltstykker, som stode i dette Hjørne, fyrede to Gange, lykkeligviis uden at træffe nogen. I denne ubeskrivelige Forvirring bemærkede man paa Pladsen som Kareen havde indesluttet, 40 forladte Kanoner.

Tyrkerne forfulgte Flygtningerne kun kort. Da jeg forresten ikke kunde see, hvad der gik for sig paa vor høire Fløi, saa kan jeg heller ikke tale derom som Dienvidne.

En Oberstlieutenant sagde mig endnu samme Dag,

at, da han lod sine Tropper avancere, havde Tyrkerne som havde sprængt Plemenikoff's Karee, ved Synet af dette Kavalleri gjort Holdt og derpaa truffet sig tilbage. Han forsikrede mig, de havde ikke været stærkere end 500 Mand, og tilføiede, at han vilde lade dem angribe og havde raabt „Fremad,“ men hans Tropper vare blevne ubevægelige.

Om Begyndelsen til denne Forvirring har jeg kun kunnet erfare følgende:

En Huulvei, som gik ud fra en af de fjendtlige Forstæandsninger, strakte sig hen imod det Sted, hvor Plemenikoff's Karee gjorde Holdt. Man burde have kjendt denne Wei og hensat en Pistevagt til dens Begrænsning; dog alt dette skete ikke. Pludselig foer en Trop Tyrker ud fra dette Sted, styrtede sig paa Kareen og overraskede den ved dette rasende Angreb i den Grad, at de ikke mere gav sig Tid til at kjende hverandre, og kom i Uorden.

Af de 6 Batailloner, hvoraf Kareen bestod, omkom imidlertid kun en Officeer.

I Sandhed, hvo som havde seet dette Optrin, vil ikke mere sige, at Russerne, naar de ere paa Linie, aldrig vige og man maa dræbe dem, for at fordrive dem af deres Stilling. Soldaterne af denne Nation ere meget tappre, men de ere ikke ganske overbeviste om, at deres Patron bringer dem i Paradis, naar de dø paa Valpladsen. Uordenen og Skrækken

i vort Korps var saa stor, at hvis det i dette Dieblif var bleven angreben af 1000 Tyrker, havde dette ligesaaalidet holdt Stand, som det Plemenifoffse Korps.

Men medens denne tyrkiske Infanteri-Afdeling satte os i en saa levende Uro, udbredte der sig Bestyrtelse i deres egen Leir.

Den Nepninske Karee naaede til deres høire Fløi, idet den marscherede paa en Høi, som samme beherskede, og hvorfra det meget godt kunde blive seet; ved dette Syn opløste denne Leirs samtlige Tropper sig, og grebe Flugten. Ja det syntes endogsaa, at de allerede dengang begyndte at flygte, da Forvirringen opstod i det Plemenifoffse Korps, og at det første var den egentlige Marsag, som forhindrede Fjenden i at forfølge sin paa denne Side opnaaede Fordeel. Bauers Karee, som vi først kunde see mod Slutningen af Fægtningen, var draget langs med Kahul og havde angrebet Fjendens venstre Fløi.

Bor store Karee var allerede nær ved at naae Tyrkernes Forstadsning, da vi saae 20 eller 30 af deres Infanterister gaa rolig bag en lille Høi.

Det gule Husar-Regiment var kun 50 Skridt fjernet fra dem, og dog undslap hine. Flere andre Fodgængere bleve nedfalede i Græsset og Forstadsningens Grave, hvor de havde skjult sig.

Tyrkerne forlode tilligemed deres Leir deres Bagager og deres Skyt, hvilket sidste bestod af 180

Kanoner. Russerne gjorde knapt 100 Fangne, og jeg tvivler om, at denne Seier har kostet Tyrkerne 500 Mand.

Efter deres Opløsning fastede Fjenden sig paa Isache, Kilia, Aldermann og andre Pladse, hvorfra de paa ny forsøgte at gaae over Donau. Man havde kunnet adsplitte dem, naar man uden Ophold havde truffet Armeen hen til denne Floddbred, hvorfra den kun var to Dagmarscher borte.

Men Grev Romanzoff lod sig nøie med at kommandere nogle Afdelinger derhen og lade dem opslaa Leir ved Balpladsen, hvornæst han ogsaa endte Felttoget.

Prinds Wilhelm af Brunsvig, en Neveu til Kongen af Preussen, var kommen til Armeen, for der at tjene som Frivillig under Grev Romanzoffs Kommando, som ikke gjorde en Hemmelighed af, at Kongen havde tilfrevet ham, at han skulde behandle hans Neveu med Strænghed. Denne Prinds havde paadraget sig Kongens, sin Onkels Unaade, ved en maafee ugrundet Mistanke om at han havde begunstiget sin Søsters — den preussiske Kronprindses Gemalinde — uordentlige Levemaade. Han havde Mand og en dannet Forstand; men var formedelst sit svagelige Legeme og blide Temperament kun lidet egnet til at bære Krigens Besværligheder; — han døde snart efter Slaget ved Rahul.

Dagen efter Slaget blev General Bauer affendt

henimod Donau, for at sætte sig i Kundskab om Fjendens Marsch.

Fyrst Repnin vendte sig med sit Korps til Ismail, som han bemægtigede sig; siden indtog han Kilia-Nova efter en ti Dages Beleiring.

Jeg blev sendt til den sidste Stad, for at sætte den i Forsvarsstand.

Ved min Ankomst til Kilia fandt jeg nogle Afde-
linger russiske Tropper, som havde besat Porte og Vol-
de. Fem til firtusinde Tyrker vare endnu paa Plad-
sen. Efter Kapitulationen skulde de transporteres paa
den anden Side af Donau til Tulche; men da det
fattedes paa Skibe, saa gif denne Transport kun me-
get langsom fra Haanden.

Kilia ligger i en ved en Bæk og Donau dannet
Vinkel. Dens vidtløftige Forstæder bleve afbrændte;
Fæstningen er lille, og kan kun i nogen Tid holde sig
imod en Fjende, som intet andet Skyts har end tolv-
pundige Feltstykker. Russerne havde opstillet deres ene-
ste Batteri hundrede Skridt fra Volden, og vilde ikke
have kunnet forsvare det paa dette Punkt, hvis der hav-
de hersket nogen Orden paa Pladsen; thi fra Volden
af skyder man lige ned paa dette Batteri og Tyrken
træffer meget godt med Karabinen, naar han staaer
bag en Muur.

Hver Dag besøgte jeg Fæstningsværket, som jeg
lod bygge foran Porten ved Donau; henved tusinde

Tyrker laa i Leir i Nærheden, og jeg tilbragte tre Uger i deres Midte. De syntes mig aldeles at leve i den Tilstand som et militairt Demokratie fremkalder.

Fyrst Reprin behandlede de tyrkiske Gidsler med Ædelmodighed; han gjorde Enkelte af dem en Foræring og disse spiste ved hans Bord.

Den første Gang, da de spiste til Middag hos Generalen, stak den Fornemste af dem sine Fingere i Suppeterrinen, for at tage Rudsler op. En Dag lod man dem spise sammen til Aften med to meget smukke Fruentimmer, disse Dvinders Nærværelse forbausede dem i den Grad, at de vægrede sig for at sidde med samme ved eet Bord. Efter nogen Nøden bleve de imidlertid meget dristige, ja, en Effendi omfavnede endogsaa begge Damerne.

I deres Telt havde de en Dreng paa tolv Aar, som spille Guitar og ledsagede sin Sang med uanstændige Stillinger, dette morede dem meget. Vi kaldte det for „den tyrkiske Komædie.“

En vis Mustapha, som ikke hørte til disse Gidsler, levede ganske fortrolig med os, og tilbragte ofte Natten i vor Leir. Da han længe havde været i Garnison i Chotzin, saa forstod han Polst. General Postemkin, som siden spille en saa betydelig Rolle, bad Mustaphaen om, at han med sit Korps skulde forlade den ottomanniske Armee; han lovede ham et Etablissement i Kasan, hvor de russiske Undersaatter øve den

muselmanſke Religion; men hvilke Tilbud man end gjorde ham, forkaſtede han dem beſtandig med Foragt. Muſtapha havde en Broder ſom var 16 Aar, ſom ofte ledsagede ham, og ſom han ſyntes at være meget hengiven, men da Taler var om hans Harem, ſagde han, at han intet Diebliſt vilde tage i Betænkning, at dræbe ſin Broder, hvis denne vovede kun at ſee paa en af hans Qvinder.

Medens jeg var i Kilis, døde Pladskommandanten; en Bataillon Grenaderer, hvis Chef han i lang Tid havde været, ſørgede meget over ham.

Da de frygtede for, at Tyrkerne ſkulde beſtjæmme hans Liig, ſom man dog kun kunde begrave i en Stad ſom ved Fredſlutning blev givet dem tilbage, ſaa bade de mig om, at jeg vilde anvife dem et ſikkert Sted til hans Begravelfe. En meget høi Terraffe ſyntes mig paſſende til denne Beſtemmelfe. Grenadererne gravede derpaa et Hul, men ſom dog ikke var dem dybt nok; efterat de havde gravet henved 24 Fod dybt, fandt de et Lag Kanonfugler. Man kunde viſtnok ikke finde noget mere paſſende Sted for at berede en gammel Krigers Aſke den ſidſte Hvile.

Samtlige Grenaderer ved Bataillon en ledsagede dette Sørgetog og flere af dem faldede Taarer. En reſtkaffen, tapper Officeer, ſom deler Moisommeligheder og Farer med ſine Undergivne, vil altid erhverve

fig Kjærlighed. I Kilia har jeg bemærket flere Minde-
desmærker fra Genuesernes Tider.

Den 16de September blev Bender indtaget med Storm.

Den 26de September indtog en Afdeling af Grev Romanzoffs Armee Staden Adermann. Ved denne Affaire mistede man Kommandøren for en Jæger-Bataillon, Kinloch; han var en Paarørende til den General Keith, som, efterat han havde tjent i Rusland, blev dræbt ved Hochkirchen, hvor han sægtede i den preussiske Armee. Kinloch hørte til Regimentet Cameron, som var blevet saa grusomt behandlet af Grev Pombal.

I November Maaned faldt Slottet Brasiloff i Russernes Hænder. Byen var afbrændt Vinteren forud.

Grev Romanzoff tog sit Vinterquarteer i Jassy, General Olitz i Bucharest.

General-Major Weismann blev beordret til at føre Kommandoen ved Donau. Under hans Befaling stillede man de i Brasiloff, Kilia, Ismail og Adermann tilbageblevne Tropper. Fra Donau til Jassy er der 35 geographiske Mil.

I Oktober Maaned fik jeg af Kongen af Danmark Befaling til, naar dette Felttog var tilende, at begive mig til Kjøbenhavn. Ordren indeholdt ogsaa den Bemærkning, at jeg snart igjen skulde vende tilbage til den russiske Armee. I Aaret 1771 ankom

jeg til Kjøbenhavn. Min frigerisse Løbebane var paa denne Maade afbrudt, og jeg saae mig indviklet i Hof-Intriguer, som i Aaret 1772 fik et saa sørgeligt Udfald.

Krigen 1788 imellem Sverrig og Rusland.

I Begyndelsen af Sommeren 1788 lod Kongen af Sverrig, Gustav den Tredie, sine Tropper rykke ind i russisk Finland, og en Flaade udruste i Søen, for at understøtte hans Land-Armees Operationer. Efter den svenske Konstitution tør Kongen ikke føre nogen Krig uden sine paa Rigsdagen samlede Stænders Samtykke, med mindre et uforudseet Angreb var at afflaa. For at rettfærdiggjøre Krigen mod Rusland, foregav Gustav, at Kosakkerne havde insulteret det svenske Territorium.

Denne Beræggrund havde endog kun en Skingrund, thi Russerne brugte slet ikke Kosakkerne i denne Egn, og havde ikke givet Sverrig den ringeste Anledning til Besværing. Men da Ruslands Hoved-Stridskræfter paa den Tid vare rettede imod Tyrkerne, saa troede Kongen af Sverrig at han saa hurtig kunde komme til Petersborg, at han derved skulde tvinge dem til at indrømme ham Bevillinger, for at redde denne Hovedstad. Og saa haabede han paa denne Maade

uden Sværdslag igjen at faae endeel af de Prøvindjer tilbage, som hans Forgængere havde tabt.

Hans Projekt var ogsaa lykkedes, naar han havde opsat sit Angreb til den Tid, da den russiske Flaade forlod det baltiske Hav, for at begive sig til Archipelet til en Diversion imod den ottomaniske Port. Man for-
sikkerer, at Hoffet i Petersborg saa lidt havde ventet dette Angreb af Gustav, at det neppe havde 7000 Invalider til at bevogte sine Besiddelser i Finland og til at forsvare Hovedstadens Approscher.

Istedetfor at oppebie den beleilige Tid, gif den svenske Flaade i Søen allerede i Begyndelsen af Juli Maaned, og den 17de mødte den den russiske Flaade, indlod sig i en Fægtning med den, hvis Udfald var tvivlsomt, men som tilintetgjorde Gustavs Foretagende, da hans Armee tillands ingen Fremstribt kunde gjøre, naar hans Flaade ikke var Herre tilføes. Thi i disse af Bække, Sumpe og Havarme gjennemstaarne Egne er man nødsaget til at lade den til Ramp paa det faste Land bestemte Armee afgaae tilføes.

Disse Skibe forenet til en Konvoi eller Flotille, seile langs med Kysten fra et Fjorbjerg til et andet, og man kan vel begribe, at de kun for saa vidt kunne fremrykke eller bevirke en Landing, naar de tillige blive beskyttet af en Flaade, som er den fjendtlige overlegen.

Da den svenske Flaade intet afgjort Fortrin havde,

faa kunde dens Flotille heller ikke operere med Held; den maatte i Forventning af gunstigere Feiligheder blot indskrænke sig til Chikanekrig. Den i sin Marsch standseende Landmagt indsaae, at den foretagne Krig var imod den svenske Konstitution, og konfödererede imod Kongen; Ulfredsgheden udbredte sig lige til Hovedstaden og Provindserne, og Gustavs Stilling blev kritisk.

Imidlertid reklamerede det uventet angrebne Hof i Petersborg de Hjelpetropper, som Danmark i Traktaten af 1773 havde forpligtet sig til at levere.

Den danske Regjering vilde sandsynligviis forud have forekommet den Forlegenhed, hvori denne Reflation satte den, naar den ved det første Udseende af Fiendtligheder fra Sverrigs Side havde udrustet et Dussin Linieskibe. Gustav vilde da ikke have vovet at indlade sig i en Expedition med Rusland, naar han havde seet den danske Flaade i Stand til at virke.

Hvordan det nu end var, saa erklærede Hoffet i Kjøbenhavn, at det, for at opfylde sine Forbindtligheder, vilde lade Tropper marschere imod Sverrig.

I Overensstemmelse hermed forsamlede sig i Norge et Korps af 12,000 Mand, hvis Kommando var overgivet til Prinds Carl af Hessen, Kongen af Danmarks Svoger. Arveprindsen fandt sig i, at gjøre Felttoget med som Frivillig. Armeen var bestemt til, at trænge tillands ind i Sverrig og at beleire Gothenborg.

For at komme for denne Plads maatte de Danske trænge frem igjennem Havbugten ved Dvæströmbro, som skiller den norske Kyst fra den svenske, og saaledes 30 Mile ind paa det svenske Gebeet.

Den 22de September satte de sig i Bevægelse og gjorde et Korp8 af 800 Svensker til Fange. Den svenske General Hierta, som stod ved Wänersborg med en svag Afdeling, foretog Intet for at forhindre den danske Armee8 Fremtrængen og paa denne Maade ankom den danske Armee den 7de Oktober for Gothenborg, og opfordrede den til at overgive sig.

Men Kongen af Sverrig havde været der fra den 3die i denne Maaned; Besætningen havde saaet Forstærkning, hvilket, som man sagde, beløb sig til 6 eller 7000 Mand; Pladsen kunde ikke strax blive foruroliget og kunde let fra Søsiden blive provianteret fra Staa-ne. En for den danske Armee bestemt Konvoi Skibe blev erobret, da den ikke var beskyttet. Det manglede denne Hær paa Midler til et Bombardement eller et Stormløb; i Ryggen havde den Fæstningen Marstrand, og den maatte betale sine Levnetsmidler til en meget høi Priis i denne lidet frugtbare Egn. Indtog man ikke Gothenborg i det første Stormløb, saa maatte man gaae tilbage; men hvilket et Tilbage tog! Igjennem et klippesfuldt Landstrøg, og omgivet af Bander af bevæbnede Bønder, som affjære Tilførselen og gjorde Pænsagen stridig, medens man tillige blev forfulgt af

en Armee, som troede sig seierrig. Vægger man nu hertil den strænge Marstid og den i disse skarpe Regioner allerede bidende Kulde, saa begriber man den danske Hærs Forfatning.

Den 8de Oktober begav den engelske Minister Elliot sig i den danske Leir og gjorde sammes Kommandør med Lethed begribeligt, at den samme Lod forestod ham, som de amerikanske Insurgenter havde berebet General Bourgoyen i Sarataga; han beviste ham, at lun Underhandlinger her kunde frelse ham.

Elliot bewirkede en tre Dages Waabensstilstand hos Kongen af Sverrig.

Hadde de Danske, som det var bestemt, begyndt deres Tilbagezog den 9de Oktober, saa kunde de have naaet Odewald og derpaa Strömstad; derved vilde de have nærmet sig deres Støttepunkter; og beskyttet af deres Flotille, vilde de have været i Stand til, at sætte sig i Forbindelse med Kjøbenhavn og selv med Petersborg. Men derved, at de spildte deres Tid i deres Position for Gothenborg, blev dem intet andet tilovers, end at slutte en overilet Fred, hvorved de tabte en Allieret, hvis Beskyttelse var saa vigtig. Det lod til, da Elliot ledede denne Underhandling, at Kongen af Sverrig ikke kjendte Fordelen af sin Stilling bedre, end Chefen for den danske Armee de Farer, hvori hans Ufornuft havde sat ham. Den engelske Minister red-

dede virkelig den danske Armee, dette var imidlertid ikke lykkedes, hvis Gustav havde ledet Underhandlingen.

Fra den 10de til den 12te Oktober var de Dan-
skes Nød meget stor, og fra den 14de bragt paa det
høieste Punkt; thi siden den 8de var de allerede blevet
foruroliget ved Bander af Bønder, som bleve anførte
af deres Sognefogder, og man forsamlede allerede Trop-
per i Karlstadt, som vare i Begreb med at oversalde
dem. Det er indlysende, at Kongen af Sverrig ved
nogen Udholdenhed vilde have taget den hele Armee
samt den sig derved befindende Tronarving til Dan-
mark fangen. Elendighed og Hunger havde selv uden
Slag ladet dem falde i hans Hænder.

Den danske Armee vendte tilbage til Norge, efter-
at Freden var sluttet, og leed meget paa sit Til-
bagetog, uagtet den ikke i mindste Maade blev for-
uroliget af Landboerne; i 36 Timer manglede den
Brød. Ved sin Ankomst til Norge i Begyndelsen af
November, var den omtrent 4000 Mand mindre, og
af hvilke kun 50 eller 60 vare faldne for Fjendens
Haand.

Man behøver ikke mange Kundskaber og megen
Eftertanke for at indsee, at denne Expedition var slet
ubtænkt og styret. Hvis ikke Danmark var bleven re-
gjeret af Fremmede, som ingen Kundskab havde om
Marinen og Stridskræfterne tillands, saa vilde man
ikke have begyndt et saa ubetænksomt Foretagende, eller

i det Mindste ikke have undladt at understøtte Hærens Operationer til Lands ved den Flaade, som man havde ved Haanden; denne ved Fredriksværn værende Flaade bestod af et Skib paa 74 Kanoner, to Skibe paa 64 Kanoner, tre Fregatter, ti Galeier og tolv store Kanonbaade.

For at opfylde Traktaterne med Rusland, maatte man stille et vist Antal Krigsskibe til denne Magts Disposition og lade 12,000 Mand rykke frem langs med de svenske Grændser, uden at man dog foranledigede dem til at begive sig paa det fjendtlige Gebeet. Kongen vilde da have seet sig nødt til, at betaschere en Deel af sine Stridskræfter for at iagttage dette Korps. Paa denne Maade fuldførte man en for Russerne nyttig Diversion.

At man udsatte sig for at ofre mange Mennesker og Penge, for at bemægtige sig Gothenborg, var ikke meget fornuftigt; thi man kunde forudsee, at Sømagterne ikke vilde tilgive, at en saa væsentlig Plads ved Sverrigs Debouscheer var under Danmarks Bestyttelse. Men vilde man absolut angribe Gothenborg, saa maatte dette skee fra Søfiden og ikke tillands; man maatte indskibe de til Expeditionen bestemte Tropper med Tilbehør paa Kanonbaade, lade Konvoien eskortere ved nogle Krigsskibe, og lande der hvor Terrænet i saa Henseende var gunstigt.

Men da man tog Veien over Land blev Trans-

porten besværlig og overordentlig kostbar; tilføes havde den været let, og Omkostningerne fire Gange ringere.

Tillands behøvede man i det Mindste en fjorten Dage, for at komme fra de norske Grændser til Gothenborg, tilføes derimod, kunde man selv om Natten komme fremad; Overfarten havde skeet i en Tid af Ste Dage og man kom da Kongen af Sverrigs Ankomst i Forkjøbet. Det til Expeditioner af denne Art saa nyttige svære Skjts bliver let transporteret tilføes, men i et bjergfuldt og af Klipper gjennemstaaet Land er der næsten uoversigelige Forhindringer for denne Transport.

Naar endelig Hensigten skulde forfeiles, saa var Tilbagetoget tilføes lettere og mindre farligt.

Hadde man, da jeg i Juni Maaned ankom til Kjøbenhavn, for at tilbyde min Tjeneste, behandlet mig paa en passende Maade, istedetfor at afvise mig og sætte mig i den Nødvendighed at trække mig tilbage, saa vilde jeg sandsynligviis have sparet Danmark den Ulykke som flød af dette Felttog.

Da jeg bestandig yttrede den Mening, at Danmark fornemmelig maatte stole paa sin Marine, og i den Grad indøve sin Landmagt, at den kunde operere i Overeensstemmelse med sine Stridskræfter tilføes; saa vilde jeg vistnok have opbudet Alt for at Expeditionen imod Gothenborg var blevet udført tilføes og ikke tillands. Uden Tvivl vilde mange Indvendinger have

reist sig mod denne Mening; men jeg havde imidlertid Grund til at formode, at mit Raad havde beholdt Overhaand. Herr von Krüdener, russisk Minister i Kjøbenhavn, maatte i dette Anliggende have en afgjørende Stemme; han viste mig Fortrolighed og vilde uden tvivl have understøttet min Anstuitelse, hvis han fandt den nyttig: og han indsaae virkelig sammes Fortrin.

Danmarks Expedition mod Gothenborg havde imidlertid skadelige Følger for Rusland, som gjerne hurtig vilde slutte Krigen med Sverrig, og var alligevel nødsaget til at fortsætte den indtil 1790.

Det er allerede blevet bemærket at den svenske Armees Utilfredshed havde udbredt sig til Hovedstaden og Provindserne. Ruslands Agenter forstode saa godt at vedligeholde denne Utilfredshed, at de Svenske vare i Begreb med at slutte Fred med det Petersborger Hof uden deres Monarks Deeltagelse.

Gustav flakkede omkring i sit Land, og gjorde sig forgjæves Umage for at formilde den oprørte Stemning, da de Danskes Angreb kom ham til Hjælp. Han benyttede denne, for paa ny i Sverrigs Hjerte, at vække det gamle Had imod de Danske. Man erindrede igjen Christian den Andes Tyranni og gjorde denne Krig til en national, hvorimod Folket i Begyndelsen saa høit udtalte sig.

Derpaa lod Gustav de Fornemste iblandt de Utilfredse, Cheferne for Armeens Konfedererede og Rus-

lands Tilhængere indespærre. Som en Folge deraf vare Pengene, som det Petersborger Hof havde anvendt for at forøge sit Parti i Sverrig tabt, og Intet blev tilovers, uden at slaaes. Gustavs Operationer mod- sagde ikke hans første lykkelige Held. Hans Strids- magt til Søes var vistnok Fjendens overlegen; men falske Kombinationer bevirkede, at dette Fortrin gik tabt.

I Foraaret 1789 affeilede han for at overfalde den paa Revals Rhed usforsigtigt ankrede fjendtlige Flaade; men da han opholdt sig ved Rogersvik, for at borttage et Koffardislib, saa blev den russiske Flaade derved allarmeret. Han forsøgte et Angreb, men blev slaget paa Flugten med Tab af to Skibe.

Som en Folge af dette flette Forsøg førte han sin Flaade og Flotille i Bugten ved Bjorka Sund. Den Fornøielse at lade sit Skytsets Torden høre indtil det keiserlige Pallads i St. Petersborg kom ham dyrt til at staae; efterat han en heel Maaned havde været blokeret i Bugten, traf han sig ud med et Tab af 7 Linieskibe, 3 Fregatter, 31 Fartøier af ringere Størrelse, 500 Kanoner og 5000 Mand: dette var tilsam- mentaget idet Mindste 3die Delen af hans Udrustning. Han flygtede med Resten til den svenske Bay ved Sven- ka Sund.

Næste Aar overtog Russerne at forcere ham der. Man maa betænke at i disse paa Smaasøer og Klip- per talrige Egne kan en Flotille kun manøvrere ved

roligt Veirligt; ved stormende Veir maa den blive rolig paa Underpladsen, ellers er man udsat for den Fare, at tabe den. Man havde anbetroet Prindsen af Nassau Kommandoen over den russiske Flaade, en Mand, der med Talent til Intrigue forenede megen Dristighed, men som ikke havde mindste Erfaring i den Maade at føre Krig paa.

Han angreb de Svenske i Sventa Sund i et stormende Veir; den russiske Flotille gik tilgrunde derved, thi en stor Deel blev knust paa Klipperne og opslugt af Havet, og 6000 Mand, 55 Skibe og 500 Kanoner blev taget af de Svenske. Denne Kamp, som fandt Sted den 9de Juli 1790, forandrede Gustavs Skjæbne, og da den franske Revolution gav Anledning til alvorlige Betænkeligheder, saa sluttede Magterne Fred med hinanden paa lige Betingelser. Hver Magt blev indenfor de Grændser som den havde havt før Fiendskaberne's Udbrud. Traktaten blev undertegnet den 14de August 1790.

Erindringskrift

om

Kongen af Danmarks Militair-Stat.

Forord.

Jeg havde opsat et Erindringskrift for Struensee, som fremkaldte en Hovedanklage imod mig, og som uidentivt meget bidrog til de Følgelser, hvorfor jeg var Gjenstanden.

Havde jeg ikke Grund til at troe det, naar det forøvrigt er sandt, at Grev von Schmettau, som blev fængslet under den anden Greve af Bernstorffs Ministerium, blev indviflet i en kriminel Undersøgelse, — under hvilken han døde i Fængslet — fordi han offentliggjorde Grundsatninger, som vare overeensstemmende med mine.

Hvordan det nu end er, saa har jeg under mit Fængsel paa Munkholm søgt at tilbagekalde i min Erindring, hvad mit Skrift, som jeg tilstillede Struensee væsentligst indeholdt, og deraf udkastet følgende Erindringskrift, som jeg har forsynet med Tilfætninger, efterat de Betragtninger vare taget tilbage, hvilke tidligere vare mig paalagte.

Jeg overrækker herved denne Memoire, som i en vis Henseende hører med til min Proces.

Jeg vil ønske, at de Betragtninger som det indeholder engang maatte være mit Fædreland til Nytte!

Betragtninger over Kongen af Danmarks Militair-Stat.

Indledning.

„Det er ikke Lykken, som behersker Verden, siger Montesquieu; man spørge Romerne, som bleve deelagtige i en uafbrudt Velstandstjæde, saalænge de bleve regjerede efter en vis Plan, hvorimod en uafbrudt Rjæde af Modgang blev dem tildeel, da de bleve beherskede efter en anden.“

„Der gives moralske og physiske Aarsager, som ere de herskende i ethvert Monarki; de høve, vedligeholde, eller styrte til Grunde.“

„Alle Begivenheder ere underkastede disse Aarsager. Der gives virkelig i enhver Stat et Livs-Princip, et Princip for Sundhed og Kraft, som er forenet med Nationens Karakter, Fornødenheder og naturlige Anlæg, for hvilke denne Stat eksisterer.“

Kjender nu Regjeringen denne Karakter, disse Fornødenheder og Anlæg som tilhører den Nation som er underkastet dens Love, og styrer den overensstemmende dermed, saa trives ogsaa Staten og bliver stærk: men behersker Regjeringen den paa en Maade, som er dens Karakter, dens Fornødenheder og Anlæg imod, saa maa Staten absolut blive svækket, og hvor stor den Autoritet end er, hvormed Regjeringen er udrustet, ja

var endogsaa denne Autoritet uindskrænket, saa bliver dog den i sine naturlige Tilbøieligheder standsede Nation i dens Hænder ikke andet end et ulærvilligt, opstædigt Redskab, hvorved intet vedvarende Held kan opnaaes.

Er det afgjort, som Historien beviser, at Danmarks Landtropper i de to sidste Aarhundreder næsten altid ere blevene hesejrede af Sverrigs; saa maa man ogsaa indsee, uden at tale om begge Folkeslagenes Mod, at der i den danske Regjering maa være noget forhaanden, som strider imod de nationale Dispositioner, og at denne indre Feil maa have fremskyndet hiin Række af Modgang, hvis Maleri er saa nedslaaende for enhver ægte Søn af Danmark.

Om Krigs-Udgifterne.

Det er udentvivl vigtigt, naar en Krig udbryder, ikke at blive overrasket uden Forsvar, og at man da har velforsynede Løihuse, Magaziner og Fæstninger i god Tilstand, Krigsskibe, som i kort Tid kunne være seilsærdige, og indøvede Tropper, som ere rede til at rykke i Felten.

Det gamle Ordsprog: Si vis pacem, para bellum, har intet tabt af sin Rigtighed; men den Marime: Ne quid nimis, er derfor ikke mindre sand. Driver man ikke nutilbogs de i den dybeste Fred opførte Militair-Etablissementer til Iderligheder?

Naar man underholder flere Arbeidere end det Arbeide hyortil man bestemmer dem udfordrer, saa feiler man imod de første Regler for en god Defonomi.

Til denne Bildfarelse synes man sædvanligviis at være tilbøielig i militair Henseende.

Da store Armeer have et mærkeligt Fortrin for mindre betydelige, saa indbilder man sig, at man for at være den stærkeste, naar Krigen udbryder, maa holde mange Soldater i Fredstider, og at et stort Militair-Etablisement var det siffreste Middel til at indgyde sine Naboer Agtelse og Frygt.

Imidlertid synes man at forglemme, at det Antal Soldater, som kan underholdes i Fredstider, paa ingen Maade staaer i Forhold til det man kan bruge i Krigstid.

I Sandhed, den Soldat, som ikke har anden Beskæftigelse end den, at trække paa Vagt og at manøvrere paa Exerceerpladsen, kan vedligeholde sine Vaaben og Mondering med liden Beføstning; simpel Kost er tilstrækkelig til at vedligeholde hans Kræfter og Sundhed. Men naar han gjør lange og besværlige Marscher, maa trodses flet Veirligt, maa tage sit Natteleie paa den fugtige Jord, og er tvungen til ofte at udsætte sig for Fiendens Ild, Kavalleriets Angreb og alle Krigens Farer: da opslides hans Klæder og Vaaben hurtigere, ja, han selv lider

langt mere, og hans Underholdning maa derfor være langt dyrere end i Fredstider.

Lægger man til de Omkostninger, som Tropper-
nes Underhold og Rekruttering udkræve i et Felttog,
endnu de som Artilleri, Heste, Fourage, Munition o.
s. v. udfordre, Gjenstande som hurtigt svinde og smelte
sammen, og som man uophørlig maa anskaffe paa ny,
saa vil man indsee, at en Armee i Krig er noget gan-
ske andet at underholde, end en Parade-Armee i Freds-
tider, og at mangen Fyrste, som i Fred besolde en
Hær af 40 til 50,000 Mand, for med den at gjøre
Parade og at give sig en vigtig Anseelse, ikke var
i stand til at stille 10,000 Mand i Felten og føre en
ser Maanedes lang Krig.

Imidlertid ere alle de Tropper, som en Stat
underholder i Fred flere end den kunde bruge i
Krig, en Gjenstand for Ødselhed uden noget fornuf-
tigt Niemed, som kun tjener til luttet Praleri.

Forhen bevæbnede man med saa Omkostninger
Mange, som i vild Uorden gif imod Gjenden, for at
tilbagevise en Invasion eller for at ødelægge et Ge-
heet. Under disse Krigsforetagender levede Krigeren
enten af det, som han havde medbragt, eller som han
havde gjort til Bytte paa sin Vej.

Efter nogle Dages Udflugt gif enhver hjem
med det Bytte han havde erobret; eller de Saar han
havde faaet.

Disse Udsugter bleve gjentagne saalænge indtil der blev sluttet Fred.

I denne Krig kom det meest an paa legemlig Styrke; personlig Duelighed og Mod kom i Særdeleshed i Betragtning. Et Folk som var mindre dannet, og for hvem Plyndring og et vagabonderende Liv havde den største Tillokkelse, kunde frem for andre Folkeslag bære Prisen deraf.

Dog nu, hvor Civilisationens og Fredens Kunster gjøre saa store Fremstridt, og bestandig mere uddanne sig, har Krigen ophørt at være et heelt Folks Haandværk. Den er megetmere bleven en sammensat Kunst, som har sine Regler, Læresætninger og Kunstgreb. Krudtets Opfindelse og Artilleriet har givet Krigskunsten Former og Fremgangsmaader, som vare ubekjendte for de Gamle; den Enkeltes Arvaagenhed er der af mindre Indflydelse, thi Soldaten er næsten indskrænket til at lade Krigsmaskinerne spille og maskinmæssigt udføre de ham befalede Manøvre.

Penge og Finantsemidler have nu den Værdi, som den personlige Tapperhed har mistet. De Seire, som disse Guldtilber forstaae Fjenden ere aldeles ikke afgjørende; hvo som udtømmer sit Skatskammer, for at vinde saadanne Seire, maa tilsidst lade sig forestrive Vore, og usle Helte ere kun brugelige for Romaner.

De, som beskæftige sig med en Stats militaire

Anordninger, maa dernæst fornemmelig henvende deres Opmærksomhed paa de Udgifter, som Krigen fordrer.

Montecuculi siger, for at føre Krig, behøver man Penge, fremdeles Penge, og endelig flere Penge. Hvad der var sandt i hans Tid, gjælder nutildags ikke mindre; man kan endog antage, at enhver ny Krig forholdsmaæssig bliver mere kostbar end den forrige.

Saaledes koster det Stater af anden og tredie Rang meget mere at føre Krig, end Magter af første Rang. Udgifterne til en middelmaadig og mindre betydelig Udrustning give en større sum meget lidet efter.

I dette Fag ere isærdeleshed de Gjenstande, som blive drevet i det Store, forholdsmaæssig langt mindre bekostelige, end de som blive iværksatte paa et langt ringere Standpunkt.

For en mægtig Stat frembyder Krigen flere Omverlinger af Seir og Udfald: den bliver ikke strax rykset ved de første mislykkede Forsøg, medens det første Slag er tilstrækkeligt for at nedtrykke en uanseelig Stat.

Magter af anden og tredie Rang maa isærdeleshed see paa, at have deres Finantser i en god Stand, for at kunne bestride Krigens uundgaaelige Omkostninger. De maa bestandig have store Summer i Forraad, for at være istand til i Krigstilfælde tre eller fire Aar at kunne underholde en bevæbnet Magt, som kan gaae i Felten.

Hvorledes vilde det vel have gaaet Kongen af

Preussen, naar han havde manglet Penge efter sine Uheld i Aaret 1757? Bilde han have været istand til, at skaffe en ny Armee, for at seire ved Rossbach, at vinde Slaget ved Lyssa og atter at kunne erobre Schlesien?

Denne Fyrste led haarde Stød, uhyre Tab paa Kavalleri, Menneſter og Krigsfornødenheder, men hans Røſer vare tilstrækkelige fyldte, og ved at anſkaffe Rekrutter, Heste og Munition erſtattede han paa denne Maade ſit Tab. I alle kritiſke Forhold blev han kun underſtøttet ved ſine Penge.

Ligeoverfor dette Maleri holde man det af Sverige, ſom man i den ſamme Krig ſatte i Bevægelse. Dets Forfædre havde mere end engang afgjort Tydſklands Skjæbne; dets Armee beſtod under Syvaarskrigen af ſtarke, udholdende og tappre Soldater, af Officerer, ſom vare dannede, forſtandige, modige og begjærlige efter Roes. Hvorledes gif det da til, at denne Armee dengang ſpilte en ſaa beſlagelsesværdig Rolle? Hvad manglede den da? . . . Svar: Den manglede Subſiſtensmidler, Equiperiſg, Munition, Sold, fort Alt, hvad der er Krigens Hoveddriveſjedre. Den ſvenſke Regjering havde ikke Penge nok, for at ſætte Hæren iſtand til at kunne manøvrere med Held, og gjorde uden Nytte en Gjæld af 40 Millioner Livres.

Et godt forſynet Skatſammer er nødvendigere til at forſætte en Krig end godt indøvede Batailloner

og Eskadroner; eller for at udtrykke mig endnu bedre, Finantserne ere Grundlaget for enhver militair Indretning. Paa den finansielle Driftighed maa Statens Anstrengelser fornemmelig være rettet, for at naae den til dens Vedligeholdelse nødvendige Evne og Kraft.

Betragtningerne over Finantserne og fornemmeligen over de Gjenstande som staae i Forhold til disse, kunne ikke, ved at omtale den militaire Indretning i Danmark, staae paa det urette Sted. *)

*) De let henkastede Afhandlinger om Agerdyrkning, Manufacturvæsen, Handel, Fiskeri, Opdragelsen, Befolkningen, de Fattige etc., som Forfatteren har meddeelt efter dette Stykke, vedrører i Realiteten ikke hans Betragtninger over den danske Militair-Stat, og ere saa meget mindre egnede til Meddelelse, da de lokale Forhold, som paa den Tid eksisterede, paa ingen Maade nu ere herskende. De ville saaledes ikke staae paa det rette Sted her, da Bærket udkommer paa en Tid, hvor en vis og landsfaderlig Regjering har virket saa meget og saa heldigt i ovennævnte Henseender. Med Hensyn til Betragtningerne over den danske Militair-Stat, vil Læseren snart bemærke, at de fleste paapegede Mangler i Hovedsagen ere rettede, og at det hele militaire Væsen er sat paa en anden Fod, men mange af Forf's. sindebrige Bemærkninger maa vistnok interessere, idet man læser et Blik tilbage til hiin Tid, hvor Soldatens Lod virkelig ikke var misundelsesværdig. Overf. Anm.

Om Danmarks Landmagt i Almindelighed.

I Aaret 1769 beløb Danmarks Landmagt sig i det mindste til 66,000, deraf fik de 50,000 som bestod af Militfen (Landtropperne) kun Sold saalænge de bleve brugte til de Øvelser og Revuer som hvert Aar bleve brugte; men Officererne af de forskjellige Korpsfer og 16,000 Mand for største Delen hvervede iblandt Fremmede, bleve stedse underholdte og besoldede. Denne paa tydsf Wiis indøvede og for største Delen af fremmede Officerer paa tydsf kommanderede Armees kostede aarlig i det Mindste 12 Millioner Livres.

Et i Fredstider vedligeholdt Militair-Etablisfement synes mig kun at have til Diemed, at man derved sætter sig i stand til i paakommende Tilfælde at kunne bekæmpe en Fjende.

Men anvender man til dette Brug Midler, som ikke føre til Maalet, og træffer man overbrevne Anordninger i saa Henseende, saa ødelægges man allerede forgjæves i Fredeu Krigens Hjæpekilder.

For altsaa tilstrækkelig at kunne bedømme det Etablisfement som en Regjering har at underholde, maa man først undersøge, hvilke indre og ydre Farer der kunde true samme, hvad for en Krig den engang maatte have at bestaae, de Midler som staae til dens Tjeneste for at føre samme, ligesom den hensigtsmæssigste Anvendelse af disse Midler, for at de kunne blive til Nytte.

Om Paradedropper og det overdrevne Antal Soldater, som man fortiden underholder i Fred.

I den Fredens Tid, hvori vi leve, synes Bedlægholdelsen af overdrevne Militair-Etablissementer at være en Sygdom, som er udbredt til alle Europas Stater.

Tydskland er i Særdeleshed saa meget overlæst med regulære Tropper, at det selv i flere Felttog ikke kan bruge de Armeer det underholder i Fredstider.

I nogle Smaastater ere Soldaterne en Handels-Gjenstand for Regjeringen; man indøver dem, for at sælge dem til handelsdrivende Nationer, og disse troe at handle meget klogt i at betroe deres Forsvar til Fremmede.

Man kunde let formode, at de regulære Tropper for de fleste Fyrster var Gjenstanden for Fornøielse og Parade.

Erfaringen viser, at Danmark i sin nuværende Tilstand ikke kan stille en Armee over 25,000 Mand, som er indrettet paa den Maade som de tydske Hære, i Felten.

For at understøtte min Paaastand maa jeg endnu bemærke, at en til Brug, udenfor Grændserne bestemt Armee paa 25,000 Mand idetmindste behøver 40 Stykker Kanoner af forskjellig Kaliber, og desuden 1500 Heste til dette Artilleries Forbrug, 1200 til at transportere Levnetsmidler, hvilke ere nødvendige, for ikke

at blive forsinkede. Da man nu tilbogs meget ofte stiller Artilleriet blot, saa bliver et andet Artillerikorps nødvendigt, for at erstatte det første, hvis det skulde gøres fornødent. I Fredstider maa man iværksætte alle Forberedelser til en saadan Udrustning, idet man behørig bestemmer enhver Gjenstands Vægt, Afstand og Værdi.

Dette Omrids vil være tilstrækkelig, for at give et Begreb om de Omkostninger som udfordres til en Armee paa 25,000 Mand som man vil sætte i Stand til at rykke i Felten.

Behøver den danske Regjering kun en Armee af denne Styrke, for at føre Krig tillands, hvorfor vedligeholder den da i Fredstider en Militair Indretning for mere end 66,000 Mand?

Da Kongen hverken handler med Soldater, eller gjør disse til Gjenstand for Fornøielse og Parader, saa er denne Udgift hensigtsløs.

For at faae et stort Antal unyttige Soldater, besrøver man de produktive Klasser og navnlig den Agerdyrkningen de fornødne Hænder; man paalægger de arbejdende Klasser overdrevene Skatter; disse Mennesker, hvoraf man vil danne Soldater gjør man dumme ved smagløse Støveletterier; man qvæler den frigerste Aand i Nationen. Endelig for at gjøre Hæren talrig, forglemmer man det, som man maatte anvende for at gjøre den god. Man forsømmer den

væsentligste Deel af Krigskunsten, nemlig Artilleri-
Bæsenet og navnlig den som hører med til at dan-
ne Ingeniører og Stabsofficerer, eller som har Hen-
syn til Militairforvaltningen.

Er Danmark truet af Krigsfarer?

Et Lands Regjering, som underholder en over-
dreven Militair-Stat, fordi den kunde blive truet
af Nabo- eller næsten uundgaaelige Krige, begaaer
allerede en stor Feil; dog kan denne undskyldes. Men
Danmark er mindre udsat for den Fare at maatte
føre Krig; dets Uafhængighed og Sikkerhed ere ga-
ranteret den ved store Magters Interesse: Næsten
udenfor Kredsen af de Stridigheder, som kunne sætte
Europa i Bevægelse, kan det vedligeholde sin Rolig-
hed, naar det bruger den Forsigtighed, til sit eget
Bel ikke at blande sig i fremmede Anliggender, og
taalmodig at høre de med sin Stilling forbundne
Ubehageligheder.

Desuden kan en Magt paa 25,000 Mand ikke
kæmpe mod Kontinentets Stater af første Rang.

Hvad Staterne af anden og tredje Rang angaaer,
saa have de ikke mere den Handelsfrihed som de for-
dum udøvede, og maa nu kun føre Krig med mæg-
tigere Naboers Tilladelse, under hvis Indflydelse de
ere stillede.

Det er uden Tvivl naturligt, at den danske Regering bestræber sig for, at forøge den Stats Kraft, som den forvalter, og at gjøre den uafhængig af de store Magters omstiftelige Politik; men hvilket andet Middel til at forøge denne Kraft staaer til dens Disposition, uden at begunstige dens Medborgeres productive Virksomhed, og Affsaffelsen af alle unødvendige Udgifter i Forvaltningen.

Langt fra at gjøre Staten stærkere ved en overdreven Militair-Indretning, belæser den den kun med en Byrde, som forøger dens Svaghed.

Naar man ved Reduction vilde formindste Antallet paa Officererne af Landmagten og indskrænke de regulære Tropper til dem der vare fornødne til Fæstningens Vagtbefættninger, saa vilde disse Forholdsregler være saa meget mere hensigtsmæssige, da Staten, som vi have seet, nu ikke har nogen Krig at befrygte, og man kun i Nødsfald behøver Penge, for meget hurtigt at forstærke Landtropperne.

Den eneste Magt, som man formedelt gamle hadefulde Nationalsølelser kunde ansee for en Fjende af Danmark, var Sverrig; dog er denne Fjende, siden Rusland indtager en saa vigtig Plads i Europas politiske System, langt fra ikke saa meget at frygte.

Men man maa derfor ikke troe, at Sverrig ikke gjerne angriber Danmark, naar det sandt Velighed til at gjøre saadant med Fordeel. Foruden hine Hadets

Bevæggrunde vilde det saa meget mere være tilbøielig til et saadant Foretagende, da det ikke har forglemt hvilke Seire dens Landarmeer have vundet over de Danske.

Om Nødvendigheden af, at give den danske Armee en National-Karakter.

Det er mærkværdigt, at uagtet alle de Opoffrelser Danmark har gjort for sin Landmagt, have dog de svenske Tropper udøvet en afgjort Overmagt over disse.

Men Aarsagen hertil er ikke vanskelig at finde: den svenske Armees Overlegenhed imod Danmarks hidrører fra, at hiin er national, men denne ikke.

I den svenske Hær finder man kun Landets Militi, den bliver kun anført af Landets Officerer, kommanderet i Landets Sprog og indrettet efter Landets Brug og Sæder. Denne er derfor meget national.

Derimod bliver endeel fremmede Soldater truffet til den danske Armee; Officererne, og i Særdeleshed de høiere, ere Udlændinge, som ikke forstaae Landets Sprog, og hvis Accent forraader Udlændingen; Kommandoen ved Øvelserne skeer paa Tydsk; Soldatertjenesten bliver udført paa tydsk Maade; denne i og for sig selv allerede haarde og fortrædelige Tjeneste bliver Landmilitisen endnu mere forhadet, da den synes at stamme fra Udlændinge. Derfor er Armeen heller intet mindre end national.

Det danner ogsaa en paafaldende Modsatning, at medens Danmarks Landmagt kun har mødt Uheld, udmærker dens Sømagt sig ved glimrende Daad, og har steds vedligeholdt en afgjort Overlegenhed imod den svenske Flaade.

Men den danske Sømagt bestaaer udelukkende af Landets Børn, og har steds været besjælet af den rene Fædrelandskjærlighed.

Denne Modsatning imellem begge Stridskræfteres Aand og Held, kan ikke lade nogen Tvivl tilovers om, at Forholdsregler ere nødvendige, for at give Danmarks Landtropper en Folkarakter, der er ligesaa national, som hiin der udmærker dens Sømagt.

Om Nødvendigheden af, at udelukke Udlændinge af Armeen, for at gjøre denne mere national.

Den Forholdsregel, som man først maa anvende for at ikke Landmagten alene, men ogsaa hele Staten faaer en Nationalkarakter, maa bestaae deri, at man udelukker Udlændinge saavel fra Militair- som civile Embeder. Dog maa man, som allerede er bleven sagt, undgaae pludselige Reductioner, da man ikke uden Skade kunne iværksætte disse, idet Statsudgifterne derved bleve forøgede; men man maa efterhaanden affædige de Fremmede og gjenbesætte disse Poster ved Landets Indbyggere.

Naar man fortrinsviis begunstiger Udlændinge ved Regjeringen og ved de offentlige Poster forud for de Indfødte, saa gvæler man de sidstes Kappelyst, ned sætter de førstes underordnede Embedsmænd, og fløyer dem for Statens Interesser.

Kan vel en Udlænding atter forene Landmilitserne, naar disse ere blevne adsplittede ved en heftig Fægtning? Kan han atter føre dem i Slag? Er han maaſtee istand til ved Trudsler eller Stoffeprygl at oplive Modet og tilveiebringe Orden iblandt Folk, hvis Sæder, Aand og Sprog han ikke forstaaer? Vil man have en Officer, som skal besidde de under hans Kommando værende Troppers Tillid, saa maa man tage en Mand dertil, som kjender disse Tropper, og veed at gjøre sig forstaaelig for dem. Man behaager rigtignok bestandig at gjentage, at Danmark ikke har Undersaatter nok, som vare istand til, at beklæde Officersposterne ved Landarmeen, og navnlig dem af den høiere Rang.

Men man maa bemærke, at denne Lærdom bliver prædiket af de til Statstjenesten hidkaldte Udlændinge, og det for en Armee, hvorved man har ansat Mennesker, som forhen have været Domestikker; — man vil da vel ikke vove at paaſtaa, at Landet ikke har Officerer nok.

Dersom Fremmede vare ubeluffede af den danske Armee, saa kunde man der efterhaanden aflaffe Bruget

af det for Danske og Norske saa forhadte tydske Sprog, da dette kun er hine forstaaeligt og bekjendt ved de til dem rettede haarde og stolte Ord. Et Folks Sprog synes at udgjøre en væsentlig Deel af dets Existens: tilsidesætter man dette Sprog, saa fornærmer og ydmyger man derved alle, som det tjener til Nedsaab for deres Tanker og Følelser.

Uden altsaa i fjerneste Henseende at udelukke det danske, det vil sige, det skandinaviske Sprog af Regjeringens Alter og Armeens Dvælsel, maa man bestræbe sig for, efterhaanden at indføre det i Kongerigets tydske Provindser; det vilde være et virksomt Middel til inderligere at forene disse med Statslegemet.

Der vilde allerede være gjort et stort Skridt til Landmagts Nationalisering, naar man forbeholdt Officeersposterne for Landets Børn, men man maa ogsaa søge at rense den for de deriblandt værende fremmede Soldater. Regjeringen bruger aarlig idetmindste 400 fremmede Rekrutter, og for hver Mand betaler man 600 Livres; National Rekrutter vilde ikke koste det Halve, og man vilde endnu have langt ringere Udgifter, naar de besoldede Tropper vare indskrænkede forsaavidt fornødent gjordes til Fæstningens Bevogtning.

Disse fremmede hvervede Soldater ere for største Delen Udsfuddet af Nabostaternes Befolkning; de

smitte fornemmelig Hovedstaden med fysisk og moralsk Fordærvelse, og for deres Skyld alene synes det nødvendigt at beholde Tortur, Livsstraffe og yderst strenge Forholdsregler i Disciplinen.

Lægger man foruden til, at de desertere, naar de see Feilighed dertil; at de maaskee vilde desertere i Forening, naar Armeen gik i Felten, hvilket man ogsaa erfarede i Aaret 1762, da Greven af St. Germain marscherede med de danske Tropper til Mecklenborg, saa opstaaer det Spørgsmaal: hvortil de Udgifter nyttede, som man foretog for at faae saadanne Soldater.

Istedetfor at man altsaa aarlig anvender 250,000 Livres for at komplettere denne lastefulde Yngel, vilde det vistnok være hensigtsmæssigere naar man meget mere afskedigede dem som Landet allerede underholder.

Rekrutterer man Soldater af Landets Børn, har man tillige et Middel til at formindske Antallet paa de Fattige.

Men henter man Rekrutter fra Nabostaterne, saa renser man derimod disse fra Fattige, for at paabyrdes sit eget Land saadanne, og bevirker derved, at Armod tiltager her.

Kan man vel forestille sig, at Landsmænd skulde være mindre tilbøielige til at kæmpe for deres Fædreland end fremmede Reisesvende? Vilde Nordmænd, Danske, Folk fra Holsteen vise mindre Tapperhed og

Iver end Bander, som man hverver paa Hamborgs, Bybefs og andre Rigsstæders Gader? Men vil man maaſtee begunſtige Landets Befolkning derved, at man forſyner det med Rekrutter, ſom man hidſtaffer fra Ublandet? Dog vi have allerede bemærket, hvor meget ſlige Forholdsregler ere imod Statens ſande Interſſer, ſom ere uadſkillelige fra de, ſom den produktive Virkſomhed befordrer.

Om den danſke Armees Holdning og Disciplin.

Hvis den danſke Armee ikke var overlæſſet med fremmede Reieſvende, og Beſættelſen af Officeerpoſter var forbeholdt Indfødt; hvis Troppernes Antal, og i Særdeleſhed de regulære var indſtrænket til de, ſom den virkelige Fornødenhed udtræver, da vilde det være langt lettere, at indføre en ſand henſigtsmæſſig Holdning, Dannelſe og Disciplin.

For Diebliffet bliver den danſke Armee adminiſtreret efter preuſſiſt Skik; man finder her i Særdeleſhed med Henſyn til Soldaternes Næring, Paaklædning, Bolig og Underhold, yderſt karrige Indretninger, uden hvilke det ikke vilde være muligt for de ſtorſte Stater, at have ſaa talrige Hære, ſom de underholde i den dybeſte Fred.

For at begynde med Koſten, nævner jeg kun, ſom

jeg fandt i Aaret 1771, at mit Regiments Soldater, uagtet de levede af Næringsmidler som vare anskaffede i Partier og til de billigste Priser, dog ikke engang kunde underholdes saa godt, som de hollandske Koer- knægte af deres sparsomme Lønning.

Hvori ligger altsaa Oekonomien naar man med store Bekostninger rekrutterer og holder en Deel svage- lige Mennesker i Tjenesten, der dø som Fluer?

Soldatens Beklædning er ligesaa utilstrækkelig, som hans Næring; en snæver Klædning, Kamascher (Støveletter), som paa en grusom Maade sammenpresse hans Been og Knæer, ere kun egnede til at genere hans Legeme og hindre ham i hans Funktioner.

Saa Soldater have Klædningsstykker nok, for at kunne stifte samme. I Almindelighed ere de ikke ind- kvarterede i Kaserne; og Soldater af eet Korps som logere hos Borgerne i forskjellige Huse, kunde kun blive ufuldstændigt eftersete og iagttagne, og dette maa give Anledning til megen Uorden i en Stad som Kjøbenhavn.

De fleste Soldater boe paa Loftet, som ere ud- satte for Storm og Regn; flere blive anviste Logis i Kjælberhuller, hvor Dagslyset ikke kan trænge ind, og dog skulle de friser og pudde sig og gjøre deres mi- litaire Toilette; derfor gaae de ogsaa, naar de kunne, paa Bærtshuse, hvor der er varmt, for der at beruse sig i Brændevin og forglemme deres Lidelser.

Det kan derfor heller ikke feile, at denne Elendig-

hed medfører Forbrydelser og Straffe. Militairfængslet i Kjøbenhavn er ofte oversfyldt med Fængslede, og da disse ingen Senge have der, men maa ligge paa det blotte Gulv, ophidse de sig gjensidig i Følelsen af deres Lidelser, og dette Fængsel bliver derfor til en Fordærvsens Skole.

Hvad Galeislaverne angaae, som blive indespærrede imellem hyerandre i fugtige Huller, da blive disse behandlede med uhyre Grusomhed.

Hvad skal man vente af saadanne Indretninger? Skulde ikke enhver Fange have sit særskilte Leie, som han omhyggelig maatte holde reent? Var det ikke nødvendigt, at han stod under en Opsigt, som uagtet den var streng, dog var fri for at være grusom? Stilhed, Tensomhed og Arbeide ere de ikke de virksomste Midler til Straf og Forbedring?

Den Umenneskelighed, som hersker i denne Fængsels-Anstalt, synes at være en Følge af den militaire Disciplins strenge Forholdsregler. Man maatte troe, at Stoffen var, om ikke det eneste, saa dog det væsentligste Redskab til at danne Soldaterne og at gjøre sig forstaaelig for dem. Brugen af samme er bleven saa almindelig hos Officerer og Underofficerer, at de, for at tilfredsstille deres Grusomhed, ofte uden al Grund prygle den Ulykkelige dermed, som er Gjenstanden for deres Kapricer.

Denne Behandling bidrager ikke alene til at virke paa det Moralske hos Soldaten, hvem den berøver Væde og Energie, den angriber ogsaa hans Bryst, og sætter ham ud af Stand til at kunne udholde en nogenlunde stærk Anstrængelse.

Hvilket Skuespil for en stor Stad, for en kongelig Resident, naar man hver Dag seer ulykkelige Soldater faae Stoffeprygl eller løbe Spidsrod! Hvilken en Skole for Landungdommen, som bliver kaldet til Armeen, for der at tjene som Soldat. Man vilde uden Tvivl i Danmark standse med denne ligesaa urimelige som opvækkende Disciplin, naar man fra et rigtigt Synspunkt betragtede den Deel af Armeen, som man stedsse underholder, og i den saae Kjernen for Statens Stridskræfter og Monstret for Militairstanden.

Man vilde da begribe, at denne Deel, med Hensyn hertil, maatte bestaae af Menneſker, som ere udmærkede ved deres Styrke, Smidighed, Kjærlighed til Orden og Hengivenhed, og som derfor vare at behandle saaledes, som et Korps fortjener, der er dannet af de Bedste af Folket, og at indgyde det Kjærlighed til Militairstanden, istedetfor den Uvillie og Frygt som nu behersker det.

Af de 15 til 16,000 Mand regulære Tropper, som den danske Regjering stedsse holder i Gang, bliver henved Totrediedelen brugt af Borgere, Bønder og Armeens Officere til at udrette Arbejder og som Lyende.

Vel sparer man deres Lønning, medens de arbejder hos Particuliers, men de vænne sig derved til at foretrække denne Tjeneste for Kongens, som kaster mindre af sig, og blive mindre brugbare for Militairtjenesten. Hvorfor behøver man forresten at lønne og flæde de Soldater som private Folk anvende til deres eget Brug? Frygter man maaskee for, at disse ikke kunde finde Brændehuggere, Haandlangere og Domestikker, uden at Regeringen befattede sig dermed?

Det er ligeledes en Bildfarelse, naar man troer, at man fordeeltigt kunde anvende Soldater af den regulære Styrke til Kongens Arbejder, nemlig til Anlæggelsen af Kanaler og Landeveie og andre offentlige Indretninger. Den Løn, som man maatte betale Soldaten derfor, vilde naturligviis ikke blive saa høi, som den Haandværkere erholde derfor; men kan Soldaten ogsaa stille sig saa godt ved Arbeidet som disse? Ville hans Kræfter og hans Sundhed ikke lide ved dette uvante Arbeide? Den høie Løn som han faaer derfor, og de Baner, som han ved denne Slags Arbejder tilvænner sig, ville de ikke gjøre ham mere usikkert til Militairtjenesten? Man tage kun Hensyn til, hvor meget Soldatens Læretid kommer til at koste Regeringen, og Udbyttet vil da forsvinde?

Ved en regulær Armee, som skal tjene Milititsen til Mønster, maa Soldaten leve af sin Lønning og være indskrænket til Baabenøvelser. Enhver anden

Beskæftigelse flader Krigens Haandværk. Men man maa heller ikke falde flere Mennesker dertil, end Statens Fornødenhed udfordrer, og som man kan bruge til Opfyldelsen af det Viemed, hvortil man bestemte dem.

Man vil selv kun da opnaa, at give de regulære Tropper den Grad af Fuldkommenhed, hvorved de i Sandhed kan blive nyttige, naar man tillige indstrænger dem under det Antal, hvortil man i Fremtiden holder det for hensigtsmæssig at bringe dem. Kun af et lille Korps, hvis Aand og Holdning er udmærket godt, maa man danne Armeens oprindelige Kjerne, som i Nødstilfælde forstærker Militsen og alligevel i sit frigeriske Kald fremstilles for denne som et Exempel til Efterlignelse.

Om Militsen eller Landtropperne.

Landtropperne er den væsentlige Kraft for Stater af anden og tredje Rang, i de Krigsfarer, hvormed de trues.

Militsens Dygtighed afhænger af deres moralste Anlæg.

Er Regjeringen elsket af Folket, saa kunne disse Tropper blive meget gode, thi de ere i Virkeligheden ikke andet, end det bevæbnede Folk, og det er indlysende, at Folket vil være tilbøieligere til at kæmpe for sin Regjering, jo mere hengiven det er den.

Regjeringens Hemmelighed, at gjøre sig Folket dyrebare, beroer paa, at den oprigtig elsker det og ved enhver Leilighed ikke alene ved Ord, men ved Anstrængelser beviser, at den gjør dets Lykke til en Gjenstand for dens Omhu.

Dog Anstrængelser uden mærkelige Demonstrationer ville maaffee ikke blive tilstrækkeligt vurderede og blotte Demonstrationer uden virksomme Anstrængelser øve ikke noget varigt Indtryk.

Gjør man Landtropperne kjede af Tjenesten, saa fordærver man Anden i samme.

Denne Tjeneste maa være besjælet af Fædrelandsfjærlighed og være ledsaget af et muntert Sind.

Man kan vel ikke gjøre den aldeles frivillig, men man maa sammensmelte den med et høitideligt Bæsen, som var egnet til, at befæste en gjensidig Overeenstemmelse i Iver og Tillid saavel fra Militiens som fra Regjeringens Side.

Enhver rask, ugift Mand, burde tjene i Militien fra sit 18de til sit 35te Aar, uden at nogen Forstjæl fandt Sted imellem Kjøbstedfolk og Bønder.

Denne Militis maatte imidlertid kun indkaldes til Armeen, naar en Krig udbrød. Forresten maatte den til visse Tider om Aaret blive kaldt til militaire Øvelser, uden at man dog fjernede den for langt fra dens Hjem. Denne sidste Omstændighed vilde saa meget mindre volde Banfeligheder, da de nærværende Om-

stændigheder, hvori Danmark befinder sig, ikke gjør store Armeer meget nødvendige.

**Om den Art af Krig, hvortil de danske Tropper
 Kulle forberedes og om de Manøvre, hvori de
 Kulle øves.**

Hvis Magter, som Preussen og Østerrig, hvis Armeer ere bestemte til at strides med hinanden om Besiddelsen af Sletterne ved Sachsen og Böhmen eller de ved Oderen, Elben og Donau, hvis disse Magter sammenkaldte talrige Tropper, for at bruge dem til store Manøvre, da er det begribeligt; disse Manøvre kunne have deres Nytte, men har Danmark vel Ansigelse til at øve sine Tropper deri?

Som allerede er bemærket, kan Danmark ikke tænke paa at føre en Angrebskrig paa Continentet.

Befandt det sig i det Tilfælde, at det maatte forsvare sin egen Grund, saa vilde dets Tropper ikke kunne dække Holsteen imod større Stridskræfter, som angreb dette imellem Hamborg og Lübek.

Støren, som falder i Elben, og Trave, som udgyder sig i det baltiske Hav, komme vel fra Middelpunktet af denne Provinds, men afgive ingen Forsvarslinie og kunne omgaaes ved deres Udspring. Lybek og Hamborg, for siernatliggende til at kunne tjene som Støttepunkter imod Fjenden, vilde sandsynligviis snarere

begunstige ham. Holsteen vilde derefter allerede være oversvømmet af Fjender, førend man havde samlet Tropper nok, for at gjøre dem Indgangen dertil stridig.

Og dog er dette den eneste Provinds i de danske Stater, hvor Tropperne kunne manøvrere efter tydske Maade. Eideren, som skiller Holsteen fra Slesvig, frembyder derfra en Forsvarslinie, og paa hiin Side Eideren afgiver Landet ifølge sin Natur store Fordele til Chikanefrig, hvori Marinen vilde yde væsentlig Tjeneste.

Norge frembyder næsten paa en heel Strækning af 5000 tydske Kvadratomile intet Andet end en Klippe-masse, som er afdeelt ved snævre Dale og begrændset paa Havsiden af Bugter, som ere indstaaerne i Landets Dybde. En Mængde Smaaøer og Klipper forsvare Indgangen til disse Kyster.

Fra Landsiden kan Norge kun bestiges fra den ved en høi Bjergkæde dannede svenske Grændse og Svenskerne have aldrig ustraffede været Overgangen over denne.

Landet er ikke mindre sikret ved Jordens Ufrugtbarhed og det strænge Klima, end ved sin Beliggenhed. En Armee vilde ingen Underholdning finde der; dens Transporter vilde kun lyffes med mange Banstueligheder og Farer.

Kunsten at bringe mange Tropper sammen paa en ikke vid Strækning, og der at ordne dem hurtig og med Punctilighed, dette paa Sletterne saa nyttige Ud-

viflingspunkt, vilde være uanvendelig i Norge, og man fandt intet passende Sted der, for at sætte en Batalion imod Fjenden i Bevægelse.

Krigen i Norge kan kun føres ved Hjælp af Forpostfægtninger og Smaastjærmydsler, hvis Udfald afhænger af Lokalkundskab og de Kæmpendes Tapperhed.

Kavalleriet kan kun bruges der til Patrouiller og maa derfor være af en let Slags og ikke talrigt.

Man kan kun bruge Artilleri her, som er let at bringe afsted.

Det fordeelagtigste Vaaben, som Soldaten, der er kaldet til at forsvare disse Klipper og Disleer, kan bruge, er Karabinen. Hans Oppafning maa ogsaa være meget let.

Krigen ved Søfysterne udfordrer lette og smaa Skibe, hvormed man beqvemt kan manøvrere, og med de meest dristige Søfolk, som maa være bekendte med Klipperne; ogsaa maa denne Krig understøttes af Soldater, som ere indøvede i at ud- og indstibe sig i den Art af Expeditioner, som kaldes coups de main.

Den norske Bonde besidder de Egenskaber, som passe til denne Art af Krig. Behændig, frastig, virksom og opfindsom, er han vant til at flattré paa Klipperne, for der at nedlægge Bjørnen og andre vilde Dyr, som opholde sig der. Han udsætter sig gjerne for Stormene og Havets Farer. Med sin ubedækkede Hals, med sit nøgne Bryst synes han at trodse Døden.

Han vilde være tilbøielig til at føre en Forsvarskrig, da han hænger stærkt ved sit Fædreland og afstøjer udenlandske Sæder; isærdeleshed nærer han et Nationalhad imod Svenskerne.

Hvilke Fornærmelser, Slag, ydmygende og grusom Behandling maa den stoffels Nordmand ikke taale, for at lære at rette sig paa preussisk Maneer, for at bære spidse Huer og Kamasser, som indpine hans Been, for at udholde den Tvang, som snævre Klædningsstykker medføre og forstaae Kommandoen i det tydske Sprog, som han hader! Hvor meget længes de ikke ved det bittere og flet bagte Kommisbrød, hvormed man nærer dem, efter de friske Havrefager, som de have i deres eensomme landlige Kroge! Der er intet nyttigt Haandværk, som har forarsaget dem saa mange Moisommeligheder som deres militaire Væretid.

Sørgeligt er det, naar man betænker, at alle disse trykkende Manøvre ere aldeles tabte for de danske og norske Soldater, og aldeles ikke kunne have den ringeste Nytte i Fremtiden. Man behøver kun at kaste et Blik paa Europas Kort, for at indsee, at det danske Kongerige er bestemt til en Søstat, og at dets Landmagt fornemmeligen maa indøves for at understøtte Marinens Stridskræfter, og at virke i Overeensstemmelse med den.

Skibe, som ere indrettede til en let Manøvre imellem Klipperne, Landtropper, som ere indøvede i at

lade sig ind- og udfiske for pludselig at kunne tilføie Fjenden et Stød, og naar det var nødvendigt hurtigt trække sig tilbage: det er de Midler, som Danmark synes at behøve, naar det er indviklet i en Krig.

Iffe ved slavisk at efterligne Udlændingene, men ved at operere efter de Hjælpemidler, som Landet frembyder, ville de Danske opnaae den militaire Fuldkommenhed og den Magt, hvortil den er berettiget.

I Aaret 1712 vovede den svenske General Steenbock, efterat han havde vundet Slaget ved Gadebusch mod de Danske, at falde ind i Danmark, men blev omringet og tvungen til, at lade sig gjøre til Krigsfange.

Hvorved naaede man denne store Seier? Ved Land- og Sømagtens overeensstemmende Virksomhed. Efterat den danske Admiral Sehestedt havde slaaet den svenske Eskadre, som bragte Steenbock Levnetsmidler, forsøgte denne General, for at forstaafe sig saadanne, hiint vovelige Foretagende, for hvilket han laa under.

Man erindre sig de gamle Normanners hæderfulde Tider; kun ved lignende Overeensstemmelse bleve de saa frygtelige; og Danmark kunde saavel derved, saavel som ved hensigtsmæssige Øvelser endnu opnaa denne Anseelse og forsvare sig selv imod mægtigere Fjender. Naar Danmark fornemmelig indøvede sine Landtropper saaledes, at de tjente til at understøtte Sømagten, saa vilde det være istand til langt virksomere at føre Krig, end naar begge Troppeskrter brugtes

færstille; Rusland vilde anholde om dets Venstab, og i Tilfælde af et Brud med denne Magt vilde hiin have sine Stridskræfter at sætte imod.

Den Tjeneste, hvortil man bestemte den danske Soldat, vilde gjøre det nødvendigt, at han var mindre maskinmæssig militairist og mere Krieger end tydsk Soldat, og hans Udrustning og Bevæbning maatte være saa let som mulig.

Kongen eier i Kjøbenhavn et Fabrik, som beskæftiger 1200 Arbeidere, hvilket forsyner Armeen med rødt Klæde.

Det er temmelig afgjort, at Enkeltes Konkurrents i denne Henseende vilde levere bedre og billigere Varer, end man faaer fra dette Etablissement; forresten er rødt Klæde paa ingen Maade hensigtsmæssig for et fugtigt Klima.

I Danmark forfærdiger man for Bønderne en Slags Klæde af naturlig Farve, som man kalder Badmel, og som var meget hensigtsmæssig for Troppernes Paaklædning. Naar man brugte denne Slags Klæde til dette Brug, saa vilde man derved opmuntre Fabrikvæsenet, hvilket i Sandhed var nationalt.

De Waaben, som de danske Tropper ligeledes erholde af udelukkende Leverandeurer, ere ikke alene for dyre, men ogsaa for tunge, og det er en Hovedfeil til en Tjeneste, hvortil den danske Soldat skal bruges.

Om Armeens Officerer i Almindelighed.

Intet er væsentligere for at tilveiebringe Guldkommenhed ved enhver Art af Militair-Tjenesten end Officerernes Dulighed. Aldrig vil en Armee kunne være god, naar dens Officerer mangle de til deres Rald nødvendige Egenstaber.

Man maa altsaa ved Besættelsen af Officeerposter i Armeen vælge saadanne unge Mennesker, som have faaet en ordentlig og omhyggelig Opdragelse, og ligesaavel ere vant til Respekt for deres Eigencend og skyldig Erhødighed for deres Foresatte.

Naar man fremdeles tager af Landets Børn til Armeen, saa vil man langt lettere finde Officerer, hvem Fædrelandets Hæder i Sandhed ligger paa Hjertet, som af den Grund hellige sig til Tjenesten, og som ved fornødne Kundskaber have forberedt sig til deres Stand. Da de offentlige Dannelsesanstalter saa at sige staae under Regjeringens Styrelse, saa kan denne ogsaa lade sig aflægge Regnskab om Ungdommens Opførsel og Fremstribt og paa nogen Maade mærke paa Eleverne, hvilke af dem udvise de fleste Anlæg til Militairtjeneste.

Naar Soldaten, som er bestemt til at kæmpe blandt Norges Fjelde, eller til at gjøre dristige Søforetagender, i Særdeleshed behøver personlig Tapperhed dertil, saa maa den til sammes Kommando bestemte Officeer besidde denne Tapperhed i en endnu

høiere Grad, og derhos forene endnu andre Egenstaa-
ber som kunne indgyde Tillid.

Det er som sagt, at formode, at den danske Ar-
mee kun lidet vil være udsat for den Fare at føre
Krig; dog gode Officerer, og i Særdeleshed dem af
høiere Rang blive ikke dannede i Fredstjeneste.
Da man imidlertid ved krigsførende Armeer gjerne op-
tager dem, som ere virksomme og aandsbannede, saa
kunde man meddele unge danske Officerer Tilladelse til
at tage Tjeneste hos Magter der føre Krig; man burde
endogsaa vedblive at betale den Officeer, som dannede
sig i denne Skole, sin Lieutenants-Gage; og naar han
ved sine Bedrifter blev befordret i denne Tjeneste, saa
maatte han, idet han igjen vendte tilbage til den dan-
ske Armee erholde en æquivalent Grad der. Man be-
griber vel, at en saadan Begunstigelse kun maatte for-
beholdes dem, som ere blevne befordrede ved deres
Vaabendaad.

Naar man fulgte denne Methode, saa vilde man
forstaafe sig Mænd, der vare erfarne i Artillerivæse-
nets og Generalstabens Tjeneste; de unge danske Of-
ficerer vilde derved finde Leilighed til at erhverve sig
Kundskaber i de lærde Dele af Krigsvidensskaben og det
i Særdeleshed ved den franske Armee, hvor man bedre
kender disse end andetsteds.

Man vilde under Freden forbeholde de høiere Gra-

der i den danske Armee for dem, som ere avancerede i fremmede Krige.

Enhver anden Begunstigelse maatte være banlyst fra den militaire Løbebane, og Befordringen i Fredstider derved gaae en uforanderlig Gang.

Naar Anseelse erholdt samme Grad, som den der tilkom Fortjenesten, saa vilde denne Grad snart have mindre Værd end Krediten, som forskaffede den og som kan hjælpe til Opnaaelsen af endnu høiere Grader; da vilde man, istedetfor at lægge sig efter Studier og Pligters Opfyldelse, som ikke førte til Noget, meget mere hengive sig til Intriguens Midler, som tilligemed Kredit ogsaa forskaffe Befordring og Gunstbeviisninger.

Altsaa maa ikke blot Begunstigelser være udelukkende fra denne Karriere, men det er ogsaa nødvendigt at Hofposter blive det, da disse intet Fællesskab have med Armeen, og man bør ikke taale, hvad der ikke harmonerer med militair Disciplin og militair Aand.

Hvor oprørende er det at see, at Kapitainen eller kun Lieutenanten, fordi han bærer Hofdragt, indbilder sig mere end sin Oberst eller endogsaa sin General, som kun er Militair!

Alf samme Grunde skulde man ogsaa efterhaanden lade Gardekorpsens Forrettighed ophøre, eller meget mere lade dette Korps gaa ind, for at forhindre at flige Privilegier skulle gjensødes.

I Rusland og Frankrig har Gardesofficeren to

Grader forud for enhver anden Officeer af samme Rang i Armeen.

Jeg har oplevet en Tid i Danmark, da Armeen ikke havde mere end tre Oberster af Infanteriet og en af Kavalleriet, som aldrig forlode Garden.

Dette Korps afhænger umiddelbart af Kongen; og da de udenfor deres Kreds ikke ere underordnede andre Foresatte, saa staa de ligesom Fremmede i Armeen, eller meget mere de danne Middelpersonen imellem Hæren og Hoffet.

I Almindelighed besidde disse Folk kun lidet af det militaire Væsen; de affekttere en stortalende, fornærmende Tone, isærdeleshed de Officerer der ere bekendte som sande Hoffryb.

Disse Mennesters Tjeneste er en Værestand for Intriguer, hvor de af al Magt lægge Bind paa, at tilsknige sig mægtige Smaaherrers Gunst. Denne Tænkemaade er netop det Modsatte af den militaire Aand, som ingen anden Udmærkelse taaler, end den som Disciplinen og frigerist Fortjeneste forskaffer.

Forøvrigt er Gardekorpsen ikke, som andre godt disciplinerede danske Soldater, egnede til at vaage over Tronens Sikkerhed. Man kan betragte det som en oversflødig Gjenstand, som er behagelig for Fyrsten, men er imod Armeens Interesse.

Staten kan ikke, uden at handle umeffektligt,

forlade de Soldater, som ere gamle, eller som selv i Fredstider have tilsat deres Sundhed i Tjenesten. Den maa sørge for deres Underholdning, ligeledes maa den holde Soldater af enhver Grad skadesløse, naar det behager den at reducere dem; og dette ere Grunde nok, som skulde afholde Regjeringen fra, at bebyrde sig med unyttigt Militair.

Forresten ere Infanteri-Officerer, som ere vant til en lang Fredstjeneste, ofte mindre egnede til Krig; og udbryder en saadan, saa findes der i Særdeleshed iblandt et af Nationalaand besjælet Folk allerede Mennesker nok, som ere dygtige til at udrette nyttig Tjeneste. Saaledes frembragte Norges sidste Invasion ved Karl den Tolvte en Kruse, en Kolbjørnsen og flere. Man bør hædre disse Statens nystabte Mænd, som udmærke sig i Fædrelandsforsvarernes Rækker.

Denne Lethed hvormed man i Nødsfald kan finde Infanteri-Officerer, eksisterer ikke naar Talen er om Officerer af Genie-Korpsen og af Generalstaben samt om dem der bestyre den militaire Forvaltning.

Om Embedsmændene ved Militair-Forvaltningen.

Den Hæder, som Kongen af Preussen, Fredrik den Anden, erhvervede sig, var fornemmelig baseret paa Frugterne af hans Talent med Hensyn til Administrationen; heri har han overtruffet Alle. Den Vi-

denſkab ſom indbefatter Militair-Forvaltningen er ikke mindre vigtig, end den om Slagene. Hvortil vilde vel Krigſkunſten nytte, naar Armeen leed Mangel paa Brød?

I Fredstider maa man danne Embedsmænd ved Militairforvaltningen, idet man lærer dem ſom anſøge om diſſe Poſter, at dirigere Defonomen ved et Kompagni, en Bataillon, et Regiment, en Fæſtning eller en Armee.

Man behøver ikke at befrygte at faae for mange Elever i dette Lærefag; de Menneſker, ſom ere brugelige for Militair-Forvaltningen ere ogsaa dygtige til at udføre Forretninger i det borgerlige Liv. Militair-Defonomen udgjør en Deel af den politiske, hvis Kundſkab er af almindelig Nytte.

Derſom man vidſte, hvad der hørte til en Hærs Fornødenheder, hvis man forudſaae, hvad Krigen foretærede, ſaa vilde man være mere tilbageholdende til at foretage denne; man vilde indſee, at det var det ſamme ſom at ødelægge Midlet til at kunne føre den med Held, naar man i Fredstid underholdt flere Tropper, end man kan ſtille i Felten.

Jo mere Banen til Orden og Punctlighed udbreder ſig, jo mere vil man ogsaa indſee, at et Overmaal af Militair- og Civil-Embedsmænd ſkaber en almindelig Glendighed, men derimod at Staten uden

Vidtløstigheder vil i kort Tid kunne befri sig fra det uforløbne Antal, idet den ikke gjenbesatte de unyttige Embeder som bleve ledige.

Men hvor megen Fasthed hører der ikke til, at modstaae Intriguens Anstrængelser i et Land, hvor Hovedbestæftigelsen er at ansøge om vakante Poster?

Om Officererne af Geni-Korpsen, Generalstaben og Artilleriet.

Ingenieurer, Stabs- og Artilleri-Officerer maa ligeledes dannes i Fredstider.

For at man blandt den danske Ungdom maa finde Subjekter, som egne sig til disse forskjellige Grene i Tjenesten, maa man bære Omhu for at begunstige Studiet af Mathematik, samt belønne dem der udmærke sig deri, og give dem Midler i Hænderne til at perfektionere sig deri i Udlandet.

I Ingenieur-Korpsen og til Pladsen i Artilleriet og i Staben maa kun indtages Subjekter af prøvet Duglighed; men for at faae kun saadanne, maa man ogsaa tilstrækkelig betale dem. En høi Officer i denne Green af Tjenesten maa have en ligesaa stor Gage som en Biskop, og de underordnede Officerer i Forhold dertil. Af disse Ingenieur- og Artilleri-Korpsen vilde man kunde tage de til Fæstningens Kommando bestemte Officerer. Naar man fulgte denne Vej, saa

vilde det være muligt, at besætte Kommandantposterne paa de faste Pladse, de høiere Officeerposter i Geni-Korpsen, i Artilleriet og i Generalstaben kun med videnskabelige og duelige Mænd.

Ogsaa var det meget nyttigt, naar man øvede Artilleristerne og Sapeurerne ved Ildsvaader, hvilken Plage for Landet er frygteligere, end den fremmede Fjendes Angreb. I Løihusene maatte forefindes Maskiner i Beredskab til dette Brug, og de som under farlige Omstændigheder udmærkede sig, burde belønnes. Man maatte sørge for Enterne og Børnene efter dem, som fandt deres Død i dette Kald, og heller ikke forglemme dem, som opfandt sikke og hensigtsmæssige Fremgangsmaader for at slukke eller forebygge Ildsvaader.

Om Vinteren, naar Havet, som beskyller Kjøbenhavns Mure er tilfrosset, er denne Plads aaben; da maatte Artilleristerne erholde Kundskab om med Væthed at ophugge Isen og forberede de Midler som vare fornødne til med Sikkerhed og Hurtighed at udføre en Operation af den Natur som ovenfor er nævnt.

I en Stat som Danmark, hvis Hovedkraft bestaaer i Marinen, burde en superieur Stilling, enten i Armeen eller i Civil-Forvaltningen ikke overdrages til en anden end den, som gjorde en lang Søreise; slige Reiser kunde maafee bidrage til en Forandring i Regjeringens Anskuelser og Danmark vilde ikke mere blive

behandlet som et Land der laa indenfor Tydslands Grændser.

En Overofficeer af Landarmeen burde først i nogen Tid successive have tjent ved Infanteriet, Kavalleriet og Artilleriet: thi i Krig bestaaer ethvert kun nogenlunde anseeligt Detaschement af disse tre Baa=benarter, og den derved Kommanderende maa vide at forstaae disse; desuden vilde en saadan Væretid forebygge de høiere Officerers Uvidenhed i enhver Baa=benart, til hvilke de ikke udelukkende høre.

Naar man indskrænkede Antallet paa Landtropperne, efter den foreslaaede Plan, og fornemmelig de regulære Tropper til et Artillerikorps, de fornødne Officerer af Ingenieurkorpsen, Generalstaben og Militairforvaltningen, ligesom til det til de faste Pladse fornødne Infanteri og Kavalleri, saa kunde man bringe Armeen i en langt bedre Tilstand end den hvori den nu er, give Soldater og Officerer en tilstrækkelig Lønning, og ved hele Armeen bewirke en Besparelse af 6 Millioner Livres. Men denne maatte da fornemmelig anvendes paa at forbedre de faste Pladse.

Om de faste Pladse.

De faste Pladse i et Land maa have den Bestemmelse, at kunde forbyde en udenlandst Fjende, at trænge ind i Landet, eller at sætte sig fast der, at

understøtte de Operationer som den til sammes Forsvars bestemte Armee foretager, at bevogte dens Magasiner og at bække Forbindelsen med de ved naturlige Hindringer, f. Ex. en Flod, Havarm, en Bjergkjæde, derfra adskilte Lande, ligesom i Nødstilfælde at tjene den til Tilbagetrækningspunkt og Beshyttelsessted. Paa de 84 Stæder, som de danske Stater tælle, regner man 19 Fæstninger. Ved det første Blif synes dette Tal at være anseeligt; Herr von Saint Germain har villet sløise flere af disse, hvorvidt han havde Ret, skulle vi her undersøge.

Rendsborg ved Eideren, anlagt for at holde Holsteens Indbyggere i Lydighed, har for Diebliffet den Bestemmelse, at siffre den ved Eideren dannede Forsvarslinie; men Værket blev saa meget udvidet, at 15,000 Mand var fornøden til dens Besætning, Staden tæller kun 3,600 Indbyggere. Det synes, at istedetfor her at forøge Fæstningsværkerne, skulde man hellere have formindstet dem.

Glücksstadt ved Elben bygget af Christian den Fjerde, tjener hverken den danske Armee til Støtte eller til Hvilepunkt. Denne Fæstning forsvarer ikke Indgangen til Holsteen, da den ikke ligger ved Reien; hvis man efter et Uheld vilde flygte dertil, da var det det samme, som at krybe i en Sæk. Indgangen til Elben er for farlig til at man af Glücksstadt kunde danne en militair Havn, og dog har man, uagtet

med lidet Held, forsøgt at grave et Bassin her, som allerede har kostet 3 Millioner.

Hvis i Krigstilfælde den danske Armee blev nødsaget til at forlade Trave, saa vilde den træffe sig sammen imellem Rendsborg og Fredrikssort, for at vedligeholde sin Forbindelse med Danmark, og da faldt Glückstadt i Fjendens Bold, som vilde støtte sig paa denne Plads.

Fredrikssort ved en Havarm i Sleevig, kan tjene til Støttepunkt for en Armee, der er tvungen til at rømme Holsteen og til at bække Kommunikationen med Danmark.

Uf de to paa den østlige Kyst af Jylland værende Fæstninger Hals og Fladstrand, tjener den første til at forsvare Indgangen til Limfjorden og den sidste til at underholde Forbindelsen imellem Jylland og Norge.

Fredericia i Jylland har kun to eller tretusinde Indbyggere, men er ikke desto mindre meget stor.

Nyborg, paa Den Fyen, skal bække Forbindelsen imellem denne og Den Sjælland, men er i den Henseende slet beliggende; Fjenden vilde tilintetgjøre Birkningen, ved at oprette Batterier i Slibshavn. Desuden kan Nyborg bestryges, og let blive overrumplet ved en Huulvei.

Korsør paa Den Sjælland, ligeoverfor Ny-

borg, ligger ved store Belt, og er et ubetydeligt Sted, som ikke kan yde nogen Modstand.

Slottet Kronborg, ved Øresundet, kan ikke hindre Passagen: dens Skyts kan ikke naae den ligeoverfor liggende Strandbred. En dansk Flaade, som vilde forsvare en af Kronborgs Fløie, vilde see dens anden Side truet af de paa den modsatte Side beliggende svenske Batterier i Helsingborg; antager man ogsaa, at de Danske holdt begge Strandbreddene besatte, saa er det dog at betvivle, at dens Flaade kunde drage nogen stor Nytte af dette Støttepunkt. Man erindre sig, at Karl den Tiende, Konge af Sverrig, i Aaret 1658 var Herre over Kronborg og Helsingborg; hans Flaade som bestod af 32 Linieskibe befandt sig i Sundet for at modsætte sig en hollandsk Flaade paa 35 Linieskibe, som vilde komme Kjøbenhavn til Hjælp; den hollandske Flaade blev bestudt fra begge Forterne, men kun et eneste Skud traf.

Kongen af Sverrig var personlig i Kronborg; den svenske Flaade kæmpede tappert, men fem Skibe bleve boret i Sænk for den, og tre andre taget; Resten flygtede ilde tilredt til Landskrone. Her har man et stort Exempel, som beviser, hvor lidet Hjælp der er at vente af Kronborg.

Norge, som formedelsk sin fordeelagtige Beliggenhed er saa let at forsvare, har desuagtet intet ringe

Antal Fæstninger i Forhold til de øvrige Dele af det danske Monarki; man finder der:

Aggershuus ved en Havarm, et fast Slot, som forsvarer Christiania.

Fredrikshald, paa en ved den yderste sydøstlige Spids af Landet beliggende og ind i det svenske Gebet fremspringende Klippe, hvilket Sted er berømt ved Karl den Tolvte, som blev dræbt i Løbegravene foran dens Bolde.

Fredrikstødt ved Glommens Udspring, bestemt til at forsvare Indgangen til samme.

Kongsvinger ligeledes ved Glommen henimod den østlige Grændse.

Flekkesø, paa et Øiland foran Christiansund, forsvarer en herlig Rhed.

Trondhjem, nordlig i Landet; hvis Kyster besyles af en Havarm og en Flod. Denne Stad tæller 4,000 Indvaanere.

Fredriksteen, et Fort, som er anlagt til Trondhjems Forsvar.

Munkholm, paa en Klippe i Havet, er for langt fjernet fra Trondhjems Rhed, for virksom at beskytte den.

Wardøhuus, under 71 Grader nordlig Brede: dette Sted er i 6 Maanedes en reen Isklump, hvilket imidlertid ikke hindrer Fin- og Laplænderne fra at forurolige Eggen; deres Udflugter ere dog uden Nytte.

Hammershuus, paa Den Bornholm; Christiansø paa en naboliggende Ø; disse to Fæstninger kunne ikke forhindre at de faldt i deres Bold, som ere Havets Herrer.

Betænker man, at i Tilfælde af en Krig er det besværligt, at bevogte disse unyttige Fæstninger, og naar man ikke gjer det, at de da blive nyttige for den Fjende, som bemægtiger sig dem, saa vil man indsee, hvormeget Danmark vilde have vundet, naar det havde fulgt Greven af Saint Germain's Plan.

Nedlæggelsen af Glückstadts Fæstningsværker, Afstæffelsen af dens Generalstab, dens Besætning, Artillerie og de dertil brugte Ingeniører vilde have indbragt en aarlig Besparelse af 3 til 400,000 Livres.

Næst efter Glückstadt, skulde man maaskee nedlægge Fæstningsværkerne Korsør, Nyborg, Fredericia, Hals og Rendsborgs ny anlagte Værk, ligesom nogle af Norges Fæstninger.

Kjøbenhavn.

Den danske Regjering har maaskee udvidet Kjøbenhavns indre Rum og Fæstningsværker for meget. Da vore Forfædre forsvarede denne Plads saa tappert, var dens indre Rum ikke saa stort. Efter 1658 blev den forøget med trefjerde Deel; man søiede Citadellet og Christianshavnsvolde til; dens indre Omfærd er 26,460 Fod.

Uagtet Bærkerne ere indbefattede heri, saa vilde i Tilfælde af et Angreb den sædvanlige Besætning og den militairist organiserede Deel af Borgerstabet ikke være tilstrækkelig til dens Forsvar; man maatte næsten anvende alle vaabendygtige Indbyggere dertil.

Kjøbenhavn indeholder Land- og Sø-Arsenalerne, Krigs-Glaaden, Handlens Hoved-Plag og Administration, kort: hele Monarkiet befinder sig i en vis Henseende i denne Hovedstad.

Dens Rhed bliver forsvaret ved Citadellet og fornemmelig ved Havets ringe Dybde. Dette Lavvand, som beskytter for en Kannonade, udstrækker sig til et meget betydeligt Rum, men er dog ikke tilstrækkeligt for at beskytte Pladsen for et Bombardement.

Forresten tvinger dette Lavvand Krigs- og store Koffardistibe til at opvente Høivande fjernt fra Rheden, for at indtage Udrustning og Ladning, naar de skulle afgaae eller naar de skulle løse, førend de gaae ind.

Derfor vilde en af overmægtige Fjender forfulgt danst Glaade heller ikke kunne flygte til denne Rhed og vilde forstyrres, før den var færdig med de nødvendige Forberedelser for at kunne begive sig derind. Tre eller fire Krigsstibe ville være tilstrækkelige til at blokere dem, da de ikke kan drage fuldt rustede ud, for at bekæmpe Fjenden. Endnu er denne Mislighed bleven mindre bemærket, da den danske Marine stedse har seiret over sine Fjender.

I den smukke Aarstid er det ikke at befrygte, at Svenskerne vilde forsøge en Landgang for at overfalde Kjøbenhavn; dens Sømagt er ogsaa for svag til et Foretagende af den Natur. Men naar Havet og Søerne som omgive Staden ere tilfrosne, saa behøvede en svensk Armee kun 3 Dage til at naae Kjøbenhavn, hvis udstrakte Rum meget vilde lette den dristige Gjende Pladsens Bestigelse ved Stormstiger.

Denne Fare kunde man forebygge, naar man isede omkring Pladsen, og gjentog denne Operation to Gange daglig, saaledes, at derved opstod en steds aaben bred Grav, der forsvarede Pladsens Tilgang.

Der er i Kjøbenhavn tre af hinanden uafhængige Kommandanter, en for Staden, en for Citadellet og en tredie for Rheden og for de Fæstningsværker som forsvare den. Denne Inddeling foranlediger hyppige Ranskeligheder, og er skadelig for Tjenestens Vel.

En Plads kan kun forsvares, naar dette skeer i Sammenhæng og med Eftertryk, naar en eneste Chef kommanderer der.

Da Kjøbenhavn er en Søplads, saa burde dens Kommandant ogsaa være en Søofficer.

En saa vigtig Post udfordrede en Mand af prøvet Duelighed og som var en fuldkommen Tillid værdig; han maatte besidde udstrakte Fuldmagter, for at være hævet over den Nødvendighed først at maatte indhente saadanne ved de ringeste Omstændigheder.

Uagtet Kiøbenhavns Indbyggere ere af en rolig og blid Karakter, saa forefalde der dog hyppig Mytterier, som sædvanlig begynde imellem Soldater og Matroser, Borgere eller Studenter. De Første anmasse sig den iblandt Soldaterne i Tydskland saa sædvanlige kommanderende Tone; man vil begribe at en saadan Tone af en Soldat ved en saa ofte ydmyget Armee, hverken vil taales af Matroserne, som erindre sig den danske Flaades Heltegjerninger eller selv af Borgere og Studenter, hvis Forgængere have medvirket til Stadens Forsvar. Derfor seer man ogsaa Borgere, Studenter og Matroser holde sammen ved de Stridigheder hvori enhver af dem kommer med Soldaterne.

Denne Tvedragtens Aand vilde uidentvivl forsvinde, naar man gjorde Landarmeen aldeles national, og Enhver stod under Politiets sædvanlige Autoritet.

Da skulde man aldrig forglemme, at det var borgerlige Embedsmænds Pligt, ved en Sammenrottelse at begive sig til Stedet, for at stille de Stridende fra hinanden: at Militairet kun skulde befatte sig dermed, naar Autoriteterne requirere dette; at man kun i yderste Nødsfald skulde bruge Magt, naar mildere Midler vare forgjæves, men at den militaire Magt maatte holde sig beredt paa det første Signal. Efterladenhed og Raadhed tjene Oprør til Opmuntring; men Uretfærdighed og Vold gjøre det farligt og kunne lade det vore til en Grad, hvor det ikke var muligt mere at undertrykke det.

Om den danske Marine.

Hvad man har sagt om Kjøbenhavn, synes at bevise, at Danmark til Dato har manglet en god Militairhavn. Svenskerne have en, nemlig Karlskrona, dog have de Danske altid været dem overlegne tilføes; disse ere mere Søfolk end hine, de have mere Søhandel, flere Matroser og Penge.

I Aaret 1769 bestod Sø-Militair-Etablissemmentet i Kjøbenhavn af 4400 Matroser og Artillerister, som bleve underholdte og besoldede af Kongen; de erholdt imidlertid under Freden let Tillæbelse til at tage Tjeneste paa Koffardstibe. Desuden anslog man de til Søjtenesten bestemte Soldater til 24,000 Mand; 28 til 30 Liniestibe og et forholdsmæssigt Antal ringere Stibe bleve holdte i Beredskab paa Rheden ved Kjøbenhavn, hvor ogsaa flere Magaziner laa, som rigelige vare forsynede med Materialier til at bygge andre Stibe.

Kun Landets Indfødte bleve det tilladt at tage Tjeneste som Officerer eller som Matroser paa Kongens Stibe.

Man maa fremdeles tage Hensyn til, at Krigsstibe og Folk endnu ingen Somagt danne, disse Mennesker maa ogsaa være vant til Søen, og have praktisk Kundskab i Somanøvre. En Regjering vilde gjøre forgjæves Anstrængelser og spille Penge paa, selv at danne dem, denne Kundskab kan kun være Udbyttet af

Koffardi-Skibsfarten og Søhandelen. Jo mere Søhandel et Land har, desto mere kunne Søfolk danne sig der. Udvidelsen af denne Handel er derfor Maalestøtten for en Stats Sømagt; thi har man først mange Søfolk, saa vil man snart faae Skibe og en Krigs-Marine.

Danmarks Koffardi-Skibsfart behøver omtrent 18,000 Mennesker, hvilke forestille Sømagtens virkelige Personale. Virkelig bestaaer Antallet af de til Kongens Sotjeneste klassificerede Militis til idetmindste 24,000 Mand; men hvad der iblandt denne Militis er fremmed til Søes, forøger ikke Sømagtens Kraft i mindste Maade, og man vilde ikke bringe det et Skridt videre, om man ogsaa forøgede deres Antal til 50,000: Sømagten vilde dog bestandig være indskrænket til de 18,000 Matroser, som Søhandelen beskæftiger.

Der gives derfor intet andet Middel til at fremme Kræfterne i Statens Marine, end ved at befordre Søhandelens Opførelse. Hvorfor antager man i Tilfælde af en Søkrig, hvormed Danmark dog er mindre truet, ikke ligesom i Holland frivillige Matroser dertil?

Frygter man maaskee, at en saadan Forholdsregel vilde være utilstrækkelig og for kostbar? I dette Tilfælde kunde man ligesom i England, presse Matroser; dette vilde være at foretrække for Klassificeringen, som er en bestandig Tvang, hvorimod Ma-

trospresningen kun er en øieblikkelig voldsom Forholdsregel.

Den danske Regjering beholder selv i Fredstider et for talrigt Korps Sø-Tommerfolk. Er det kun for at disse ikke skulle være ubeskæftigede, at man har en saa uhyre Mængde Bygningstømmer i Magaziner, og lader bygge saa mange Krigsskibe, som, uden nogenfinde at at gjøre Tjeneste, raadne paa Kjøbenhavns Øhed? Bilde Koffardi-Glaaden ikke til en langt billigere Priis kunne levere de Materialier og Arbeidere, som Kongens Marine maatte behøve?

Er det ikke en reen spildt Udgift, at man bygger flere Krigsskibe, end man kan bruge imod Fjenden?

Danmark vilde vistnok ikke forsøge at kæmpe med sine 18,000 Mand imod store Sømagter, da det kun kan komme i Krig med Svenskerne, hvorfor vedligeholder det i Fredstider flere Krigsskibe end Sverrig?

Man maa bemærke, at den danske Flaade maaskee har for mange Linieskibe, og ikke lette nok, som vare egnede til at fare imellem Klipper og paa Lavvande, hvoraf Landets Kyster ere omgivne.

S l u t n i n g.

Danmark er ved sin Beliggenhed og de Omstændigheder, hvori den befinder sig, bestemt til en Søstat, og kan kun naae Anseelse ved sin Marine; men ved i Fredstider at holde en overdreven Militair-Etat, vil

den hverken til Søes eller til Lands erhverve nogen virkelig Magt.

Underholder man en større Militair-Stat i Fredstider, end man kan bruge i Krig, saa udtømmer man sig, for at give sig Anseelse.

Maaskee var der en Tid, da et Folks militaire Hæder var Resultatet af den ved Nødvendighed vakte Higen; men i de Tider hvori vi leve, udspringer Statens Kraft af den Masse af Rigdomme og den Folkeaand som tilhøre de Individier, som leve under dens Love.

Den Opgave som en Regering sætter sig, for at gjøre alle ved begaaede Misgreb fremskyndede Under gode igjen, og at berede sig Hjælpesilder for Fremtiden, maa bestaa deri, at skaffe alt tilside hvad som forhindrer den produktive Industri samt opmuntre til nyttige Arbejder; at beskytte de Selskaber og Foretagender, hvor fælleds Anstrængelse maa være forenet; at gjøre Trost, Sikkerhed og Orden herskende; at afskaffe de overflødige Stats-Udgifter, og at indskrænke Civil- og Militair-Embedsmænd til det uomgængelig nødvendige Antal.

Gjør Regeringen sig det fremdeles til en Rettesnor, fortrinligviis at skjænke Landets Børn Tillid og forbeholde dem Civil- og Militair-Embeder; bestræber den sig for at vise Folket Kjærlighed, og understøtter den dette ved virkelige og velmente Anstrængelser: saa

vil det sifferligt lykkes den at fremkalde en fælleds Aand og Fædrelandskjærlighed, ikke alene iblandt de af den lønnede Embedsmænd og regulære Tropper, men i den hele Nation. Da vil denne ogsaa steds være beredt til væbne sig for at forsvare Regjeringen, levere den de Tropper, som udgjøre den væsentlige Kraft for Stater af anden Rang, saafremt de Mennesker, som styre dem, vide at forskaffe sig en sand national Anseelse, og bestræbe sig for, istedetfor at danne Soldater efter fremmede Hæres Mønster, at organisere disse efter Landets lokale Omstændigheder og dets Indbyggerses karakteristiske Anlæg. Det er sandsynligt, at naar Danmark slaaer ind paa denne Vej, vil det hæve sig over sin nuværende Svaghed og naae den Grad af Velfærd og Magt, som det ifølge sin Stilling er berettiget til at haabe.

Supplementer til adskillige Aar.

Til 1794.

Under Fredrik den Femte, som døde i Aaret 1767 modtog den danske Regjering Subsidier fra det franske Hof for de militaire Udrustninger, som den havde foretaget paa dets Tilskyndelse, for at effortere de med So-Munition til Frankrig sendte danske Skibe.

Disse Udrustninger stete 1757 og 58. Omkostningerne derved oversteg denne Handels Gevinst og Beløbet af de af Frankrig lovede Subsidier, hvilke heller ikke ganske fuldstændig bleve erlagte. Den danske Regjering havde Marsag til at formode, at disse Udrustninger maatte gøre den uenig med England, imod hvilken Magt den troede at burde forsvare en hensigtsmæssig Stilling.

Disse Betragtninger styrede dens Forhold under den amerikanske Krig: den afslod at træde med i Forbundet for den bevæbnede Neutralitet, som udgik fra Rusland; denne Bægring beskyttede Danmark for det Uveir, som dengang hjem søgte Hollænderne.

Hvordan hænger det sammen, at disse Erfaringens Læresætninger nu ere gaaet tabte, og den danske Regjering ikke seer de Farer, hvorfor det udsætter sig ved den fornylig med Sverrig indgaaede Forening om en bevæbnet Neutralitet?

Man maa have forglemt Historien, da man ikke indseer, at Sverrigs Venstab for Danmark er aldeles imaginært; dog selv hvis man antog at det var oprigtigt, saa yder det dog en for svag Støtte imod England, og selv imod Rusland maatte en saadan Alliance være ubrugelig.

Forresten, hvilket Niemeed har denne Forening for Danmark? — Den beskytter de danske Kjøbmænd, som bringe Sæd til Frankrig?

Dog den danske Agerdyrkningsstand kan, da den ikke er tilstrækkelig til Forbrug for Norge og andre nordlige Dele af Monarkiet, heller ikke levere Sæd til denne Handel, man henter det derfor nu fra Polen og de preussiske Provindser.

De Fordele, som disse Indførsler forstaae, berige derfor fornemmelig de Fremmede; kun nogle danske Spekulanter have en meget svag Andeel deri, og Nationen i det Hele taget drager liden Nytte deraf. Forresten vil ogsaa denne ophøre, saasnart Preussen har sluttet den Fred med Frankrig, hvorom den nu underhandler, og selv sender sit Korn og det som det nabo-liggende Polen indhøster, til Frankrig. Forstaaer det en Fordeel, som saa mange Dpoffreller fortjente?

Koster ikke den af otte Linieskibe og et Antal Fregatter bestaaende Eskadre, som Danmark ifølge sin Traktat med Sverrig, lader gaae i Søen, det langt mere, end det ved denne Udrustning for den Handel den begunstiger kunde indbringe dens Kjøbmænd?

Til Aaret 1795.

Naar Frankrig er i Krig med England, saa frembyder sig for de neutrale Stater, som f. Ex. Danmark, Leiligheder, at drage Fordeel deraf, idet de bringe Franskmændene de Gjenstande, som disse netop behøve,

men som de ikke uden store Farer kunne hente; de neutrale Skibe, som imidlertid drive denne Handel, ere udsatte for de engelske Krydseres Undersøgelse, som gjennemføge de Gjenstande, som ere bestemte til deres Hjemdes Forpleining, og som opbringe de Skibe som synes at indeholde saadanne mistænkelige Sager til England.

Flere af disse Skibe blive af de engelske Retter erklærede for gode Priser.

Man har endogsaa havt Exempler paa, at neutrale Skibe, som ikke vare bestemte til Frankrig og intet indeholdt til dets Forpleining, bleve til stor Skade for Interessenterne sendte til England og der kaprede og holdt for gode Priser. Man paastaar, at den engelske Regjering kun lidt staaer Fremmede, naar Tælen er om at begunstige sit Lands Handel, eller at opflamme Modet hos sine Krydsere.

England vilde uden Tvivl ikke vove, at tillade sig flige forhadte Undertrykkelser, naar den ikke var sig sin uendelige Overlegenhed i Kræfter bevidst imod andre Somagter.

Hvorledes skulle altsaa de Stater forholde sig, som maa taale saadanne Undertrykkelser?

Skulle de tage Billighedens Lov til Hjemmel? — Saadanne Spørgsmaal blive uløseligvis ikke, som Enkeltmands, afgjorte ved bestemte Lov og neutrale Tribunaler, som have Autoritet nok til at fuldbyrde dens Domme.

I saadanne Tilfælde er det ikke nok, naar man paa sin Side har Ret, for at erholde Retfærdighed; hvis det var Tilfældet, da behøvede man hverken Land- eller Sø-Armeer. Men i Stridigheder, som den ene Stat har med den anden, bliver kun lidet iagttaget, naar den ikke er understøttet ved Kræfter, som indgyde Agtelse, eller ved Negotiationer, som ere ledsagede ved en eller anden allieret Magts Anbefaling.

Veien til Underhandlinger er hensigtsmæssig for alle Stater: men den hører fornemmelig hjemme i Stater af anden Rang, saasom Danmark.

Men hvis denne Stat anvender Trudsel mod en Stat som England, eller foretager Krigs-Demonstrationer, naar den er fornærmet af denne, da skuffer den sig med Hensyn til Omfanget af sine Kræfter; istedetfor at indgyde Respekt eller Frygt, opægger den kun, og langtfra at afhjælpe det tilstødte Onde, udsætter den sig kun for endnu større.

En svag Stat, som hverken ved Negotiationer eller ved Bønner kan erholde Erstatning for de den af en eller anden stor Magt tilføiede Krænkelser, maa bestræbe sig for, at holde sin Uilfredshed for sig selv, i Stilhed, og om muligt selv lide med Anstand.

Kun ved en viis Resignation undgik Hollænderne Kromwells Brede. Uden at besvare de engelske Krydseres Krænkelser, som i den dybeste Fred undersøgte

deres Koffardisfibe, bare de meget hellere denne Idmyggelse, end de bandt an med deres overlegne Fiende.

Ved en ligesaa klog Opførsel indtog Venedig i saa mange Aarhundreder sin politiske Eksistens imellem kamplystne og mægtige Naboer.

Kunsten, at give efter til rette Tid, og uden Snurren at taale Uret, udgjør en Deel af den Klogskab, som smaa Stater bør iagttage.

Hvilken Fordeel har den danske Regjering vunden ved sin Neutralitets-Alliance med Sverrig, eller ved sin fiendtlige Stilling? Dens Hensigter vare uden Tvivl ret gode, men den indgjød Landets Kjøbmænd en selskelig Sikkerhed. Englænderne gjøre fornemmelig Jagt paa danske Skibe, og den 18de August 1794 talte man allerede 315 saadanne tilbageholdte Skibe i de engelske Havne; og uagtet Storbritanniens Regjering til samme Tid havde tilbagesendt Ordren til at borttage neutrale Skibe, bleve dog saa danske frigivne.

I Marts 1795 udstedte Hoffet i St. James paa ny den Forordning, at kapre neutrale Skibe, og i Oktobers Maaned samme Aar vare 466 danske Fartøier bragt op i Storbritanniens Havne.

Danmark har ikke alene forødt overmaade meget til unyttige Udrustninger, men dets Handel har ogsaa tabt langt flere Skibe, end det vilde have været Tilfældet, naar disse Udrustninger ikke havde fundet Sted.

Under nærværende Omstændigheder skulde Dan-

mark indskrænke sig til den Stilling en Handelsstat indtager, og som aabner sine Havne for hele Verden; den sikkreste Bei at slaa ind paa var, at det efterligenebe Hamborgs og Lybeks Exempel, hvilke Stæder benytte den Handel, som England endnu vil tillade dem, og som slaae sig kummerlig igjennem, ligesom de Fatige, ved at opsamle de Krummer der falde fra den Riges Bord.

Til 1797.

Danmark er ikke frasalbet sit System om en bevæbnet Neutralitet, og anvender endnu nogle Fregatter til at ledsage sine Handelskibe.

Maa man tilskrive Grev Bernstorffs Iver disse Søudrustninger, hvorpaa man, som det synes, vilde gjøre Afkald? Fremtiden vil vise det.

Alt hvad der angaaer Krig, hører ikke under denne Ministers Departement; derfor kan man heller ikke bebreide ham hverken de falske Forholdsregler, som man greb ved den uhykkelige Expedition paa Gothenborg, som i Aaret 1788 idet mindste kostede Danmark 42 Millioner Livres, eller de altfor talrige Militair-Etablissementer i Fredstid, og i Særdeleshed den paa tydske Fod satte Landmagt, som forøgedes saa meget under hans Ministerium.

Den ved ham tilveiebragte Traktat med Sverrig

var et stort Misgreb, uagtet Motiverne dertil vare herlige. Det er overflødigt at komme tilbage igjen paa denne Gjenstand.

Grev Bernstorff har vedligeholdt den af Gultberg dikterede Indigenat-Lov. Han begunstigede fornemmelig tydske Fremmede, og brugte dem meget til offentlige Embeder. Man kan ikke forundre sig derved, da han selv var en Udlænding. I Egenkab som Chef for det tydske Cancelli havde han Universitetet i Kiel under sin Protektion og behandlede det med særdeles Forkjærlighed.

Dette Universitet giver Intet efter for Tydslands første Universiteter med Hensyn til Antallet af Professorerne og Omkostningerne ved deres Underholdning. Det er mærkeligt, at i Traktaten af 1773, hvorved Rusland aftraadte Holsteen til Danmark, lode de ved den danske Regjering ansatte Tydske stipulere Bibeholdelsen af Universitetet i Kiel; og alligevel kunde man naar Ministeriet kun blev nationalt, ophæve dette Universitet med det petersborgske Hof's Tilladelse, og i dets Sted oprette et i Norge. Indkomsterne ved Universiteterne i Kiel og Kjøbenhavn, ligesom af Sorø-Akademi beløbe tilsammen 600,000 Daler, dette vilde være tilstrækkeligt for to Universiteter, det ene i Danmark og det andet i Norge.

Naar de Holstenere, som offere sig til offentlige Embeder, lærte det danske Sprog, og fuldbendte deres

Studier i Kjøbenhavn, saa kunde man maaskee derved forene Kongens Undersaatter nærmere med hinanden.

Hvor stort end Grev Bernstorffs Misgreb har været, saa maa man dog erkjende, at Danmark fornemmelig kan takke ham for, at det ikke blev inddraget i den imod Frankrig dannede Koalition. Han havde saa meget mere Fortjeneste i denne Henseende, da han personlig nærede et dybt Had imod den franske Revolution.

Hans Brevverling med den engelske Minister for at afvise Begjæringerne med Hensyn til dette Punkt, udmærker sig ved Fornuft og Værdighed.

Greven af Bernstorff har ikke hindret den i Aaret 1770 ved Struensee indførte Pressesfrihed.

Ogsaa bidrog han virksom til de Forholdsregler man havde grebet til Landmandens gradevise Befrielse fra Livegenskabet.

Han forenede med en redelig Tænkemaade videnskabelig Dannelse og en meget lyffelig Hufommelse.

Han besad mere Karakterstyrke end hans i Aaret 1772 afdøde Onkel, Bernstorff, den første som af denne Familie indtraadte i det danske Ministerium. Dog bidroge de maaskee begge til at Danmarks Gjæld og Byrder vorede, idet de vilde lade denne Stat spille en stor Magts Rolle.

Struensee, som fortrængte den første Bernstorff, berebde sin Undergang ved at han vilde reformere for

meget og for hurtigt; han sikrede sig ikke for den Beruselse at være i Besiddelse af Magten, som blandt alle er den farligste. Men han bevirkede, at Uvedkommendes Indflydelse paa Regjeringen ophørte, beskæftigede sig med at indføre Pressesfriheden, gjøre Landmanden fri, at nationalisere Armeens Forvaltning, og at formindste Antallet paa Civil- og Militair-Poster.

Guldberg, som styrkede Struensee, udelukkede, som vi allerede have omtalt, ved en Lov Ublændinge fra disse Embeder.

Han gjorde Landets Sprog til det herskende i Hæren, begunstigede Studiet af de døde Sprog, som saa meget egne sig til at vække Undersøgelsens og Analytens Aand. Dog var han stemt imod Landmandens Befrielse, og uagtet han kjendte de skadelige Følger af en overdreven Militair-Etat i Fredstider, og havde bevist disse i et Værk, som han udgav for sin Indtrædelse i Ministeriet; saa behagede det ham dog hellere at lade denne Misbrug bestaa, end at følge de af Struensee begyndte Reformer.

Vi have allerede givet en Oversigt over de Feil og Fortjenester som beherskede Bernstorff, der erholdt Guldbergs Post.

Hvor lykkelig vilde den Administration være, som bragte Danmark til det Punkt, at det under Freden uden Prunk derved kunde forsøge sine Kræfter, at den indskrænkede alle unødvendige Udgifter, fjernede Alt,

hvad der hindrede den nyttige Industri, og begunstige Enhvers Bestræbelser og Velsærd; — det ere Elementerne til enhver sand politisk Storhed!

Til Aaret 1801.

I Aaret 1799 blev et fransk Koffardisfibe, som var eskorteret af en Fregat taget af Englænderne og erklæret for en god Prise, fordi det havde vægret sig ved at lade sig visiterere.

Dette var et Vink for Danmark, ikke fremdeles at lade noget Handelsfibe eskortere, og ikke gjøre Forbring paa at drøfte hvorvidt der var Ret til Underfølgelse.

Man udfreg Englændernes Uretfærdighed; men man forglemt, at de ere de Stærkere og i det mindste have 250,000 Matroser, medens Danmark ikke engang har 19,000.

I Begyndelsen af Sommeren 1800 tog den danske Fregat *Freia* paa 32 Kanoner syv Handelsfibe under sin Eskorte, og fik den bestemte Befaling, at bruge Magt for ikke at lade sig visiterere. Denne Konvoy stødte i Juli Maaned paa Hviden af Ostende paa en engelsk Fregat, som var den overlegen; *Freia* modsatte sig Visitationen og det kom til Fægtning; den

danſke Fregat og ſamtlige Fartøier i Konvopen blev taget og bragt til Poſsmouth.

Strax ruſtede de Danſke ſig tillands og tilbunds, dog underhandlede man ogſaa. Den 19de Auguſt kom man overeens om, at der ſkulde diſkuteres over Eng-lændernes Ret til at underſøge de under Eſforte ſei-lende Skibe, og at de danſke Handelsſkibe indtil Afgjø-relſen maatte fare uden Eſforte.

I September Maaned erobrede Engländerne Den Malta og vægrede ſig for at aſtræbe den til Czar Poul den Førſte, ſom reklamerede den ſom Stormeſter af den hellige Johannerorden af Jeruſalem.

Den 7de November lagde den derved opbragte Czar Beſlag paa alle i hans Riges Havne værende engeliſke Fartøier.

Iſølge denne Forholdsregel foranledigede ſamme ogſaa Sverrig og Danmark til med ham at reiſe ſig imod Englands Anmaſſeſer.

Hoffet i Kiøbenhavn undertegnede denne Traktat den 16 December.

Kongen af Preuſſen tiltraadte den 12te Februar 1801 denne nordiſke Traktat, og beſatte den 30te Marts det Hannoverſke uden Hindring.

Snart iagttog man at England traf ſtore Anſtal-ter for at opløſe dette Forbund.

Fra den 14de Januar havde dets Regjering udſtædt Befaling til at bemægtige ſig alle danſke, ſvenſke

og russiske Skibe; paa samme Tid lod den ogsaa udruste en Eskadre bestemt til det baltiske Hav.

Englands Sø-Stridskræfter kunde ikke gjøre Russerne noget stort Afbræk, da disse kun havde et Duzin Koffardskibe i Søen.

Kronstadt er kun lidet udsat for et Bombardement, og selv naar det lykkedes Englænderne der at ødelægge nogle Krigsfartøier, ville dette Tab kun være lidet føleligt for en Magt, som ikke er nogen Søstat.

At ødelægge nogle russiske Krigsskibe i det baltiske Hav, er det samme som, at tilintetgjøre noget Huusgeraad hvorfor man intet Brug har.

Det russiske Gouvernement har maaskee ladet bygge 200 Linieskibe, som alle til ingen Nytte raadnede i dens Havne.

For at danne en Sømagt, er det ikke nok, at man kun lader fabrikere Krigsskibe; der hører ogsaa Matroser til, men Rusland har ikke saadanne, dertil hører ogsaa bekvemme Havne, men i det baltiske Hav findes ingen saadanne.

Kun i det sorte Hav kunne Russerne engang faae en Marine; Krimm frembyder dem gode Havne.

Om ogsaa Rusland i mange Henseender ikke kan angribes eller fræntes fra Englands Side, saa er dette dog ikke Tilfældet med Danmark, som meget mere udsatte sig ved Tiltrædelsen til det nordlige Forbund for mange Ubehageligheder. Dets Kolonier, dets Han-

del, omtrent 200 Skibe, som tilhøre dets Kjøbmænd, ville sandsynligviis blive et Bytte for dets Fjender, dets Hovestad selv kunde blive bombarderet og ødelagt.

Da de Danske danne Ruslands Avant-Garde, saa kunde let det første Slag eller meget mere dem alle falde paa dem.

Skulde disse Betragtninger ikke formaa at afholde Hoffet i Kjøbenhavn fra at slutte sig til denne Forening?

Dette Hof havde uden Tvivl mægtige Motiver for at erhverve sig Ruslands Velvillie; men kunde det ikke anføre sin under 19de August med England trufne Overeenskomst? Havde det ikke som Undskyldning kunnet foregive de Farer, som et Brud med denne Magt udsatte det for? Vel svækkede de forhen af det anordnede Udrustninger for at byde England Trods, meget denne Undskyldning, som i og for sig selv var saa væg-
tig; dog skulde man saalænge som muligt have undveget et bestemt Svar. Var det endelig ikke nødvendigt, for at undgaae et Brud med Englænderne, selv om Czaren følte sig noget fornærmet derved, at man stillede sig blot for saadanne Misligheder, hvorfor hans Alliance og hans Hjælp ikke kunde bevare Danmark?

Det syntes ogsaa som, at det kjøbenhavnske Hof indsaae Følgerne af dette Engagement, thi den 16de December 1800 vilde det forlange Indskrænkninger ved dets Underskrift; men Czaren viste sig meget utilfreds dermed, affendte strax den danske Legation fra

St. Petersborg og kaldte sin Minister i Kjøbenhavn tilbage.

Maaskee skulde det danske Gouvernement have ført sig denne Omstændighed til Nytte, for at drage sig ud af dette Forbund; den Skade, som Czaren kunde tilføie det, var endnu fjern, hans onde Lune kunde lægge sig med Tiden, og man havde Aarsag til at troe at Danmark var sluppet derfra med en diplomatisk Bebreidelse.

Hvor lykkelig vilde et Folk være, naar dets Gouvernements Tvistigheder altid bilagdes for en saadan Priis!

Sandsynligviis vare disse Reflectioner ikke undgaaede Rabinettet i Kjøbenhavn, og vilde maaskee have været afgjørende for dets Forhold, naar Frankrigs Indflydelse ikke havde bøiet Bægttskaalen til Fordeel for Forbundet imod England.

Frankrig, som imidlertid var langt fra at vinde ved at sætte Splid imellem Danmark og England, udsatte sig kun for den Fare at tabe, saavel det Afsl, som de franske Skibe fandt i Antillerne, som ogsaa den Sø-Munition som de Danske tilførte det; dog var det maaskee høiere Hensyn, som ledede de danske Underhandlere ved denne Leilighed.

Hvordan det nu end var, saa sendte Hoffet i Kjøbenhavn Maltheseridderen, Greven af Løvendal, til

Petersborg, for uden Indskrænkning at søie sig efter Keiseren af Ruslands Billie.

Fra dette Dieblif af maatte Danmark være beredt paa, at bestaae en Kamp imod Englænderne: det var let at forudsee, at det ikke længe kunde vise det Modstand.

Zillands kan en Armee af 30,000 Kombattanter slaa en anden Armee paa 60,000 Mand; Historien leverer mange Exempler derpaa. Men i en Sofrig imellem to Nationer, som ere lige viede i den Kunst at manøvrere, behøver man kun at tælle de mod hinanden stillede Skibe, for at erkjende til hvilken Side Seieren vil hælde.

Da det ikke var at betvivle, at Englænderne vilde komme med en talrigere Flaade, saa forsøgte man heller ikke, at stille en imod dem.

Det Haab at standse den ved Passagen gjennem Sundet, var meget svagt, uagtet Fæstningsværkerne ved Kronborg i de senere Aar var blevet betydeligt udvidede. Det var dog vanskeligt fra Kronborg at beskyde de forbipasserende Skibe, da Skytset neppe vilde naae disse, med mindre man antog at en Flaade ved Bind eller Strøm var bleven nødsaget til, at nærme sig Kronborg, men da vilde to eller tre Linieskibe være mere end tilstrækkelige til at bringe dette Batteri til Tausheb, da man der ikke havde truffet de ringeste Foranstaltninger til at fyre med gloende Rugler, som

alligevel er den eneste Maade til at gjøre Landbatterierne farlige for Krigsskibene. Forresten strækker den snævre Deel af Sundet sig ikke langt; Kanalen er ellers overalt bred nok til at Faren, hvis en saadan virkelig var forhaanden, snart kunde undgaaes.

For imidlertid intet at forsømme, som kunde opholde Fienden paa denne Bei, begav Kronprindsen af Danmark sig personlig til Kongen af Sverrig, for at formaa ham til at etablere Batterier i Helsingborg, dog Kongen af Sverrig vægrede sig ved, at tiltræde denne Forholdsregel, naar den danske Regjering ikke vilde bekvemme sig til fra nu af at dele Sundtolven med Sverrig.

Af dette Svar kan man begribe, hvad man havde at vente af en saadan Allieret.

Den 13de Marts 1801 seilede den engelske Admiral, Sir Hydeparke fra Yarmouth med to Skibe paa 98 Kanoner, 15 paa 74 og 36 Fartsier af mindre Størrelse, hvoriblandt man talte 11 Bombe-Galions.

Parke blev ledsaget af Lord Nelson og Admiral Graves.

Den 28de sendte han en Parlamentair til Kommandanten paa Kronborg, for at spørge ham, om han vilde lade skyde paa den engelske Flaade, som nu stod i Begreb med at passere Sundet. Kommandanten svarede, at han havde Ordre til at fyre.

Den 30te opstillede otte engelske Skibe — uagtet ved ugunstigt Veir — sig ligeoverfor Kronborg Slot, som begyndte en Kanonade paa disse Skibe, imedens Resten af Flaaden deffilerede forbi bag dem.

Denne Kanonade foraarsagede kun en unyttig Larm, thi de engelske Skibe befandt sig i en saa viid Afstand til at hiin kunde være af nogen Birkning.

Henimod Middag ankom den hele engelske Flaade for Kjøbenhavn.

Danmarks Hovedstad bestaaer af to Dele, den ene som ligger paa Den Sjælland og den anden paa Den Amager; Handelshavnen er beliggende mod den vestlige Side og Militair-Havnen imod Den Amager. Disse to Dele af Staden ere forenede med hinanden ved Hjælp af en lang Træbro. Indgangen til Havnen er for store Skibe kun praktiskabel mod Nord, og bliver forsvaret ved det paa Den Sjælland beliggende Citadel, ved det paa selve Rheden liggende Fort Trekroner, ved Fæstningsværkerne paa Den Amager og fornemmelig ved den lave Vandstand, som ikke gjør det muligt for Skibene, at komme nær for at træffe Havnen eller Staden med deres Kanoner.

Kjøbenhavn har altsaa ikke det Ringeste at befrygte af en fjendtlig Flaades Kanoner; men Bombesvalioternes Morsere kan kaste Ild paa alle Punkter af Staden og Havnen, og rækker endogsaa endnu læn-

gere. Derfor er Kjøbenhavn heller ikke beskyttet mod et Bombardement fra Sø siden.

Fortet Trekroner er ikke tilstrækkeligt for at fjerne Faren.

I de kritiske Omstændigheder, hvori man befandt sig, søgte man at afhjælpe denne Mangel derved at man befæstede flere med Kanoner forsynede Skibe, uden Mast sammen og opstillede dem foran Indgangen til Havnen.

Fire af disse Skibe forsvarede Approscherne for det ringe Mellemrum, som dannes af Citabellet og Fortet Trekroner.

Henved tyve andre Skibe uden Master, eller svømmende Batterier, dannede en Forsvarslinie foran det Mellemrum, der strækker sig fra Fortet Trekroner, indtil Den Amager.

Besætningen paa disse svømmende Batterier, bestod af Folk, som man havde skrevet sammen i Staden da Fjenden nærmede sig; et Mandskab som viste god Villie. De havde i denne Hensigt indfundet sig i Hobetal; thi Indvaanernes Iver for at bidrage til Stadens Forsvar var meget stor, Enhver ilede til, for at tilbyde sin Tjeneste.

Den 2den April angreb Lord Nelson de svømmende Batterier, som dannede den høire Fløi af de Danstes Forsvarslinie; to af disse Batterier vare paa 74 Kanoner, men de andre langt ringere.

Nelson attakerede med 30 Skibe, deriblandt var 12 Pinieskibe og 8 Fregatter.

Saa ulige denne Kamp end var, varede den dog fire og enhalv Time. De Danske laa under, men med Ære. Imod Slutningen af Slaget ophørte Ilden fra det engelske Skjts saa meget, at flere deriblandt, Admiralskibet iberegnet, endnu kun fyrede med nogle Stykker. Da sendte Nelson en Parlamentair iland, for at foreslaa Vaabenstilstand, som ogsaa blev antaget.

Denne Demarsche syntes at være godt meent; thi de 13 angrebne danske Batterier vare tabte, det største af dem, Dannebrog, skøi i Luften, og Resten saa ilde tilredt, at Englænderne kun kunde tage et eneste med. Men Nelson lod denne Vaabenstilstand foreslaa, for at redde tre af sine Skibe, som paa et Lavvand vare udsatte for Ilden fra Batteriet Trekroner.

Vaabenstilstanden blev herpaa forlænget til 14 Uger, uden dog at Norge, Slesvig, Holsteen, de udenfor det baltiske Hav værende Fartøier, og de danske Kolonier vare indbefattede derunder.

Hoffet i Kjøbenhavn saae sig endelig nødt til at fratræde Nordens Koalition og at give sit Lands Søhandel til Priis for Englændernes Vilkaarlighed.

Disse opførte sig, som om de staaende en svag Fiende, medens de bare Frugterne af en fuldstændig Seir derfra.

Parfer viste under Vaabenstilstanden en Art Udelmodighed; han betalte den for hans Flaade forlangte

Proviant fontant, og tillod at nogle Fartøier med Levnetsmidler bleve affendte til Norge.

Da han uidentviol ikke vidste, at de Danste havde besat Hamborg og Lybek, saa forlangte han heller ikke at samme umiddelbart bleve rømmede.

De Danstes Tab i Slaget den 2den April beløb sig, efter en Beretning af Kommandør Fister, som kommanderede Forsvarslinien, til sexten til attenhundrede Dræbte eller Saarede.

Efterretningen om denne Seir blev modtaget af det engelske Parlament med overordentlig Glæde, og betragtet som en af de berømmeligste Gjerninger. Det voterede Monumenter for de to, paa det store Skib i Slaget dræbte Kapitainer; en sædvanlig Skif hos dem, og som man siger: synes at fortolke, at Søkrigen kun er lidet blodig.

De af de Danste ved denne Leilighed trufne Forsvars-Anstalter, kunde ikke være meget virksomme.

De svømmende Batteriers Linie, som de havde etableret, var ikke tilstrækkeligt beskyttet af de naboliggende Bolte, og den af Englænderne angrebne og omgaaede høire Fløi var næsten slet ikke understøttet.

Pontonslinien, for at forsvare Havnen og Staden imod en Kanonade var ikke nødvendig, da Lavvandet var tilstrækkelig dertil. For at sikkre sig for et Bombardement, skulde denne Linie have skudt fra Bat-

terierne med gloende Rugler, da dette Middel, som vi allerede have sagt, er det eneste til at indjage Frygt.

Den kunde derfor ikke yde nogen afgjørende Tjeneste, som veiede op mod Tabet af de Mennesker og Skibe, som man brugte dertil.

Gik det ikke an at fyre med gloende Rugler, og man alligevel vilde bestaae Kampen med Englænderne, saa maatte man i rette Tid lade Flaaden gaa i Søen, søge at forstærke samme ved at hidbrage de Allieredes Sø-Stridskræfter og forsøge et Slag.

Hvis dette mislyffedes, saa vilde Karlskrona have tjent som Tilflugtssted.

Det er sandsynligt, at man ved den mod Sverrig nærrede Mistillid, blev afholdt fra dette Stridt.

Istedetfor at man søgte at gribe Forsvars-Forholdsregler, havde det været fortrinligere, at afvende Englændernes Angreb, naar man nemlig havde undgaaet at opægge dem.

Hvorfor indtog man en fjendtlig Stilling imod en Magt, for hvilken man var vis paa, efter nogle Timers Modstand at maatte vige?

Hvis de Danske ved denne Leilighed have gjort sig skyldige i Feil, saa var Englændernes Forhold heller ikke frit for Misgreb.

Uden at undersøge, om de nødvendigviis behøvede at foretage denne Expedition mod de Danske, medens de havde saa vigtige Forretninger at tilendebringe i

Egypten, maa man dog bemærke, at Angrebet den 2den April var overskødig paa Forsvarslinien for Kjøbenhavn; havde Parfer blokeret denne Plads, idet han havde affendt nogle Fregatter til Belt-Passagens Bevogtning, saa vilde Kjøbenhavn snart have været nødsaget til at kapitulere af Mangel paa Levnetsmidler.

Angrebet selv blev slet styret. De Skibe som dannede de Danstes Forsvarslinie, vare ikke ordnede som de franske ved Abukir forenede Skibe: disse kunde lette Anker og kappe Masterne, for at sætte sig i Bevægelse imod Fjenden; en Deel af dem kunde komme dem til Hjælp, som vare i Raft med Fjenden.

Men de danske Fartøier uden Master, som vare berøvede ethvert Middel til at bevæge sig frem eller tilbage, befandt sig i den Nødvendighed, at blive ubevægelig staaende. Nelson kunde altsaa her let naae Maalet, naar han successive angreb det ene efter det andet, istedetfor at han attakerede tretten paa eengang, en Operation, hvorved han mere fulgte en Tilskyndelse af Dristighed end af Klogskab, og som kostede ham mere end 1000 af hans Folk.

Natten imellem den 23de og 24de Marts 1801 mødte Czar Poul den Første den samme Skjæbne, som var bestiftet hans Fader; han maatte bøde med sit Liv ifølge en imod ham smedet Konspiration.

Dagen før denne Katastrophe havde han tilbagekaldt sin Minister i Kjøbenhavn.

Hans Død tilintetgjorde saavel denne Tilbagefaldelse, som de fjendtlige Anordninger, som han syntes at forberede imod Danmark, og Nordens Udrustninger bleve standse.

Det er mærkværdigt, at medens Englænderne tilføiede de Danske saa haarde Slag, behandlede de de under preussisk Flag seilende Skibe med samvittighedsfulde Hensyn. Kongen af Preussen var deres hemmelige Allierede, uagtet han tilsyneladende sluttede sig til det nordiske Forbund. I Overeensstemmelse hermed besatte han det Hannoveranske, for at redde det fra Frankrigs Invasion. Ogsaa beskyttede han Englændernes Eiendom i Hamborg og forhindrede de Danske i at bemægtige sig samme.

Den syvende Mai forlangte han af disse, at de skulde aabne Skibsfarten til Elben, og nødte dem til den 23de samme Maaned endnu før Fredsslutningen, og uden den mindste Erstatning, at rømme Lybek og Hamborg.

Den første Juni derpaa frigav England de i sine Havne tilbageholdte danske, svenske og russiske Fartøier, og senere de danske Kolonier, som det havde taget i Besiddelse.

Dets Flaade blev i det baltiske Hav indtil Negotiationerne med de nordiske Magter vare afsluttede, nemlig indtil Udgangen af Juli Maaned.

Den Ærdom, som den danske Regjering havde

faaet, som den, som man siger, paa henved 50 Millioner Livres, hvori dog ikke de Tab vare medregnede, som dens Søhandel havde lidt.

Det var dyre Lærepenge, men de kunne for saa vidt være den til Nytte, naar de foranledige dette Gouvernement for Fremtiden til at indskrænke sig til den Rolle som anstaaer en svag Stat; — til at affstaae unyttige Udgifter saavel i Civil- som i Militairstanden; — ikke at tage Deel i andre Magters Stridigheder med hinanden; — at give Afkald paa stor Glands og store Foretagender, som kun mere ville svække det; og endelig at det i Stilhed vil søge at styrke og befordre de Undersaatters Industri og fredelige Arbejder, som staae under dets Herredømme.

E n d e.
